P. OVIDI NASONIS OPERA

TOM. II

P. OVIDI NASONIS OPERA

EX CORPORE POETARVM LATINORVM

A

IOHANNE PERCIVAL POSTGATE

EDITO

SEPARATIM TYPIS IMPRESSA

TOMVS II

LONDINI
G. BELL ET FILII
CANTABRIGIAE DEIGHTON, BELL ET SOC.
MDCCCXCVIII

LONDINI: EXCVDEBANT C. WHITTINGHAM ET SOC.

TOMVS II

P. OVIDI NASONIS
METAMORPHOSEON
LIBER PRIMVS

IN noua fert animus mutatas dicere formas
corpora; di, coeptis (nam uos mutastis et illas)
adspirate meis primaque ab origine mundi
ad mea perpetuum deducite tempora carmen.
Ante mare et terras et quod tegit omnia caelum
unus erat toto naturae uultus in orbe,
quem dixere Chaos: rudis indigestaque moles
nec quicquam nisi pondus iners congestaque eodem
non bene iunctarum discordia semina rerum.
nullus adhuc mundo praebebat lumina Titan,
nec noua crescendo reparabat cornua Phoebe,
nec circumfuso pendebat in aere tellus
ponderibus librata suis, nec bracchia longo
margine terrarum porrexerat Amphitrite.
utque erat et tellus illic et pontus et aer,
sic erat instabilis tellus, innabilis unda,
lucis egens aer; nulli sua forma manebat,
obstabatque aliis aliud, quia corpore in uno
frigida pugnabant calidis, umentia siccis,
mollia cum duris, sine pondere habentia pondus.
Hanc deus et melior litem natura diremit.
nam caelo terras et terris abscidit undas
et liquidum spisso secreuit ab aere caelum.
quae postquam euoluit caecoque exemit aceruo,
dissociata locis concordi pace ligauit.
ignea conuexi uis et sine pondere caeli
emicuit summaque locum sibi fecit in arce;
proximus est aer illi leuitate locoque;
densior his tellus elementaque grandia traxit
et pressa est grauitate sua; circumfluus umor

ultima possedit solidumque coercuit orbem.
  Sic ubi dispositam, quisquis fuit ille deorum,
congeriem secuit sectamque in membra redegit,
principio terram, ne non aequalis ab omni
parte foret, magni speciem glomerauit in orbis.
tum freta diffudit rapidisque tumescere uentis
iussit et ambitae circumdare litora terrae.
addidit et fontes et stagna inmensa lacusque,
fluminaque obliquis cinxit decliuia ripis,
quae diuersa locis partim sorbentur ab ipsa,
in mare perueniunt partim campoque recepta
liberioris aquae pro ripis litora pulsant.
iussit et extendi campos, subsidere ualles,
fronde tegi siluas, lapidosos surgere montes.
utque duae dextra caelum totidemque sinistra
parte secant zonae, quinta est ardentior illis,
sic onus inclusum numero distinxit eodem
cura dei, totidemque plagae tellure premuntur.
quarum quae media est, non est habitabilis aestu;
nix tegit alta duas; totidem inter utrumque locauit
temperiemque dedit mixta cum frigore flamma.
inminet his aer; qui, quanto est pondere terrae
pondus aquae leuius, tanto est onerosior igni.
illic et nebulas, illic consistere nubes
iussit et humanas motura tonitrua mentes
et cum fulminibus facientes frigora uentos.
his quoque non passim mundi fabricator habendum
aera permisit; uix nunc obsistitur illis,
cum sua quisque regant diuerso flamina tractu,
quin lanient mundum; tanta est discordia fratrum.
Eurus ad auroram Nabataeaque regna recessit
Persidaque et radiis iuga subdita matutinis;
uesper et occiduo quae litora sole tepescunt,
proxima sunt Zephyro; Scythiam septemque trionem
horrifer inuasit Boreas; contraria tellus
nubibus adsiduis pluuioque madescit ab Austro.
haec super inposuit liquidum et grauitate carentem
aethera nec quicquam terrenae faecis habentem.
uix ea limitibus dissaepserat omnia certis,
cum, quae pressa diu massa latuere sub illa,
sidera coeperunt toto efferuescere caelo.
neu regio foret ulla suis animantibus orba,
astra tenent caeleste solum formaeque deorum,
cesserunt nitidis habitandae piscibus undae,
terra feras cepit, uolucres agitabilis aer.

Sanctius his animal mentisque capacius altae
deerat adhuc, et quod dominari in cetera posset.
natus homo est, siue hunc diuino semine fecit
ille opifex rerum, mundi melioris origo.
siue recens tellus seductaque nuper ab alto
aethere cognati retinebat semina caeli;
quam satus Iapeto mixtam fluuialibus undis
finxit in effigiem moderantum cuncta deorum;
pronaque cum spectent animalia cetera terram,
os homini sublime dedit caelumque uidere
iussit et erectos ad sidera tollere uultus.
sic, modo quae fuerat rudis et sine imagine, tellus
induit ignotas hominum conuersa figuras.

Aurea prima sata est aetas, quae uindice nullo,
sponte sua, sine lege fidem rectumque colebat.
poena metusque aberant, nec uerba minacia fixo
aere legebantur, nec supplex turba timebat
iudicis ora sui, sed erant sine uindice tuti.
nondum caesa suis, peregrinum ut uiseret orbem,
montibus in liquidas pinus descenderat undas,
nullaque mortales praeter sua litora norant.
nondum praecipites cingebant oppida fossae;
non tuba derecti, non aeris cornua flexi,
non galeae, non ensis erant; sine militis usu
mollia securae peragebant otia gentes.
ipsa quoque inmunis rastroque intacta nec ullis
saucia uomeribus per se dabat omnia tellus;
contentique cibis nullo cogente creatis
arbuteos fetus montanaque fraga legebant
cornaque et in duris haerentia mora rubetis
et quae deciderant patula Iouis arbore glandes.
uer erat aeternum, placidique tepentibus auris
mulcebant Zephyri natos sine semine flores.
mox etiam fruges tellus inarata ferebat,
nec renouatus ager grauidis canebat aristis;
flumina iam lactis, iam flumina nectaris ibant,
flauaque de uiridi stillabant ilice mella.

Postquam, Saturno tenebrosa in Tartara misso,
sub Ioue mundus erat, subiit argentea proles,
auro deterior, fuluo pretiosior aere.
Iuppiter antiqui contraxit tempora ueris,
perque hiemes aestusque et inaequalis autumnos
et breue uer spatiis exegit quattuor annum.
tum primum siccis aer feruoribus ustus
canduit, et uentis glacies adstricta pependit.

tum primum subiere domus; domus antra fuerunt
et densi frutices et uinctae cortice uirgae.
semina tum primum longis Cerealia sulcis
obruta sunt, pressique iugo gemuere iuuenci.
Tertia post illam successit aenea proles,
saeuior ingeniis et ad horrida promptior arma,
non scelerata tamen. de duro est ultima ferro.
protinus inrupit uenae peioris in aeuum
omne nefas; fugere pudor uerumque fidesque;
in quorum subiere locum fraudesque dolique
insidiaeque et uis et amor sceleratus habendi.
uela dabant uentis, nec adhuc bene nouerat illos
nauita; quaeque diu steterant in montibus altis,
fluctibus ignotis insultauere carinae.
communemque prius ceu lumina solis et auras
cautus humum longo signauit limite mensor.
nec tantum segetes alimentaque debita diues
poscebatur humus; sed itum est in uiscera terrae;
quasque recondiderat Stygiisque admouerat umbris,
effodiuntur opes, inritamenta malorum.
iamque nocens ferrum ferroque nocentius aurum
prodierat: prodit bellum, quod pugnat utroque
sanguineaque manu crepitantia concutit arma.
uiuitur ex rapto; non hospes ab hospite tutus,
non socer a genero; fratrum quoque gratia rara est.
inminet exitio uir coniugis, illa mariti;
lurida terribiles miscent aconita nouercae;
filius ante diem patrios inquirit in annos.
uicta iacet pietas, et uirgo caede madentes
ultima caelestum terras Astraea reliquit.
Neue foret terris securior arduus aether,
adfectasse ferunt regnum caeleste Gigantas
altaque congestos struxisse ad sidera montes.
tum pater omnipotens misso perfregit Olympum
fulmine et excussit subiecto Pelion Ossae.
obruta mole sua cum corpora dira iacerent,
perfusam multo natorum sanguine Terram
inmaduisse ferunt calidumque animasse cruorem,
et, ne nulla suae stirpis monimenta manerent,
in faciem uertisse hominum. sed et illa propago
contemptrix superum saeuaeque auidissima caedis
et uiolenta fuit; scires e sanguine natos.
Quae pater ut summa uidit Saturnius arce,
ingemit et, facto nondum uulgata recenti
foeda Lycaoniae referens conuiuia mensae,

ingentes animo et dignas Ioue concipit iras,
conciliumque uocat: tenuit mora nulla uocatos.
est uia sublimis, caelo manifesta sereno;
lactea nomen habet, candore notabilis ipso.
hac iter est superis ad magni tecta Tonantis
regalemque domum. dextra laeuaque deorum
atria nobilium ualuis celebrantur apertis.
plebs habitat diuersa locis: hac fronte potentes
caelicolae clarique suos posuere penates.
hic locus est, quem, si uerbis audacia detur,
haud timeam magni dixisse Palatia caeli.
ergo ubi marmoreo superi sedere recessu,
celsior ipse loco sceptroque innixus eburno
terrificam capitis concussit terque quaterque
caesariem, cum qua terram, mare, sidera mouit.
talibus inde modis ora indignantia soluit:
'non ego pro mundi regno magis anxius illa
tempestate fui, qua centum quisque parabat
inicere anguipedum captiuo bracchia caelo.
nam quamquam ferus hostis erat, tamen illud ab uno
corpore et ex una pendebat origine bellum.
nunc mihi, qua totum Nereus circumsonat orbem,
perdendum est mortale genus. per flumina iuro
infera sub terra Stygio labentia luco,
cuncta prius temptata: sed inmedicabile uulnus
ense recidendum est, ne pars sincera trahatur.
sunt mihi semidei, sunt rustica numina, Nymphae
Faunique Satyrique et monticolae Siluani;
quos, quoniam caeli nondum dignamur honore,
quas dedimus, certe terras habitare sinamus.
an satis, o superi, tutos fore creditis illos,
cum mihi, qui fulmen, qui uos habeoque regoque,
struxerit insidias notus feritate Lycaon?'
confremuere omnes studiisque ardentibus ausum
talia deposcunt. sic, cum manus inpia saeuit
sanguine Caesareo Romanum exstinguere nomen,
attonitum tantae subito terrore ruinae
humanum genus est totusque perhorruit orbis.
nec tibi grata minus pietas, Auguste, tuorum est,
quam fuit illa Ioui. qui postquam uoce manuque
murmura conpressit, tenuere silentia cuncti.
substitit ut clamor, pressus grauitate regentis,
Iuppiter hoc iterum sermone silentia rupit:
'ille quidem poenas (curam hanc dimittite) soluit.
quod tamen admissum, quae sit uindicta, docebo.

contigerat nostras infamia temporis aures;
quam cupiens falsam, summo delabor Olympo
et deus humana lustro sub imagine terras.
longa mora est, quantum noxae sit ubique repertum,
enumerare; minor fuit ipsa infamia uero.
Maenala transieram, latebris horrenda ferarum,
et cum Cyllene gelidi pineta Lycaei.
Arcadis hinc sedes et inhospita tecta tyranni
ingredior, traherent cum sera crepuscula noctem.
signa dedi uenisse deum, uulgusque precari
coeperat: inridet primo pia uota Lycaon;
mox ait "experiar, deus hic, discrimine aperto,
an sit mortalis; nec erit dubitabile uerum."
nocte grauem somno necopina perdere morte
me parat; haec illi placet experientia ueri.
nec contentus eo est; missi de gente Molossa
obsidis unius iugulum mucrone resoluit,
atque ita semineces partim feruentibus artus
mollit aquis, partim subiecto torruit igni.
quos simul inposuit mensis, ego uindice flamma
in domin*o* dignos euerti tecta penates.
territus ipse fugit, nactusque silentia ruris
exululat frustraque loqui conatur; ab ipso
colligit os rabiem, solitaeque cupidine caedis
uertitur in pecudes et nunc quoque sanguine gaudet.
in uillos abeunt uestes, in crura lacerti;
fit lupus et ueteris seruat uestigia formae.
canities eadem est, eadem uiolentia uultus,
idem oculi lucent; eadem feritatis imago est.
occidit una domus: sed non domus una perire
digna fuit; qua terra patet, fera regnat Erinys.
in facinus iurasse putes. dent ocius omnes,
quas meruere pati, sic stat sententia, poenas.'
dicta Iouis pars uoce probant stimulosque frementi
adiciunt, alii partes adsensibus implent.
est tamen humani generis iactura dolori
omnibus, et quae sit terrae mortalibus orbae
forma futura rogant, quis sit laturus in aras
tura, ferisne paret populandas tradere terras.
talia quaerentes (sibi enim fore cetera curae)
rex superum trepidare uetat subolemque priori
dissimilem populo promittit origine mira.
  Iamque erat in totas sparsurus fulmina terras;
sed timuit ne forte sacer tot ab ignibus aether
conciperet flammas, longusque ardesceret axis.

esse quoque in fatis reminiscitur adfore tempus,
quo mare, quo tellus correptaque regia caeli
ardeat et mundi moles operosa laboret.
tela reponuntur manibus fabricata Cyclopum;
poena placet diuersa, genus mortale sub undis
perdere et ex omni nimbos demittere caelo.
protinus Aeoliis Aquilonem claudit in antris
et quaecumque fugant inductas flamina nubes,
emittitque Notum. madidis Notus euolat alis,
terribilem picea tectus caligine uultum.
barba grauis nimbis; canis fluit unda capillis;
fronte sedent nebulae; rorant pennaeque sinusque.
utque manu late pendentia nubila pressit,
fit fragor, hinc densi funduntur ab aethere nimbi.
nuntia Iunonis, uarios induta colores,
concipit Iris aquas alimentaque nubibus adfert.
sternuntur segetes et deplorata colonis
uota iacent, longique perit labor inritus anni.
nec caelo contenta suo est Iouis ira; sed illum
caeruleus frater iuuat auxiliaribus undis.
conuocat hic amnes. qui postquam tecta tyranni
intrauere sui, 'non est hortamine longo
nunc' ait 'utendum; uires effundite uestras
(sic opus est), aperite domos ac mole remota
fluminibus uestris totas inmittite habenas.'
iusserat: hi redeunt ac fontibus ora relaxant
et defrenato uoluuntur in aequora cursu.
ipse tridente suo terram percussit; at illa
intremuit motuque uias patefecit aquarum.
exspatiata ruunt per apertos flumina campos
cumque satis arbusta simul pecudesque uirosque
tectaque, cumque suis rapiunt penetralia sacris.
siqua domus mansit potuitque resistere tanto
indeiecta malo, culmen tamen altior huius
unda tegit, pressaeque latent sub gurgite turres.
iamque mare et tellus nullum discrimen habebant.
omnia pontus erant; deerant quoque litora ponto.
occupat hic collem; cumba sedet alter adunca
et ducit remos illic, ubi nuper ararat.
ille supra segetes aut mersae culmina uillae
nauigat; hic summa piscem deprendit in ulmo.
figitur in uiridi, si fors tulit, ancora prato,
aut subiecta terunt curuae uineta carinae.
et, modo qua graciles gramen carpsere capellae,
nunc ibi deformes ponunt sua corpora phocae.

mirantur sub aqua lucos urbesque domosque
Nereides, siluasque tenent delphines et altis
incursant ramis agitataque robora pulsant.
nat lupus inter oues; fuluos uehit unda leones,
unda uehit tigres; nec uires fulminis apro,
crura nec ablato prosunt uelocia ceruo.
quaesitisque diu terris, ubi sistere detur,
in mare lassatis uolucris uaga decidit alis.
obruerat tumulos inmensa licentia ponti,
pulsabantque noui montana cacumina fluctus.
maxima pars unda rapitur; quibus unda pepercit,
illos longa domant inopi ieiunia uictu.
  Separat Aonios Oetaeis Phocis ab aruis,
terra ferax, dum terra fuit, sed tempore in illo
pars maris et latus subitarum campus aquarum.
mons ibi uerticibus petit arduus astra duobus,
nomine Parnasos, superantque cacumina nubes
hic ubi Deucalion (nam cetera texerat aequor)
cum consorte tori parua rate uectus adhaesit,
Corycidas nymphas et numina montis adorant
fatidicamque Themin, quae tunc oracla tenebat.
non illo melior quisquam nec amantior aequi
uir fuit, aut illa metuentior ulla deorum.
Iuppiter ut liquidis stagnare paludibus orbem
et superesse uirum de tot modo milibus unum
et superesse uidet de tot modo milibus unam,
innocuos ambo, cultores numinis ambo,
nubila disiecit nimbisque Aquilone remotis
et caelo terras ostendit et aethera terris.
nec maris ira manet; positoque tricuspide telo
mulcet aquas rector pelagi, supraque profundum
extantem atque umeros innato murice tectum
caeruleum Tritona uocat conchaeque sonanti
inspirare iubet fluctusque et flumina signo
iam reuocare dato. caua bucina sumitur illi,
tortilis, in latum quae turbine crescit ab imo,
bucina quae, medio concepit ubi aera ponto,
litora uoce replet sub utroque iacentia Phoebo.
tunc quoque, ut ora dei madida rorantia barba
contigit et cecinit iussos inflata receptus,
omnibus audita est telluris et aequoris undis,
et quibus est undis audita, coercuit omnes.
iam mare litus habet; plenos capit alueus amnes;
flumina subsidunt: collesque exire uidentur;
surgit humus; crescunt sola decrescentibus undis.

postque diem longam nudata cacumina siluae
ostendunt limumque tenent in fronde relictum.
redditus orbis erat. quem postquam uidit inanem
et desolatas agere alta silentia terras,
Deucalion lacrimis ita Pyrrham adfatur obortis :
' o soror, o coniunx, o femina sola superstes,
quam commune mihi genus et patruelis origo,
deinde torus iunxit, nunc ipsa pericula iungunt,
terrarum, quascumque uident occasus et ortus,
nos duo turba sumus ; possedit cetera pontus.
haec quoque adhuc uitae non est fiducia nostrae
certa satis ; terrent etiam nunc nubila mentem.
quis tibi, si sine me fatis erepta fuisses,
nunc animus, miseranda, foret? quo sola timorem
ferre modo posses? quo consolante doleres?
namque ego, crede mihi, si te quoque pontus haberet,
te sequerer, coniunx, et me quoque pontus haberet.
o utinam possem populos reparare paternis
artibus atque animas formatae infundere terrae.
nunc genus in nobis restat mortale duobus
(sic uisum superis), hominumque exempla manemus.'
dixerat ; et flebant. placuit caeleste precari
numen et auxilium per sacras quaerere sortes.
nulla mora est ; adeunt pariter Cephisidas undas,
ut nondum liquidas, sic iam uada nota secantes.
inde ubi libatos inrorauere liquores
uestibus et capiti, flectunt uestigia sanctae
ad delubra deae, quorum fastigia turpi
pallebant musco stabantque sine ignibus arae.
ut templi tetigere gradus, procumbit uterque
pronus humi gelidoque pauens dedit oscula saxo,
atque ita ' si precibus ' dixerunt ' numina iustis
uicta remollescunt, si flectitur ira deorum,
dic, Themi, qua generis damnum reparabile nostri
arte sit, et mersis fer opem, mitissima, rebus.'
mota dea est sortemque dedit : ' discedite templo
et uelate caput cinctasque resoluite uestes
ossaque post tergum magnae iactate parentis.
obstipuere diu ; rumpitque silentia uoce
Pyrrha prior iussisque deae parere recusat,
detque sibi ueniam pauido rogat ore, pauetque
laedere iactatis maternas ossibus umbras.
interea repetunt caecis obscura latebris
uerba datae sortis secum inter seque uolutant ;
inde Promethides placidis Epimethida dictis

mulcet et ‘ aut fallax ’ ait ‘ est sollertia nobis,
aut pia sunt nullumque nefas oracula suadent.
magna parens terra est; lapides in corpore terrae
ossa reor dici; iacere hos post terga iubemur.’
coniugis augurio quamquam Titania mota est,
spes tamen in dubio est: adeo caelestibus ambo
diffidunt monitis. sed quid temptare nocebit?
discedunt uelantque caput tunicasque recingunt
et iussos lapides sua post uestigia mittunt.
saxa (quis hoc credat, nisi sit pro teste uetustas?)
ponere duritiem coepere suumque rigorem
mollirique mora mollitaque ducere formam.
mox ubi creuerunt naturaque mitior illis
contigit, ut quaedam, sic non manifesta, uideri
forma potest hominis, sed uti de marmore coepta,
non exacta satis rudibusque simillima signis.
quae tamen ex illis aliquo pars umida suco
et terrena fuit, uersa est in corporis usum;
quod solidum est flectique nequit, mutatur in ossa;
quae modo uena fuit, sub eodem nomine mansit;
inque breui spatio superorum numine saxa
missa uiri manibus faciem traxere uirorum,
et de femineo reparata est femina iactu.
inde genus durum sumus experiensque laborum,
et documenta damus, qua simus origine nati.
  Cetera diuersis tellus animalia formis
sponte sua peperit, postquam uetus umor ab igne
percaluit solis, caenumque udaeque paludes
intumuere aestu, fecundaque semina rerum
uiuaci nutrita solo, ceu matris in aluo,
creuerunt faciemque aliquam cepere morando.
sic ubi deseruit madidos septemfluus agros
Nilus et antiquo sua flumina reddidit alueo,
aetherioque recens exarsit sidere limus,
plurima cultores uersis animalia glaebis
inueniunt, et in his quaedam modo coepta sub ipsum
nascendi spatium, quaedam inperfecta suisque
trunca uident numeris, et eodem in corpore saepe
altera pars uiuit, rudis est pars altera tellus.
quippe ubi temperiem sumpsere umorque calorque,
concipiunt, et ab his oriuntur cuncta duobus.
cumque sit ignis aquae pugnax, uapor umidus omnes
res creat, et discors concordia fetibus apta est.
ergo ubi diluuio tellus lutulenta recenti
solibus aetheriis altoque recanduit aestu,

edidit innumeras species, partimque figuras
rettulit antiquas, partim noua monstra creauit.
illa quidem nollet, sed te quoque, maxime Python,
tum genuit; populisque nouis, incognite serpens,
terror eras: tantum spatii de monte tenebas.
hunc deus arcitenens, numquam letalibus armis
ante nisi in dammis capreisque fugacibus usus,
mille grauem telis, exhausta paene pharetra,
perdidit effuso per uulnera nigra ueneno.
neue operis famam posset delere uetustas,
instituit sacros celebri certamine ludos,
Pythia perdomitae serpentis nomine dictos.
his iuuenum quicumque manu pedibusue rotaue
uicerat, aesculeae capiebat frondis honorem.
nondum laurus erat; longoque decentia crine
tempora cingebat de qualibet arbore Phoebus.
  Primus amor Phoebi Daphne Peneia, quem non
fors ignara dedit, sed saeua Cupidinis ira.
Delius hunc nuper, uicto serpente superbus,
uiderat adducto flectentem cornua neruo
'quid' que 'tibi, lasciue puer, cum fortibus armis?'
dixerat 'ista decent umeros gestamina nostros,
qui dare certa ferae, dare uulnera possumus hosti,
qui modo pestifero tot iugera uentre prementem
strauimus innumeris tumidum Pythona sagittis.
tu face nescioquos esto contentus amores
indagare tua, nec laudes assere nostras.'
filius huic Veneris 'figat tuus omnia, Phoebe,
te meus arcus;' ait 'quantoque animalia cedunt
cuncta deo, tanto minor est tua gloria nostra.'
dixit, et eliso percussis aere pennis
inpiger umbrosa Parnasi constitit arce
eque sagittifera prompsit duo tela pharetra
diuersorum operum: fugat hoc, facit illud amorem.
quod facit, auratum est et cuspide fulget acuta;
quod fugat, obtusum est et habet sub harundine plumbum.
hoc deus in nympha Peneide fixit; at illo
laesit Apollineas traiecta per ossa medullas.
protinus alter amat, fugit altera nomen amantis.
siluarum tenebris captiuarumque ferarum
exuuiis gaudens innuptaeque aemula Phoebes.
uitta coercebat positos sine lege capillos.
multi illam petiere; illa auersata petentes
inpatiens expersque uiri nemora auia lustrat,

nec quid Hymen, quid Amor, quid sint conubia curat.
saepe pater dixit 'generum mihi, filia, debes;'
saepe pater dixit 'debes mihi, nata, nepotes.'
illa, uelut crimen taedas exosa iugales,
pulchra uerecundo suffunditur ora rubore
inque patris blandis haerens ceruice lacertis
'da mihi perpetua, genitor carissime,' dixit
'uirginitate frui: dedit hoc pater ante Dianae.'
ille quidem obsequitur; sed te decor iste quod optas
esse uetat uotoque tuo tua forma repugnat.
Phoebus amat uisaeque cupit conubia Daphnes,
quodque cupit sperat; suaque illum oracula fallunt.
utque leues stipulae demptis adolentur aristis,
ut facibus saepes ardent, quas forte uiator
uel nimis admouit uel iam sub luce reliquit,
sic deus in flammas abiit, sic pectore toto
uritur et sterilem sperando nutrit amorem.
spectat inornatos collo pendere capillos
et 'quid si comantur?' ait. uidet igne micantes
sideribus similes oculos, uidet oscula, quae non
est uidisse satis; laudat digitosque manusque
bracchiaque et nudos media plus parte lacertos.
siqua latent, meliora putat. fugit ocior aura
illa leui neque ad haec reuocantis uerba resistit:
'nympha, precor, Penei, mane; non insequor hostis.
nympha, mane; sic agna lupum, sic cerua leonem,
sic aquilam penna fugiunt trepidante columbae,
hostes quaeque suos: amor est mihi causa sequendi.
me miserum! ne prona cadas indignaue laedi
crura notent sentes, et sim tibi causa doloris.
aspera, qua properas, loca sunt. moderatius, oro,
curre fugamque inhibe: moderatius insequar ipse.
cui placeas inquire tamen. non incola montis,
non ego sum pastor, non hic armenta gregesque
horridus obseruo. nescis, temeraria, nescis
quem fugias, ideoque fugis. mihi Delphica tellus
et Claros et Tenedos Patareaque regia seruit;
Iuppiter est genitor; per me quod eritque fuitque
estque patet; per me concordant carmina neruis.
certa quidem nostra est; nostra tamen una sagitta
certior, in uacuo quae uulnera pectore fecit.
inuentum medicina meum est, opiferque per orbem
dicor, et herbarum subiecta potentia nobis.
ei mihi, quod nullis amor est sanabilis herbis,

nec prosunt domino, quae prosunt omnibus, artes.'
plura locuturum timido Peneia cursu
fugit cumque ipso uerba inperfecta reliquit,
tum quoque uisa decens. nudabant corpora uenti,
obuiaque aduersas uibrabant flamina uestes,
et leuis inpulsos retro dabat aura capillos;
auctaque forma fuga est. sed enim non sustinet ultra
perdere blanditias iuuenis deus, utque mouebat
ipse Amor, admisso sequitur uestigia passu.
ut canis in uacuo leporem cum Gallicus aruo
uidit, et hic praedam pedibus petit, ille salutem;
alter inhaesuro similis iam iamque tenere
sperat et extento stringit uestigia rostro;
alter in ambiguo est an sit conprensus, et ipsis
morsibus eripitur tangentiaque ora relinquit:
sic deus et uirgo est hic spe celer, illa timore.
qui tamen insequitur, pennis adiutus Amoris
ocior est requiemque negat tergoque fugacis
inminet et crinem sparsum ceruicibus adflat.
uiribus absumptis expalluit illa, citaeque
uicta labore fugae, spectans Peneidas undas,
'fer pater' inquit 'opem, si flumina numen habetis;
qua nimium placui, mutando perde figuram.'
uix prece finita, torpor grauis occupat artus;
mollia cinguntur tenui praecordia libro;
in frondem crines, in ramos bracchia crescunt;
pes modo tam uelox pigris radicibus haeret;
ora cacumen obit: remanet nitor unus in illa.
hanc quoque Phoebus amat, positaque in stipite dextra
sentit adhuc trepidare nouo sub cortice pectus,
conplexusque suis ramos, ut membra, lacertis
oscula dat ligno: refugit tamen oscula lignum.
cui deus 'at quoniam coniunx mea non potes esse,
arbor eris certe' dixit 'mea. semper habebunt
te coma, te citharae, te nostrae, laure, pharetrae;
tu ducibus Latiis aderis, cum laeta triumphum
uox canet et uisent longas Capitolia pompas;
postibus Augustis eadem fidissima custos
ante fores stabis mediamque tuebere quercum;
utque meum intonsis caput est iuuenale capillis,
tu quoque perpetuos semper gere frondis honores.'
finierat Paean: factis modo laurea ramis
adnuit utque caput uisa est agitasse cacumen.

Est nemus Haemoniae, praerupta quod undique claudit

silua : uocant Tempe. per quae Peneos ab imo
effusus Pindo spumosis uoluitur undis
deiectuque graui tenues agitantia fumos
nubila conducit summisque adspergine siluis
inpluit et sonitu plus quam uicina fatigat.
haec domus, haec sedes, haec sunt penetralia magni
amnis ; in his residens facto de cautibus antro
undis iura dabat nymphisque colentibus undas.
conueniunt illuc popularia flumina primum,
nescia gratentur consolenturne parentem,
populifer Sperchios et inrequietus Enipeus
Apidanusque senex lenisque Amphrysos et Aeas,
moxque amnes alii, qui, qua tulit inpetus illos,
in mare deducunt fessas erroribus undas.
Inachus unus abest imoque reconditus antro
fletibus auget aquas natamque miserrimus Io*n*
luget ut amissam. nescit uitane fruatur
an sit apud manes ; sed quam non inuenit usquam,
esse putat nusquam atque animo peiora ueretur.
uiderat a patrio redeuntem Iuppiter illam
flumine et 'o uirgo Ioue digna tuoque beatum
nescio quem factura toro, pete' dixerat 'umbras
altorum nemorum' (et nemorum monstrauerat umbras),
'dum calet et medio sol est altissimus orbe.
quod si sola times latebras intrare ferarum,
praeside tuta deo nemorum secreta subibis,
nec de plebe deo, sed qui caelestia magna
sceptra manu teneo, sed qui uaga fulmina mitto.
ne fuge me' (fugiebat enim). iam pascua Lernae
consitaque arboribus Lyrcea reliquerat arua,
cum deus inducta latas caligine terras
occuluit tenuitque fugam rapuitque pudorem.
interea medios Iuno despexit in Argos
et noctis faciem nebulas fecisse uolucres
sub nitido mirata die, non fluminis illas
esse nec umenti sensit tellure remitti ;
atque, suus coniunx ubi sit, circumspicit, ut quae
deprensi totiens iam nosset furta mariti.
quem postquam caelo non repperit, 'aut ego fallor
aut ego laedor' ait, delapsaque ab aethere summo
constitit in terris nebulasque recedere iussit.
coniugis aduentum praesenserat inque nitentem
Inachidos uultus mutauerat ille iuuencam.
bos quoque formosa est. speciem Saturnia uaccae,

quamquam inuita, probat, nec non et cuius et unde
quoue sit armento, ueri quasi nescia quaerit.
Iuppiter e terra genitam mentitur, ut auctor
desinat inquiri; petit hanc Saturnia munus.
quid faciat? crudele suos addicere amores,
non dare, suspectum est. pudor est qui suadeat illinc,
hinc dissuadet amor. uictus pudor esset amore;
sed leue si munus sociae generisque torique
uacca negaretur, poterat non uacca uideri.
paelice donata non protinus exuit omnem
diua metum timuitque Iouem et fuit anxia furti,
donec Arestoridae seruandam tradidit Argo.
centum luminibus cinctum caput Argus habebat;
inde suis uicibus capiebant bina quietem,
cetera seruabant atque in statione manebant.
constiterat quocumque modo, spectabat ad Io*n*;
ante oculos Io*n*, quamuis auersus, habebat.
luce sinit pasci; cum sol tellure sub alta est,
claudit et indigno circumdat uincula collo.
frondibus arboreis et amaro pascitur eruo,
proque toro terrae non semper gramen habenti
incubat infelix limosaque flumina potat.
illa etiam supplex Argo cum bracchia uellet
tendere, non habuit quae bracchia tenderet Argo;
et conata queri mugitus edidit ore,
pertimuitque sonos propriaque exterrita uoce est.
uenit et ad ripas, ubi ludere saepe solebat,
Inachidas ripas; nouaque ut conspexit in unda
cornua, pertimuit seque exsternata refugit.
Naides ignorant, ignorat et Inachus ipse
quae sit; at illa patrem sequitur sequiturque sorores
et patitur tangi seque admirantibus offert.
decerptas senior porrexerat Inachus herbas;
illa manus lambit patriisque dat oscula palmis,
nec retinet lacrimas et, si modo uerba sequantur,
oret opem nomenque suum casusque loquatur.
littera pro uerbis, quam pes in puluere duxit,
corporis indicium mutati triste peregit.
'me miserum' exclamat pater Inachus, inque gementis
cornibus et niueae pendens ceruice iuuencae
'me miserum,' ingeminat 'tune es quaesita per omnes,
nata, mihi terras? tu non inuenta reperta

luctus eras leuior. retices nec mutua nostris
dicta refers ; alto tantum suspiria ducis
pectore, quodque unum potes, ad mea uerba remugis.
at tibi ego ignarus thalamos taedasque parabam,
spesque fuit generi mihi prima, secunda nepotum.
de grege nunc tibi uir, nunc de grege natus habendus.
nec finire licet tantos mihi morte dolores ;
sed nocet esse deum, praeclusaque ianua leti
aeternum nostros luctus extendit in aeuum.'
talia maerentem stellatus submouet Argus
ereptamque patri diuersa in pascua natam
abstrahit ; ipse procul montis sublime cacumen
occupat, unde sedens partes speculatur in omnes.
  Nec superum rector mala tanta Phoronidos ultra
ferre potest natumque uocat, quem lucida partu
Pleias enixa est, letoque det inperat Argum.
parua mora est alas pedibus uirgamque potenti
somniferam sumpsisse manu tegumenque capillis.
haec ubi disposuit, patria Ioue natus ab arce
desilit in terras. illic tegumenque remouit
et posuit pennas : tantum modo uirga retenta est.
hac agit, ut pastor, per deuia rura capellas,
dum uenit, adductas et structis cantat auenis.
uoce noua captus custos Iunonius ' at tu,
quisquis es, hoc poteras mecum considere saxo,'
Argus ait ' neque enim pecori fecundior ullo
herba loco est, aptamque uides pastoribus umbram.'
sedit Atlantiades et euntem multa loquendo
detinuit sermone diem, iunctisque canendo
uincere harundinibus seruantia lumina temptat.
ille tamen pugnat mollis euincere somnos
et, quamuis sopor est oculorum parte receptus,
parte tamen uigilat ; quaerit quoque, namque reperta
fistula nuper erat, qua sit ratione reperta.
tum deus ' Arcadiae gelidis in montibus ' inquit
' inter Hamadryadas celeberrima Nonacrinas
Naias una fuit ; nymphae Syringa uocabant.
non semel et Satyros eluserat illa sequentes
et, quoscumque deos umbrosaue silua feraxue
rus habet. Ortygiam studiis ipsaque colebat
uirginitate deam ; ritu quoque cincta Dianae
falleret et posset credi Latonia, si non
corneus huic arcus, si non foret aureus illi.
sic quoque fallebat. redeuntem colle Lycaeo
Pan uidet hanc, pinuque caput praecinctus acuta

talia uerba refert.' restabat uerba referre,
et precibus spretis fugisse per auia nympham,
donec harenosi placidum Ladonis ad amnem
uenerit. hic illam cursum inpedientibus undis,
ut se mutarent, liquidas orasse sorores,
Panaque cum prensam sibi iam Syringa putaret,
corpore pro nymphae calamos tenuisse palustres.
dumque ibi suspirat, motos in harundine uentos
effecisse sonum tenuem similemque querenti.
arte noua uocisque deum dulcedine captum
'hoc mihi concilium tecum' dixisse 'manebit.'
atque ita disparibus calamis conpagine cerae
inter se iunctis nomen tenuisse puellae.
talia dicturus uidit Cyllenius omnes
succubuisse oculos adopertaque lumina somno.
supprimit extemplo uocem firmatque soporem
languida permulcens medicata lumina uirga;
nec mora, falcato nutantem uulnerat ense,
qua collo est confine caput, saxoque cruentum
deicit et maculat praeruptam sanguine rupem.
Arge, iaces, quodque in tot lumina lumen habebas,
exstinctum est, centumque oculos nox occupat una.
excipit hos uolucrisque suae Saturnia pennis
collocat et gemmis caudam stellantibus inplet.
protinus exarsit nec tempora distulit irae,
horriferamque oculis animoque obiecit Erinyn
paelicis Argolicae stimulosque in pectore caecos
condidit et profugam per totum terruit orbem.
ultimus inmenso restabas, Nile, labori.
quem simul ac tetigit, positisque in margine ripae
procubuit genibus resupinoque ardua collo,
quos potuit solos, tollens ad sidera uultus
et gemitu et lacrimis et luctisono mugitu
cum Ioue uisa queri finemque orare malorum.
coniugis ille suae conplexus colla lacertis
finiat ut poenas, tandem rogat, 'in' que 'futurum
pone metus;' inquit 'numquam tibi causa doloris
haec erit'; et Stygias iubet hoc audire paludes.
ut lenita dea est, uultus capit illa priores
fitque quod ante fuit: fugiunt e corpore saetae,
cornua decrescunt, fit luminis artior orbis,
contrahitur rictus, redeunt umerique manusque,
ungulaque in quinos dilapsa absumitur ungues.
de boue nil superest, formae nisi candor, in illa.
officioque pedum nymphe contenta duorum

erigitur metuitque loqui, ne more iuuencae
mugiat, et timide uerba intermissa retemptat.
nunc dea linigera colitur celeberrima turba.
Huic Epaphus magni genitus de semine tandem
creditur esse Iouis, perque urbes iuncta parenti
templa tenet. fuit huic animis aequalis et annis
Sole satus Phaethon. quem quondam magna loquentem
nec sibi cedentem Phoeboque parente superbum
non tulit Inachides, 'matri' que ait 'omnia demens
credis et es tumidus genitoris imagine falsi.'
erubuit Phaethon iramque pudore repressit
et tulit ad Clymenen Epaphi conuicia matrem;
'quoque magis doleas, genetrix,' ait 'ille ego liber,
ille ferox tacui. pudet haec obprobria nobis
et dici potuisse et non potuisse refelli.
at tu, si modo sum caelesti stirpe creatus,
ede notam tanti generis meque assere caelo.'
dixit, et inplicuit materno bracchia collo
perque suum Meropisque caput taedasque sororum
traderet orauit ueri sibi signa parentis.
ambiguum Clymene precibus Phaethontis an ira
mota magis dicti sibi criminis, utraque caelo
bracchia porrexit spectansque ad lumina Solis
'per iubar hoc' inquit 'radiis insigne coruscis,
nate, tibi iuro, quod nos auditque uidetque,
hoc te, quem spectas, hoc te, qui temperat orbem,
Sole satum. si ficta loquor, neget ipse uidendum
se mihi, sitque oculis lux ista nouissima nostris.
nec longus patrios labor est tibi nosse penatis:
unde oritur, domus est terrae contermina nostrae.
si modo fert animus, gradere, et scitabere ab ipso.'
emicat extemplo laetus post talia matris
dicta suae Phaethon et concipit aethera mente
Aethiopasque suos positosque sub ignibus Indos
sidereis transit patriosque adit inpiger ortus.

LIBER SECVNDVS

Regia Solis erat sublimibus alta columnis,
clara micante auro flammasque imitante pyropo,
cuius ebur nitidum fastigia summa tegebat;
argenti bifores radiabant lumine ualuae.

materiam superabat opus; nam Mulciber illic
aequora caelarat medias cingentia terras
terrarumque orbem caelumque, quod inminet orbi.
caeruleos habet unda deos, Tritona canorum
Proteaque ambiguum balaenarumque prementem
Aegaeona suis inmania terga lacertis
Doridaque et natas, quarum pars nare uidentur,
pars in mole sedens uiridis siccare capillos,
pisce uehi quaedam; facies non omnibus una,
non diuersa tamen, qualem decet esse sororum.
terra uiros urbesque gerit siluasque ferasque
fluminaque et nymphas et cetera numina ruris.
haec super inposita est caeli fulgentis imago
signaque sex foribus dextris totidemque sinistris.
quo simul adcliui Clymeneia limite proles
uenit et intrauit dubitati tecta parentis,
protinus ad patrios sua fert uestigia uultus
consistitque procul; neque enim propiora ferebat
lumina. purpurea uelatus ueste sedebat
in solio Phoebus claris lucente smaragdis.
a dextra laeuaque Dies et Mensis et Annus
Saeculaque et positae spatiis aequalibus Horae
Verque nouum stabat cinctum florente corona;
stabat nuda Aestas et spicea serta gerebat;
stabat et Autumnus calcatis sordidus uuis,
et glacialis Hiemps canos hirsuta capillos.
inde loco medius rerum nouitate pauentem
Sol oculis iuuenem, quibus adspicit omnia, uidit
'quae' que 'uiae tibi causa? quid hac' ait 'arce petisti,
progenies, Phaethon, haud infitianda parenti?'
ille refert 'o lux inmensi publica mundi,
Phoebe pater, si das usum mihi nominis huius,
nec falsa Clymene culpam sub imagine celat,
pignora da, genitor, per quae tua uera propago
credar, et hunc animis errorem detrahe nostris.'
dixerat; at genitor circum caput omne micantes
deposuit radios propiusque accedere iussit;
amplexuque dato 'nec tu meus esse negari
dignus es, et Clymene ueros' ait 'edidit ortus.
quoque minus dubites, quoduis pete munus, ut illud
me tribuente feras. promissis testis adesto
dis iuranda palus, oculis incognita nostris.'
uix bene desierat: currus rogat ille paternos
inque diem alipedum ius et moderamen equorum.

paenituit iurasse patrem. qui terque quaterque
concutiens inlustre caput 'temeraria' dixit
'uox mea facta tua est. utinam promissa liceret
non dare; confiteor, solum hoc tibi, nate, negarem.
dissuadere licet. non est tua tuta uoluntas.
magna petis, Phaethon, et quae nec uiribus istis
munera conueniant nec tam puerilibus annis.
sors tua mortalis: non est mortale, quod optas.
plus etiam quam quod superis contingere fas est
nescius adfectas. placeat sibi quisque licebit;
non tamen ignifero quisquam consistere in axe
me ualet excepto. uasti quoque rector Olympi,
qui fera terribili iaculatur fulmina dextra,
non agat hos currus; et quid Ioue maius habemus?
ardua prima uia est et qua uix mane recentes
enituntur equi; medio est altissima caelo,
unde mare et terras ipsi mihi saepe uidere
fit timor et pauida trepidat formidine pectus;
ultima prona uia est et eget moderamine certo.
tunc etiam, quae me subiectis excipit undis,
ne ferar in praeceps, Tethys solet ipsa uereri.
adde quod adsidua rapitur uertigine caelum
sideraque alta trahit celerique uolumine torquet.
nitor in aduersum, nec me, qui cetera, uincit
inpetus, et rapido contrarius euehor orbi.
finge datos currus: quid ages? poterisne rotatis
obuius ire polis, ne te citus auferat axis?
forsitan et lucos illic urbesque deorum
concipias animo delubraque ditia donis
esse? per insidias iter est formasque ferarum.
utque uiam teneas nulloque errore traharis,
per tamen aduersi gradieris cornua Tauri
Haemoniosque arcus uiolentique ora Leonis
saeuaque circuitu curuantem bracchia longo
Scorpion atque aliter curuantem bracchia Cancrum.
nec tibi quadrupedes animosos ignibus illis,
quos in pectore habent, quos ore et naribus efflant,
in promptu regere est; uix me patiuntur, ubi acres
incaluere animi, ceruixque repugnat habenis.
at tu, funesti ne sim tibi muneris auctor,
nate, caue, dum resque sinit, tua corrige uota.
scilicet ut nostro genitum te sanguine credas,
pignora certa petis? do pignora certa timendo
et patrio pater esse metu probor. adspice uultus
ecce meos; utinamque oculos in pectora posses

inserere et patrias intus deprendere curas.
denique quicquid habet diues, circumspice, mundus
eque tot ac tantis caeli terraeque marisque
posce bonis aliquid ; nullam patiere repulsam.
deprecor hoc unum, quod uero nomine poena,
non honor est; poenam, Phaethon, pro munere poscis.
quid mea colla tenes blandis, ignare, lacertis?
ne dubita, dabitur (Stygias iurauimus undas)
quodcumque optaris ; sed tu sapientius opta.'
finierat monitus. dictis tamen ille repugnat
propositumque premit flagratque cupidine currus.
ergo qua licuit genitor cunctatus ad altos
deducit iuuenem, Vulcania munera, currus.
aureus axis erat, temo aureus, aurea summae
curuatura rotae, radiorum argenteus ordo ;
per iuga chrysolithi positaeque ex ordine gemmae
clara repercusso reddebant lumina Phoebo.
dumque ea magnanimus Phaethon miratur opusque
perspicit, ecce uigil nitido patefecit ab ortu
purpureas Aurora fores et plena rosarum
atria. diffugiunt stellae, quarum agmina cogit
Lucifer et caeli statione nouissimus exit.
quem petere ut terras mundumque rubescere uidit
cornuaque extremae uelut euanescere lunae,
iungere equos Titan uelocibus inperat Horis.
iussa deae celeres peragunt, ignemque uomentis
ambrosiae suco saturos, praesepibus altis
quadrupedes ducunt adduntque sonantia frena.
tum pater ora sui sacro medicamine nati
contigit et rapidae fecit patientia flammae,
inposuitque comae radios, praesagaque luctus
pectore sollicito repetens suspiria dixit :
'si potes his saltem monitis parere parentis,
parce, puer, stimulis et fortius utere loris :
sponte sua properant ; labor est inhibere uolentes.
nec tibi derectos placeat uia quinque per arcus :
sectus in oblicum est lato curuamine limes,
zonarumque trium contentus fine polumque
effugit Australem iunctamque Aquilonibus Arcton.
hac sit iter ; manifesta rotae uestigia cernes.
utque ferant aequos et caelum et terra calores,
nec preme, nec summum molire per aethera currum.
altius egressus caelestia tecta cremabis,
inferius terras ; medio tutissimus ibis.
neu te dexterior tortum declinet ad Anguem,

neue sinisterior pressam rota ducat ad Aram ;
inter utrumque tene. Fortunae cetera mando,
quae iuuet et melius, quam tu tibi, consulat opto.
dum loquor, Hesperio positas in litore metas
umida nox tetigit. non est mora libera nobis ;
poscimur ; ecfulget tenebris Aurora fugatis.
corripe lora manu ; uel, si mutabile pectus
est tibi, consiliis, non curribus utere nostris,
dum potes et solidis etiamnunc sedibus adstas,
dumque male optatos nondum premis inscius axes.
quae tutus spectes, sine me dare lumina terris.'
occupat ille leuem iuuenali corpore currum
statque super manibusque datas contingere habenas
gaudet et inuito grates agit inde parenti.
interea uolucres Pyrois et Eous et Aethon,
Solis equi, quartusque Phlegon hinnitibus auras
flammiferis inplent pedibusque repagula pulsant.
quae postquam Tethys, fatorum ignara nepotis,
reppulit, et facta est inmensi copia caeli,
corripuere uiam pedibusque per aera motis
obstantes scindunt nebulas pennisque leuati
praetereunt ortos isdem de partibus Euros.
sed leue pondus erat, nec quod cognoscere possent
Solis equi, solitaque iugum grauitate carebat ;
utque labant curuae iusto sine pondere naues
perque mare instabiles nimia leuitate feruntur,
sic onere adsueto uacuus dat in aera saltus
succutiturque alte similisque est currus inani.
quod simul ac sensere, ruunt tritumque relinquunt
quadriiugi spatium nec, quo prius, ordine currunt.
ipse pauet, nec qua commissas flectat habenas,
nec scit, qua sit iter ; nec, si sciat, inperet illis.
tum primum radiis gelidi caluere Triones
et uetito frustra temptarunt aequore tingui ;
quaeque polo posita est glaciali proxima Serpens,
frigore pigra prius nec formidabilis ulli,
incaluit sumpsitque nouas feruoribus iras.
te quoque turbatum memorant fugisse, Bootes,
quamuis tardus eras et te tua plaustra tenebant.
ut uero summo despexit ab aethere terras
infelix Phaethon penitus penitusque iacentes,
palluit, et subito genua intremuere timore,
suntque oculis tenebrae per tantum lumen obortae.
et iam mallet equos numquam tetigisse paternos,
iam cognosse genus piget et ualuisse rogando ;

iam Meropis dici cupiens ita fertur, ut acta
praecipiti pinus Borea, cui uicta remisit
frena suus rector, quam dis uotisque reliquit.
quid faciat? multum caeli post terga relictum,
ante oculos plus est; animo metitur utrumque
et modo, quos illi fatum contingere non est,
prospicit occasus, interdum respicit ortus;
quidque agat, ignarus stupet, et nec frena remittit
nec retinere ualet, nec nomina nouit equorum.
sparsa quoque in uario passim miracula caelo
uastarumque uidet trepidus simulacra ferarum.
est locus, in geminos ubi bracchia concauat arcus
Scorpios et cauda flexisque utrimque lacertis
porrigit in spatium signorum membra duorum.
hunc puer ut nigri madidum sudore ueneni
uulnera curuata minitantem cuspide uidit,
mentis inops gelida formidine lora remisit.
quae postquam summo tetigere iacentia tergo,
exspatiantur equi nulloque inhibente per auras
ignotae regionis eunt, quaque inpetus egit,
hac sine lege ruunt altoque sub aethere fixis
incursant stellis rapiuntque per auia currum.
et modo summa petunt, modo per decliue uiasque
praecipites spatio terrae propiore feruntur;
inferiusque suis fraternos currere Luna
admiratur equos: ambustaque nubila fumant;
corripitur flammis, ut quaeque altissima, tellus,
fissaque agit rimas et sucis aret ademptis.
pabula canescunt, cum frondibus uritur arbor,
materiamque suo praebet seges arida damno.
parua queror; magnae pereunt cum moenibus urbes,
cumque suis totas populis incendia terras
in cinerem uertunt. siluae cum montibus ardent;
ardet Athos Taurosque Cilix et Tmolus et Oete
et tum sicca, prius creberrima fontibus, Ide
uirgineusque Helicon et nondum Oeagrius Haemus;
ardet in inmensum geminatis ignibus Aetne
Parnasosque biceps et Eryx et Cynthus et Othrys
et tandem niuibus Rhodope caritura Mimasque
Dindymaque et Mycale natusque ad sacra Cithaeron.
nec prosunt Scythiae sua frigora; Caucasus ardet
Ossaque cum Pindo maiorque ambobus Olympus
aeriaeque Alpes et nubifer Appenninus.
tum uero Phaethon cunctis e partibus orbem
adspicit accensum nec tantos sustinet aestus,

feruentisque auras uelut e fornace profunda
ore trahit currusque suos candescere sentit;
et neque iam cineres eiectatamque fauillam
ferre potest calidoque inuoluitur undique fumo,
quoque eat, aut ubi sit, picea caligine tectus
nescit, et arbitrio uolucrum raptatur equorum.
sanguine tum credunt in corpora summa uocato
Aethiopum populos nigrum traxisse colorem;
tum facta est Libye raptis umoribus aestu
arida; tum nymphae passis fontesque lacusque
defleuere comis; quaerit Boeotia Dircen,
Argos Amymonen, Ephyre Pirenidas undas.
nec sortita loco distantes flumina ripas
tuta manent; mediis Tanais fumauit in undis
Peneosque senex Teuthranteusque Caicus
et celer Ismenos cum Phegiaco Erymantho
arsurusque iterum Xanthus flauusque Lycormas,
quique recuruatis ludit Maeandros in undis,
Mygdoniusque Melas et Taenarius Eurotas.
arsit et Euphrates Babylonius, arsit Orontes
Thermodonque citus Gangesque et Phasis et Hister.
aestuat Alpheos, ripae Spercheides ardent,
quodque suo Tagus amne uehit, fluit ignibus, aurum;
et quae Maeonias celebrabant carmine ripas
flumineae uolucres, medio caluere Caystro.
Nilus in extremum fugit perterritus orbem
occuluitque caput, quod adhuc latet; ostia septem
puluerulenta uacant, septem sine flumine ualles.
fors eadem Ismarios Hebrum cum Strymone siccat
Hesperiosque amnes Rhenum Rhodanumque Padumque,
cuique fuit rerum promissa potentia, Thybrin.
dissilit omne solum, penetratque in Tartara rimis
lumen et infernum terret cum coniuge regem.
et mare contrahitur, siccaeque est campus harenae,
quod modo pontus erat; quosque altum texerat aequor,
exsistunt montes et sparsas Cycladas augent.
ima petunt pisces, nec se super aequora curui
tollere consuetas audent delphines in auras;
corpora phocarum summo resupina profundo
exanimata natant. ipsum quoque Nerea fama est
Doridaque et natas tepidis latuisse sub antris.
ter Neptunus aquis cum toruo bracchia uultu
exserere ausus erat, ter non tulit aeris ignes.

alma tamen Tellus, ut erat circumdata ponto,
inter aquas pelagi contractosque undique fontes,
qui se condiderant in opacae uiscera matris,
sustulit oppressos collo tenus arida uultus,
opposuitque manum fronti magnoque tremore
omnia concutiens paulum subsedit et infra,
quam solet esse, fuit; frac*t*aque ita uoce locuta est:
'si placet hoc meruique, quid o tua fulmina cessant,
summe deum? liceat periturae uiribus ignis
igne perire tuo clademque auctore leuare.
uix equidem fauces haec ipsa in uerba resoluo'
(presserat ora uapor); 'tostos en adspice crines
inque oculis tantum, tantum super ora fauillae.
hosne mihi fructus, hunc fertilitatis honorem
officiique refers, quod adunci uulnera aratri
rastrorumque fero totoque exerceor anno,
quod pecori frondes alimentaque mitia, fruges
humano generi, uobis quoque tura ministro?
sed tamen exitium fac me meruisse: quid undae,
quid meruit frater? cur illi tradita sorte
aequora decrescunt et ab aethere longius absunt?
quod si nec fratris nec te mea gratia tangit,
at caeli miserere tui; circumspice utrumque,
fumat uterque polus; quos si uitiauerit ignis,
atria uestra ruent. Atlans en ipse laborat
uixque suis umeris candentem sustinet axem.
si freta, si terrae pereunt, si regia caeli,
in chaos antiquum confundimur. eripe flammis,
siquid adhuc superest, et rerum consule summae.'
dixerat haec Tellus; neque enim tolerare uaporem
ulterius potuit nec dicere plura; suumque
rettulit os in se propioraque manibus antra.
at pater omnipotens, superos testatus et ipsum
qui dederat currus, nisi opem ferat, omnia fato
interitura graui, summam petit arduus arcem,
unde solet nubes latis inducere terris,
unde mouet tonitrus uibrataque fulmina iactat.
sed neque, quas posset terris inducere, nubes
tunc habuit, nec, quos caelo demitteret, imbres.
intonat et dextra libratum fulmen ab aure
misit in aurigam pariterque animaque rotisque
expulit et saeuis conpescuit ignibus ignes.
consternantur equi et saltu in contraria facto
colla iugo eripiunt abruptaque lora relinquunt.
illic frena iacent, illic temone reuulsus

axis, in hac radii fractarum parte rotarum,
sparsaque sunt late laceri uestigia currus.
at Phaethon, rutilos flamma populante capillos,
uoluitur in praeceps longoque per aera tractu
fertur, ut interdum de caelo stella sereno,
etsi non cecidit, potuit cecidisse uideri.
quem procul a patria diuerso maximus orbe
excipit Eridanus fumantiaque abluit ora;
Naides Hesperiae trifida fumantia flamma
corpora dant tumulo; signant quoque carmine saxum:
HIC SITVS EST PHAETHON, CVRRVS AVRIGA PATERNI;
QVEM SI NON TENVIT, MAGNIS TAMEN EXCIDIT AVSIS.
nam pater obductos, luctu miserabilis aegro,
condiderat uultus; et, si modo credimus, unum
isse diem sine sole ferunt; incendia lumen
praebebant aliquisque malo fuit usus in illo.
At Clymene postquam dixit, quaecumque fuerunt
in tantis dicenda malis, lugubris et amens
et laniata sinus totum percensuit orbem;
exanimesque artus primo, mox ossa requirens
repperit ossa tamen peregrina condita ripa,
incubuitque loco nomenque in marmore lectum
perfudit lacrimis et aperto pectore fouit.
nec minus Heliades lugent et, inania morti
munera, dant lacrimas, et caesae pectora palmis
non auditurum miseras Phaethonta querellas
nocte dieque uocant adsternunturque sepulcro.
luna quater iunctis inplerat cornibus orbem:
illae more suo (nam morem fecerat usus)
plangorem dederant. e quis Phaethusa, sororum
maxima, cum uellet terra procumbere, questa est
deriguisse pedes. ad quam conata uenire
candida Lampetie subita radice retenta est.
tertia, cum crinem manibus laniare pararet,
auellit frondes; haec stipite crura teneri,
illa dolet fieri longos sua bracchia ramos.
dumque ea mirantur, conplectitur inguina cortex,
perque gradus uterum pectusque umerosque manusque
ambit, et extabant tantum ora uocantia matrem.
quid faciat mater, nisi, quo trahat inpetus illam,
huc eat atque illuc et, dum licet, oscula iungat?
non satis est; truncis auellere corpora temptat
et teneros manibus ramos abrumpit; at inde
sanguineae manant, tamquam de uulnere, guttae.

'parce, precor, mater', quaecumque est saucia, clamat,
'parce, precor; nostrum laceratur in arbore corpus.
iamque uale'—cortex in uerba nouissima uenit.
inde fluunt lacrimae, stillataque sole rigescunt
de ramis electra nouis, quae lucidus amnis
excipit et nuribus mittit gestanda Latinis.
Adfuit huic monstro proles Stheneleia Cycnus,
qui tibi materno quamuis a sanguine iunctus,
mente tamen, Phaethon, propior fuit. ille relicto
(nam Ligurum populos et magnas rexerat urbes)
inperio ripas uirides amnemque querellis
Eridanum inplerat siluamque sororibus auctam,
cum uox est tenuata uiro, canaeque capillos
dissimulant plumae, collumque a pectore longe
porrigitur, digitosque ligat iunctura rubentes;
penna latus uelat, tenet os sine acumine rostrum.
fit noua Cycnus auis, nec se caeloque Iouique
credit, ut iniuste missi memor ignis ab illo;
stagna petit patulosque lacus, ignemque perosus,
quae colat, elegit contraria flumina flammis.
Squalidus interea genitor Phaethontis et expers
ipse sui decoris, qualis cum deficit orbem
esse solet, lucemque odit seque ipse diemque
datque animum in luctus; et luctibus adicit iram
officiumque negat mundo. 'satis' inquit 'ab aeui
sors mea principiis fuit inrequieta, pigetque
actorum sine fine mihi, sine honore, laborum.
quilibet alter agat portantes lumina currus.
si nemo est omnesque dei non posse fatentur,
ipse agat, ut saltem, dum nostras temptat habenas,
orbatura patres aliquando fulmina ponat.
tum sciet, ignipedum uires expertus equorum,
non meruisse necem qui non bene rexerit illos.'
talia dicentem circumstant omnia Solem
numina, neue uelit tenebras inducere rebus,
supplice uoce rogant; missos quoque Iuppiter ignes
excusat precibusque minas regaliter addit.
colligit amentes et adhuc terrore pauentes
Phoebus equos stimuloque dolens et uerbere saeuit;
saeuit enim, natumque obiectat et inputat illis.
At pater omnipotens ingentia moenia caeli
circuit, et ne quid labefactum uiribus ignis
corruat, explorat. quae postquam firma suique
roboris esse uidet, terras hominumque labores

perspicit. Arcadiae tamen est inpensior illi
cura suae; fontesque et nondum audentia labi
flumina restituit, dat terrae gramina, frondes
arboribus, laesasque iubet reuirescere siluas.
dum redit itque frequens, in uirgine Nonacrina
haesit; et accepti caluere sub ossibus ignes.
non erat huius opus lanam mollire trahendo
nec positu uariare comas. ubi fibula uestem,
uitta coercuerat neglectos alba capillos.
et modo leue manu iaculum, modo sumpserat arcum,
miles erat Phoebes; nec Maenalon attigit ulla
gratior hac Triuiae. sed nulla potentia longa est.
ulterius medio spatium sol altus habebat,
cum subit illa nemus, quod nulla ceciderat aetas.
exuit hic umero pharetram lentosque retendit
arcus inque solo, quod texerat herba, iacebat
et pictam posita pharetram ceruice premebat.
Iuppiter ut uidit fessam et custode uacantem,
'hoc certe furtum coniunx mea nesciet,' inquit
'aut si rescierit, sunt, o, sunt iurgia tanti.'
protinus induitur faciem cultumque Dianae
atque ait 'o comitum, uirgo, pars una mearum,
in quibus es uenata iugis?' de caespite uirgo
se leuat et 'salue numen, me iudice', dixit
'audiat ipse licet, maius Ioue.' ridet et audit
et sibi praeferri se gaudet et oscula iungit
nec moderata satis nec sic a uirgine danda.
qua uenata foret silua, narrare parantem
inpedit amplexu, nec se sine crimine prodit.
illa quidem contra, quantum modo femina possit,
(adspiceres utinam, Saturnia; mitior esses)
illa quidem pugnat: sed quae superare puella,
quisue Iouem poterat? superum petit aethera uictor
Iuppiter; huic odio nemus est et conscia silua.
unde pedem referens paene est oblita pharetram
tollere cum telis et quem suspenderat arcum.
ecce suo comitata choro Dictynna per altum
Maenalon ingrediens et caede superba ferarum
adspicit hanc uisamque uocat: clamata refugit
et timuit primo, ne Iuppiter esset in illa.
sed postquam pariter nymphas incedere uidit,
sensit abesse dolos numerumque accessit ad harum.
heu quam difficile est crimen non prodere uultu!
uix oculos attollit humo, nec, ut ante solebat,
iuncta deae lateri nec toto est agmine prima;
sed silet et laesi dat signa rubore pudoris;

et, nisi quod uirgo est, poterat sentire Diana
mille notis culpam : nymphae sensisse feruntur.
orbe resurgebant lunaria cornua nono,
cum dea uenatu, fraternis languida flammis,
nacta nemus gelidum, de quo cum murmure labens
ibat et attritas uersabat riuus harenas,
ut loca laudauit, summas pede contigit undas ;
his quoque laudatis 'procul est' ait 'arbiter omnis ;
nuda superfusis tinguamus corpora lymphis.'
Parrhasis erubuit. cunctae uelamina ponunt ;
una moras quaerit. dubitanti uestis adempta est ;
qua posita nudo patuit cum corpore crimen.
attonitae manibusque uterum celare uolenti
'i procul hinc' dixit 'nec sacros pollue fontes'
Cynthia, deque suo iussit secedere coetu.
  Senserat hoc olim magni matrona Tonantis
distuleratque graues in idonea tempora poenas.
causa morae nulla est ; et iam puer Arcas (id ipsum
indoluit Iuno) fuerat de paelice natus.
cui simul obuertit saeuam cum lumine mentem,
'scilicet hoc etiam restabat, adultera,' dixit
'ut fecunda fores, fieretque iniuria partu
nota, Iouisque mei testatum dedecus esset.
haud inpune feres ; adimam tibi nempe figuram,
qua tibi quaque places nostro, inportuna, marito.'
dixit et aduersa prensis a fronte capillis
strauit humi pronam. tendebat bracchia supplex :
bracchia coeperunt nigris horrescere uillis,
curuarique manus et aduncos crescere in ungues
officioque pedum fungi, laudataque quondam
ora Ioui lato fieri deformia rictu.
neue preces animos et uerba precantia flectant,
posse loqui eripitur ; uox iracunda minaxque
plenaque terroris rauco de gutture fertur.
mens antiqua tamen facta quoque mansit in ursa,
adsiduoque suos gemitu testata dolores
qualescumque manus ad caelum et sidera tollit
ingratumque Iouem, nequeat cum dicere, sentit.
a quotiens, sola non ausa quiescere silua,
ante domum quondamque suis errauit in agris !
a quotiens per saxa canum latratibus acta est
uenatrixque metu uenantum territa fugit !
saepe feris latuit uisis, oblita quid esset,
ursaque conspectos in montibus horruit ursos,
pertimuitque lupos, quamuis pater esset in illis.

Ecce, Lycaoniae proles ignara parentis,
Arcas adest, ter quinque fere natalibus actis;
dumque feras sequitur, dum saltus eligit aptos
nexilibusque plagis siluas Erymanthidas ambit,
incidit in matrem; quae restitit Arcade uiso
et cognoscenti similis fuit. ille refugit
inmotosque oculos in se sine fine tenentem
nescius extimuit, propiusque accedere auenti
uulnifico fuerat fixurus pectora telo.
arcuit omnipotens pariterque ipsosque nefasque
sustulit et celeri raptos per inania uento
inposuit caelo uicinaque sidera fecit.

Intumuit Iuno, postquam inter sidera paelex
fulsit, et ad canam descendit in aequora Tethyn
Oceanumque senem, quorum reuerentia mouit
saepe deos, causamque uiae scitantibus infit:
'quaeritis, aetheriis quare regina deorum
sedibus huc adsim? pro me tenet altera caelum.
mentior, obscurum nisi nox cum fecerit orbem,
nuper honoratas summo, mea uulnera, caelo
uideritis stellas illic, ubi circulus axem
ultimus extremum spatioque breuissimus ambit.
et uero quisquam Iunonem laedere nolit
offensamque tremat, quae prosum sola nocendo?
o, ego quantum egi! quam uasta potentia nostra est!
esse hominem uetui: facta est dea. sic ego poenas
sontibus inpono, sic est mea magna potestas.
uindicet antiquam faciem uultusque ferinos
detrahat, Argolica quod in ante Phoronide fecit.
cur non et pulsa ducit Iunone meoque
collocat in thalamo socerumque Lycaona sumit?
at uos si laesae tangit contemptus alumnae,
gurgite caeruleo septem prohibete triones
sideraque in caelo, stupri mercede, recepta
pellite, ne puro tinguatur in aequore paelex.'

Di maris adnuerant; habili Saturnia curru
ingreditur liquidum pauonibus aethera pictis,
tam nuper pictis caeso pauonibus Argo,
quam tu nuper eras, cum candidus ante fuisses,
corue loquax, subito nigrantes uersus in alas.
nam fuit haec quondam niueis argentea pennis
ales, ut aequaret totas sine labe columbas,
nec seruaturis uigili Capitolia uoce
cederet anseribus nec amanti flumina cycno.
lingua fuit damno; lingua faciente loquaci,

qui color albus erat, nunc est contrarius albo.
pulchrior in tota, quam Larisaea Coronis,
non fuit Haemonia; placuit tibi, Delphice, certe,
dum uel casta fuit uel inobseruata. sed ales
sensit adulterium Phoebeius, utque latentem
detegeret culpam, non exorabilis index
ad dominum tendebat iter. quem garrula motis
consequitur pennis, scitetur ut omnia, cornix
auditaque uiae causa 'non utile carpis'
inquit 'iter: ne sperne meae praesagia linguae.
quid fuerim quid simque, uide meritumque require:
inuenies nocuisse fidem. nam tempore quodam
Pallas Erichthonium, prolem sine matre creatam,
clauserat Actaeo texta de uimine cista
uirginibusque tribus gemino de Cecrope natis
et legem dederat, sua ne secreta uiderent.
abdita fronde leui densa speculabar ab ulmo,
quid facerent. commissa duae sine fraude tuentur,
Pandrosos atque Herse; timidas uocat una sorores
Aglauros nodosque manu diducit; et intus
infantemque uident adporrectumque draconem.
acta deae refero; pro quo mihi gratia talis
redditur, ut dicar tutela pulsa Mineruae
et ponar post noctis auem. mea poena uolucres
admonuisse potest, ne uoce pericula quaerant.
at, puto, non ultro nec quicquam tale rogantem
me petiit? ipsa licet hoc a Pallade quaeras:
quamuis irata est, non hoc irata negabit.
nam me Phocaica clarus tellure Coroneus
(nota loquor) genuit fueramque ego regia uirgo
diuitibusque procis (ne me contemne) petebar.
forma mihi nocuit. nam cum per litora lentis
passibus, ut soleo, summa spatiarer harena,
uidit et incaluit pelagi deus; utque precando
tempora cum blandis absumpsit inania uerbis,
uim parat et sequitur. fugio densumque relinquo
litus et in molli nequiquam lassor harena.
inde deos hominesque uoco; nec contigit ullum
uox mea mortalem; mota est pro uirgine uirgo,
auxiliumque tulit. tendebam bracchia caelo:
bracchia coeperunt leuibus nigrescere pennis.
reicere ex umeris uestem molibar; at illa
pluma erat inque cutem radices egerat imas.
plangere nuda meis conabar pectora palmis:
sed neque iam palmas nec pectora nuda gerebam.

currebam; nec, ut ante, pedes retinebat harena,
sed summa tollebar humo. mox acta per auras
euehor et data sum comes inculpata Mineruae.
quid tamen hoc prodest, si diro facta uolucris
crimine Nyctimene nostro successit honori?
an quae per totam res est notissima Lesbon,
non audita tibi est, patrium temerasse cubile
Nyctimenen? auis illa quidem, sed conscia culpae
conspectum lucemque fugit tenebrisque pudorem
celat et a cunctis expellitur aethere toto.'
talia dicenti 'tibi' ait 'reuocamina' coruus
'sint precor ista malo: nos uanum spernimus omen.'
nec coeptum dimittit iter, dominoque iacentem
cum iuuene Haemonio uidisse Coronida narrat.
laurea delapsa est audito crimine amantis,
et pariter uultusque deo plectrumque colorque
excidit; utque animus tumida feruebat ab ira,
arma adsueta capit flexumque a cornibus arcum
tendit et illa suo totiens cum pectore iuncta
indeuitato traiecit pectora telo.
icta dedit gemitum tractoque a corpore ferro
candida puniceo perfudit membra cruore,
et dixit 'potui poenas tibi, Phoebe, dedisse,
sed peperisse prius; duo nunc moriemur in una.'
hactenus, et pariter uitam cum sanguine fudit.
corpus inane animae frigus letale secutum est.
  Paenitet heu sero poenae crudelis amantem,
seque, quod audierit, quod sic exarserit, odit;
odit auem, per quam crimen causamque dolendi
scire coactus erat, nec non arcumque manumque
odit cumque manu temeraria tela sagittas;
conlapsamque fouet seraque ope uincere fata
nititur et medicas exercet inaniter artes.
quae postquam frustra temptata, rogumque parari
uidit et arsuros supremis ignibus artus,
tum uero gemitus (neque enim caelestia tingui
ora licet lacrimis) alto de corde petitos
edidit haud aliter, quam cum spectante iuuenca
lactentis uituli dextra libratus ab aure
tempora discussit claro caua malleus ictu.
ut tamen ingratos in pectora fudit odores
et dedit amplexus iniustaque iusta peregit,
non tulit in cineres labi sua Phoebus eosdem
semina, sed natum flammis uteroque parentis
eripuit geminique tulit Chironis in antrum;

sperantemque sibi non falsae praemia linguae
inter aues albas uetuit consistere coruum.
Semifer interea diuinae stirpis alumno
laetus erat mixtoque oneri gaudebat honore.
ecce uenit rutilis umeros protecta capillis
filia Centauri, quam quondam nympha Chariclo
fluminis in rapidi ripis enixa uocauit
Ocyroen. non haec artes contenta paternas
edidicisse fuit; fatorum arcana canebat.
ergo ubi uaticinos concepit mente furores
incaluitque deo quem clausum pectore habebat,
adspicit infantem, 'toto' que 'salutifer orbi
cresce puer:' dixit 'tibi se mortalia saepe
corpora debebunt; animas tibi reddere ademptas
fas erit; idque semel dis indignantibus ausus,
posse dare hoc iterum flamma prohibebere auita
eque deo corpus fies exsangue, deusque,
qui modo corpus eras, et bis tua fata nouabis.
tu quoque, care pater, nunc inmortalis et aeuis
omnibus ut maneas nascendi lege creatus,
posse mori cupies, tum cum cruciabere dirae
sanguine serpentis per saucia membra recepto;
teque ex aeterno patientem numina mortis
efficient triplicesque deae tua fila resoluent.'
restabat fatis aliquid. suspirat ab imis
pectoribus, lacrimaeque genis labuntur obortae;
atque ita 'praeuertunt' inquit 'me fata, uetorque
plura loqui, uocisque meae praecluditur usus.
non fuerant artes tanti, quae numinis iram
contraxere mihi; mallem nescisse futura.
iam mihi subduci facies humana uidetur,
iam cibus herba placet, iam latis currere campis
inpetus est; in equam cognataque corpora uertor.
tota tamen quare? pater est mihi nempe biformis.'
talia dicenti pars est extrema querellae
intellecta parum, confusaque uerba fuerunt.
mox nec uerba quidem nec equae sonus ille uidetur,
sed simulantis equam, paruoque in tempore certos
edidit hinnitus et bracchia mouit in herbas.
tum digiti coeunt et quinos alligat ungues
perpetuo cornu leuis ungula, crescit et oris
et colli spatium, longae pars maxima pallae
cauda fit, utque uagi crines per colla iacebant,
in dextras abiere iubas; pariterque nouata est
et uox et facies; nomen quoque monstra dedere.

Flebat opemque tuam frustra Philyreius heros,
Delphice, poscebat. nam nec rescindere magni
iussa Iouis poteras nec, si rescindere posses,
tunc aderas; Elin Messeniaque arua colebas.
illud erat tempus, quo te pastoria pellis
texit, onusque fuit baculus siluestre sinistrae,
alterius dispar septenis fistula cannis.
dumque amor est curae, dum te tua fistula mulcet,
incustoditae Pylios memorantur in agros
processisse boues. uidet has Atlantide Maia
natus et arte sua siluis occultat abactas.
senserat hoc furtum nemo, nisi notus in illo
rure senex; Battum uicinia cuncta uocabant.
diuitis hic saltus herbosaque pascua Nelei
nobiliumque greges custos seruabat equarum.
hunc tenuit blandaque manu seduxit, et illi
'quisquis es, hospes,' ait 'si forte armenta requiret
haec aliquis, uidisse nega; neu gratia facto
nulla rependatur, nitidam cape praemia uaccam';
et dedit. accepta uoces has reddidit hospes:
'tutus eas: lapis iste prius tua furta loquetur'
et lapidem ostendit. simulat Ioue natus abire;
mox redit et uersa pariter cum uoce figura
'rustice, uidisti siquas hoc limite' dixit
'ire boues, fer opem furtoque silentia deme:
iuncta suo pretium dabitur tibi femina tauro.'
at senior, postquam est merces geminata, 'sub illis
montibus' inquit 'erunt'; et erant sub montibus illis.
risit Atlantiades et 'me mihi, perfide, prodis?
me mihi prodis?' ait; periuraque pectora uertit
in durum silicem, qui nunc quoque dicitur Index,
inque nihil merito uetus est infamia saxo.

Hinc se sustulerat paribus Caducifer alis,
Munychiosque uolans agros gratamque Mineruae
despectabat humum cultique arbusta Lycei.
illa forte die castae de more puellae
uertice supposito festas in Palladis arces
pura coronatis portabant sacra canistris.
inde reuertentes deus adspicit ales iterque
non agit in rectum, sed in orbem curuat eundem.
ut uolucris uisis rapidissima miluus extis,
dum timet et densi circumstant sacra ministri,
flectitur in gyrum nec longius audet abire,
spemque suam motis auidus circumuolat alis;

sic super Actaeas agilis Cyllenius arces
inclinat cursus et easdem circinat auras.
quanto splendidior quam cetera sidera fulget
Lucifer, et quanto quam Lucifer aurea Phoebe,
tanto uirginibus praestantior omnibus Herse
ibat eratque decus pompae comitumque suarum.
obstipuit forma Ioue natus, et aethere pendens
non secus exarsit, quam cum Balearica plumbum
funda iacit: uolat illud et incandescit eundo,
et quos non habuit sub nubibus inuenit ignis.
uertit iter caeloque petit terrena relicto,
nec se dissimulat; tanta est fiducia formae.
quae quamquam iusta est, cura tamen adiuuat illam,
permulcetque comas chlamydemque, ut pendeat apte,
collocat, ut limbus totumque appareat aurum,
ut teres in dextra, qua somnos ducit et arcet,
uirga sit, ut tersis niteant talaria plantis.
pars secreta domus ebore et testudine cultos
tris habuit thalamos, quorum tu, Pandrose, dextrum,
Aglauros laeuum, medium possederat Herse.
quae tenuit laeuum, uenientem prima notauit
Mercurium nomenque dei scitarier ausa est
et causam aduentus. cui sic respondit Atlantis
Pleionesque nepos: 'ego sum, qui iussa per auras
uerba patris porto; pater est mihi Iuppiter ipse.
nec fingam causas; tu tantum fida sorori
esse uelis prolisque meae matertera dici.
Herse causa uiae est. faueas oramus amanti.'
adspicit hunc oculis isdem, quibus abdita nuper
uiderat Aglauros flauae secreta Mineruae,
proque ministerio magni sibi ponderis aurum
postulat; interea tectis excedere cogit.
uertit ad hanc torui dea bellica luminis orbem
et tanto penitus traxit suspiria motu,
ut pariter pectus positamque in pectore forti
aegida concuteret. subit, hanc arcana profana
detexisse manu, tum cum sine matre creatam
Lemnicolae stirpem contra data foedera uidit,
et gratamque deo fore iam gratamque sorori,
et ditem sumpto, quod auara poposcerat, auro.
protinus Inuidiae nigro squalentia tabo
tecta petit. domus est imis in uallibus huius
abdita, sole carens, non ulli peruia uento,
tristis et ignaui plenissima frigoris, et quae
igne uacet semper, caligine semper abundet.

huc ubi peruenit bello metuenda uirago,
constitit ante domum (neque enim succedere tectis
fas habet) et postes extrema cuspide pulsat.
concussae patuere fores. uidet intus edentem
uipereas carnes, uitiorum alimenta suorum,
Inuidiam, uisaque oculos auertit. at illa
surgit humo pigre semesarumque relinquit
corpora serpentum passuque incedit inerti;
utque deam uidit formaque armisque decoram,
ingemuit uultumque una ac suspiria duxit.
pallor in ore sedet, macies in corpore toto,
nusquam recta acies, liuent rubigine dentes,
pectora felle uirent, lingua est suffusa ueneno.
risus abest, nisi quem uisi mouere dolores.
nec fruitur somno, uigilacibus excita curis;
sed uidet ingratos intabescitque uidendo
successus hominum, carpitque et carpitur una,
suppliciumque suum est. quamuis tamen oderat, illam
talibus adfata est breuiter Tritonia dictis:
'infice tabe tua natarum Cecropis unam:
sic opus est: Aglauros ea est.' haud plura locuta
fugit et inpressa tellurem reppulit hasta.
illa deam obliquo fugientem lumine cernens
murmura parua dedit, successurumque Mineruae
indoluit. baculumque capit, quem spinea totum
uincula cingebant, adopertaque nubibus atris,
quacumque ingreditur, florentia proterit arua
exuritque herbas et summa cacumina carpit
adflatuque suo populos urbesque domosque
polluit. et tandem Tritonida conspicit arcem,
ingeniis opibusque et festa pace uirentem,
uixque tenet lacrimas, quia nil lacrimabile cernit.
sed postquam thalamos intrauit Cecrope natae,
iussa facit pectusque manu ferrugine tincta
tangit et hamatis praecordia sentibus inplet,
inspiratque nocens uirus piceumque per ossa
dissipat et medio spargit pulmone uenenum.
neue mali causae spatium per latius errent,
germanam ante oculos fortunatumque sororis
coniugium pulchraque deum sub imagine ponit,
cunctaque magna facit. quibus inritata dolore
Cecropis occulto mordetur, et anxia nocte,
anxia luce gemit, lentaque miserrima tabe
liquitur, ut glacies incerto saucia sole.

felicisque bonis non lenius uritur Herses,
quam cum spinosis ignis supponitur herbis,
quae neque dant flammas lentoque tepore cremantur.
saepe mori uoluit, ne quicquam tale uideret,
saepe uelut crimen rigido narrare parenti;
denique in aduerso uenientem limine sedit
exclusura deum. cui blandimenta precesque
uerbaque iactanti mitissima 'desine;' dixit
'hinc ego me non sum nisi te motura repulso.'
'stemus' ait 'pacto' uelox Cyllenius 'isto.'
caelatasque fores uirga patefecit. at illi
surgere conanti partes, quascumque sedendo
flectimus, ignaua nequeunt grauitate moueri.
illa quidem pugnat recto se attollere trunco;
sed genuum iunctura riget, frigusque per inguen
labitur, et pallent amisso sanguine uenae.
utque malum late solet inmedicabile cancer
serpere et inlaesas uitiatis addere partes,
sic letalis hiemps paulatim in pectora uenit
uitalesque uias et respiramina clausit.
nec conata loqui est, nec, si conata fuisset,
uocis habebat iter: saxum iam colla tenebat,
oraque duruerant, signumque exsangue sedebat.
nec lapis albus erat: sua mens infecerat illam.
 Has ubi uerborum poenas mentisque profanae
cepit Atlantiades, dictas a Pallade terras
linquit et ingreditur iactatis aethera pennis.
seuocat hunc genitor. nec causam fassus amoris
'fide minister' ait 'iussorum, nate, meorum,
pelle moram solitoque celer delabere cursu,
quaeque tuam matrem tellus a parte sinistra
suspicit (indigenae Sidonida nomine dicunt),
hanc pete, quodque procul montano gramine pasci
armentum regale uides, ad litora uerte.'
dixit, et expulsi iamdudum monte iuuenci
litora iussa petunt, ubi magni filia regis
ludere uirginibus Tyriis comitata solebat.
non bene conueniunt nec in una sede morantur
maiestas et amor. sceptri grauitate relicta
ille pater rectorque deum, cui dextra trisulcis
ignibus armata est, qui nutu concutit orbem,
induitur faciem tauri mixtusque iuuencis
mugit et in teneris formosus obambulat herbis.
quippe color niuis est, quam nec uestigia duri
calcauere pedis nec soluit aquaticus Auster.

colla toris extant, armis palearia pendent,
cornua parua quidem, sed quae contendere possis
facta manu, puraque magis perlucida gemma.
nullae in fronte minae, nec formidabile lumen;
pacem uultus habet. miratur Agenore nata,
quod tam formosus, quod proelia nulla minetur.
sed quamuis mitem metuit contingere primo;
mox adit et flores ad candida porrigit ora.
gaudet amans et, dum ueniat sperata uoluptas,
oscula dat manibus; uix, a, uix cetera differt.
et nunc alludit uiridique exultat in herba,
nunc latus in fuluis niueum deponit harenis;
paulatimque metu dempto modo pectora praebet
uirginea plaudenda manu, modo cornua sertis
inpedienda nouis. ausa est quoque regia uirgo,
nescia quem premeret, tergo considere tauri,
cum deus a terra siccoque a litore sensim
falsa pedum primis uestigia ponit in undis;
inde abit ulterius mediique per aequora ponti
fert praedam. pauet haec litusque ablata relictum
respicit, et dextra cornum tenet, altera dorso
inposita est; tremulae sinuantur flamine uestes.

LIBER TERTIVS

Iamque deus posita fallacis imagine tauri
se confessus erat Dictaeaque rura tenebat,
cum pater ignarus Cadmo perquirere raptam
inperat et poenam, si non inuenerit, addit
exilium, facto pius et sceleratus eodem.
orbe pererrato (quis enim deprendere possit
furta Iouis?) profugus patriamque iramque parentis
uitat Agenorides Phoebique oracula supplex
consulit et, quae sit tellus habitanda, requirit.
'bos tibi' Phoebus ait 'solis occurret in aruis,
nullum passa iugum curuique inmunis aratri.
hac duce carpe uias et, qua requieuerit herba,
moenia fac condas Boeotiaque illa uocato.'
uix bene Castalio Cadmus descenderat antro,
incustoditam lente uidet ire iuuencam
nullum seruitii signum ceruice gerentem.
subsequitur pressoque legit uestigia gressu

auctoremque uiae Phoebum taciturnus adorat.
iam uada Cephisi Panopesque euaserat arua :
bos stetit, et, tollens speciosam cornibus altis
ad caelum frontem, mugitibus inpulit auras
atque ita respiciens comites sua terga sequentis
procubuit teneraque latus submisit in herba.
Cadmus agit grates peregrinaeque oscula terrae
figit et ignotos montes agrosque salutat.
sacra Ioui facturus erat. iubet ire ministros
et petere e uiuis libandas fontibus undas.
silua uetus stabat, nulla uiolata securi,
et specus in media, uirgis ac uimine densus,
efficiens humilem lapidum conpagibus arcum,
uberibus fecundus aquis, ubi conditus antro
Martius anguis erat, cristis praesignis et auro ;
igne micant oculi, corpus tumet omne ueneno,
tresque uibrant linguae, triplici stant ordine dentes.
quem postquam Tyria lucum de gente profecti
infausto tetigere gradu, demissaque in undas
urna dedit sonitum, longo caput extulit antro
caeruleus serpens horrendaque sibila misit.
effluxere urnae manibus, sanguisque relinquit
corpus, et attonitos subitus tremor occupat artus.
ille uolubilibus squamosos nexibus orbes
torquet et inmensos saltu sinuatur in arcus,
ac media plus parte leues erectus in auras
despicit omne nemus, tantoque est corpore, quanto
si totum spectes, geminas qui separat Arctos.
nec mora, Phoenicas, siue illi tela parabant,
siue fugam, siue ipse timor prohibebat utrumque,
occupat ; hos morsu, longis conplexibus illos,
hos necat adflati funesta tabe ueneni.
fecerat exiguas iam sol altissimus umbras ;
quae mora sit sociis, miratur Agenore natus
uestigatque uiros. tegumen derepta leoni
pellis erat, telum splendenti lancea ferro
et iaculum, teloque animus praestantior omni.
ut nemus intrauit letataque corpora uidit
uictoremque supra spatiosi corporis hostem
tristia sanguinea lambentem uulnera lingua,
'aut ultor uestrae, fidissima pectora, mortis,
aut comes' inquit 'ero.' dixit dextraque molarem
sustulit et magnum magno conamine misit.
illius inpulsu cum turribus ardua celsis
moenia mota forent : serpens sine uulnere mansit

loricaeque modo squamis defensus et atrae
duritia pellis ualidos cute reppulit ictus.
at non duritia iaculum quoque uicit eadem;
quod medio lentae spinae curuamine fixum
constitit, et totum descendit in ilia ferrum.
ille dolore ferox caput in sua terga retorsit
uulneraque adspexit fixumque hastile momordit,
idque, ubi ui multa partem labefecit in omnem,
uix tergo eripuit; ferrum tamen ossibus haesit.
tum uero postquam solitas accessit ad iras
causa recens, plenis tumuerunt guttura uenis,
spumaque pestiferos circumfluit albida rictus,
terraque rasa sonat squamis, quique halitus exit
ore niger Stygio, uitiatas inficit auras.
ipse modo inmensum spiris facientibus orbem
cingitur, interdum longa trabe rectior adstat,
inpete nunc uasto, ceu concitus imbribus amnis,
fertur et obstantes proturbat pectore siluas.
cedit Agenorides paulum spolioque leonis
sustinet incursus instantiaque ora retardat
cuspide praetenta. furit ille et inania duro
uulnera dat ferro figitque in acumine dentes.
iamque uenenifero sanguis manare palato
coeperat et uirides adspergine tinxerat herbas;
sed leue uulnus erat, quia se retrahebat ab ictu
laesaque colla dabat retro plagamque sedere
cedendo arcebat nec longius ire sinebat,
donec Agenorides coniectum in guttura ferrum
usque sequens pressit, dum retro quercus eunti
obstitit, et fixa est pariter cum robore ceruix.
pondere serpentis curuata est arbor et ima
parte flagellari gemuit sua robora caudae.
dum spatium uictor uicti considerat hostis,
uox subito audita est, neque erat cognoscere promptum
unde, sed audita est: 'quid, Agenore nate, peremptum
serpentem spectas? et tu spectabere serpens.'
ille diu pauidus pariter cum mente colorem
perdiderat, gelidoque comae terrore rigebant.
ecce uiri fautrix, superas delapsa per auras,
Pallas adest motaeque iubet supponere terrae
uipereos dentes, populi incrementa futuri.
paret et, ut presso sulcum patefecit aratro,
spargit humi iussos, mortalia semina, dentes.
inde, fide maius, glaebae coepere moueri,

primaque de sulcis acies apparuit hastae,
tegmina mox capitum picto nutantia cono,
mox umeri pectusque onerataque bracchia telis
exsistunt, crescitque seges clipeata uirorum.
sic ubi tolluntur festis aulaea theatris,
surgere signa solent primumque ostendere uultus,
cetera paulatim, placidoque educta tenore
tota patent imoque pedes in margine ponunt.
territus hoste nouo Cadmus capere arma parabat:
'ne cape,' de populo, quem terra creauerat, unus
exclamat 'nec te ciuilibus insere bellis.'
atque ita terrigenis rigido de fratribus unum
comminus ense ferit; iaculo cadit eminus ipse.
hic quoque, qui leto dederat, non longius illo
uiuit et exspirat, modo quas acceperat, auras:
exemploque pari furit omnis turba, suoque
Marte cadunt subiti per mutua uulnera fratres.
iamque breuis uitae spatium sortita iuuentus
sanguineam tepido plangebat pectore matrem,
quinque superstitibus, quorum fuit unus Echion.
is sua iecit humo monitu Tritonidis arma
fraternaeque fidem pacis petiitque deditque.
hos operis comites habuit Sidonius hospes,
cum posuit iussam Phoebeis sortibus urbem.

Iam stabant Thebae; poteras iam, Cadme, uideri
exilio felix. soceri tibi Marsque Venusque
contigerant; huc adde genus de coniuge tanta,
tot natos natasque et, pignora cara, nepotes,
hos quoque iam iuuenes. sed scilicet ultima semper
expectanda dies homini est dicique beatus
ante obitum nemo supremaque funera debet.

Prima nepos inter tot res tibi, Cadme, secundas
causa fuit luctus, alienaque cornua fronti
addita, uosque, canes, satiatae sanguine erili.
at bene si quaeras, fortunae crimen in illo,
non scelus inuenies; quod enim scelus error habebat?
mons erat infectus uariarum caede ferarum;
iamque dies medius rerum contraxerat umbras
et sol ex aequo meta distabat utraque,
cum iuuenis placido per deuia lustra uagantes
participes operum conpellat Hyantius ore:
'lina madent, comites, ferrumque cruore ferarum,
fortunaeque dies habuit satis. altera lucem
cum croceis inuecta rotis Aurora reducet,
propositum repetemus opus; nunc Phoebus utraque

distat idem meta finditque uaporibus arua.
sistite opus praesens nodosaque tollite lina.'
iussa uiri faciunt intermittuntque laborem.
uallis erat piceis et acuta densa cupressu,
nomine Gargaphie, succinctae sacra Dianae.
cuius in extremo est antrum nemorale recessu,
arte laboratum nulla ; simulauerat artem
ingenio natura suo ; nam pumice uiuo
et leuibus tofis natiuum duxerat arcum.
fons sonat a dextra, tenui perlucidus unda,
margine gramineo patulos succinctus hiatus.
hic dea siluarum uenatu fessa solebat
uirgineos artus liquido perfundere rore.
quo postquam subiit, nympharum tradidit uni
armigerae iaculum pharetramque arcusque retentos;
altera depositae subiecit bracchia pallae ;
uincla duae pedibus demunt ; nam doctior illis
Ismenis Crocale sparsos per colla capillos
colligit in nodum, quamuis erat ipsa solutis.
excipiunt laticem Nepheleque Hyaleque Rhanisque
et Psecas et Phiale funduntque capacibus urnis.
dumque ibi perluitur solita Titania lympha,
ecce nepos Cadmi dilata parte laborum
per nemus ignotum non certis passibus errans
peruenit in lucum ; sic illum fata ferebant.
qui simul intrauit rorantia fontibus antra,
sicut erant uiso nudae sua pectora nymphae
percussere uiro subitisque ululatibus omne
inpleuere nemus circumfusaeque Dianam
corporibus texere suis ; tamen altior illis
ipsa dea est colloque tenus supereminet omnes.
qui color infectis aduersi solis ab ictu
nubibus esse solet aut purpureae Aurorae,
is fuit in uultu uisae sine ueste Dianae.
quae quamquam comitum turba est stipata suarum,
in latus obliquum tamen adstitit oraque retro
flexit, et, ut uellet promptas habuisse sagittas,
quas habuit sic hausit aquas uultumque uirilem
perfudit, spargensque comas ultricibus undis
addidit haec cladis praenuntia uerba futurae :
'nunc tibi me posito uisam uelamine narres,
si poteris narrare, licet'. nec plura minata
dat sparso capiti uiuacis cornua cerui,
dat spatium collo summasque cacuminat aures,
cum pedibusque manus, cum longis bracchia mutat

cruribus et uelat maculoso uellere corpus.
additus et pauor est. fugit Autonoeius heros
et se tam celerem cursu miratur in ipso.
ut uero uultus et cornua uidit in unda,
'me miserum!' dicturus erat: uox nulla secuta est.
ingemuit, uox illa fuit, lacrimaeque per ora
non sua fluxerunt: mens tantum pristina mansit.
quid faciat? repetatne domum et regalia tecta,
an lateat siluis? pudor hoc, timor inpedit illud.
dum dubitat, uidere canes primumque Melampus
Ichnobatesque sagax latratu signa dedere,
Gnosius Ichnobates, Spartana gente Melampus.
inde ruunt alii rapida uelocius aura,
Pamphagus et Dorceus et Oribasus, Arcades omnes,
Nebrophonusque ualens et trux cum Laelape Theron
et pedibus Pterelas et naribus utilis Agre,
Hylaeusque ferox, nuper percussus ab apro,
deque lupo concepta Nape, pecudesque secuta
Poemenis et natis comitata Harpyia duobus
et substricta gerens Sicyonius ilia Ladon
et Dromas et Canache Sticteque et Tigris et Alce
et niueis Leucon et uillis Asbolus atris
praeualidusque Lacon et cursu fortis Aello
et Thous et Cyprio uelox cum fratre Lycisce
et nigram medio frontem distinctus ab albo
Harpalos et Melaneus hirsutaque corpore Lachne
et patre Dictaeo sed matre Laconide nati
Labros et Agriodus et acutae uocis Hylactor
quosque referre mora est. ea turba cupidine praedae
per rupes scopulosque adituque carentia saxa,
quaque est difficilis quaque est uia nulla, sequuntur.
ille fugit per quae fuerat loca saepe secutus,
heu famulos fugit ipse suos. clamare libebat
'Actaeon ego sum, dominum cognoscite uestrum.'
uerba animo desunt; resonat latratibus aether.
prima Melanchaetes in tergo uulnera fecit,
proxima Theridamas; Oresitrophus haesit in armo.
tardius exierant; sed per conpendia montis
anticipata uia est. dominum retinentibus illis,
cetera turba coit confertque in corpore dentes.
iam loca uulneribus desunt. gemit ille sonumque
etsi non hominis, quem non tamen edere possit
ceruus, habet maestisque replet iuga nota querellis.
et genibus pronis supplex similisque roganti
circumfert tacitos tamquam sua bracchia uultus.

at comites rapidum solitis hortatibus agmen
ignari instigant oculisque Actaeona quaerunt,
et uelut absentem certatim Actaeona clamant
(ad nomen caput ille refert) et abesse queruntur,
nec capere oblatae segnem spectacula praedae.
uellet abesse quidem, sed adest; uelletque uidere,
non etiam sentire canum fera facta suorum.
undique circumstant mersisque in corpore rostris
dilacerant falsi dominum sub imagine cerui.
Rumor in ambiguo est: aliis uiolentior aequo
uisa dea est; alii laudant dignamque seuera
uirginitate uocant; pars inuenit utraque causas.
sola Iouis coniunx non tam culpetne probetne
eloquitur, quam clade domus ab Agenore ductae
gaudet et a Tyria collectum paelice transfert
in generis socios odium. subit ecce priori
causa recens, grauidamque dolet de semine magni
esse Iouis Semelen. tum linguam ad iurgia soluens,
'profeci quid enim totiens per iurgia?' dixit
'ipsa petenda mihi est, ipsam, si maxima Iuno
rite uocor, perdam, si me gemmantia dextra
sceptra tenere decet, si sum regina Iouisque
et soror et coniunx, certe soror. at, puto, furto est
contenta et thalami breuis est iniuria nostri?
concipit, id deerat, manifestaque crimina pleno
fert utero et mater, quod uix mihi contigit, uno
de Ioue uult fieri; tanta est fiducia formae.
fallat eam faxo; nec sum Saturnia, si non
ab Ioue mersa suo Stygias penetrabit ad undas.'
Surgit ab his solio fuluaque recondita nube
limen adit Semeles. nec nubes ante remouit,
quam simulauit anum posuitque ad tempora canos
sulcauitque cutem rugis, et curua trementi
membra tulit passu; uocem quoque fecit anilem
ipsaque erat Beroe, Semeles Epidauria nutrix.
ergo ubi captato sermone diuque loquendo
ad nomen uenere Iouis, suspirat et 'opto
Iuppiter ut sit;' ait 'metuo tamen omnia. multi
nomine diuorum thalamos iniere pudicos.
nec tamen esse Iouem satis est; det pignus amoris,
si modo uerus is est; quantusque et qualis ab alta
Iunone excipitur, tantus talisque, rogato,
det tibi conplexus suaque ante insignia sumat.'
Talibus ignaram Iuno Cadmeida dictis
formarat. rogat illa Iouem sine nomine munus.

cui deus 'elige;' ait 'nullam patiere repulsam.
quoque magis credas, Stygii quoque conscia sunto
numina torrentis; timor et deus ille deorum est.'
laeta malo nimiumque potens perituraque amantis
obsequio Semele 'qualem Saturnia' dixit
'te solet amplecti, Veneris cum foedus initis,
da mihi te talem.' uoluit deus ora loquentis
opprimere: exierat iam uox properata sub auras.
ingemuit; neque enim non haec optasse, neque ille
non iurasse potest. ergo maestissimus altum
aethera conscendit uultuque sequentia traxit
nubila, quis nimbos inmixtaque fulgura uentis
addidit et tonitrus et ineuitabile fulmen.
qua tamen usque potest, uires sibi demere temptat
nec, quo centimanum deiecerat igne Typhoea,
nunc armatur eo; nimium feritatis in illo est.
est aliud leuius fulmen, cui dextra Cyclopum
saeuitiae flammaeque minus, minus addidit irae;
tela secunda uocant superi. capit illa domumque
intrat Agenoream. corpus mortale tumultus
non tulit aetherios donisque iugalibus arsit.
inperfectus adhuc infans genetricis ab aluo
eripitur, patrioque tener (si credere dignum est)
insuitur femori maternaque tempora conplet.
furtim illum primis Ino matertera cunis
educat; inde datum nymphae Nyseides antris
occuluere suis lactisque alimenta dedere.

Dumque ea per terras fatali lege geruntur
tutaque bis geniti sunt incunabula Bacchi,
forte Iouem memorant, diffusum nectare, curas
seposuisse grauis uacuaque agitasse remissos
cum Iunone iocos et 'maior uestra profecto est,
quam quae contingit maribus' dixisse 'uoluptas.'
illa negat. placuit quae sit sententia docti
quaerere Tiresiae; Venus huic erat utraque nota.
nam duo magnorum uiridi coeuntia silua
corpora serpentum baculi uiolauerat ictu;
deque uiro factus, mirabile, femina septem
egerat autumnos. octauo rursus eosdem
uidit, et 'est uestrae si tanta potentia plagae,'
dixit 'ut auctoris sortem in contraria mutet,
nunc quoque uos feriam.' percussis anguibus isdem
forma prior rediit genetiuaque uenit imago.
arbiter hic igitur sumptus de lite iocosa
dicta Iouis firmat. grauius Saturnia iusto

nec pro materia fertur doluisse, suique
iudicis aeterna damnauit lumina nocte.
at pater omnipotens (neque enim licet inrita cuiquam
facta dei fecisse deo) pro lumine adempto
scire futura dedit poenamque leuauit honore.
Ille per Aonias fama celeberrimus urbes
inreprehensa dabat populo responsa petenti.
prima fide uocisque datae temptamina sumpsit
caerula Liriope. quam quondam flumine curuo
inplicuit clausaeque suis Cephisos in undis
uim tulit. enixa est utero pulcherrima pleno
infantem, nymphis iam tum qui posset amari,
Narcissumque uocat. de quo consultus, an esset
tempora maturae uisurus longa senectae,
fatidicus uates 'si se non nouerit' inquit.
uana diu uisa est uox auguris; exitus illam
resque probat letique genus nouitasque furoris.
namque ter ad quinos unum Cephisius annum
addiderat poteratque puer iuuenisque uideri:
multi illum iuuenes, multae cupiere puellae.
sed fuit in tenera tam dura superbia forma:
nulli illum iuuenes, nullae tetigere puellae.
adspicit hunc trepidos agitantem in retia ceruos
uocalis nymphe, quae nec reticere loquenti,
nec prior ipsa loqui didicit, resonabilis Echo.
corpus adhuc Echo, non uox erat, et tamen usum
garrula non alium, quam nunc habet, oris habebat,
reddere de multis ut uerba nouissima posset.
fecerat hoc Iuno, quia, cum deprendere *uell*et
sub Ioue saepe suo nymphas in monte iacentes,
illa deam longo prudens sermone tenebat,
dum fugerent nymphae. postquam Saturnia sensit,
'huius' ait 'linguae, qua sum delusa, potestas
parua tibi dabitur, uocisque breuissimus usus';
reque minas firmat; tamen haec in fine loquendi
ingeminat uoces auditaque uerba reportat.
ergo ubi Narcissum per deuia rura uagantem
uidit et incaluit, sequitur uestigia furtim,
quoque magis sequitur, flamma propiore calescit,
non aliter quam cum summis circumlita taedis
admotas rapiunt uiuacia sulpura flammas.
o quotiens uoluit blandis accedere dictis
et molles adhibere preces! natura repugnat
nec sinit incipiat: sed, quod sinit, illa parata est
expectare sonos ad quos sua uerba remittat.

forte puer, comitum seductus ab agmine fido,
dixerat 'ecquis adest?' et 'adest' responderat Echo.
hic stupet utque aciem partes dimittit in omnes,
uoce 'ueni' magna clamat: uocat illa uocantem.
respicit et rursus nullo ueniente 'quid' inquit
'me fugis?' et totidem quot dixit uerba recepit.
perstat et, alternae deceptus imagine uocis,
'huc coeamus' ait; nullique libentius umquam
responsura sono 'coeamus' rettulit Echo
et uerbis fauet ipsa suis egressaque silua
ibat, ut iniceret sperato bracchia collo.
ille fugit fugiensque 'manus conplexibus aufer;
ante' ait 'emoriar, quam sit tibi copia nostri.'
rettulit illa nihil nisi 'sit tibi copia nostri.'
spreta latet siluis pudibundaque frondibus ora
protegit et solis ex illo uiuit in antris.
sed tamen haeret amor crescitque dolore repulsae.
extenuant uigiles corpus miserabile curae,
adducitque cutem macies, et in aera sucus
corporis omnis abit: uox tantum atque ossa supersunt.
uox manet; ossa ferunt lapidis traxisse figuram.
[inde latet siluis nulloque in monte uidetur;
omnibus auditur: sonus est qui uiuit in illa.]
Sic hanc, sic alias undis aut montibus ortas
luserat hic nymphas, sic coetus ante uiriles.
inde manus aliquis despectus ad aethera tollens
'sic amet ipse licet, sic non potiatur amato'
dixerat. adsensit precibus Rhamnusia iustis.
fons erat inlimis, nitidis argenteus undis,
quem neque pastores neque pastae monte capellae
contigerant aliudue pecus, quem nulla uolucris
nec fera turbarat nec lapsus ab arbore ramus.
gramen erat circa, quod proximus umor alebat,
siluaque sole locum passura tepescere nullo.
hic puer, et studio uenandi lassus et aestu,
procubuit, faciemque loci fontemque secutus.
dumque sitim sedare cupit, sitis altera creuit;
dumque bibit, uisae correptus imagine formae
spem sine corpore amat; corpus putat esse quod unda est.
adstupet ipse sibi uultuque inmotus eodem
haeret, ut e Pario formatum marmore signum.
spectat humi positus geminum, sua lumina, sidus
et dignos Baccho, dignos et Apolline crines

inpubesque genas et eburnea colla decusque
oris et in niueo mixtum candore ruborem,
cunctaque miratur, quibus est mirabilis ipse.
se cupit inprudens, et qui probat ipse probatur,
dumque petit, petitur, pariterque accendit et ardet.
inrita fallaci quotiens dedit oscula fonti!
in mediis quotiens uisum captantia collum
bracchia mersit aquis nec se deprendit in illis!
quid uideat, nescit; sed quod uidet, uritur illo,
atque oculos idem, qui decipit, incitat error.
credule, quid frustra simulacra fugacia captas?
quod petis, est nusquam; quod amas, auertere, perdes.
ista repercussae, quam cernis, imaginis umbra est;
nil habet ista sui; tecum uenitque manetque,
tecum discedet, si tu discedere possis.
non illum Cereris, non illum cura quietis
abstrahere inde potest; sed opaca fusus in herba
spectat inexpleto mendacem lumine formam,
perque oculos perit ipse suos; paulumque leuatus
ad circumstantes tendens sua bracchia siluas
'ecquis, io siluae, crudelius' inquit 'amauit?
scitis enim et multis latebra opportuna fuistis.
ecquem, cum uestrae tot agantur saecula uitae,
qui sic tabuerit, longo meministis in aeuo?
et placet et uideo; sed quod uideoque placetque
non tamen inuenio: tantus tenet error amantem.
quoque magis doleam, nec nos mare separat ingens
nec uia nec montes nec clausis moenia portis;
exigua prohibemur aqua. cupit ipse teneri;
nam quotiens liquidis porreximus oscula lymphis,
hic totiens ad me resupino nititur ore.
posse putes tangi: minimum est quod amantibus obstat.
quisquis es, huc exi. quid me, puer unice, fallis,
quoue petitus abis? certe nec forma nec aetas
est mea, quam fugias; et amarunt me quoque nymphae.
spem mihi nescioquam uultu promittis amico,
cumque ego porrexi tibi bracchia, porrigis ultro:
cum risi, adrides: lacrimas quoque saepe notaui
me lacrimante tuas, nutu quoque signa remittis
et, quantum motu formosi suspicor oris,
uerba refers aures non peruenientia nostras.

iste ego sum: sensi, nec me mea fallit imago.
uror amore mei; flammas moueoque feroque.
quid faciam? roger anne rogem? quid deinde rogabo?
quod cupio, mecum est; inopem me copia fecit.
o utinam a nostro secedere corpore possem.
uotum in amante nouum, uellem quod amamus abesset.
iamque dolor uires adimit, nec tempora uitae
longa meae superant, primoque exstinguor in aeuo.
nec mihi mors grauis est, posituro morte dolores:
hic qui diligitur uellem diuturnior esset.
nunc duo concordes anima moriemur in una.'
dixit et ad faciem rediit male sanus eandem
et lacrimis turbauit aquas obscuraque moto
reddita forma lacu est. quam cum uidisset abire,
'quo refugis? remane, nec me, crudelis, amantem
desere;' clamauit 'liceat, quod tangere non est,
adspicere et misero praebere alimenta furori.'
dumque dolet, summa uestem deduxit ab ora
nudaque marmoreis percussit pectora palmis.
pectora traxerunt roseum percussa ruborem,
non aliter quam poma solent, quae candida parte,
parte rubent, aut ut uariis solet uua racemis
ducere purpureum nondum matura colorem.
quae simul adspexit liquefacta rursus in unda,
non tulit ulterius, sed ut intabescere flauae
igne leui cerae matutinaeque pruinae
sole tepente solent, sic attenuatus amore
liquitur et tecto paulatim carpitur igni.
et neque iam color est mixto candore rubori,
nec uigor et uires et quae modo uisa placebant,
nec corpus remanet, quondam quod amauerat Echo.
quae tamen ut uidit, quamuis irata memorque,
indoluit, quotiensque puer miserabilis 'eheu'
dixerat, haec resonis iterabat uocibus 'eheu';
cumque suos manibus percusserat ille lacertos,
haec quoque reddebat sonitum plangoris eundem.
ultima uox solitam fuit haec spectantis in undam,
'heu frustra dilecte puer' totidemque remisit
uerba locus, dictoque 'uale,' 'uale' inquit et Echo.
ille caput uiridi fessum submisit in herba;
lumina mors clausit domini mirantia formam.
tum quoque se, postquam est inferna sede receptus,
in Stygia spectabat aqua. planxere sorores

Naides et sectos fratri posuere capillos,
planxerunt Dryades; plangentibus adsonat Echo.
iamque rogum quassasque faces feretrumque parabant:
nusquam corpus erat; croceum pro corpore florem
inueniunt, foliis medium cingentibus albis.

Cognita res meritam uati per Achaidas urbes
attulerat famam, nomenque erat auguris ingens.
spernit Echionides tamen hunc ex omnibus unus
contemptor superum Pentheus praesagaque ridet
uerba senis tenebrasque et cladem lucis ademptae
obicit. ille mouens albentia tempora canis
'quam felix esses, si tu quoque luminis huius
orbus' ait 'fieres, ne Bacchica sacra uideres.
namque dies aderit, quam non procul auguror esse,
qua nouus huc ueniat, proles Semeleia, Liber,
quem nisi templorum fueris dignatus honore,
mille lacer spargere locis et sanguine siluas
foedabis matremque tuam matrisque sorores.
eueniet; neque enim dignabere numen honore,
meque sub his tenebris nimium uidisse quereris.'
talia dicentem proturbat Echione natus.
dicta fides sequitur; responsaque uatis aguntur.
Liber adest, festisque fremunt ululatibus agri;
turba ruit, mixtaeque uiris matresque nurusque
uulgusque proceresque ignota ad sacra feruntur.
'quis furor, anguigenae, proles Mauortia, uestras
attonuit mentes?' Pentheus ait 'aerane tantum
aere repulsa ualent et adunco tibia cornu
et magicae fraudes, ut, quos non bellicus ensis,
non tuba terruerit, non strictis agmina telis,
femineae uoces et mota insania uino
obscenique greges et inania tympana uincant?
uosne, senes, mirer, qui longa per aequora uecti
hac Tyron, hac profugos posuistis sede Penates,
nunc sinitis sine Marte capi? uosne, acrior aetas,
o iuuenes, propiorque meae, quos arma tenere,
non thyrsos, galeaque tegi, non fronde, decebat
este, precor, memores, qua sitis stirpe creati,
illiusque animos, qui multos perdidit unus,
sumite serpentis. pro fontibus ille lacuque
interiit; at uos pro fama uincite uestra.
ille dedit leto fortes; uos pellite molles
et patrium retinete decus. si fata uetabant
stare diu Thebas, utinam tormenta uirique

moenia diruerent, ferrumque ignisque sonarent!
essemus miseri sine crimine; sorsque querenda,
non celanda foret, lacrimaeque pudore carerent.
at nunc a puero Thebae capientur inermi,
quem neque bella iuuant nec tela nec usus equorum,
sed madidi murra crines mollesque coronae
purpuraque et pictis intextum uestibus aurum.
quem quidem ego actutum, modo uos absistite, cogam
adsumptumque patrem commentaque sacra fateri.
an satis Acrisio est animi, contemnere uanum
numen et Argolicas uenienti claudere portas,
Penthea terrebit cum totis aduena Thebis?
ite citi,' famulis hoc inperat, 'ite ducemque
attrahite huc uinctum; iussis mora segnis abesto.'
hunc auus, hunc Athamas, hunc cetera turba suorum
corripiunt dictis frustraque inhibere laborant.
acrior admonitu est, inritaturque retenta
et crescit rabies, remoraminaque ipsa nocebant.
sic ego torrentem, qua nil obstabat eunti,
lenius et modico strepitu decurrere uidi;
at quacumque trabes obstructaque saxa tenebant,
spumeus et feruens et ab obice saeuior ibat.
ecce cruentati redeunt et, Bacchus ubi esset,
quaerenti domino Bacchum uidisse negarunt;
'hunc' dixere 'tamen comitem famulumque sacrorum
cepimus'; et tradunt manibus post terga ligatis
sacra dei quendam Tyrrhena gente secutum.
  Adspicit hunc Pentheus oculis, quos ira tremendos
fecerat, et quamquam poenae uix tempora differt,
'o periture tuaque aliis documenta dature
morte,' ait 'ede tuum nomen nomenque parentum
et patriam, morisque noui cur sacra frequentes.'
ille metu uacuus 'nomen mihi' dixit 'Acoetes,
patria Maeonia est, humili de plebe parentes.
non mihi, quae duri colerent, pater, arua iuuenci,
lanigerosue greges, non ulla armenta reliquit;
pauper et ipse fuit linoque solebat et hamis
decipere et calamo salientes ducere pisces.
ars illi sua census erat. cum traderet artem,
"accipe quas habeo, studii successor et heres,"
dixit "opes." moriensque mihi nil ille reliquit
praeter aquas: unum hoc possum appellare paternum.
mox ego, ne scopulis haererem semper in isdem,
addidici regimen dextra moderante carinae

flectere et Oleniae sidus pluuiale capellae
Taygetenque Hyadasque oculis Arctonque notaui
uentorumque domos et portus puppibus aptos.
forte petens Delon Ciae telluris ad oras
applicor et dextris adducor litora remis
doque leues saltus udaeque inmittor harenae.
nox ubi consumpta est (Aurora rubescere primo
coeperat), exsurgo laticesque inferre recentes
admoneo monstroque uiam, quae ducat ad undas.
ipse, quid aura mihi tumulo promittat ab alto,
prospicio comitesque uoco repetoque carinam.
"adsumus en" inquit sociorum primus Opheltes,
utque putat, praedam deserto nactus in agro,
uirginea puerum ducit per litora forma.
ille mero somnoque grauis titubare uidetur
uixque sequi. specto cultum faciemque gradumque;
nil ibi, quod credi posset mortale, uidebam.
et sensi et dixi sociis "quod numen in isto
corpore sit, dubito: sed corpore numen in isto est.
quisquis es, o faueas nostrisque laboribus adsis.
his quoque des ueniam." "pro nobis mitte precari"
Dictys ait, quo non alius conscendere summas
ocior antemnas prensoque rudente relabi.
hoc Libys, hoc flauus, prorae tutela, Melanthus,
hoc probat Alcimedon, et, qui requiemque modumque
uoce dabat remis, animorum hortator Epopeus,
hoc omnes alii: praedae tam caeca cupido est.
"non tamen hanc sacro uiolari pondere pinum
perpetiar;" dixi "pars hic mihi maxima iuris";
inque aditu obsisto. furit audacissimus omni
de numero Lycabas, qui Tusca pulsus ab urbe
exilium dira poenam pro caede luebat.
is mihi, dum resto, iuuenali guttura pugno
rupit, et excussum misisset in aequora, si non
haesissem, quamuis amens, in fune retentus.
inpia turba probat factum. tum denique Bacchus
(Bacchus enim fuerat), ueluti clamore solutus
sit sopor aque mero redeant in pectora sensus,
"quid facitis? quis clamor?" ait "qua, dicite, nautae,
huc ope perueni? quo me deferre paratis?"
"pone metum," Proreus "et quos contingere portus
ede uelis;" dixit "terra sistere petita."
"Naxon" ait Liber "cursus aduertite uestros.
illa mihi domus est; uobis erit hospita tellus."

per mare fallaces perque omnia numina iurant
sic fore, meque iubent pictae dare uela carinae.
dextera Naxos erat; dextra mihi lintea danti
"quid facis, o demens? quis te furor" inquit Opheltes
"persequiturue timor." "laeuam pete" maxima nutu
pars mihi significat, pars, quid uelit, ore susurrat.
obstipui, "capiat" que "aliquis moderamina" dixi
meque ministerio scelerisque artisque remoui.
increpor a cunctis, totumque inmurmurat agmen;
e quibus Aethalion "te scilicet omnis in uno
nostra salus posita est" ait et subit ipse meumque
explet opus Naxoque petit diuersa relicta.
tum deus inludens, tamquam modo denique fraudem
senserit, e puppi pontum prospectat adunca
et flenti similis "non haec mihi litora, nautae,
promisistis," ait "non haec mihi terra rogata est.
quo merui poenam facto? quae gloria uestra est,
si puerum iuuenes, si multi fallitis unum?"
iamdudum flebam: lacrimas manus inpia nostras
ridet et inpellit properantibus aequora remis.
per tibi nunc ipsum (nec enim praesentior illo
est deus) adiuro, tam me tibi uera referre,
quam ueri maiora fide. stetit aequore puppis
haud aliter quam si siccam nauale teneret.
illi admirantes remorum in uerbere perstant
uelaque deducunt geminaque ope currere temptant.
inpediunt hederae remos nexuque recuruo
serpunt et grauidis distinguunt uela corymbis.
ipse racemiferis frontem circumdatus uuis
pampineis agitat uelatam frondibus hastam.
quem circa tigres simulacraque inania lyncum
pictarumque iacent fera corpora pantherarum.
exsiluere uiri, siue hoc insania fecit,
siue timor; primusque Medon nigrescere coepit
corpore et expresso spinae curuamine flecti.
incipit huic Lycabas: "in quae miracula" dixit
"uerteris?", et lati rictus et panda loquenti
naris erat, squamamque cutis durata trahebat.
at Libys, obstantes dum uult obuertere remos,
in spatium resilire manus breue uidit et illas
iam non esse manus, iam pinnas posse uocari.
alter, ad intortos cupiens dare bracchia funes,
bracchia non habuit truncoque repandus in undas

corpore desiluit; falcata nouissima cauda est,
qualia diuiduae sinuantur cornua lunae.
undique dant saltus multaque adspergine rorant
emerguntque iterum redeuntque sub aequora rursus
inque chori ludunt speciem lasciuaque iactant
corpora et acceptum patulis mare naribus efflant.
de modo uiginti (tot enim ratis illa ferebat)
restabam solus. pauidum gelidumque trementi
corpore uixque meum firmat deus "excute" dicens
"corde metum Diamque tene." delatus in illam
accessi sacris Baccheaque festa frequento.'
'praebuimus longis' Pentheus 'ambagibus aures',
inquit 'ut ira mora uires assumere posset.
praecipitem, famuli, rapite hunc cruciataque diris
corpora tormentis Stygiae demittite nocti.'
protinus abstractus solidis Tyrrhenus Acoetes
clauditur in tectis; et dum crudelia iussae
instrumenta necis ferrumque ignesque parantur,
sponte sua patuisse fores lapsasque lacertis
sponte sua fama est nullo soluente catenas.
Perstat Echionides; nec iam iubet ire, sed ipse
uadit, ubi electus facienda ad sacra Cithaeron
cantibus et clara bacchantum uoce sonabat.
ut fremit acer equus, cum bellicus aere canoro
signa dedit tubicen, pugnaeque adsumit amorem,
Penthea sic ictus longis ululatibus aether
mouit, et audito clamore recanduit ira.
monte fere medio est, cingentibus ultima siluis,
purus ab arboribus, spectabilis undique campus.
hic oculis illum cernentem sacra profanis
prima uidet, prima est insano concita cursu,
prima suum misso uiolauit Penthea thyrso
mater. 'io geminae' clamauit 'adeste sorores.
ille aper, in nostris errat qui maximus agris,
ille mihi feriendus aper.' ruit omnis in unum
turba furens; cunctae coeunt trepidumque sequuntur,
iam trepidum, iam uerba minus uiolenta loquentem,
iam se damnantem, iam se peccasse fatentem.
saucius ille tamen 'fer opem, matertera' dixit
'Autonoe. moueant animos Actaeonis umbrae.'
illa, quis Actaeon, nescit dextramque precantis
abstulit; Inoo lacerata est altera raptu.
non habet infelix, quae matri bracchia tendat,
trunca sed ostendens deiectis uulnera membris,
'adspice, mater' ait. uisis ululauit Agaue

collaque iactauit mouitque per aera crinem
auulsumque caput digitis conplexa cruentis,
clamat 'io comites, opus haec uictoria nostrum est!'
non citius frondes autumni frigore tactas
iamque male haerentes alta rapit arbore uentus,
quam sunt membra uiri manibus direpta nefandis.
talibus exemplis monitae noua sacra frequentant
turaque dant sanctasque colunt Ismenides aras.

LIBER QVARTVS

At non Alcithoe Minyeias orgia censet
accipienda dei, sed adhuc temeraria Bacchum
progeniem negat esse Iouis sociasque sorores
inpietatis habet. festum celebrare sacerdos
inmunesque operum famulas dominasque suorum
pectora pelle tegi, crinales soluere uittas,
serta coma, manibus frondentes sumere thyrsos
iusserat et saeuam laesi fore numinis iram
uaticinatus erat. parent matresque nurusque
telasque calathosque infectaque pensa reponunt
turaque dant Bacchumque uocant Bromiumque Lyaeumque
ignigenamque satumque iterum solumque bimatrem.
additur his Nyseus indetonsusque Thyoneus
et cum Lenaeo genialis consitor uuae
Nycteliusque Eleleusque parens et Iacchus et Euhan
et quae praeterea per Graias plurima gentes
nomina, Liber, habes. 'tibi enim inconsumpta iuuenta est,
tu puer aeternus, tu formosissimus alto
conspiceris caelo, tibi, cum sine cornibus adstas,
uirgineum caput est. Oriens tibi uictus adusque
decolor extremo qua tinguitur India Gange;
Penthea tu, uenerande, bipenniferumque Lycurgum
sacrilegos mactas Tyrrhenaque mittis in aequor
corpora; tu biiugum pictis insignia frenis
colla premis lyncum; Bacchae Satyrique sequuntur,
quique senex ferula titubantes ebrius artus
sustinet et pando non fortiter haeret asello.
quacumque ingrederis, clamor iuuenalis et una
femineae uoces inpulsaque tympana palmis
concauaque aera sonant longoque foramine buxus.

placatus mitisque' rogant Ismenides 'adsis',
iussaque sacra colunt. solae Minyeides intus,
intempestiua turbantes festa Minerua,
aut ducunt lanas aut stamina pollice uersant,
aut haerent telae famulasque laboribus urguent.
e quibus una leui deducens pollice filum
'dum cessant aliae commentaque sacra frequentant,
nos quoque, quas Pallas, melior dea, detinet,' inquit
'utile opus manuum uario sermone leuemus
perque uices aliquid, quod tempora longa uideri
non sinat, in medium uacuas referamus ad aures.'
dicta probant primamque iubent narrare sorores.
illa, quid e multis referat (nam plurima norat)
cogitat et dubia est, de te, Babylonia, narret,
Derceti, quam uersa squamis uelantibus artus
stagna Palaestini credunt motasse figura;
an magis, ut sumptis illius filia pennis
extremos albis in turribus egerit annos;
Nais an ut cantu nimiumque potentibus herbis
uerterit in tacitos iuuenalia corpora pisces,
donec idem passa est; an, quae poma alba ferebat,
ut nunc nigra ferat contactu sanguinis arbor.
hoc placet; hanc, quoniam uulgaris fabula non est,
talibus orsa modis, lana sua fila sequente.
'Pyramus et Thisbe, iuuenum pulcherrimus alter,
altera, quas Oriens habuit, praelata puellis,
contiguas tenuere domos, ubi dicitur altam
coctilibus muris cinxisse Semiramis urbem.
notitiam primosque gradus uicinia fecit;
tempore creuit amor. taedae quoque iure coissent;
sed uetuere patres. quod non potuere uetare,
ex aequo captis ardebant mentibus ambo.
conscius omnis abest; nutu signisque loquuntur,
quoque magis tegitur, tectus magis aestuat ignis.
fissus erat tenui rima, quam duxerat olim
cum fieret, paries domui communis utrique.
id uitium nulli per saecula longa notatum
(quid non sentit amor?) primi uidistis amantes
et uocis fecistis iter; tutaeque per illud
murmure blanditiae minimo transire solebant.
saepe, ubi constiterant hinc Thisbe, Pyramus illinc,
inque uices fuerat captatus anhelitus oris,
"inuide" dicebant "paries, quid amantibus obstas?
quantum erat, ut sineres toto nos corpore iungi,
aut hoc si nimium est, uel ad oscula danda pateres?

nec sumus ingrati; tibi nos debere fatemur,
quod datus est uerbis ad amicas transitus aures."
talia diuersa nequiquam sede locuti
sub noctem dixere uale partique dedere
oscula quisque suae non peruenientia contra.
postera nocturnos Aurora remouerat ignes
solque pruinosas radiis siccauerat herbas:
ad solitum coiere locum. tum murmure paruo
multa prius questi, statuunt ut nocte silenti
fallere custodes foribusque excedere temptent,
cumque domo exierint, urbis quoque tecta relinquant;
neue sit errandum lato spatiantibus aruo,
conueniant ad busta Nini lateantque sub umbra
arboris. arbor ibi, niueis uberrima pomis
ardua morus, erat, gelido contermina fonti.
pacta placent. et lux, tarde discedere uisa,
praecipitatur aquis, et aquis nox exit ab isdem.
callida per tenebras uersato cardine Thisbe
egreditur fallitque suos, adopertaque uultum
peruenit ad tumulum, dictaque sub arbore sedit.
audacem faciebat amor. uenit ecce recenti
caede leaena boum spumantes oblita rictus,
depositura sitim uicini fontis in unda.
quam procul ad lunae radios Babylonia Thisbe
uidit et obscurum timido pede fugit in antrum,
dumque fugit, tergo uelamina lapsa reliquit.
ut lea saeua sitim multa conpescuit unda,
dum redit in siluas, inuentos forte sine ipsa
ore cruentato tenues laniauit amictus.
serius egressus uestigia uidit in alto
puluere certa ferae totoque expalluit ore
Pyramus. ut uero uestem quoque sanguine tinctam
repperit, "una duos" inquit "nox perdet amantes;
e quibus illa fuit longa dignissima uita,
nostra nocens anima est. ego te, miseranda, peremi,
in loca plena metus qui iussi nocte uenires,
nec prior huc ueni. nostrum diuellite corpus
et scelerata fero consumite uiscera morsu,
o quicumque sub hac habitatis rupe, leones.
sed timidi est optare necem". uelamina Thisbes
tollit et ad pactae secum fert arboris umbram;
utque dedit notae lacrimas, dedit oscula uesti,
"accipe nunc" inquit "nostri quoque sanguinis haustus."
quoque erat accinctus, demisit in ilia ferrum,
nec mora, feruenti moriens e uulnere traxit.

ut iacuit resupinus humo, cruor emicat alte,
non aliter quam cum uitiato fistula plumbo
scinditur et tenui stridente foramine longas
eiaculatur aquas atque ictibus aera rumpit.
arborei fetus adspergine caedis in atram
uertuntur faciem, madefactaque sanguine radix
purpureo tinguit pendentia mora colore.
ecce metu nondum posito, ne fallat amantem,
illa redit iuuenemque oculis animoque requirit,
quantaque uitarit narrare pericula gestit.
utque locum et uersa cognoscit in arbore formam,
sic facit incertam pomi color, haeret an haec sit.
dum dubitat, tremebunda uidet pulsare cruentum
membra solum retroque pedem tulit oraque buxo
pallidiora gerens exhorruit aequoris instar,
quod tremit, exigua cum summum stringitur aura.
sed postquam remorata suos cognouit amores,
percutit indignos claro plangore lacertos,
et laniata comas amplexaque corpus amatum
uulnera suppleuit lacrimis fletumque cruori
miscuit et gelidis in uultibus oscula figens
"Pyrame", clamauit "quis te mihi casus ademit?
Pyrame, responde; tua te carissima Thisbe
nominat; exaudi uultusque attolle iacentes."
ad nomen Thisbes oculos iam morte grauatos
Pyramus erexit uisaque recondidit illa.
quae postquam uestemque suam cognouit et ense
uidit ebur uacuum, "tua te manus" inquit "amorque
perdidit, infelix. est et mihi fortis in unum
hoc manus, est et amor; dabit hic in uulnera uires.
prosequar exstinctum letique miserrima dicar
causa comesque tui; quique a me morte reuelli
heu sola poteras, poteris nec morte reuelli.
hoc tamen amborum uerbis estote rogati,
o multum miseri meus illiusque parentes,
ut quos certus amor, quos hora nouissima iunxit,
conponi tumulo non inuideatis eodem.
at tu, quae ramis arbor miserabile corpus
nunc tegis unius, mox es tectura duorum,
signa tene caedis pullosque et luctibus aptos
semper habe fetus, gemini monimenta cruoris."
dixit et aptato pectus mucrone sub imum
incubuit ferro, quod adhuc a caede tepebat.
uota tamen tetigere deos, tetigere parentes;
nam color in pomo est, ubi permaturuit, ater;

quodque rogis superest, una requiescit in urna.'
  Desierat, mediumque fuit breue tempus, et orsa est
dicere Leuconoe; uocem tenuere sorores.
'hunc quoque, siderea qui temperat omnia luce,
cepit amor Solem; Solis referemus amores.
primus adulterium Veneris cum Marte putatur
hic uidisse deus; uidet hic deus omnia primus.
indoluit facto Iunonigenaeque marito
furta tori furtique locum monstrauit. at illi
et mens et quod opus fabrilis dextra tenebat
excidit. extemplo graciles ex aere catenas
retiaque et laqueos, quae lumina fallere possent,
elimat; non illud opus tenuissima uincant
stamina, non summo quae pendet aranea tigno.
utque leues tactus momentaque parua sequantur,
efficit, et lecto circumdata collocat apte.
ut uenere torum coniunx et adulter in unum,
arte uiri uinclisque noua ratione paratis
in mediis ambo deprensi amplexibus haerent.
Lemnius extemplo ualuas patefecit eburnas
admisitque deos: illi iacuere ligati
turpiter; atque aliquis de dis non tristibus optat
sic fieri turpis: superi risere, diuque
haec fuit in toto notissima fabula caelo.
exigit indicii memorem Cythereia poenam
inque uices illum, tectos qui laesit amores,
laedit amore pari. quid nunc, Hyperione nate,
forma colorque tibi radiataque lumina prosunt?
nempe tuis omnes qui terras ignibus uris,
ureris igne nouo; quique omnia cernere debes,
Leucothoen spectas et uirgine figis in una,
quos mundo debes, oculos. modo surgis Eoo
temperius caelo, modo serius incidis undis,
spectandique mora brumales porrigis horas;
deficis interdum, uitiumque in lumina mentis
transit, et obscurus mortalia pectora terres.
nec, tibi quod lunae terris propioris imago
obstiterit, palles; facit hunc amor iste colorem.
diligis hanc unam; nec te Clymeneque Rhodosque
nec tenet Aeaeae genetrix pulcherrima Circes,
quaeque tuos Clytie quamuis despecta petebat
concubitus ipsoque illo graue uulnus habebat
tempore; Leucothoe multarum obliuia fecit,
gentis odoriferae quam formosissima partu
edidit Eurynome. sed postquam filia creuit,

quam mater cunctas, tam matrem filia uicit.
rexit Achaemenias urbes pater Orchamus, isque
septimus a prisco numeratur origine Belo.
axe sub Hesperio sunt pascua Solis equorum ;
ambrosiam pro gramine habent ; ea fessa diurnis
membra ministeriis nutrit reparatque labori.
dumque ibi quadrupedes caelestia pabula carpunt
noxque uicem peragit, thalamos deus intrat amatos,
uersus in Eurynomes faciem genetricis, et inter
bis sex Leucothoen famulas ad lumina cernit
leuia uersato ducentem stamina fuso.
ergo ubi ceu mater carae dedit oscula natae,
"res" ait "arcana est. famulae, discedite neue
eripite arbitrium matri secreta loquendi."
paruerant ; thalamoque deus sine teste relicto
"ille ego sum" dixit "qui longum metior annum,
omnia qui uideo, per quem uidet omnia tellus,
mundi oculus. mihi, crede, places." pauet illa, metuque
et colus et fusus digitis cecidere remissis.
ipse timor decuit. nec longius ille moratus
in ueram rediit speciem solitumque nitorem.
at uirgo, quamuis inopino territa uisu,
uicta nitore dei posita uim passa querella est.
inuidit Clytie (neque enim moderatus in illa
Solis amor fuerat) stimulataque paelicis ira
uulgat adulterium diffamatamque parenti
indicat. ille ferox inmansuetusque precantem
tendentemque manus ad lumina Solis et "ille
uim tulit inuitae" dicentem defodit alta
crudus humo tumulumque super grauis addit harenae.
dissipat hunc radiis Hyperione natus iterque
dat tibi, qua possis defossos promere uultus.
nec tu iam poteras enectum pondere terrae
tollere, nympha, caput corpusque exsangue iacebas.
nil illo fertur uolucrum moderator equorum
post Phaethonteos uidisse dolentius ignes.
ille quidem gelidos radiorum uiribus artus,
si queat, in uiuum temptat reuocare calorem ;
sed quoniam tantis fatum conatibus obstat,
nectare odorato sparsit corpusque locumque,
multaque praequestus "tanges tamen aethera" dixit.
protinus inbutum caelesti nectare corpus
delicuit terramque suo madefecit odore ;
uirgaque per glaebas sensim radicibus actis
turea surrexit tumulumque cacumine rupit.

At Clytien quamuis amor excusare dolorem
indiciumque dolor poterat, non amplius auctor
lucis adit, Venerisque modum sibi fecit in illa.
tabuit ex illo dementer amoribus usa,
nympharum inpatiens, et sub Ioue nocte dieque
sedit humo nuda, nudis incompta capillis,
perque nouem luces expers undaeque cibique
rore mero lacrimisque suis ieiunia pauit;
nec se mouit humo: tantum spectabat euntis
ora dei uultusque suos flectebat ad illum.
membra ferunt haesisse solo, partemque coloris
luridus exsangues pallor conuertit in herbas.
est in parte rubor, uiolaeque simillimus ora
flos tegit. illa suum, quamuis radice tenetur,
uertitur ad Solem, mutataque seruat amorem.'
Dixerat, et factum mirabile ceperat aures.
pars fieri potuisse negant, pars omnia ueros
posse deos memorant; 'sed non est Bacchus in illis.'
poscitur Alcithoe, postquam siluere sorores.
quae radio stantis percurrens stamina telae
'uulgatos taceo' dixit 'pastoris amores
Daphnidis Idaei, quem Nymphe paelicis ira
contulit in saxum; tantus dolor urit amantes.
nec loquor, ut quondam naturae iure nouato
ambiguus fuerit modo uir, modo femina Sithon.
te quoque, nunc adamas, quondam fidissime paruo,
Celmi, Ioui largoque satos Curetas ab imbri
et Crocon in paruos uersum cum Smilace flores
praetereo, dulcique animos nouitate tenebo.
unde sit infamis, quare male fortibus undis
Salmacis eneruet tactosque remolliat artus,
discite. causa latet, uis est notissima fontis.
Mercurio puerum diua Cythereide natum
Naides Idaeis enutriuere sub antris;
cuius erat facies, in qua materque paterque
cognosci possent; nomen quoque traxit ab illis.
is tria cum primum fecit quinquennia, montes
deseruit patrios, Idaque altrice relicta
ignotis errare locis, ignota uidere
flumina gaudebat, studio minuente laborem.
ille etiam Lycias urbes Lyciaeque propinquos
Caras adit. uidet hic stagnum lucentis ad imum
usque solum lymphae. non illic canna palustris
nec steriles uluae nec acuta cuspide iunci;
perspicuus liquor est, stagni tamen ultima uiuo

caespite cinguntur semperque uirentibus herbis.
Nympha colit, sed nec uenatibus apta, nec arcus
flectere quae soleat, nec quae contendere cursu,
solaque Naiadum celeri non nota Dianae.
saepe suas illi fama est dixisse sorores:
"Salmaci, uel iaculum uel pictas sume pharetras
et tua cum duris uenatibus otia misce."
nec iaculum sumit uec pictas illa pharetras
nec sua cum duris uenatibus otia miscet,
sed modo fonte suo formosos perluit artus,
saepe Cytoriaco deducit pectine crines
et, quid se deceat, spectatas consulit undas;
nunc perlucenti circumdata corpus amictu
mollibus aut foliis aut mollibus incubat herbis;
saepe legit flores. et tunc quoque forte legebat,
cum puerum uidit uisumque optauit habere.
nec tamen ante adiit, etsi properabat adire,
quam se conposuit, quam circumspexit amictus
et finxit uultum, et meruit formosa uideri.
tunc sic orsa loqui: "puer o dignissime eredi
esse deus, seu tu deus es, potes esse Cupido,
siue es mortalis, qui te genuere, beati,
et frater felix, et fortunata profecto,
siqua tibi soror est, et quae dedit ubera nutrix;
sed longe cunctis longeque beatior illa,
siqua tibi sponsa est, siquam dignabere taeda.
haec tibi siue aliqua est, mea sit furtiua uoluptas,
seu nulla est, ego sim, thalamumque ineamus eundem."
Nais ab his tacuit. pueri rubor ora notauit;
nescit enim quid amor; sed et erubuisse decebat.
hic color aprica pendentibus arbore pomis
aut ebori tincto est, aut sub candore rubenti,
cum frustra resonant aera auxiliaria, lunae.
poscenti nymphae sine fine sororia saltem
oscula iamque manus ad eburnea colla ferenti
"desinis an fugio tecumque" ait "ista relinquo?"
Salmacis extimuit "loca" que "haec tibi libera trado,
hospes" ait simulatque gradu discedere uerso,
tum quoque respiciens, fruticumque recondita silua
delituit flexuque genu submisit. at ille,
scilicet ut uacuis et inobseruatus in herbis,
huc it et hinc illuc, et in adludentibus undis
summa pedum taloque tenus uestigia tinguit;

nec mora, temperie blandarum captus aquarum
mollia de tenero uelamina corpore ponit.
tum uero placuit, nudaeque cupidine formae
Salmacis exarsit : flagrant quoque lumina nymphae,
non aliter quam cum puro nitidissimus orbe
opposita speculi referitur imagine Phoebus.
uixque moram patitur, uix iam sua gaudia differt,
iam cupit amplecti, iam se male continet amens.
ille cauis uelox applauso corpore palmis
desilit in latices, alternaque bracchia ducens
in liquidis translucet aquis, ut eburnea siquis
signa tegat claro uel candida lilia uitro.
"uicimus, et meus est" exclamat Nais et omni
ueste procul iacta mediis inmittitur undis
pugnantemque tenet luctantiaque oscula carpit,
subiectatque manus inuitaque pectora tangit,
et nunc hac iuueni, nunc circumfunditur illac;
denique nitentem contra elabique uolentem
inplicat, ut serpens, quam regia sustinet ales
sublimemque rapit : pendens caput illa pedesque
alligat et cauda spatiantes inplicat alas ;
utue solent hederae longos intexere truncos,
utque sub aequoribus deprensum polypus hostem
continet, ex omni dimissis parte flagellis.
perstat Atlantiades sperataque gaudia nymphae
denegat. illa premit, commissaque corpore toto
sicut inhaerebat, "pugnes licet, inprobe," dixit
"non tamen effugies. ita, di, iubeatis, et istum
nulla dies a me nec me deducat ab isto."
uota suos habuere deos ; nam mixta duorum
corpora iunguntur, faciesque inducitur illis
una. uelut siquis conducat cortice ramos,
crescendo iungi pariterque adolescere cernit,
sic ubi conplexu coierunt membra tenaci,
nec duo sunt et forma duplex ; nec femina dici
nec puer ut possit, neutrumque et utrumque uidentur.
ergo ubi se liquidas, quo uir descenderat, undas
semimarem fecisse uidet mollitaque in illis
membra, manus tendens, sed non iam uoce uirili,
Hermaphroditus ait "nato date munera uestro,
et pater et genetrix, amborum nomen habenti :
quisquis in hos fontes uir uenerit, exeat inde
semiuir et tactis subito mollescat in undis."
motus uterque parens nati rata uerba biformis

fecit et incerto fontem medicamine tinxit.
Finis erat dictis; sed adhuc Minyeia proles
urguet opus spernitque deum festumque profanat,
tympana cum subito non apparentia raucis
obstrepuere sonis, et adunco tibia cornu
tinnulaque aera sonant; redolent murraeque crocique,
resque fide maior, coepere uirescere telae
inque hederae faciem pendens frondescere uestis.
pars abit in uites, et quae modo fila fuerunt,
palmite mutantur; de stamine pampinus exit;
purpura fulgorem pictis accommodat uuis.
iamque dies exactus erat, tempusque subibat,
quod tu nec tenebras nec possis dicere lucem,
sed cum luce tamen dubiae confinia noctis;
tecta repente quati pinguesque ardere uidentur
lampades et rutilis conlucere ignibus aedes
falsaque saeuarum simulacra ululare ferarum.
fumida iamdudum latitant per tecta sorores
diuersaeque locis ignes ac lumina uitant;
dumque petunt tenebras, paruos membrana per artus
porrigitur tenuique includit bracchia pinna.
nec qua perdiderint ueterem ratione figuram
scire sinunt tenebrae. non illas pluma leuauit;
sustinuere tamen se perlucentibus alis;
conataeque loqui minimam et pro corpore uocem
emittunt peraguntque leues stridore querellas.
tectaque, non siluas celebrant, lucemque perosae
nocte uolant seroque tenent a uespere nomen.
Tum uero totis Bacchi memorabile Thebis
numen erat, magnasque noui matertera uires
narrat ubique dei, de totque sororibus expers
una doloris erat, nisi quem fecere sorores.
adspicit hanc, natis thalamoque Athamantis habentem
sublimes animos et alumno numine, Iuno
nec tulit, et secum 'potuit de paelice natus
uertere Maeonios pelagoque inmergere nautas
et laceranda suae nati dare uiscera matri
et triplices operire nouis Minyeidas alis:
nil poterit Iuno nisi inultos flere dolores?
idque mihi satis est? haec una potentia nostra est?
ipse docet quid agam (fas est et ab hoste doceri),
quidque furor ualeat, Penthea caede satisque
ac super ostendit: cur non stimuletur eatque

per cognata suis exempla furoribus Ino?'
  Est uia decliuis funesta nubila taxo;
ducit ad infernas per muta silentia sedes.
Styx nebulas exhalat iners, umbraeque recentes
descendunt illac simulacraque functa sepulcris.
pallor hiempsque tenent late loca senta, nouique,
qua sit iter, manes, Stygiam quod ducat ad urbem
ignorant, ubi sit nigri fera regia Ditis.
mille capax aditus et apertas undique portas
urbs habet; utque fretum de tota flumina terra,
sic omnes animas locus accipit ille, uec ulli
exiguus populo est, turbamue accedere sentit.
errant exsangues sine corpore et ossibus umbrae,
parsque forum celebrant, pars imi tecta tyranni,
pars aliquas artes, antiquae imitamina uitae.
sustinet ire illuc caelesti sede relicta
(tantum odiis iraeque dabat) Saturnia Iuno.
quo simul intrauit sacroque a corpore pressum
ingemuit limen, tria Cerberus extulit ora
et tres latratus simul edidit. illa sorores
Nocte uocat genitas, graue et inplacabile numen.
carceris ante fores clausas adamante sedebant
deque suis atros pectebant crinibus angues.
quam simul agnorunt inter caliginis umbras,
surrexere deae. sedes Scelerata uocatur;
uiscera praebebat Tityos lanianda nouemque
iugeribus distentus erat; tibi, Tantale, nullae
deprenduntur aquae, quaeque inminet, effugit arbor;
aut petis aut urgues ruiturum, Sisyphe, saxum,
uoluitur Ixion et se sequiturque fugitque;
molirique suis letum patruelibus ausae
adsiduae repetunt, quas perdant, Belides undas.
quos omnes acie postquam Saturnia torua
uidit et ante omnes Ixiona, rursus ab illo
Sisyphon adspiciens 'cur hic e fratribus' inquit
'perpetuas patitur poenas, Athamanta superbum
regia diues habet, qui me cum coniuge semper
spreuit?' et exponit causas odiique uiaeque,
quidque uelit. quod uellet, erat, ne regia Cadmi
staret, et in facinus traherent Athamanta sorores.
inperium, promissa, preces confundit in unum
sollicitatque deas. sic haec Iunone locuta,
Tisiphone canos, ut erat, turbata capillos
mouit et obstantes reiecit ab ore colubras
atque ita 'non longis opus est ambagibus;' inquit

'facta puta quaecumque iubes. inamabile regnum
desere teque refer caeli melioris ad auras.'
laeta redit Iuno; quam caelum intrare parantem
roratis lustrauit aquis Thaumantias Iris.
nec mora, Tisiphone madefactam sanguine sumit
inportuna facem fluidoque cruore rubentem
induitur pallam tortoque incingitur angue
egrediturque domo. Luctus comitatur euntem
et Pauor et Terror trepidoque Insania uultu.
limine constiterat: postes tremuisse feruntur
Aeolii, pallorque fores infecit acernas,
solque locum fugit. monstris est territa coniunx,
territus est Athamas; tectoque exire parabant:
obstitit infelix aditumque obsedit Erinys,
nexaque uipereis distendens bracchia nodis
caesariem excussit. motae sonuere colubrae,
parsque iacent umeris, pars circum pectora lapsae
sibila dant saniemque uomunt linguaque coruscant.
inde duos mediis abrumpit crinibus angues
pestiferaque manu raptos inmisit. at illi
Inoosque sinus Athamanteosque pererrant,
inspirantque graues animas; nec uulnera membris
ulla ferunt: mens est, quae diros sentiat ictus.
attulerat secum liquidi quoque monstra ueneni,
oris Cerberei spumas et uirus Echidnae,
erroresque uagos caecaeque obliuia mentis,
et scelus et lacrimas rabiemque et caedis amorem,
omnia trita simul; quae sanguine mixta recenti
coxerat aere cauo, uiridi uersata cicuta.
dumque pauent illi, uergit furiale uenenum
pectus in amborum praecordiaque intima mouit.
tum face iactata per eundem saepius orbem
consequitur motis uelociter ignibus ignes.
sic uictrix iussique potens ad inania magni
regna redit Ditis sumptumque recingitur anguem.
  Protinus Aeolides media furibundus in aula
clamat 'io, comites, his retia tendite siluis.
hic modo cum gemina uisa est mihi prole leaena.'
utque ferae, sequitur uestigia coniugis amens
deque sinu matris ridentem et parua Learchum
bracchia tendentem rapit et bis terque per auras
more rotat fundae rigidoque infantia saxo
discutit ora ferox. tum denique concita mater,
seu dolor hoc fecit seu sparsi causa ueneni,
exululat passisque fugit male sana capillis,

teque ferens paruum nudis, Melicerta, lacertis
'euhoe Bacche' sonat. Bacchi sub nomine Iuno
risit et 'hos usus praestet tibi' dixit 'alumnus.'
inminet aequoribus scopulus; pars ima cauatur
fluctibus et tectas defendit ab imbribus undas,
summa riget frontemque in apertum porrigit aequor.
occupat hunc (uires insania fecerat) Ino
seque super pontum nullo tardata timore
mittit onusque suum; percussa recanduit unda.
at Venus, inmeritae neptis miserata labores,
sic patruo blandita suo est: 'o numen aquarum,
proxima cui caelo cessit, Neptune, potestas,
magna quidem posco, sed tu miserere meorum,
iactari quos cernis in Ionio inmenso,
et dis adde tuis. aliqua et mihi gratia ponto est,
si tamen in dio quondam concreta profundo
spuma fui Graiumque manet mihi nomen ab illa.'
adnuit oranti Neptunus et abstulit illis
quod mortale fuit maiestatemque uerendam
inposuit, nomenque simul faciemque nouauit
Leucothoeque deum cum matre Palaemona dixit.
Sidoniae comites, quantum ualuere, secutae
signa pedum, primo uidere nouissima saxo;
nec dubium de morte ratae, Cadmeida palmis
deplanxere domum, scissae cum ueste capillos,
utque parum iustae nimiumque in paelice saeuae
inuidiam fecere deae. conuicia Iuno
non tulit et 'faciam uos ipsas maxima' dixit
'saeuitiae monimenta meae.' res dicta secuta est.
nam quae praecipue fuerat pia, 'prosequar' inquit
'in freta reginam', saltumque datura moueri
haud usquam potuit scopuloque adfixa cohaesit.
altera dum solito temptat plangore ferire
pectora, temptatos sensit riguisse lacertos;
illa, manus ut forte tetenderat in maris undas,
saxea facta manus in easdem porrigit undas;
huius, ut arreptum laniabat uertice crinem,
duratos subito digitos in crine uideres;
quo quaeque in gestu deprensa est, haesit in illo.
pars uolucres factae; quae nunc quoque gurgite in illo
aequora destringunt summis Ismenides alis.
Nescit Agenorides natam paruumque nepotem
aequoris esse deos; luctu serieque malorum
uictus et ostentis, quae plurima uiderat, exit

conditor urbe sua, tamquam fortuna locorum,
non sua se premeret; longisque erroribus actus
contigit Illyricos profuga cum coniuge fines.
iamque malis annisque graues, dum prima retractant
fata domus releguntque suos sermone labores,
'num sacer ille mea traiectus cuspide serpens'
Cadmus ait 'fuerat, tum cum Sidone profectus
uipereos sparsi per humum, noua semina, dentes?
quem si cura deum tam certa uindicat ira,
ipse precor serpens in longam porrigar aluum.'
dixit et, ut serpens, in longam tenditur aluum
durataeque cuti squamas increscere sentit
nigraque caeruleis uariari corpora guttis.
in pectusque cadit pronus, commissaque in unum
paulatim tereti tenuantur acumine crura.
bracchia iam restant: quae restant bracchia tendit
et lacrimis per adhuc humana fluentibus ora
'accede, o coniunx, accede, miserrima,' dixit
'dumque aliquid superest de me, me tange manumque
accipe, dum manus est, dum non totum occupat anguis.'
ille quidem uult plura loqui; sed lingua repente
in partes est fissa duas, nec uerba uolenti
sufficiunt, quotiensque aliquos parat edere questus,
sibilat; hanc illi uocem natura reliquit.
nuda manu feriens exclamat pectora coniunx
'Cadme, mane teque, infelix, his exue monstris.
Cadme, quid hoc? ubi pes, ubi sunt umerique manusque
et color et facies et, dum loquor, omnia? cur non
me quoque, caelestes, in eandem uertitis anguem?
dixerat; ille suae lambebat coniugis ora
inque sinus caros, ueluti cognosceret, ibat
et dabat amplexus adsuetaque colla petebat.
quisquis adest (aderant comites) terretur; at illa
lubrica permulcet cristati colla draconis.
et subito duo sunt iunctoque uolumine serpunt,
donec in adpositi nemoris subiere latebras.
nunc quoque nec fugiunt hominem nec uulnere laedunt,
quidque prius fuerint, placidi meminere dracones
  Sed tamen ambobus uersae solacia formae
magna nepos dederat, quem debellata colebat
India, quem positis celebrabat Achaia templis.

solus Abantiades ab origine cretus eadem
Acrisius superest, qui moenibus arceat urbis
Argolicae contraque deum ferat arma genusque
non putet esse Iouis. neque enim Iouis esse putabat
Persea, quem pluuio Danae conceperat auro.
mox tamen Acrisium (tanta est praesentia ueri)
tam uiolasse deum, quam non agnosse nepotem
paenitet; inpositus iam caelo est alter, at alter
uiperei referens spolium memorabile monstri
aera carpebat tenerum stridentibus alis.
cumque super Libycas uictor penderet harenas,
Gorgonei capitis guttae cecidere cruentae,
quas humus exceptas uarios animauit in angues;
unde frequens illa est infestaque terra colubris.
inde per inmensum uentis discordibus actus
nunc huc, nunc illuc exemplo nubis aquosae
fertur et ex alto seductas aethere longe
despectat terras totumque superuolat orbem.
ter gelidas Arctos, ter Cancri bracchia uidit,
saepe sub occasus, saepe est ablatus in ortus.
iamque cadente die, ueritus se credere nocti,
constitit Hesperio, regnis Atlantis, in orbe
exiguamque petit requiem, dum Lucifer ignes
euocet Aurorae, currus Aurora diurnos.
hic hominum cunctis ingenti corpore praestans
Iapetionides Atlas fuit. ultima tellus
rege sub hoc et pontus erat, qui Solis anhelis
aequora subdit equis et fessos excipit axes.
mille greges illi totidemque armenta per herbas
errabant, et humum uicinia nulla premebant.
arboreae frondes auro radiante nitentes
ex auro ramos, ex auro poma tegebant.
'hospes,' ait Perseus illi 'seu gloria tangit
te generis magni, generis mihi Iuppiter auctor;
siue es mirator rerum, mirabere nostras.
hospitium requiemque peto.' memor ille uetustae
sortis erat (Themis hanc dederat Parnasia sortem)
'tempus, Atla, ueniet, tua quo spoliabitur auro
arbor, et hunc praedae titulum Ioue natus habebit.'
id metuens solidis pomaria clauserat Atlas
moenibus et uasto dederat seruanda draconi
arcebatque suis externos finibus omnes.
huic quoque 'uade procul, ne longe gloria rerum,
quam mentiris' ait, 'longe tibi Iuppiter absit;'
uimque minis addit manibusque expellere temptat

cunctantem et placidis miscentem fortia dictis.
uiribus inferior (quis enim par esset Atlantis
uiribus?) 'at quoniam parui tibi gratia nostra est,
accipe munus' ait, laeuaque a parte Medusae
ipse retrouersus squalentia protulit ora.
quantus erat, mons factus Atlas; nam barba comaeque
in siluas abeunt, iuga sunt umerique manusque,
quod caput ante fuit, summo est in monte cacumen,
ossa lapis fiunt; tum partes auctus in omnes
creuit in inmensum (sic, di, statuistis) et omne
cum tot sideribus caelum requieuit in illo.
Clauserat Hippotades aeterno carcere uentos,
admonitorque operum caelo clarissimus alto
Lucifer ortus erat. pennis ligat ille resumptis
parte ab utraque pedes teloque accingitur unco
et liquidum motis talaribus aera findit.
gentibus innumeris circumque infraque relictis
Aethiopum populos Cepheaque conspicit arua.
illic inmeritam maternae pendere linguae
Andromedan poenas inmitis iusserat Ammon.
quam simul ad duras religatam bracchia cautes
uidit Abantiades, nisi quod leuis aura capillos
mouerat et tepido manabant lumina fletu,
marmoreum ratus esset opus. trahit inscius ignes
et stupet et uisae correptus imagine formae
paene suas quatere est oblitus in aere pennas.
ut stetit, 'o' dixit 'non istis digna catenis,
sed quibus inter se cupidi iunguntur amantes,
pande requirenti nomen terraeque tuumque
et cur uincla geras.' primo silet illa, nec audet
appellare uirum uirgo; manibusque modestos
celasset uultus, si non religata fuisset;
lumina, quod potuit, lacrimis inpleuit obortis.
saepius instanti, sua ne delicta fateri
nolle uideretur, nomen terraeque suumque,
quantaque maternae fuerit fiducia formae,
indicat. et nondum memoratis omnibus unda
insonuit, ueniensque inmenso belua ponto
inminet et latum sub pectore possidet aequor.
conclamat uirgo; genitor lugubris et una
mater adest, ambo miseri, sed iustius illa.
nec secum auxilium, sed dignos tempore fletus
plangoremque ferunt uinctoque in corpore adhaerent,
cum sic hospes ait: 'lacrimarum longa manere

tempora uos poterunt; ad opem breuis hora ferendam est.
hanc ego si peterem Perseus Ioue natus et illa,
quam clausam inpleuit fecundo Iuppiter auro,
Gorgonis anguicomae Perseus superator et alis
aetherias ausus iactatis ire per auras,
praeferrer cunctis certe gener. addere tantis
dotibus et meritum, faueant modo numina, tempto;
ut mea sit, seruata mea uirtute, paciscor.'
accipiunt legem (quis enim dubitaret?) et orant
promittuntque super regnum dotale parentes.
ecce uelut nauis praefixo concita rostro
sulcat aquas, iuuenum sudantibus acta lacertis,
sic fera dimotis inpulsu pectoris undis
tantum aberat scopulis, quantum Balearica torto
funda potest plumbo medii transmittere caeli;
cum subito iuuenis pedibus tellure repulsa
arduus in nubes abiit. ut in aequore summo
umbra uiri uisa est, uisam fera saeuit in umbram.
utque Iouis praepes, uacuo cum uidit in aruo
praebentem Phoebo liuentia terga draconem,
occupat auersum, neu saeua retorqueat ora,
squamigeris auidos figit ceruicibus ungues,
sic celeri missus praeceps per inane uolatu
terga ferae pressit dextroque frementis in armo
Inachides ferrum curuo tenus abdidit hamo.
uulnere laesa graui modo se sublimis in auras
attollit, modo subdit aquis, modo more ferocis
uersat apri, quem turba canum circumsona terret.
ille auidos morsus uelocibus effugit alis;
quaque patet, nunc terga cauis super obsita conchis,
nunc laterum costas, nunc qua tenuissima cauda
desinit in piscem, falcato uulnerat ense.
belua puniceo mixtos cum sanguine fluctus
ore uomit; maduere graues adspergine pennae.
nec bibulis ultra Perseus talaribus ausus
credere, conspexit scopulum, qui uertice summo
stantibus extat aquis, operitur ab aequore moto.
nixus eo rupisque tenens iuga prima sinistra
ter quater exegit repetita per ilia ferrum.
litora cum plausu clamor superasque deorum
inpleuere domos; gaudent generumque salutant
auxiliumque domus seruatoremque fatentur
Cassiope Cepheusque pater. resoluta catenis
incedit uirgo, pretiumque et causa laboris.

ipse manus hausta uictrices abluit unda,
anguiferumque caput dura ne laedat harena,
mollit humum foliis natasque sub aequore uirgas
sternit et inponit Phorcynidos ora Medusae.
uirga recens bibulaque etiamnum uiua medulla
uim rapuit monstri tactuque induruit huius
percepitque nouum ramis et fronde rigorem.
at pelagi nymphae factum mirabile temptant
pluribus in uirgis et idem contingere gaudent
seminaque ex illis iterant iactata per undas.
nunc quoque curaliis eadem natura remansit,
duritiam tacto capiant ut ab aere, quodque
uimen in aequore erat, fiat super aequora saxum.
  Dis tribus ille focos totidem de caespite ponit,
laeuum Mercurio, dextrum tibi, bellica uirgo,
ara Iouis media est. mactatur uacca Mineruae,
alipedi uitulus, taurus tibi, summe deorum.
protinus Andromedan et tanti praemia facti
indotata rapit; taedas Hymenaeus Amorque
praecutiunt, largis satiantur odoribus ignes,
sertaque dependent tectis et ubique lyraeque
tibiaque et cantus, animi felicia laeti
argumenta, sonant. reseratis aurea ualuis
atria tota patent, pulchroque instructa paratu
Cepheni proceres ineunt conuiuia regis.
postquam epulis functi generosi munere Bacchi
diffudere animos, cultusque genusque locorum
quaerit Lyncides moresque animumque uirorum.
quae simul edocuit 'nunc, o fortissime,' dixit
'fare precor' Cepheus, 'quanta uirtute, quibusque
artibus abstuleris crinita draconibus ora.'
narrat Agenorides gelido sub Atlante iacentem
esse locum solidae tutum munimine molis;
cuius in introitu geminas habitasse sorores
Phorcidas, unius partitas luminis usum.
id se sollerti furtim, dum traditur, astu
supposita cepisse manu perque abdita longe
deuiaque et siluis horrentia saxa fragosis
Gorgoneas tetigisse domos passimque per agros
perque uias uidisse hominum simulacra ferarumque
in silicem ex ipsis uisa conuersa Medusa.
se tamen horrendae clipei, quod laeua gerebat,
aere repercusso formam adspexisse Medusae,
cumque grauis somnus colubrasque ipsamque tenebat,
eripuisse caput collo; pennisque fugacem

Pegason et fratrem matris de sanguine natos
addidit et longi non falsa pericula cursus,
quae freta, quas terras sub se uidisset ab alto
et quae iactatis tetigisset sidera pennis.
ante expectatum tacuit tamen. excipit unus
ex numero procerum, quaerens, cur sola sororum
gesserit alternis inmixtos crinibus angues.
hospes ait 'quoniam scitaris digna relatu,
accipe quaesiti causam. clarissima forma
multorumque fuit spes inuidiosa procorum
illa; neque in tota conspectior ulla capillis
pars fuit. inueni, qui se uidisse referret.
hanc pelagi rector templo uitiasse Mineruae
dicitur. auersa est et castos aegide uultus
nata Iouis texit; neue hoc inpune fuisset,
Gorgoneum crinem turpes mutauit in hydros.
[nunc quoque, ut attonitos formidine terreat hostes,
pectore in aduerso quos fecit, sustinet angues.']

LIBER QVINTVS

Dumque ea Cephenum medio Danaeius heros
agmine commemorat, fremida regalia turba
atria conplentur; nec coniugialia festa
qui canat est clamor, sed qui fera nuntiet arma.
inque repentinos conuiuia uersa tumultus
adsimilare freto possis, quod saeua quietum
uentorum rabies motis exasperat undis.
primus in his Phineus, belli temerarius auctor,
fraxineam quatiens aeratae cuspidis hastam,
'en' ait 'en adsum praereptae coniugis ultor,
nec mihi te pennae nec falsum uersus in aurum
Iuppiter eripiet.' conanti mittere Cepheus
'quid facis?' exclamat, 'quae te, germane, furentem
mens agit in facinus? meritisne haec gratia tantis
redditur? hac uitam seruatae dote rependis?
quam tibi non Perseus, uerum si quaeris, ademit,
sed graue Nereidum numen, sed corniger Hammon,
sed quae uisceribus ueniebat belua ponti
exsaturanda meis. illo tibi tempore rapta est
quo peritura fuit; nisi si crudelis id ipsum
exigis, ut pereat, luctuque leuabere nostro.

scilicet haud satis est, quod te spectante reuincta est
et nullam quod opem patruus sponsusue tulisti;
insuper, a quoquam quod sit seruata, dolebis
praemiaque eripies? quae si tibi magna uidentur,
ex illis scopulis, ubi erant adfixa, petisses.
nunc sine, qui petiit, per quem haec non orba senectus,
ferre, quod et meritis et uoce est pactus, eumque
non tibi, sed certae praelatum intellege morti.'
ille nihil contra; sed et hunc et Persea uultu
alterno spectans, petat hunc, ignorat, an illum,
cunctatusque breui contortam uiribus hastam,
quantas ira dabat, nequiquam in Persea misit.
ut stetit illa toro, stratis tum denique Perseus
exiluit; teloque ferox inimica remisso
pectora rupisset, nisi post altaria Phineus
isset; et (indignum) scelerato profuit ara.
fronte tamen Rhoeti non inrita cuspis adhaesit
qui postquam cecidit ferrumque ex osse reuulsum est,
calcitrat et positas adspergit sanguine mensas.
tum uero indomitas ardescit uulgus in iras,
telaque coniciunt, et sunt qui Cephea dicunt
cum genero debere mori. sed limine tecti
exierat Cepheus, testatus iusque fidemque
hospitiique deos, ea se prohibente moueri.
bellica Pallas adest et protegit aegide fratrem
datque animos. erat Indus Athis, quem flumine Gange
edita Limnaee uitreis peperisse sub undis
creditur, egregius forma, quam diuite cultu
augebat, bis adhuc octonis integer annis,
indutus chlamydem Tyriam, quam limbus obibat
aureus; ornabant aurata monilia collum
et madidos murra curuum crinale capillos.
ille quidem iaculo quamuis distantia misso
figere doctus erat, sed tendere doctior arcus.
tum quoque lenta manu flectentem cornua Perseus
stipite, qui media positus fumabat in ara,
perculit et fractis confudit in ossibus ora.
hunc ubi laudatos iactantem in sanguine uultus
Assyrius uidit Lycabas, iunctissimus illi
et comes et ueri non dissimulator amoris,
postquam exhalantem sub acerbo uulnere uitam
deplorauit Athin, quos ille tetenderat arcus
arripit et 'mecum tibi sint certamina' dixit

'nec longum pueri fato laetabere, quo plus
inuidiae, quam laudis habes.' haec omnia nondum
dixerat, emicuit neruo penetrabile telum
uitatumque tamen sinuosa ueste pependit.
uertit in hunc harpen spectatam caede Medusae
Acrisioniades adigitque in pectus; at ille
iam moriens, oculis sub nocte natantibus atra,
circumspexit Athin seque adclinauit ad illum
et tulit ad manes iunctae solacia mortis.
ecce Suenites, genitus Metione, Phorbas
et Libys Amphimedon, auidi conmittere pugnam,
sanguine, quo late tellus madefacta tepebat,
conciderant lapsi; surgentibus obstitit ensis,
alterius costis, iugulo Phorbantis adactus.
at non Actoriden Erytum, cui lata bipennis
telum erat, hamato Perseus petit ense, sed altis
extantem signis multaeque in pondera massae
ingentem manibus tollit cratera duabus
infligitque uiro; rutilum uomit ille cruorem
et resupinus humum moribundo uertice pulsat.
inde Semiramio Polydegmona sanguine cretum
Caucasiumque Abarim Sperchionidemque Lycetum
intonsumque comas Helicem Phlegyanque Clytumque
sternit et exstructos morientum calcat aceruos.
nec Phineus ausus concurrere comminus hosti
intorquet iaculum; quod detulit error in Idan,
expertem frustra belli et neutra arma secutum.
ille tuens oculis inmitem Phinea toruis
'quandoquidem in partes' ait 'abstrahor, accipe, Phineu,
quem fecisti hostem pensaque hoc uulnere uulnus';
iamque remissurus tractum de uulnere telum
sanguine defectos cecidit conlapsus in artus.
tum quoque, Cephenum post regem primus, Hodites
ense iacet Clymeni; Prothoenora percutit Hypseus,
Hypsea Lyncides. fuit et grandaeuus in illis
Emathion, aequi cultor timidusque deorum;
qui, quoniam prohibent anni bellare, loquendo
pugnat et incessit scelerataque deuouet arma.
huic Chromis amplexo tremulis altaria palmis
decutit ense caput; quod protinus incidit arae
atque ibi semianimi uerba exsecrantia lingua
edidit et medios animam exspirauit in ignes.
hinc gemini fratres Broteasque et caestibus Ammon

inuictus, uinci si possent caestibus enses,
Phinea cecidere manu, Cererisque sacerdos
Ampycus, albenti uelatus tempora uitta.
tu quoque, Lampetide, non hos adhibendus ad usus,
sed qui, pacis opus, citharam cum uoce moueres,
iussus eras celebrare dapes festumque canendo.
quem procul adstantem plectrumque inbelle tenentem
Paetalus inridens 'Stygiis cane cetera' dixit
'manibus' et laeuo mucronem tempore fixit.
concidit et digitis morientibus ille retemptat
fila lyrae, casuque ferit miserabile carmen.
nec sinit hunc inpune ferox cecidisse Lycormas,
raptaque de dextro robusta repagula posti
ossibus inlisit mediae ceruicis; at ille
procubuit terrae mactati more iuuenci.
demere temptabat laeui quoque robora postis
Cinyphius Pelates; temptanti dextera fixa est
cuspide Marmaridae Corythi lignoque cohaesit.
haerenti latus hausit Abas; nec corruit ille,
sed retinente manum moriens e poste pependit.
sternitur et Melaneus, Perseia castra secutus,
et Nasamoniaci Dorylas ditissimus agri,
diues agri Dorylas, quo non possederat alter
latius aut totidem tollebat farris aceruos.
huius in obliquo missum stetit inguine ferrum;
letifer ille locus. quem postquam uulneris auctor
singultantem animam et uersantem lumina uidit
Bactrius Halcyoneus, 'hoc, quod premis' inquit 'habeto
de tot agris terrae' corpusque exsangue reliquit.
torquet in hunc hastam calido de uulnere raptam
ultor Abantiades; media quae nare recepta
ceruice exacta est in partesque eminet ambas.
dumque manum Fortuna iuuat, Clytiumque Claninque,
matre satos una, diuerso uulnere fudit;
nam Clytii per utrumque graui librata lacerto
fraxinus acta femur, iaculum Clanis ore momordit.
occidit et Celadon Mendesius, occidit Astreus,
matre Palaestina, dubio genitore creatus,
Aethionque sagax quondam uentura uidere,
tunc aue deceptus falsa, regisque Thoactes
armiger et caeso genitore infamis Agyrtes.

plus tamen exhausto superest; namque omnibus unum
opprimere est animus, coniurata undique pugnant
agmina pro causa meritum inpugnante fidemque;
hac pro parte socer frustra pius et noua coniunx
cum genetrice fauent ululatuque atria conplent.
sed sonus armorum superat gemitusque cadentum
pollutosque semel multo Bellona penates
sanguine perfundit renouataque proelia miscet.
circueunt unum Phineus et mille secuti
Phinea; tela uolant hiberna grandine plura
praeter utrumque latus praeterque et lumen et aures.
adplicat hinc umeros ad magnae saxa columnae,
tutaque terga gerens aduersaque in agmina uersus
sustinet instantes. instabat parte sinistra
Chaonius Molpeus, dextra Nabataeus Ethemon.
tigris ut auditis diuersa ualle duorum
exstimulata fame mugitibus armentorum
nescit utro potius ruat, et ruere ardet utroque,
sic dubius Perseus, dextra laeuane feratur,
Molpea traiecti submouit uulnere cruris
contentusque fuga est; neque enim dat tempus Ethemon,
sed furit et, cupiens alto dare uulnera collo,
non circumspectis exactum uiribus ensem
fregit in extrema percussae parte columnae:
lammina dissiluit dominique in gutture fixa est.
non tamen ad letum causas satis illa ualentes
plaga dedit; trepidum Perseus et inermia frustra
bracchia tendentem Cyllenide confodit harpe
uerum ubi uirtutem turbae succumbere uidit,
'auxilium,' Perseus 'quoniam sic cogitis ipsi,'
dixit 'ab hoste petam. uultus auertite uestros,
siquis amicus adest' et Gorgonis extulit ora.
'quaere alium, tua quem moueant miracula' dixit
Thescelus; utque manu iaculum fatale parabat
mittere, in hoc haesit signum de marmore gestu.
proximus huic Ampyx animi plenissima magni
pectora Lyncidae gladio petit; inque petendo
dextera diriguit nec citra mota nec ultra est.
at Nileus, qui se genitum septemplice Nilo
ementitus erat, clipeo quoque flumina septem
argento partim, partim caelauerat auro,
'adspice,' ait 'Perseu, nostrae primordia gentis;

magna feres tacitas solacia mortis ad umbras,
a tanto cecidisse uiro.' pars ultima uocis
in medio suppressa sono est, adapertaque uelle
ora loqui credas, nec sunt ea peruia uerbis.
increpat hos 'uitio' que 'animi, non uiribus' inquit
'Gorgoneis torpetis' Eryx 'incurrite mecum
et prosternite humi iuuenem magica arma mouentem.'
incursurus erat; tenuit uestigia tellus,
inmotusque silex armataque mansit imago.
hi tamen ex merito poenas subiere; sed unus
miles erat Persei, pro quo dum pugnat, Aconteus,
Gorgone conspecta saxo concreuit oborto.
quem ratus Astyages etiamnum uiuere, longo
ense ferit; sonuit tinnitibus ensis acutis.
dum stupet Astyages, naturam traxit eandem
marmoreoque manet uultus mirantis in ore.
nomina longa mora est media de plebe uirorum
dicere; bis centum restabant corpora pugnae,
Gorgone bis centum riguerunt corpora uisa.
paenitet iniusti tunc denique Phinea belli.
sed quid agat? simulacra uidet diuersa figuris
agnoscitque suos et nomine quemque uocatum
poscit opem, credensque parum, sibi proxima tangit
corpora; marmor erant. aduertitur, atque ita supplex
confessasque manus obliquaque bracchia tendens,
'uincis', ait 'Perseu. remoue tua monstra tuaeque
saxificos uultus, quaecumque ea, tolle Medusae
tolle, precor. non nos odium regnique cupido
compulit ad bellum; pro coniuge mouimus arma.
causa fuit meritis melior tua, tempore nostra.
non cessisse piget. nihil, o fortissime, praeter
hanc animam concede mihi; tua cetera sunto.
talia dicenti neque eum, quem uoce rogabat,
respicere audenti 'quod' ait, 'timidissime Phineu,
et possum tribuisse et magnum est munus inerti,
pone metum, tribuam; nullo uiolabere ferro.
quin etiam mansura dabo monimenta per aeuum,
inque domo soceri semper spectabere nostri,
ut mea se sponsi soletur imagine coniunx.'
dixit et in partem Phorcynida transtulit illam,
ad quam se trepido Phineus obuerterat ore.
tum quoque conanti sua uertere lumina ceruix
diriguit, saxoque oculorum induruit umor.

sed tamen os timidum uultusque in marmore supplex
submissaeque manus faciesque obnoxia mansit.

Victor Abantiades patrios cum coniuge muros
intrat et inmeriti uindex ultorque parentis
adgreditur Proetum; nam fratre per arma fugato
Acrisioneas Proetus possederat arces.
sed nec ope armorum, nec, quam male ceperat, arce
torua colubriferi superauit lumina monstri.

Te tamen, o paruae rector, Polydecta, Seriphi,
nec iuuenis uirtus per tot spectata labores
nec mala mollierant, sed inexorabile durus
exerces odium, nec iniqua finis in ira est.
detrectas etiam laudem fictamque Medusae
arguis esse necem. 'dabimus tibi pignora ueri;
parcite luminibus' Perseus ait oraque regis
ore Medusaeo silicem sine sanguine fecit.

Hactenus aurigenae comitem Tritonia fratri
se dedit; inde caua circumdata nube Seriphon
deserit, a dextra Cythno Gyaroque relictis,
quaque super pontum uia uisa breuissima, Thebas
uirgineumque Helicona petit. quo monte potita
constitit et doctas sic est adfata sorores:
'fama noui fontis nostras peruenit ad aures,
dura Medusaei quem praepetis ungula rupit.
is mihi causa uiae. uolui mirabile factum
cernere; uidi ipsum materno sanguine nasci.'
excipit Vranie: 'quaecumque est causa uidendi
has tibi, diua, domos, animo gratissima nostro es.
uera tamen fama est, et Pegasus huius origo
fontis'; et ad latices deduxit Pallada sacros.
quae mirata diu factas pedis ictibus undas
siluarum lucos circumspicit antiquarum
antraque et innumeris distinctas floribus herbas,
felicesque uocat pariter studioque locoque
Mnemonidas. quam sic adfata est una sororum:
'o, nisi te uirtus opera ad maiora tulisset,
in partem uentura chori Tritonia nostri,
uera refers meritoque probas artesque locumque,
et gratam sortem, tutae modo simus, habemus.
sed (uetitum est adeo sceleri nihil) omnia terrent
uirgineas mentes, dirusque ante ora Pyreneus
uertitur, et nondum tota me mente recepi.
Daulida Threicio Phoceaque milite rura
ceperat ille ferox iniustaque regna tenebat.
templa petebamus Parnasia; uidit euntes,

nostraque fallaci ueneratus numina uultu
"Mnemonides," cognorat enim, "consistite," dixit
"nec dubitate, precor, tecto graue sidus et imbrem"
(imber erat) "uitare meo; subiere minores
saepe casas superi." dictis et tempore motae
adnuimusque uiro primasque intrauimus aedes.
desierant imbres, uictoque Aquilonibus Austro
fusca repurgato fugiebant nubila caelo.
inpetus ire fuit; claudit sua tecta Pyreneus
uimque parat. quam nos sumptis effugimus alis.
ipse secuturo similis stetit arduus arce
"qua" que "uia est uobis, et erit mihi" dixit "eadem,"
seque iacit uecors e summae culmine turris
et cadit in uultus, discussique ossibus oris
tundit humum moriens scelerato sanguine tinctam.'
Musa loquebatur: pennae sonuere per auras,
uoxque salutantum ramis ueniebat ab altis.
suspicit, et linguae quaerit tam certa loquentes
unde sonent, hominemque putat Ioue nata locutum.
ales erat, numeroque nouem, sua fata querentes,
institerant ramis imitantes omnia picae.
miranti sic orsa deae dea: 'nuper et istae
auxerunt uolucrum uictae certamine turbam.
Pieros has genuit Pellaeis diues in aruis,
Paeonis Euippe mater fuit. illa potentem
Lucinam nouiens, nouiens paritura, uocauit.
intumuit numero stolidarum turba sororum
perque tot Haemonias et per tot Achaidas urbes
huc uenit et tali committit proelia uoce:
"desinite indoctum uana dulcedine uulgus
fallere: nobiscum, si qua est fiducia uobis,
Thespiades, certate, deae. nec uoce nec arte
uincemur, totidemque sumus. uel cedite uictae
fonte Medusaeo et Hyantea Aganippe,
uel nos Emathiis ad Paeonas usque niuosos
cedamus campis. dirimant certamina Nymphae."
turpe quidem contendere erat, sed cedere uisum
turpius. electae iurant per flumina Nymphae
factaque de uiuo pressere sedilia saxo.
tunc sine sorte prior quae se certare professa est,
bella canit superum falsoque in honore Gigantas
ponit et extenuat magnorum facta deorum;
emissumque ima de sede Typhoea terrae
caelitibus fecisse metum, cunctosque dedisse

terga fugae, donec fessos Aegyptia tellus
ceperit et septem discretus in ostia Nilus.
huc quoque terrigenam uenisse Typhoea narrat
et se mentitis superos celasse figuris:
"duxque gregis" dixit "fit Iuppiter, unde recuruis
nunc quoque formatus Libys est cum cornibus Ammon.
Delius in coruo, proles Semeleia capro,
fele soror Phoebi, niuea Saturnia uacca,
pisce Venus latuit, Cyllenius ibidis alis."
hactenus ad citharam uocalia mouerat ora;
poscimur Aonides. sed forsitan otia non sint,
nec nostris praebere uacet tibi cantibus aures.'
'ne dubita, uestrumque mihi refer ordine carmen'
Pallas ait nemorisque leui consedit in umbra.
Musa refert: 'dedimus summam certaminis uni.
surgit et inmissos hedera collecta capillos
Calliope querulas praetemptat pollice chordas,
atque haec percussis subiungit carmina neruis.
"Prima Ceres unco glaebam dimouit aratro,
prima dedit fruges alimentaque mitia terris,
prima dedit leges; Cereris sunt omnia munus.
illa canenda mihi est. utinam modo dicere possem
carmina digna dea; certe dea carmine digna est.
Vasta Giganteis ingesta est insula membris
Trinacris et magnis subiectum molibus urguet
aetherias ausum sperare Typhoea sedes.
nititur ille quidem pugnatque resurgere saepe;
dextra sed Ausonio manus est subiecta Peloro,
laeua, Pachyne, tibi, Lilybaeo crura premuntur,
degrauat Aetna caput; sub qua resupinus harenas
eiectat flammamque ferox uomit ore Typhoeus.
saepe remoliri luctatur pondera terrae
oppidaque et magnos deuoluere corpore montes.
inde tremit tellus, et rex pauet ipse silentum,
ne pateat latoque solum retegatur hiatu
inmissusque dies trepidantes terreat umbras.
Hanc metuens cladem tenebrosa sede tyrannus
exierat curruque atrorum uectus equorum
ambibat Siculae cautus fundamina terrae.
postquam exploratum satis est loca nulla labare,
depositoque metu, uidet hunc Erycina uagantem
monte suo residens, natumque amplexa uolucrem
"arma manusque meae, mea, nate, potentia," dixit,
"illa, quibus superas omnes, cape tela, Cupido,

inque dei pectus celeres molire sagittas,
cui triplicis cessit fortuna nouissima regni.
tu superos ipsumque Iouem, tu numina ponti
uicta domas ipsumque regit qui numina ponti.
Tartara quid cessant? cur non matrisque tuumque
inperium profers? agitur pars tertia mundi.
et tamen in caelo, quae iam patientia nostra est,
spernimur, ac mecum uires minuuntur Amoris.
Pallada nonne uides iaculatricemque Dianam
abscessisse mihi? Cereris quoque filia uirgo,
si patiemur, erit; nam spes adfectat easdem.
at tu, pro socio, si qua est ea gratia, regno
iunge deam patruo." dixit Venus. ille pharetram
soluit et arbitrio matris de mille sagittis
unam seposuit, sed qua nec acutior ulla
nec minus incerta est nec quae magis audiat arcus,
oppositoque genu curuauit flexile cornum
inque cor hamata percussit harundine Ditem.

Haud procul Hennaeis lacus est a moenibus altae,
nomine Pergus, aquae. non illo plura Caystros
carmina cygnorum labentibus audit in undis.
silua coronat aquas cingens latus omne suisque
frondibus ut uelo Phoebeos submouet ignes.
frigora dant rami, Tyrios humus umida flores;
perpetuum uer est. quo dum Proserpina luco
ludit et aut uiolas aut candida lilia carpit,
dumque puellari studio calathosque sinumque
inplet et aequales certat superare legendo,
paene simul uisa est dilectaque raptaque Diti;
usque adeo est properatus amor. dea territa maesto
et matrem et comites, sed matrem saepius, ore
clamat; et ut summa uestem laniarat ab ora,
collecti flores tunicis cecidere remissis.
tantaque simplicitas puerilibus adfuit annis,
haec quoque uirgineum mouit iactura dolorem.
raptor agit currus et nomine quemque uocando
exhortatur equos, quorum per colla iubasque
excutit obscura tinctas ferrugine habenas,
perque lacus altos et olentia sulpure fertur
stagna Palicorum, rupta feruentia terra,
et qua Bacchiadae, bimari gens orta Corintho,
inter inaequales posuerunt moenia portus.

Est medium Cyanes et Pisaeae Arethusae,
quod coit angustis inclusum cornibus aequor.
hic fuit, a cuius stagnum quoque nomine dictum est,

inter Sicelidas Cyane celeberrima nymphas.
gurgite quae medio summa tenus extitit aluo
agnouitque deam. "nec longius ibitis" inquit;
"non potes inuitae Cereris gener esse; roganda,
non rapienda fuit. quod si conponere magnis
parua mihi fas est, et me dilexit Anapis;
exorata tamen, nec, ut haec, exterrita nupsi."
dixit et in partes diuersas bracchia tendens
obstitit. haud ultra tenuit Saturnius iram,
terribilisque hortatus equos in gurgitis ima
contortum ualido sceptrum regale lacerto
condidit. icta uiam tellus in Tartara fecit
et pronos currus medio cratere recepit.
at Cyane raptamque deam contemptaque fontis
iura sui maerens, inconsolabile uulnus
mente gerit tacita lacrimisque absumitur omnis,
et quarum fuerat magnum modo numen, in illas
extenuatur aquas. molliri membra uideres,
ossa pati flexus, ungues posuisse rigorem;
primaque de tota tenuissima quaeque liquescunt,
caerulei crines digitique et crura pedesque;
nam breuis in gelidas membris exilibus undas
transitus est. post haec umeri tergusque latusque
pectoraque in tenues abeunt euanida riuos.
denique pro uiuo uitiatas sanguine uenas
lympha subit, restatque nihil quod prendere possis.
Interea pauidae nequiquam filia matri
omnibus est terris, omni quaesita profundo.
illam non udis ueniens Aurora capillis
cessantem uidit, non Hesperus. illa duabus
flammiferas pinus manibus succendit ab Aetna
perque pruinosas tulit inrequieta tenebras.
rursus ubi alma dies hebetarat sidera, natam
solis ab occasu solis quaerebat ad ortus.
fessa labore sitim collegerat, oraque nulli
colluerant fontes, cum tectam stramine uidit
forte casam paruasque fores pulsauit; at inde
prodit anus diuamque uidet lymphamque roganti
dulce dedit, tosta quod texerat ante polenta.
dum bibit illa datum, duri puer oris et audax
constitit ante deam risitque auidamque uocauit.
offensa est neque adhuc epota parte loquentem
cum liquido mixta perfudit diua polenta.
conbibit os maculas, et quae modo bracchia gessit,
crura gerit; cauda est mutatis addita membris;

inque breuem formam, ne sit uis magna nocendi,
contrahitur, paruaque minor mensura lacerta est.
mirantem flentemque et tangere monstra parantem
fugit anum latebramque petit; aptumque pudori
nomen habet, uariis stellatus corpora guttis.
Quas dea per terras et quas errauerit undas,
dicere longa mora est; quaerenti defuit orbis.
Sicaniam repetit, dumque omnia lustrat eundo,
uenit et ad Cyanen. ea ni mutata fuisset,
omnia narrasset; sed et os et lingua uolenti
dicere non aderant, nec quo loqueretur habebat.
signa tamen manifesta dedit notamque parenti,
illo forte loco delapsam in gurgite sacro
Persephones zonam summis ostendit in undis.
quam simul agnouit, tamquam tunc denique raptam
scisset, inornatos laniauit diua capillos
et repetita suis percussit pectora palmis.
nescit adhuc, ubi sit; terras tamen increpat omnes
ingratasque uocat nec frugum munere dignas,
Trinacriam ante alias, in qua uestigia damni
repperit. ergo illic saeua uertentia glaebas
fregit aratra manu, parilique irata colonos
ruricolasque boues leto dedit aruaque iussit
fallere depositum uitiataque semina fecit.
fertilitas terrae, latum uulgata per orbem,
lassa iacet; primis segetes moriuntur in herbis,
et modo sol nimius, nimius modo corripit imber,
sideraque uentique nocent, auidaeque uolucres
semina iacta legunt; lolium tribulique fatigant
triticeas messes et inexpugnabile gramen.
tum caput Eleis Alpheias extulit undis
rorantesque comas a fronte remouit ad aures
atque ait "o toto quaesitae uirginis orbe
et frugum genetrix, inmensos siste labores,
neue tibi fidae uiolenta irascere terrae.
terra nihil meruit patuitque inuita rapinae.
nec sum pro patria supplex; huc hospita ueni,
Pisa mihi patria est et ab Elide ducimus ortus;
Sicaniam peregrina colo, sed gratior omni
haec mihi terra solo est; hos nunc Arethusa penates,
hanc habeo sedem; quam tu, mitissima, serua.
mota loco cur sim tantique per aequoris undas
aduehar Ortygiam, ueniet narratibus hora
tempestiua meis, cum tu curaque leuata
et uultus melioris eris. mihi peruia tellus

praebet iter, subterque imas ablata cauernas
hic caput attollo desuetaque sidera cerno.
ergo dum Stygio sub terris gurgite labor,
uisa tua est oculis illic Proserpina nostris;
illa quidem tristis neque adhuc interrita uultu,
sed regina tamen, sed opaci maxima mundi,
sed tamen inferni pollens matrona tyranni."
Mater ad auditas stupuit ceu saxea uoces
attonitaeque diu similis fuit: utque dolore
pulsa graui grauis est amentia, curribus auras
exit in aetherias. ibi toto nubila uultu
ante Iouem passis stetit inuidiosa capillis
"pro" que "meo ueni supplex tibi, Iuppiter," inquit
"sanguine proque tuo. si nulla est gratia matris,
nata patrem moueat; neu sit tibi cura, precamur,
uilior illius, quod nostro est edita partu.
en quaesita diu tandem mihi nata reperta est,
si reperire uocas amittere certius, aut si
scire, ubi sit, reperire uocas. quod rapta, feremus,
dum modo reddat eam; neque enim praedone marito
filia digna tua est, si iam mea filia non est."
Iuppiter excepit: "commune est pignus onusque
nata mihi tecum. sed si modo nomina rebus
addere uera placet, non hoc iniuria factum,
uerum amor est; neque erit nobis gener ille pudori,
tu modo, diua, uelis. ut desint cetera, quantum est
esse Iouis fratrem! quid quod non cetera desunt,
nec cedit nisi sorte mihi? sed tanta cupido
si tibi discidii est, repetet Proserpina caelum,
lege tamen certa, si nullos contigit illic
ore cibos; nam sic Parcarum foedere cautum est."
Dixerat; at Cereri certum est educere natam.
non ita fata sinunt, quoniam ieiunia uirgo
soluerat et, cultis dum simplex errat in hortis,
puniceum curua decerpserat arbore pomum
sumptaque pallenti septem de cortice grana
presserat ore suo. solusque ex omnibus illud
Ascalaphus uidit, quem quondam dicitur Orphne,
inter Auernales haud ignotissima nymphas,
ex Acheronte suo siluis peperisse sub atris;
uidit et indicio reditum crudelis ademit.
ingemuit regina Erebi testemque profanam
fecit auem, sparsumque caput Phlegethontide lympha
in rostrum et plumas et grandia lumina uertit.
ille sibi ablatus fuluis amicitur in alis,

inque caput crescit, longosque reflectitur ungues,
uixque mouet natas per inertia bracchia pennas;
foedaque fit uolucris, uenturi nuntia luctus,
ignauus bubo, dirum mortalibus omen.
Hic tamen indicio poenam linguaque uideri
commeruisse potest; uobis, Acheloides, unde
pluma pedesque auium, cum uirginis ora geratis?
an quia, cum legeret uernos Proserpina flores,
in comitum numero, doctae Sirenes, eratis?
quam postquam toto frustra quaesistis in orbe,
protinus ut uestram sentirent aequora curam,
posse super fluctus alarum insistere remis
optastis; facilesque deos habuistis, et artus
uidistis uestros subitis flauescere pennis.
ne tamen ille canor mulcendas natus ad aures
tantaque dos oris linguae deperderet usum,
uirginei uultus et uox humana remansit.
At medius fratrisque sui maestaeque sororis
Iuppiter ex aequo uoluentem diuidit annum.
nunc dea, regnorum numen commune duorum,
cum matre est totidem, totidem cum coniuge menses.
uertitur extemplo facies et mentis et oris;
nam modo quae poterat Diti quoque maesta uideri,
laeta deae frons est, ut sol, qui tectus aquosis
nubibus ante fuit, uictis e nubibus exit.
Exigit alma Ceres, nata secura recepta,
quae tibi causa fugae, cur sis, Arethusa, sacer fons.
conticuere undae; quarum dea sustulit alto
fonte caput uiridesque manu siccata capillos
fluminis Elei ueteres narrauit amores.
"pars ego nympharum, quae sunt in Achaide," dixit
"una fui, nec me studiosius altera saltus
legit, nec posuit studiosius altera casses.
sed quamuis formae numquam mihi fama petita est,
quamuis fortis eram, formosae nomen habebam.
nec mea me facies nimium laudata iuuabat,
quaque aliae gaudere solent, ego rustica dote
corporis erubui crimenque placere putaui.
lassa reuertebar (memini) Stymphalide silua;
aestus erat, magnumque labor geminauerat aestum.
inuenio sine uertice aquas, sine murmure euntes,
perspicuas ad humum, per quas numerabilis alte
calculus omnis erat, quas tu uix ire putares.
cana salicta dabant nutritaque populus unda
sponte sua natas ripis decliuibus umbras.

accessi primumque pedis uestigia tinxi,
poplite deinde tenus; neque eo contenta recingor
molliaque inpono salici uelamina curuae
nudaque mergor aquis. quas dum ferioque trahoque
mille modis labens excussaque bracchia iacto,
nescioquod medio sensi sub gurgite murmur
territaque insisto propioris margine fontis.
"quo properas, Arethusa?" suis Alpheos ab undis,
"quo properas?" iterum rauco mihi dixerat ore.
sicut eram, fugio sine uestibus; altera uestes
ripa meas habuit. tanto magis instat et ardet;
et quia nuda fui, sum uisa paratior illi.
sic ego currebam, sic me ferus ille premebat,
ut fugere accipitrem penna trepidante columbae,
ut solet accipiter trepidas urguere columbas.
usque sub Orchomenon Psophidaque Cyllenenque
Maenaliosque sinus gelidumque Erymanthon et Elin
currere sustinui; nec me uelocior ille.
sed tolerare diu cursus ego, uiribus inpar,
non poteram; longi patiens erat ille laboris.
per tamen et campos, per opertos arbore montes,
saxa quoque et rupes et qua uia nulla, cucurri.
sol erat a tergo: uidi praecedere longam
ante pedes umbram, nisi si timor illa uidebat,
sed certe sonitusque pedum terrebat et ingens
crinales uittas adflabat anhelitus oris.
fessa labore fugae "fer opem, deprendimur," inquam,
"armigerae, Diana, tuae, cui saepe dedisti
ferre tuos arcus inclusaque tela pharetra."
mota dea est spissisque ferens e nubibus unam
me super iniecit. lustrat caligine tectam
amnis et ignarus circum caua nubila quaerit.
bisque locum, quo me dea texerat, inscius ambit
et bis "io Arethusa, io Arethusa" uocauit.
quid mihi tunc animi miserae fuit? anne quod agnae est,
siqua lupos audit circum stabula alta frementes,
aut lepori, qui uepre latens hostilia cernit
ora canum nullosque audet dare corpore motus?
non tamen abscedit; neque enim uestigia cernit
longius ulla pedum; seruat nubemque locumque.
occupat obsessos sudor mihi frigidus artus,
caeruleaeque cadunt toto de corpore guttae,
quaque pedem moui, manat lacus, eque capillis
ros cadit, et citius, quam nunc tibi facta renarro,

in latices mutor. sed enim cognoscit amatas
amnis aquas, positoque uiri, quod sumpserat, ore
uertitur in proprias, ut se mihi misceat, undas.
Delia rupit humum, caecisque ego mersa cauernis
aduehor Ortygiam, quae me cognomine diuae
grata meae superas eduxit prima sub auras."

Hac Arethusa tenus. geminos dea fertilis angues
curribus admouit frenisque coercuit ora,
et medium caeli terraeque per aera uecta est,
atque leuem currum Tritonida misit in urbem
Triptolemo ; partimque rudi data semina iussit
spargere humo, partim post tempora longa recultae.
iam super Europen sublimis et Asida terram
uectus erat iuuenis ; Scythicas aduertitur oras.
rex ibi Lyncus erat ; regis subit ille penates.
qua ueniat, causamque uiae nomenque rogatus
et patriam "patria est clarae mihi" dixit "Athenae,
Triptolemus nomen. ueni nec puppe per undas,
nec pede per terras ; patuit mihi peruius aether.
dona fero Cereris, latos quae sparsa per agros
frugiferas messes alimentaque mitia reddant."
barbarus inuidit, tantique ut muneris auctor
ipse sit, hospitio recipit somnoque grauatum
adgreditur ferro. conantem figere pectus
lynca Ceres fecit rursusque per aera iussit
Mopsopium iuuenem sacros agitare iugales."

Finierat dictos e nobis maxima cantus ;
at nymphae uicisse deas Helicona colentes
concordi dixere sono. conuicia uictae
cum facerent, "quoniam" dixit "certamine uobis
supplicium meruisse parum est, maledictaque culpae
additis, et non est patientia libera nobis,
ibimus in poenas et, qua uocat ira, sequemur."
rident Emathides spernuntque minacia uerba ;
conataeque loqui et magno clamore proteruas
intentare manus, pennas exire per ungues
adspexere suos, operiri bracchia plumis ;
alteraque alterius rigido concrescere rostro
ora uidet, uolucresque nouas accedere siluis.
dumque uolunt plangi, per bracchia mota leuatae
aere pendebant, nemorum conuicia, picae.
nunc quoque in alitibus facundia prisca remansit
raucaque garrulitas studiumque inmane loquendi.'

LIBER SEXTVS

Praebuerat dictis Tritonia talibus aures
carminaque Aonidum iustamque probauerat iram.
tum secum 'laudare parum est; laudemur et ipsae
numina nec sperni sine poena nostra sinamus';
Maeoniaeque animum fatis intendit Arachnes,
quam sibi lanificae non cedere laudibus artis
audierat. non illa loco neque origine gentis
clara, sed arte fuit. pater huic Colophonius Idmon
Phocaico bibulas tinguebat murice lanas,
occiderat mater; sed et haec de plebe suoque
aequa uiro fuerat. Lydas tamen illa per urbes
quaesierat studio nomen memorabile, quamuis
orta domo parua paruis habitabat Hypaepis.
huius ut adspicerent opus admirabile, saepe
deseruere sui nymphae uineta Timoli,
deseruere suas nymphae Pactolides undas.
nec factas solum uestes spectare iuuabat;
tum quoque cum fierent (tantus decor adfuit arti)
siue rudem primos lanam glomerabat in orbes,
seu digitis subigebat opus repetitaque longo
uellera mollibat nebulas aequantia tractu,
siue leui teretem uersabat pollice fusum,
seu pingebat acu, scires a Pallade doctam.
quod tamen ipsa negat, tantaque offensa magistra
'certet' ait 'mecum; nihil est quod uicta recusem.'
Pallas anum simulat falsosque in tempora canos
addit et infirmos, baculo quos sustinet, artus.
tum sic orsa loqui: 'non omnia grandior aetas,
quae fugiamus, habet; seris uenit usus ab annis.
consilium ne sperne meum. tibi fama petatur
inter mortales faciendae maxima lanae;
cede deae ueniamque tuis, temeraria, dictis
supplice uoce roga; ueniam dabit illa roganti.'
adspicit hanc toruis inceptaque fila relinquit
uixque manum retinens confessaque uultibus iram
talibus obscuram resecuta est Pallada dictis:
'mentis inops longaque uenis confecta senecta.
et nimium uixisse diu nocet. audiat istas,
si qua tibi nurus est, si qua est tibi filia, uoces.
consilii satis est in me mihi; neue monendo
profecisse putes, eadem est sententia nobis.

cur non ipsa uenit? cur haec certamina uitat?'
tum dea 'uenit' ait, formamque remouit anilem
Palladaque exhibuit. uenerantur numina nymphae
Mygdonidesque nurus; sola est non territa uirgo.
sed tamen erubuit, subitusque inuita notauit
ora rubor rursusque euanuit, ut solet aer
purpureus fieri, cum primum Aurora mouetur,
et breue post tempus candescere solis ab ortu.
perstat in incepto stolidaque cupidine palmae
in sua fata ruit; neque enim Ioue nata recusat,
nec monet ulterius, nec iam certamina differt.
haud mora, constituunt diuersis partibus ambae
et gracili geminas intendunt stamine telas.
tela iugo uincta est, stamen secernit harundo,
inseritur medium radiis subtemen acutis,
quod digiti expediunt, atque inter stamina ductum
percusso pauiunt insecti pectine dentes.
utraque festinant cinctaeque ad pectora uestes
bracchia docta mouent, studio fallente laborem.
illic et Tyrium quae purpura sensit aenum
texitur et tenues parui discriminis umbrae,
qualis ab imbre solet percusso solibus arcus
inficere ingenti longum curuamine caelum;
in quo diuersi niteant cum mille colores,
transitus ipse tamen spectantia lumina fallit;
usque adeo quod tangit idem est, tamen ultima distant.
illic et lentum filis inmittitur aurum
et uetus in tela deducitur argumentum.
Cecropia Pallas scopulum Mauortis in arce
pingit et antiquam de terrae nomine litem.
bis sex caelestes medio Ioue sedibus altis
augusta grauitate sedent. sua quemque deorum
inscribit facies: Iouis est regalis imago;
stare deum pelagi longoque ferire tridente
aspera saxa facit, medioque e uulnere saxi
exiluisse fretum, quo pignore uindicet urbem;
at sibi dat clipeum, dat acutae cuspidis hastam,
dat galeam capiti, defenditur aegide pectus,
percussamque sua simulat de cuspide terram
edere cum bacis fetum canentis oliuae
mirarique deos; operis Victoria finis.
ut tamen exemplis intellegat aemula laudis,
quod pretium speret pro tam furialibus ausis,
quattuor in partes certamina quattuor addit,

clara colore suo, breuibus distincta sigillis.
Threiciam Rhodopen habet angulus unus et Haemum,
nunc gelidos montes, mortalia corpora quondam,
nomina summorum sibi qui tribuere deorum.
altera Pygmaeae fatum miserabile matris
pars habet; hanc Iuno uictam certamine iussit
esse gruem populisque suis indicere bellum.
pinxit et Antigonen ausam contendere quondam
cum magni consorte Iouis, quam regia Iuno
in uolucrem uertit: nec profuit Ilion illi
Laumedonue pater, sumptis quin candida pennis
ipsa sibi plaudat crepitante ciconia rostro.
qui superest solus, Cinyran habet angulus orbum;
isque gradus templi, natarum membra suarum,
amplectens saxoque iacens lacrimare uidetur.
circuit extremas oleis pacalibus oras;
is modus est, operisque sua facit arbore finem.
  Maeonis elusam designat imagine tauri
Europam: uerum taurum, freta uera putares.
ipsa uidebatur terras spectare relictas
et comites clamare suas tactumque uereri
adsilientis aquae timidasque reducere plantas.
fecit et Asterien aquila luctante teneri;
fecit olorinis Ledam recubare sub alis;
addidit, ut Satyri celatus imagine pulchram
Iuppiter inplerit gemino Nycteida fetu,
Amphitryon fuerit, cum te, Tirynthia, cepit,
aureus ut Danaen, Asopida luserit ignis,
Mnemosynen pastor, uarius Deoida serpens.
te quoque mutatum toruo, Neptune, iuuenco
uirgine in Aeolia posuit. tu uisus Enipeus
gignis Aloidas, aries Bisaltida fallis;
et te flaua comas frugum mitissima mater
sensit equum, sensit uolucrem crinita colubris
mater equi uolucris, sensit delphina Melantho.
omnibus his faciemque suam faciemque locorum
reddidit. est illic agrestis imagine Phoebus,
utque modo accipitris pennas, modo terga leonis
gesserit, ut pastor Macareida luserit Issen;
Liber ut Erigonen falsa deceperit uua;
ut Saturnus equo geminum Chirona crearit.
ultima pars telae, tenui circumdata limbo,
nexilibus flores hederis habet intertextos.
non illud Pallas, non illud carpere Liuor

possit opus. doluit successu flaua uirago
et rupit pictas, caelestia crimina, uestes.
utque Cytoriaco radium de monte tenebat,
ter quater Idmoniae frontem percussit Arachnes.
non tulit infelix laqueoque animosa ligauit
guttura. pendentem Pallas miserata leuauit
atque ita 'uiue quidem, pende tamen, inproba' dixit
'lexque eadem poenae, ne sis secura futuri,
dicta tuo generi serisque nepotibus esto.'
post ea discedens sucis Hecateidos herbae
sparsit; et extemplo tristi medicamine tactae
defluxere comae, cum quis et naris et aures,
fitque caput minimum, toto quoque corpore parua est;
in latere exiles digiti pro cruribus haerent;
cetera uenter habet; de quo tamen illa remittit
stamen et antiquas exercet aranea telas.

Lydia tota fremit, Phrygiaeque per oppida facti
rumor it et magnum sermonibus occupat orbem.
ante suos Niobe thalamos cognouerat illam,
tum cum Maeoniam uirgo Sipylumque colebat;
nec tamen admonita est poena popularis Arachnes
cedere caelitibus uerbisque minoribus uti.
multa dabant animos; sed enim nec coniugis artes,
nec genus amborum magnique potentia regni
sic placuere illi, quamuis ea cuncta placerent,
ut sua progenies: et felicissima matrum
dicta foret Niobe, si non sibi uisa fuisset.
nam sata Tiresia uenturi praescia Manto
per medias fuerat, diuino concita motu,
uaticinata uias: 'Ismenides, ite frequentes
et date Latonae Latonigenisque duobus
cum prece tura pia lauroque innectite crinem.
ore meo Latona iubet.' paretur, et omnes
Thebaides iussis sua tempora frondibus ornant
turaque dant sanctis et uerba precantia flammis.
ecce uenit comitum Niobe celeberrima turba,
uestibus intexto Phrygiis spectabilis auro,
et, quantum ira sinit, formosa; mouensque decoro
cum capite inmissos umerum per utrumque capillos
constitit; utque oculos circumtulit alta superbos,
'quis furor auditos' inquit 'praeponere uisis
caelestes? aut cur colitur Latona per aras,
numen adhuc sine ture meum est? mihi Tantalus auctor,
cui licuit soli superorum tangere mensas.

Pleiadum soror est genetrix mea, maximus Atlas
est auus, aetherium qui fert ceruicibus axem,
Iuppiter alter auus; socero quoque glorior illo.
me gentes metuunt Phrygiae, me regia Cadmi
sub domina est, fidibusque mei commissa mariti
moenia cum populis a meque uiroque reguntur.
in quamcumque domus aduerti lumina partem,
inmensae spectantur opes. accedit eodem
digna dea facies. huc natas adice septem
et totidem iuuenes et mox generosque nurusque.
quaerite nunc, habeat quam nostra superbia laudem,
nescioquoque audete satam Titanida Coeo
Latonam praeferre mihi, cui maxima quondam
exiguam sedem pariturae terra negauit.
nec caelo nec humo nec aquis dea uestra recepta est;
exul erat mundi, donec miserata uagantem
"hospita tu terris erras, ego" dixit "in undis"
instabilemque locum Delos dedit. illa duorum
facta parens; uteri pars haec est septima nostri.
sum felix; quis enim neget hoc? felixque manebo;
hoc quoque quis dubitet? tutam me copia fecit.
maior sum quam cui possit Fortuna nocere,
multaque ut eripiat, multo mihi plura relinquet.
excessere metum mea iam bona. fingite demi
huic aliquid populo natorum posse meorum,
non tamen ad numerum redigar spoliata duorum,
Latonae turbam; quae quantum distat ab orba?
infectis properate sacris, laurumque capillis
ponite.' deponunt et sacra infecta relinquunt,
quodque licet, tacito uenerantur murmure numen.
  Indignata dea est summoque in uertice Cynthi
talibus est dictis gemina cum prole locuta:
'en ego uestra parens, uobis animosa creatis,
et, nisi Iunoni, nulli cessura dearum,
an dea sim dubitor perque omnia saecula cultis
arceor, o nati, nisi uos succurritis, aris.
nec dolor hic solus; diro conuicia facto
Tantalis adiecit uosque est postponere natis
ausa suis, et me, quod in ipsam reccidat, orbam
dixit et exhibuit linguam scelerata paternam.'
adiectura preces erat his Latona relatis:
'desine' Phoebus ait; 'poenae mora longa querella est,'
dixit idem Phoebe; celerique per aera lapsu
contigerant tecti Cadmeida nubibus arcem.

planus erat lateque patens prope moenia campus,
adsiduis pulsatus equis, ubi turba rotarum
duraque mollierat subiectas ungula glaebas.
pars ibi de septem genitis Amphione fortes
conscendunt in equos Tyrioque rubentia suco
terga premunt auroque graues moderantur habenas.
e quibus Ismenus, qui matri sarcina quondam
prima suae fuerat, dum certum flectit in orbem
quadrupedis cursus spumantiaque ora coercet,
'ei mihi' conclamat medioque in pectore fixa
tela gerit, frenisque manu moriente remissis
in latus a dextro paulatim defluit armo.
proximus, audito sonitu per inane pharetrae,
frena dabat Sipylus, ueluti cum praescius imbris
nube fugit uisa pendentiaque undique rector
carbasa deducit, ne qua leuis effluat aura.
frena tamen dantem non euitabile telum
consequitur; summaque tremens ceruice sagitta
haesit et exstabat nudum de gutture ferrum.
ille, ut erat, pronus per colla admissa iubasque
uoluitur et calido tellurem sanguine foedat.
Phaedimus infelix et auiti nominis heres
Tantalus, ut solito finem inposuere labori,
transierant ad opus nitidae iuuenale palaestrae
et iam contulerant arto luctantia nexu
pectora pectoribus, cum tento concita neruo,
sicut erant iuncti, traiecit utrumque sagitta.
ingemuere simul, simul incuruata dolore
membra solo posuere, simul suprema iacentes
lumina uersarunt, animam simul exhalarunt.
adspicit Alphenor laniataque pectora plangens
aduolat, ut gelidos complexibus adleuet artus.
inque pio cadit officio; nam Delius illi
intima fatifero rupit praecordia ferro.
quod simul eductum est, pars est pulmonis in hamis
eruta, cumque anima cruor est effusus in auras.
at non intonsum simplex Damasichthona uulnus
adficit. ictus erat, qua crus esse incipit et qua
mollia neruosus facit internodia poples.
dumque manu temptat trahere exitiabile telum,
altera per iugulum pennis tenus acta sagitta est.
expulit hanc sanguis seque eiaculatus in altum
emicat et longe terebrata prosilit aura.
ultimus Ilioneus non profectura precando
bracchia sustulerat, 'di' que 'o communiter omnes,'

dixerat, ignarus non omnes esse rogandos,
'parcite.' motus erat, cum iam reuocabile telum
non fuit, Arcitenens. minimo tamen occidit ille
uulnere, non alte percusso corde sagitta.
Fama mali populique dolor lacrimaeque suorum
tam subitae matrem certam fecere ruinae,
mirantem potuisse irascentemque, quod ausi
hoc essent superi, quod tantum iuris haberent.
nam pater Amphion ferro per pectus adacto
finierat moriens pariter cum luce dolorem.
heu quantum haec Niobe Niobe distabat ab illa,
quae modo Latois populum submouerat aris
et mediam tulerat gressus resupina per urbem,
inuidiosa suis, at nunc miseranda uel hosti.
corporibus gelidis incumbit et ordine nullo
oscula dispensat natos suprema per omnes.
a quibus ad caelum liuentia bracchia tollens
'pascere, crudelis nostro, Latona, dolore,
pascere' ait 'satiaque meo tua pectora luctu;
efferor. exulta uictrixque inimica triumpha.
cur autem uictrix? miserae mihi plura supersunt,
quam tibi felici; post tot quoque funera uinco.'
dixerat, et sonuit contento neruus ab arcu.
qui praeter Nioben unam conterruit omnes;
illa malo est audax. stabant cum uestibus atris
ante toros fratrum demisso crine sorores.
e quibus una trahens haerentia uiscere tela
inposito fratri moribunda relanguit ore;
altera solari miseram conata parentem
conticuit subito duplicataque uulnere caeco est.
haec frustra fugiens conlabitur, illa sorori
inmoritur, latet haec, illam trepidare uideres.
sexque datis leto diuersaque uulnera passis
ultima restabat. quam toto corpore mater,
tota ueste tegens 'unam minimamque relinque;
de multis minimam posco' clamauit 'et unam.'
dumque rogat, pro qua rogat, occidit. orba resedit
exanimes inter natos natasque uirumque
deriguitque malis. nullos mouet aura capillos,
in uultu color est sine sanguine, lumina maestis
stant inmota genis, nihil est in imagine uiuum.
ipsa quoque interius cum duro lingua palato
congelat, et uenae desistunt posse moueri;
nec flecti ceruix, nec bracchia reddere motus,
nec pes ire potest; intra quoque uiscera saxum est.

flet tamen. et ualidi circumdata turbine uenti
in patriam rapta est. ibi fixa cacumine montis
liquitur, et lacrimas etiam nunc marmora manant.
  Tunc uero cuncti manifestam numinis iram
femina uirque timent cultuque inpensius omnes
magna gemelliparae uenerantur numina diuae.
utque fit, a facto propiore priora renarrant.
e quibus unus ait: 'Lyciae quoque fertilis agris
non inpune deam ueteres spreuere coloni.
res obscura quidem est ignobilitate uirorum,
mira tamen. uidi praesens stagnumque locumque
prodigio notum. nam me iam grandior aeuo
inpatiensque uiae genitor deducere lectos
iusserat inde boues gentisque illius eunti
ipse ducem dederat. cum quo dum pascua lustro,
ecce lacu medio sacrorum nigra fauilla
ara uetus stabat, tremulis circumdata cannis.
restitit et pauido "faueas mihi" murmure dixit
dux meus; et simili "faueas" ego murmure dixi.
Naiadum Faunine foret tamen ara rogabam
indigenaeue dei, cum talia rettulit hospes:
"non hac, o iuuenis, montanum numen in ara est;
illa suam uocat hanc, cui quondam regia coniunx
orbem interdixit, quam uix erratica Delos
orantem accepit, tum cum leuis insula nabat.
illic incumbens cum Palladis arbore palmae
edidit inuita geminos Latona nouerca.
hinc quoque Iunonem fugisse puerpera fertur
inque suo portasse sinu, duo numina, natos.
iamque Chimaeriferae, cum sol grauis ureret arua,
finibus in Lyciae longo dea fessa labore
sidereo siccata sitim collegit ab aestu,
uberaque ebiberant auidi lactantia nati.
forte lacum mediocris aquae prospexit in imis
uallibus; agrestes illic fruticosa legebant
uimina cum iuncis gratamque paludibus uluam.
accessit positoque genu Titania terram
pressit, ut hauriret gelidos potura liquores.
rustica turba uetat. dea sic adfata uetantes:
"quid prohibetis aquis? usus communis aquarum est.
nec solem proprium natura nec aera fecit
nec tenues undas; ad publica munera ueni.
quae tamen ut detis, supplex peto. non ego nostros
abluere hic artus lassataque membra parabam,

sed releuare sitim. caret os umore loquentis
et fauces arent, uixque est uia uocis in illis.
haustus aquae mihi nectar erit, uitamque fatebor
accepisse simul; uitam dederitis in unda.
hi quoque uos moueant, qui nostro bracchia tendunt
parua sinu"; et casu tendebant bracchia nati.
quem non blanda deae potuissent uerba mouere?
hi tamen orantem perstant prohibere minasque,
ni procul abscedat, conuiciaque insuper addunt.
nec satis est: ipsos etiam pedibusque manuque
turbauere lacus imoque e gurgite mollem
huc illuc limum saltu mouere maligno.
distulit ira sitim; neque enim iam filia Coei
supplicat indignis, nec dicere sustinet ultra
uerba minora dea, tollensque ad sidera palmas
"aeternum stagno" dixit "uiuatis in isto."
eueniunt optata deae; iuuat esse sub undis
et modo tota caua submergere membra palude,
nunc proferre caput, summo modo gurgite nare,
saepe super ripam stagni consistere, saepe
in gelidos resilire lacus. sed nunc quoque turpes
litibus exercent linguas pulsoque pudore,
quamuis sint sub aqua, sub aqua maledicere temptant.
uox quoque iam rauca est, inflataque colla tumescunt,
ipsaque dilatant patulos conuicia rictus.
terga caput tangunt, colla intercepta uidentur,
spina uiret, uenter, pars maxima corporis, albet,
limosoque nouae saliunt in gurgite ranae."'

Sic ubi nescioquis Lycia de gente uirorum
rettulit exitium, Satyri reminiscitur alter,
quem Tritoniaca Latous harundine uictum
adfecit poena. 'quid me mihi detrahis?' inquit:
'a piget, a non est' clamabat 'tibia tanti.'
clamanti cutis est summos direpta per artus,
nec quicquam nisi uulnus erat; cruor undique manat,
detectique patent nerui, trepidaeque sine ulla
pelle micant uenae; salientia uiscera possis
et perlucentes numerare in pectore fibras.
illum ruricolae, siluarum numina, Fauni
et Satyri fratres et tunc quoque carus Olympus
et Nymphae flerunt, et quisquis montibus illis
lanigerosque greges armentaque bucera pauit.

fertilis inmaduit madefactaque terra caducas
concepit lacrimas ac uenis perbibit imis;
quas ubi fecit aquam, uacuas emisit in auras.
inde petens rapidus ripis decliuibus aequor
Marsya nomen habet, Phrygiae liquidissimus amnis.
Talibus extemplo redit ad praesentia dictis
uulgus et exstinctum cum stirpe Amphiona luget.
mater in inuidia est. tamen hanc quoque dicitur unus
flesse Pelops, umeroque, suas a pectore postquam
deduxit uestes, ebur ostendisse sinistro.
concolor hic umerus nascendi tempore dextro
corporeusque fuit; manibus mox caesa paternis
membra ferunt iunxisse deos; aliisque repertis,
qui locus est iuguli medius summique lacerti,
defuit. inpositum est non comparentis in usum
partis ebur, factoque Pelops fuit integer illo.
Finitimi proceres coeunt, urbesque propinquae
orauere suos ire ad solacia reges,
Argosque et Sparte Pelopeiadesque Mycenae
et nondum toruae Calydon inuisa Dianae
Orchomenosque ferax et nobilis aere Corinthus
Messeneque ferox Patraeque humilesque Cleonae
et Nelea Pylos, neque adhuc Pittheia Troezen,
quaeque urbes aliae bimari clauduntur ab Isthmo
exteriusque sitae bimari spectantur ab Isthmo.
credere quis posset? solae cessastis Athenae.
obstitit officio bellum, subuectaque ponto
barbara Mopsopios terrebant agmina muros.
Threicius Tereus haec auxiliaribus armis
fuderat et clarum uincendo nomen habebat;
quem sibi Pandion opibusque uirisque potentem
et genus a magno ducentem forte Gradiuo
conubio Procnes iunxit. non pronuba Iuno,
non Hymenaeus adest, non illi Gratia lecto;
Eumenides tenuere faces de funere raptas,
Eumenides strauere torum, tectoque profanus
incubuit bubo thalamique in culmine sedit.
hac aue coniuncti Procne Tereusque, parentes
hac aue sunt facti. gratata est scilicet illis
Thracia, disque ipsi grates egere diemque,
quaque data est claro Pandione nata tyranno,
quaque erat ortus Itys, festum iussere uocari.
usque adeo latet utilitas. iam tempora Titan
quinque per autumnos repetiti duxerat anni,
cum blandita uiro Procne 'si gratia' dixit

'ulla mea est, uel me uisendam mitte sorori,
uel soror huc ueniat. redituram tempore paruo
promittes socero; magni mihi muneris instar
germanam uidisse dabis.' iubet ille carinas
in freta deduci ueloque et remige portus
Cecropios intrat Piraeaque litora tangit.
ut primum soceri data copia, dextera dextrae
iungitur. infausto committitur omine sermo.
coeperat aduentus causam, mandata referre
coniugis et celeres missae spondere recursus;
ecce uenit magno diues Philomela paratu,
diuitior forma; quales audire solemus
Naidas et Dryadas mediis incedere siluis,
si modo des illis cultus similesque paratus.
non secus exarsit conspecta uirgine Tereus,
quam siquis canis ignem supponat aristis,
aut frondem positasque cremet faenilibus herbas.
digna quidem facies; sed et hunc innata libido
exstimulat, pronumque genus regionibus illis
in Venerem est; flagrat uitio gentisque suoque.
inpetus est illi comitum corrumpere curam
nutricisque fidem, nec non ingentibus ipsam
sollicitare datis totumque inpendere regnum,
aut rapere et saeuo raptam defendere bello.
et nihil est quod non effreno captus amore
ausit, nec capiunt inclusas pectora flammas.
iamque moras male fert cupidoque reuertitur ore
ad mandata Procnes et agit sua uota sub illa.
facundum faciebat amor; quotiensque rogabat
ulterius iusto, Procnen ita uelle ferebat.
addidit et lacrimas, tamquam mandasset et illas.
pro superi, quantum mortalia pectora caecae
noctis habent! ipso sceleris molimine Tereus
creditur esse pius laudemque a crimine sumit.
quid quod idem Philomela cupit patriosque lacertis
blanda tenens umeros, ut eat uisura sororem,
perque suam contraque suam petit ipsa salutem.
spectat eam Tereus praecontrectatque uidendo,
osculaque et collo circumdata bracchia cernens
omnia pro stimulis facibusque ciboque furoris
accipit; et quotiens amplectitur illa parentem,
esse parens uellet; neque enim minus inpius esset.
uincitur ambarum genitor prece. gaudet agitque
illa patri grates et successisse duabus
id putat infelix, quod erit lugubre duabus.

iam labor exiguus Phoebo restabat, equique
pulsabant pedibus spatium decliuis Olympi;
regales epulae mensis et Bacchus in auro
ponitur. hinc placido dantur sua corpora somno.
at rex Odrysius, quamuis secessit, in illa
aestuat; et, repetens faciem motusque manusque,
qualia uult fingit quae nondum uidit, et ignes
ipse suos nutrit, cura remouente soporem.
lux erat, et generi dextram conplexus euntis
Pandion comitem lacrimis commendat obortis:
'hanc ego, care gener, quoniam pia causa coegit
et uoluere ambae, uoluisti tu quoque, Tereu,
do tibi, perque fidem cognataque pectora supplex
per superos oro, patrio ut tuearis amore
et mihi sollicitae lenimen dulce senectae
quam primum (omnis erit nobis mora longa) remittas.
tu quoque quam primum (satis est procul esse sororem)'
si pietas ulla est, ad me, Philomela, redito.'
mandabat pariterque suae dabat oscula natae,
et lacrimae mites inter mandata cadebant.
utque fide pignus dextras utriusque poposcit
inter seque datas iunxit, natamque nepotemque
absentes pro se memori rogat ore salutent;
supremumque uale pleno singultibus ore
uix dixit timuitque suae praesagia mentis.
ut semel inposita est pictae Philomela carinae,
admotumque fretum remis tellusque repulsa est,
'uicimus,' exclamat 'mecum mea uota feruntur',
exultatque et uix animo sua gaudia differt
barbarus, et nusquam lumen detorquet ab illa;
non aliter quam cum pedibus praedator obuncis
deposuit nido leporem Iouis ales in alto;
nulla fuga est capto, spectat sua praemia raptor.
iamque iter effectum, iamque in sua litora fessis
puppibus exierant, cum rex Pandione natam
in stabula alta trahit, siluis obscura uetustis,
atque ibi pallentem trepidamque et cuncta timentem
et iam cum lacrimis, ubi sit germana, rogantem
includit fassusque nefas et uirginem et unam
ui superat, frustra clamato saepe parente,
saepe sorore sua, magnis super omnia diuis.
illa tremit uelut agna pauens, quae saucia cani
ore excussa lupi nondum sibi tuta uidetur,
utque columba suo madefactis sanguine plumis

horret adhuc auidosque timet, quibus haeserat, ungues.
mox ubi mens rediit, passos laniata capillos,
lugenti similis, caesis plangore lacertis,
intendens palmas 'o diris barbare factis,
o crudelis' ait, 'nec te mandata parentis
cum lacrimis mouere piis nec cura sororis
nec mea uirginitas nec coniugialia iura?
omnia turbasti, paelex ego facta sororis,
tu geminus coniunx, hostis mihi debita Procne.
quin animam hanc, ne quod facinus tibi, perfide, restet,
eripis? atque utinam fecisses ante nefandos
concubitus; uacuas habuissem criminis umbras.
si tamen haec superi cernunt, si numina diuum
sunt aliquid, si non perierunt omnia mecum,
quandocumque mihi poenas dabis. ipsa pudore
proiecto tua facta loquar. si copia detur,
in populos ueniam; si siluis clausa tenebor,
inplebo siluas et conscia saxa mouebo;
audiet haec aether, et si deus ullus in illo est.'
talibus ira feri postquam commota tyranni,
nec minor hac metus est, causa stimulatus utraque,
quo fuit accinctus, uagina liberat ensem
arreptamque coma flexis post terga lacertis
uincla pati cogit. iugulum Philomela parabat
spemque suae mortis uiso conceperat ense;
ille indignantem et nomen patris usque uocantem
luctantemque loqui conprensam forcipe linguam
abstulit ense fero. radix micat ultima linguae;
ipsa iacet terraeque tremens inmurmurat atrae,
utque salire solet mutilatae cauda colubrae,
palpitat et moriens dominae uestigia quaerit.
hoc quoque post facinus (uix ausim credere) fertur
saepe sua lacerum repetisse libidine corpus.
sustinet ad Procnen post talia facta reuerti,
coniuge quae uiso germanam quaerit. at ille
dat gemitus fictos commentaque funera narrat,
et lacrimae fecere fidem. uelamina Procne
deripit ex umeris auro fulgentia lato
induiturque atras uestes et inane sepulcrum
constituit falsisque piacula manibus infert
et luget non sic lugendae fata sororis.
signa deus bis sex acto lustrauerat anno:
quid faciat Philomela? fugam custodia claudit;

structa rigent solido stabulorum moenia saxo;
os mutum facti caret indice. grande doloris
ingenium est, miserisque uenit sollertia rebus.
stamina barbarica suspendit callida tela
purpureasque notas filis intexuit albis,
indicium sceleris, perfectaque tradidit uni,
utque ferat dominae gestu rogat illa. rogata
pertulit ad Procnen, nec scit quid tradat in illis.
euoluit uestes saeui matrona tyranni
fortunaeque suae carmen miserabile legit,
et (mirum potuisse) silet. dolor ora repressit;
uerbaque quaerenti satis indignantia linguae
defuerunt. nec flere uacat; sed fasque nefasque
confusura ruit, poenaeque in imagine tota est.
  Tempus erat, quo sacra solent trieterica Bacchi
Sithoniae celebrare nurus; nox conscia sacris.
nocte sonat Rhodope tinnitibus aeris acuti;
nocte sua est egressa domo regina deique
ritibus instruitur furialiaque accipit arma.
uite caput tegitur, lateri ceruina sinistro
uellera dependent, umero leuis incubat hasta.
concita per siluas turba comitante suarum
terribilis Procne furiisque agitata doloris,
Bacche, tuas simulat. uenit ad stabula auia tandem
exululatque euhoeque sonat portasque refringit
germanamque rapit; raptaeque insignia Bacchi
induit et uultus hederarum frondibus abdit,
attonitamque trahens intra sua moenia ducit.
ut sensit tetigisse domum Philomela nefandam,
horruit infelix totoque expalluit ore.
nacta locum Procne sacrorum pignora demit
oraque deuelat miserae pudibunda sororis
amplexumque petit. sed non attollere contra
sustinet haec oculos, paelex sibi uisa sororis,
deiectoque in humum uultu iurare uolenti
testarique deos, per uim sibi dedecus illud
inlatum, pro uoce manus fuit. ardet et iram
non capit ipsa suam Procne; fletumque sororis
corripiens 'non est lacrimis hoc' inquit 'agendum,
sed ferro, sed siquid habes, quod uincere ferrum
possit. in omne nefas ego me, germana, paraui.
aut ego, cum facibus regalia tecta cremaro,
artificem mediis inmittam Terea flammis,
aut linguam aut oculos et quae tibi membra pudorem
abstulerunt, ferro rapiam aut per uulnera mille

sontem animam expellam. magnum quodcumque paraui;
quid sit, adhuc dubito.' peragit dum talia Procne,
ad matrem ueniebat Itys. quid possit ab illo
admonita est; oculisque tuens inmitibus 'a, quam
es similis patri' dixit. nec plura locuta
triste parat facinus tacitaque exaestuat ira.
ut tamen accessit natus matrique salutem
attulit et paruis adduxit colla lacertis
mixtaque blanditiis puerilibus oscula iunxit,
mota quidem est genetrix infractaque constitit ira
inuitique oculi lacrimis maduere coactis.
sed simul ex nimia mentem pietate labare
sensit, ab hoc iterum est ad uultus uersa sororis
inque uicem spectans ambos 'cur admouet' inquit
'alter blanditias, rapta silet altera lingua?
quam uocat hic matrem, cur non uocat illa sororem?
cui sis nupta, uide, Pandione nata, marito.
degeneras; scelus est pietas in coniuge Tereo.'
nec mora, traxit Ityn, ueluti Gangetica ceruae
lactentem fetum per siluas tigris opacas;
utque domus altae partem tenuere remotam,
tendentemque manus et iam sua fata uidentem
et 'mater, mater' clamantem et colla petentem
ense ferit Procne, lateri qua pectus adhaeret,
nec uultum uertit. satis illi ad fata uel unum
uulnus erat; iugulum ferro Philomela resoluit.
uiuaque adhuc animaeque aliquid retinentia membra
dilaniant. pars inde cauis exultat aenis,
pars ueribus stridunt; manant penetralia tabo.
his adhibet coniunx ignarum Terea mensis
et patrii moris sacrum mentita, quod uni
fas sit adire uiro, comites famulosque remouit.
ipse sedens solio Tereus sublimis auito
uescitur inque suam sua uiscera congerit aluum;
tantaque nox animi est, 'Ityn huc accersite' dixit.
dissimulare nequit crudelia gaudia Procne,
iamque suae cupiens existere nuntia cladis,
'intus habes, quem poscis' ait. circumspicit ille
atque ubi sit quaerit. quaerenti iterumque uocanti,
sicut erat sparsis furiali caede capillis,
prosiluit Ityosque caput Philomela cruentum
misit in ora patris; nec tempore maluit ullo
posse loqui et mentis testari gaudia dictis.

Thracius ingenti mensas clamore repellit
uipereasque ciet Stygia de ualle sorores;
et modo, si posset, reserato pectore diras
egerere inde dapes demersaque uiscera gestit,
flet modo seque uocat bustum miserabile nati,
nunc sequitur nudo genitas Pandione ferro.
corpora Cecropidum pennis pendere putares;
pendebant pennis. quarum petit altera siluas,
altera tecta subit; neque adhuc de pectore caedis
excessere notae, signataque sanguine pluma est.
ille dolore suo poenaeque cupidine uelox
uertitur in uolucrem, cui stant in uertice cristae,
prominet immodicum praelonga cuspide rostrum.
[nomen epops uolucri, facies armata uidetur.]
  Hic dolor ante diem longaeque extrema senectae
tempora Tartareas Pandiona misit ad umbras.
sceptra loci rerumque capit moderamen Erechtheus,
iustitia dubium ualidisne potentior armis.
quattuor ille quidem iuuenes totidemque crearat
femineae sortis; sed erat par forma duarum.
e quibus Aeolides Cephalus te coniuge felix,
Procri, fuit; Boreae Tereus Thracesque nocebant,
dilectaque diu caruit deus Orithyia,
dum rogat et precibus mauult quam uiribus uti.
ast ubi blanditiis agitur nihil, horridus ira,
quae solita est illi nimiumque domestica uento,
'et merito:' dixit 'quid enim mea tela reliqui,
saeuitiam et uires iramque animosque minaces,
admouique preces, quarum me dedecet usus?
apta mihi uis est; ui tristia nubila pello,
ui freta concutio nodosaque robora uerto
induroque niues et terras grandine pulso.
idem ego cum fratres caelo sum nactus aperto
(nam mihi campus is est), tanto molimine luctor,
ut medius nostris concursibus insonet aether
exiliantque cauis elisi nubibus ignes.
idem ego, cum subii conuexa foramina terrae
supposuique ferox imis mea terga cauernis,
sollicito manes totumque tremoribus orbem.
hac ope debueram thalamos petiisse, socerque
non orandus erat, ui sed faciendus Erechtheus.'
haec Boreas aut his non inferiora locutus
excussit pennas; quarum iactatibus omnis
adflata est tellus, latumque perhorruit aequor.
puluereamque trahens per summa cacumina pallam

uerrit humum pauidamque metu caligine tectus
Orithyian amans fuluis amplectitur alis.
dum uolat, arserunt agitati fortius ignes.
nec prius aerii cursus suppressit habenas,
quam Ciconum tenuit populos et moenia raptor.
illic et gelidi coniunx Actaea tyranni
et genetrix facta est, partus enixa gemellos,
cetera qui matris, pennas genitoris haberent.
non tamen has una memorant cum corpore natas,
barbaque dum rutilis aberat subnixa capillis,
inplumes Calaisque puer Zetesque fuerunt.
mox pariter pennae ritu coepere uolucrum
cingere utrumque latus, pariter flauescere malae.
ergo ubi concessit tempus puerile iuuentae,
uellera cum Minyis nitido radiantia uillo
per mare non notum prima petiere carina.

LIBER SEPTIMVS

Iamque fretum Minyae Pagasaea puppe secabant,
perpetuaque trahens inopem sub nocte senectam
Phineus uisus erat, iuuenesque Aquilone creati
uirgineas uolucres miseri senis ore fugarant,
multaque perpessi claro sub Iasone tandem
contigerant rapidas limosi Phasidis undas.
dumque adeunt regem Phrixeaque uellera poscunt,
lexque datur Minyis magnorum horrenda laborum,
concipit interea ualidos Aeetias ignes.
et luctata diu, postquam ratione furorem
uincere non poterat, 'frustra, Medea, repugnas;
nescioquis deus obstat' ait: 'mirumque, *nisi* hoc est,
aut aliquid certe simile huic, quod amare uocatur.
nam cur iussa patris nimium mihi dura uidentur?
sunt quoque dura nimis. cur quem modo denique uidi,
ne pereat timeo? quae tanti causa timoris?
excute uirgineo conceptas pectore flammas,
si potes, infelix. si possem, sanior essem.
sed grauat inuitam noua uis, aliudque cupido,
mens aliud suadet. uideo meliora proboque,
deteriora sequor. quid in hospite, regia uirgo,
ureris et thalamos alieni concipis orbis?
haec quoque terra potest, quod ames, dare. uiuat an ille

occidat, in dis est. uiuat tamen ; idque precari
uel sine amore licet. quid enim commisit Iason ?
quem, nisi crudelem, non tangat Iasonis aetas
et genus et uirtus ? quem non, ut cetera desint,
ore mouere potest ? certe mea pectora mouit.
at nisi opem tulero, taurorum adflabitur ore
concurretque suae segeti, tellure creatis
hostibus, aut auido dabitur fera praeda draconi.
hoc ego si patiar, tum me de tigride natam,
tum ferrum et scopulos gestare in corde fatebor.
cur non et specto pereuntem oculosque uidendo
conscelero ? cur non tauros exhortor in illum
terrigenasque feros insopitumque draconem ?
di meliora uelint ! quamquam non ista precanda,
sed facienda mihi. prodamne ego regna parentis,
atque ope nescioquis seruabitur aduena nostra,
ut per me sospes sine me det lintea uentis
uirque sit alterius, poenae Medea relinquar ?
si facere hoc aliamue potest praeponere nobis,
occidat ingratus. sed non is uultus in illo,
non ea nobilitas animo est, ea gratia formae,
ut timeam fraudem meritique obliuia nostri.
et dabit ante fidem, cogamque in foedera testes
esse deos. quid tuta times ? accingere et omnem
pelle moram : tibi se semper debebit Iason,
te face sollemni iunget sibi, perque Pelasgas
seruatrix urbes matrum celebrabere turba.
ergo ego germanam fratremque patremque deosque
et natale solum uentis ablata relinquam ?
nempe pater saeuus, nempe est mea barbara tellus,
frater adhuc infans. stant mecum uota sororis,
maximus intra me deus est. non magna relinquam,
magna sequar : titulum seruatae pubis Achiuae
notitiamque loci melioris et oppida, quorum
hic quoque fama uiget, cultusque artesque locorum ;
quemque ego cum rebus, quas totus possidet orbis,
Aesoniden mutasse uelim ; quo coniuge felix
et dis cara ferar et uertice sidera tangam.
quid quod nescioqui mediis concurrere in undis
dicuntur montes, ratibusque inimica Charybdis
nunc sorbere fretum, nunc reddere, cinctaque saeuis
Scylla rapax canibus Siculo latrare profundo ?
nempe tenens quod amo, gremioque in Iasonis haerens
per freta longa ferar ; nihil illum amplexa uerebor,

aut, si quid metuam, metuam de coniuge solo.
coniugiumne putas speciosaque nomina culpae
inponis, Medea, tuae? quin adspice quantum
adgrediare nefas, et, dum licet, effuge crimen.'
dixit; et ante oculos Rectum Pietasque Pudorque
constiterant, et uicta dabat iam terga Cupido.
 Ibat ad antiquas Hecates Perseidos aras,
quas nemus umbrosum secretaque silua tegebat,
et iam fortis erat, pulsusque resederat ardor;
cum uidet Aesoniden exstinctaque flamma reluxit.
erubuere genae, totoque recanduit ore;
utque solet uentis alimenta adsumere quaeque
parua sub inducta latuit scintilla fauilla,
crescere et in ueteres agitata resurgere uires,
sic iam lenis amor, iam quem languere putares,
ut uidit iuuenem, specie praesentis inarsit.
et casu solito formosior Aesone natus
illa luce fuit; posses ignoscere amanti.
spectat et in uultu ueluti tum denique uiso
lumina fixa tenet, nec se mortalia demens
ora uidere putat, nec se declinat ab illo.
ut uero coepitque loqui dextramque prehendit
hospes et auxilium submissa uoce rogauit
promisitque torum, lacrimis ait illa profusis:
'quid faciam uideo; nec me ignorantia ueri
decipiet, sed amor. seruabere munere nostro;
seruatus promissa dato.' per sacra triformis
ille deae, lucoque foret quod numen in illo,
perque patrem soceri cernentem cuncta futuri
euentusque suos et tanta pericula iurat.
creditus accepit cantatas protinus herbas
edidicitque usum laetusque in tecta recessit.
 Postera depulerat stellas Aurora micantes:
conueniunt populi sacrum Mauortis in aruum
consistuntque iugis. medio rex ipse resedit
agmine purpureus sceptroque insignis eburno.
ecce adamanteis Vulcanum naribus efflant
aeripedes tauri, tactaeque uaporibus herbae
ardent; utque solent pleni resonare camini,
aut ubi terrena silices fornace soluti
concipiunt ignem liquidarum adspergine aquarum,
pectora sic intus clausas uoluentia flammas
gutturaque usta sonant. tamen illis Aesone natus
obuius it. uertere truces uenientis ad ora
terribiles uultus praefixaque cornua ferro

puluereumque solum pede pulsauere bisulco
fumificisque locum mugitibus inpleuerunt.
deriguere metu Minyae. subit ille, nec i*gn*es
sentit anhelatos (tantum medicamina possunt)
pendulaque audaci mulcet palearia dextra
suppositosque iugo pondus graue cogit aratri
ducere et insuetum ferro proscindere campum.
mirantur Colchi, Minyae clamoribus augent
adiciuntque animos. galea tum sumit aena
uipereos dentes et aratos spargit in agros.
semina mollit humus ualido praetincta ueneno ;
et crescunt fiuntque sati noua corpora dentes.
utque hominis speciem materna sumit in aluo
perque suos intus numeros conponitur infans,
nec nisi maturus communes exit in auras,
sic ubi uisceribus grauidae telluris imago
effecta est hominis, feto consurgit in aruo,
quodque magis mirum est, simul edita concutit arma.
quos ubi uiderunt praeacutae cuspidis hastas
in caput Haemonii iuuenis torquere parantes,
demisere metu uultumque animumque Pelasgi.
ipsa quoque extimuit, quae tutum fecerat illum,
utque peti uidit iuuenem tot ab hostibus unum,
palluit et subito sine sanguine frigida sedit ;
neue parum ualeant a se data gramina, carmen
auxiliare canit secretasque aduocat artes.
ille grauem medios silicem iaculatus in hostes
a se depulsum Martem conuertit in ipsos.
terrigenae pereunt per mutua uulnera fratres
ciuilique cadunt acie. gratantur Achiui
uictoremque tenent auidisque amplexibus haerent.
tu quoque uictorem conplecti, barbara, uelles ;
obstitit incepto pudor et reuerentia famae.
quod licet, adfectu tacito laetaris agisque
carminibus grates et dis auctoribus horum.
  Peruigilem superest herbis sopire draconem,
qui crista linguisque tribus praesignis et uncis
dentibus horrendus custos erat arboris aureae.
hunc postquam sparsit Lethaei gramine suci
uerbaque ter dixit placidos facientia somnos,
quae mare turbatum, quae concita flumina sistunt,
somnus in ignotos oculos sibi uenit, et auro
heros Aesonius potitur ; spolioque superbus
muneris auctorem secum, spolia altera, portans

uictor Iolciacos tetigit cum coniuge portus
Haemoniae matres pro gnatis dona receptis
grandaeuique ferunt patres congestaque flamma
tura liquefaciunt, inductaque cornibus aurum
uictima uota cadit. sed abest gratantibus Aeson,
iam propior leto fessusque senilibus annis.
cum sic Aesonides : 'o cui debere salutem
confiteor, coniunx, quamquam mihi cuncta dedisti
excessitque fidem meritorum summa tuorum,
si tamen hoc possunt (quid enim non carmina possunt?),
deme meis annis et demptos adde parenti.'
nec tenuit lacrimas. mota est pietate rogantis,
dissimilemque animum subiit Aeeta relictus.
nec tamen adfectus tales confessa 'quod' inquit
'excidit ore tuo, coniunx, scelus? ergo ego cuiquam
posse tuae uideor spatium transcribere uitae?
nec sinat hoc Hecate, nec tu petis aequa. sed isto,
quod petis, experiar maius dare munus, Iason.
arte mea soceri longum temptabimus aeuum,
non annis renouare tuis; modo diua triformis
adiuuet et praesens ingentibus adnuat ausis.'
tres aberant noctes, ut cornua tota coirent
efficerentque orbem. postquam plenissima fulsit
et solida terras spectauit imagine luna,
egreditur tectis uestes induta recinctas,
nuda pedem, nudos umeris infusa capillos,
fertque uagos mediae per muta silentia noctis
incomitata gradus. homines uolucresque ferasque
soluerat alta quies; nullo cum murmure saepes,
inmotaeque silent frondes, silet umidus aer;
sidera sola micant. ad quae sua bracchia tendens
ter se conuertit, ter sumptis flumine crinem
inrorauit aquis ternisque ululatibus ora
soluit et, in dura submisso poplite terra,
'Nox' ait 'arcanis fidissima, quaeque diurnis
aurea cum Luna succeditis ignibus, astra,
tuque triceps Hecate, quae coeptis conscia nostris
adiutrixque uenis cantusque artisque magorum,
quaeque magos, Tellus, pollentibus instruis herbis,
auraeque et uenti montesque amnesque lacusque,
dique omnes nemorum, dique omnes noctis adeste;
quorum ope, cum uolui, ripis mirantibus amnes
in fontes rediere suos, concussaque sisto,
stantia concutio cantu freta, nubila pello

nubilaque induco, uentos abigoque uocoque,
uipereas rumpo uerbis et carmine fauces,
uiuaque saxa sua conuulsaque robora terra
et siluas moueo, iubeoque tremescere montes
et mugire solum manesque exire sepulcris,
te quoque, Luna, traho, quamuis Temesaea labores
aera tuos minuant; currus quoque carmine nostro
pallet aui, pallet nostris Aurora uenenis.
uos mihi taurorum flammas hebetastis et unco
inpatiens oneris collum pressistis aratro,
uos serpentigenis in se fera bella dedistis
custodemque rudem somni sopistis et aurum
uindice decepto Graias misistis in urbes.
nunc opus est sucis, per quos renouata senectus
in florem redeat primosque recolligat annos.
et dabitis. neque enim micuerunt sidera frustra,
nec frustra uolucrum tractus ceruice draconum
currus adest.' aderat demissus ab aethere currus.
quo simul adscendit frenataque colla draconum
permulsit manibusque leues agitauit habenas,
sublimis rapitur subiectaque Thessala Tempe
despicit, et certis regionibus adplicat angues,
et quas Ossa tulit, quas altum Pelion herbas,
Othrysque Pindusque et Pindo maior Olympus
perspicit, et placitas partim radice reuellit,
partim succidit curuamine falcis aenae.
multa quoque Apidani placuerunt gramina ripis,
multa quoque Amphrysi, neque eras inmunis, Enipeu;
nec non Peneus, nec non Spercheides undae
contribuere aliquid iuncosaque litora Boebes.
carpsit et Euboica uiuax Anthedone gramen,
nondum mutato uulgatum corpore Glauci.
et iam nona dies curru pennisque draconum
nonaque nox omnes lustrantem uiderat agros,
cum rediit. neque erant tacti, nisi odore, dracones,
et tamen annosae pellem posuere senectae.
constitit adueniens citra limenque foresque
et tantum caelo tegitur refugitque uiriles
contactus statuitque aras e caespite binas,
dexteriore Hecates, ast laeua parte Iuuentae.
has ubi uerbenis siluaque incinxit agresti,
haud procul egesta scrobibus tellure duabus
sacra facit cultrosque in guttura uelleris atri
conicit et patulas perfundit sanguine fossas.

tum super inuergens liquidi carchesia mellis
alteraque inuergens tepidi carchesia lactis
uerba simul fudit terrenaque numina ciuit,
umbrarumque rogat rapta cum coniuge regem,
ne properent artus anima fraudare senili.
quos ubi placauit precibusque et murmure longo,
Aesonis effetum proferri corpus ad auras
iussit et in plenos resolutum carmine somnos,
exanimi similem, stratis porrexit in herbis.
hinc procul Aesoniden, procul hinc iubet ire ministros
et monet arcanis oculos remouere profanos.
diffugiunt iussi. passis Medea capillis
bacchantum ritu flagrantes circuit aras
multifidasque faces in fossa sanguinis atra
tinguit et intinctas geminis accendit in aris,
terque senem flamma, ter aqua, ter sulpure lustrat.
interea ualidum posito medicamen aeno
feruet et exultat spumisque tumentibus albet.
illic Haemonia radices ualle resectas
seminaque floresque et sucos incoquit atros;
adicit extremo lapides Oriente petitos
et quas Oceani refluum mare lauit harenas,
addit et exceptas luna pernocte pruinas
et strigis infames ipsis cum carnibus alas
inque uirum soliti uultus mutare ferinos
ambigui prosecta lupi; nec defuit illic
squamea Cinyphii tenuis membrana chelydri
uiuacisque iecur cerui; quibus insuper addit
ora caputque nouem cornicis saecula passae.
his et mille aliis postquam sine nomine rebus
propositum instruxit mortali barbara maius,
arenti ramo iampridem mitis oliuae
omnia confudit summisque inmiscuit ima.
ecce uetus calido uersatus stipes aeno
fit uiridis primo, nec longo tempore frondes
induit et subito grauidis oneratur oliuis.
at quacumque cauo spumas eiecit aeno
ignis et in terram guttae cecidere calentes,
uernat humus, floresque et mollia pabula surgunt.
quae simul ac uidit, stricto Medea recludit
ense senis iugulum, ueteremque exire cruorem
passa, replet sucis. quos postquam conbibit Aeson
aut ore acceptos aut uulnere, barba comaeque
canitie posita nigrum rapuere colorem;
pulsa fugit macies, abeunt pallorque situsque,

adiectoque cauae supplentur corpore rugae,
membraque luxuriant. Aeson miratur, et olim
ante quater denos hunc se reminiscitur annos.
  Viderat ex alto tanti miracula monstri
Liber, et admonitus iuuenes nutricibus annos
posse suis reddi, capit hoc a Colchide munus.
  Neue doli cessent, odium cum coniuge falsum
Phasias adsimulat Peliaeque ad limina supplex
confugit; atque illam, quoniam grauis ipse senecta est,
excipiunt natae. quas tempore callida paruo
Colchis amicitiae mendacis imagine cepit.
dumque refert inter meritorum maxima, demptos
Aesonis esse situs atque hac in parte moratur,
spes est uirginibus Pelia subiecta creatis
arte suum parili reuirescere posse parentem;
idque petunt pretiumque iubent sine fine pacisci.
illa breui spatio silet et dubitare uidetur
suspenditque animos ficta grauitate rogantes.
mox ubi pollicita est, 'quo sit fiducia maior
muneris huius,' ait 'qui uestras maximus aeuo est
dux gregis inter oues, agnus medicamine fiet.'
protinus innumeris effetus laniger annis
attrahitur flexo circum caua tempora cornu.
cuius ut Haemonio marcentia guttura cultro
fodit et exiguo maculauit sanguine ferrum,
membra simul pecudis ualidosque uenefica sucos
mergit in aere cauo; minuunt en corporis artus
cornuaque exurunt nec non cum cornibus annos,
et tener auditur medio balatus aeno.
nec mora, balatum mirantibus exilit agnus
lasciuitque fuga lactantiaque ubera quaerit.
obstipuere satae Pelia; promissaque postquam
exhibuere fidem, tum uero inpensius instant.
ter iuga Phoebus equis in Hibero flumine mersis
dempserat, et quarta radiantia nocte micabant
sidera, cum rapido fallax Aeetias igni
inponit purum laticem et sine uiribus herbas.
iamque neci similis resoluto corpore regem
et cum rege suo custodes somnus habebat,
quem dederant cantus magicaeque potentia linguae,
intrarant iussae cum Colchide limina natae
ambierantque torum. 'quid nunc dubitatis inertes?
stringite' ait 'gladios ueteremque haurite cruorem,
ut repleam uacuas iuuenali sanguine uenas.

in manibus uestris uita est aetasque parentis ;
si pietas ulla est, nec spes agitatis inanes,
officium praestate patri telisque senectam
exigite et saniem coniecto emittite ferro.'
his, ut quaeque pia est, hortatibus inpia prima est
et, ne sit scelerata, facit scelus. haud tamen ictus
ulla suos spectare potest, oculosque reflectunt
caecaque dant saeuis auersae uulnera dextris.
ille, cruore fluens, cubito tamen adleuat artus
semilacerque toro temptat consurgere et inter
tot medius gladios pallentia bracchia tendens
'quid facitis, gnatae ? quid uos in fata parentis
armat ?' ait. cecidere illis animique manusque.
plura locuturo cum uerbis guttura Colchis
abstulit et calidis laniatum mersit in undis.
Quod nisi pennatis serpentibus isset in auras,
non exempta foret poenae. fugit alta superque
Pelion umbrosum, Philyreia tecta, superque
Othryn et euentu ueteris loca nota Cerambi.
hic ope Nympharum sublatus in aera pennis,
cum grauis infuso tellus foret obruta ponto,
Deucalioneas effugit inobrutus undas.
Aeoliam Pitanen a laeua parte relinquit
factaque de saxo longi simulacra draconis,
Idaeumque nemus, quo nati furta, iuuencum
occuluit Liber falsi sub imagine cerui,
quaque pater Corythi parua tumulatus harena,
et quos Maera nouo latratu terruit agros,
Eurypylique urbem, qua Coae cornua matres
gesserunt tum cum discederet Herculis agmen,
Phoebeamque Rhodon et Ialysios Telchinas,
quorum oculos ipso uitiantes omnia uisu
Iuppiter exosus fraternis subdidit undis.
transit et antiquae Cartheia moenia Ceae,
qua pater Alcidamas placidam de corpore natae
miraturus erat nasci potuisse columbam.
inde lacus Hyries uidet et Cycneia Tempe,
quae subitus celebrauit olor. nam Phyllius illic
inperio pueri uolucresque ferumque leonem
tradiderat domitos ; taurum quoque uincere iussus
uicerat, et spreto totiens iratus amore
praemia poscenti taurum suprema negabat.
ille indignatus 'cupies dare' dixit et alto
desiluit saxo. cuncti cecidisse putabant ;
factus olor niueis pendebat in aere pennis.

at genetrix Hyrie, seruari nescia, flendo
dilicuit stagnumque suo de nomine fecit.
adiacet his Pleuron, in qua trepidantibus alis
Ophias effugit natorum uulnera Combe.
inde Calaureae Letoidos adspicit arua,
in uolucrem uersi cum coniuge conscia regis.
dextera Cyllene est, in qua cum matre Menephron
concubiturus erat saeuarum more ferarum.
Cephison procul hinc deflentem fata nepotis
respicit, in tumidam phocen ab Apolline uersi,
Eumelique domum lugentis in aere natum.
tandem uipereis Ephyren Pirenida pennis
contigit. hic aeuo ueteres mortalia primo
corpora uulgarunt pluuialibus edita fungis.
sed postquam Colchis arsit noua nupta uenenis,
flagrantemque domum regis mare uidit utrumque,
sanguine natorum perfunditur inpius ensis,
ultaque se male mater Iasonis effugit arma.
hinc Titaniacis ablata draconibus intrat
Palladias arces, quae te, iustissima Phene,
teque, senex Peripha, pariter uidere uolantes
innixamque nouis neptem Polypemonis alis.
excipit hanc Aegeus, facto damnandus in uno;
nec satis hospitium est; thalami quoque foedere iungit.

Iamque aderat Theseus, proles ignara parenti,
et uirtute sua bimarem pacauerat Isthmon.
huius in exitium miscet Medea quod olim
attulerat secum Scythicis aconiton ab oris.
illud Echidneae memorant e dentibus ortum
esse canis. specus est tenebroso caecus hiatu
et uia decliuis, per quam Tirynthius heros
restantem contraque diem radiosque micantes
obliquantem oculos nexis adamante catenis
Cerberon abstraxit; rabida qui concitus ira
inpleuit pariter ternis latratibus auras
et sparsit uirides spumis albentibus agros.
has concresse putant nactasque alimenta feracis
fecundique soli uires cepisse nocendi.
quae quia nascuntur dura uiuacia caute,
agrestes aconita uocant. ea coniugis astu
ipse parens Aegeus nato porrexit ut hosti.
sumpserat ignara Theseus data pocula dextra,
cum pater in capulo gladii cognouit eburno
signa sui generis facinusque excussit ab ore.

effugit illa necem, nebulis per carmina motis.
At genitor, quamquam laetatur sospite nato,
attonitus tamen est ingens discrimine paruo
committi potuisse nefas. fouet ignibus aras
muneribusque deos inplet, feriuntque secures
colla torosa boum uinctorum tempora uittis.
nullus Erechthidis fertur celebratior illo
inluxisse dies. agitant conuiuia patres
et medium uulgus, nec non et carmina, uino
ingenium faciente, canunt. 'te, maxime Theseu,
mirata est Marathon Cretaei sanguine tauri;
quodque suis securus arat Cromyona colonus,
munus opusque tuum est. tellus Epidauria per te
clauigeram uidit Vulcani occumbere prolem,
uidit et inmitem Cephisias ora Procrusten,
Cercyonis letum uidit Cerealis Eleusin.
occidit ille Sinis, magnis male uiribus usus,
qui poterat curuare trabes et agebat ab alto
ad terram late sparsuras corpora pinus.
tutus ad Alcathoen, Lelegeia moenia, limes
conposito Scirone patet, sparsisque latronis
terra negat sedem, sedem negat ossibus unda;
quae iactata diu fertur durasse uetustas
in scopulos: scopulis nomen Scironis inhaeret.
si titulos annosque tuos numerare uelimus,
facta premant annos. pro te, fortissime, uota
publica suscipimus, Bacchi tibi sumimus haustus.'
consonat adsensu populi precibusque fauentum
regia nec tota tristis locus ullus in urbe est.
Nec tamen (usque adeo nulla est sincera uoluptas,
sollicitumque aliquid laetis interuenit) Aegeus
gaudia percepit nato secura recepto.
bella parat Minos. qui quamquam milite, quamquam
classe ualet, patria tamen est firmissimus ira
Androgeique necem iustis ulciscitur armis.
ante tamen bello uires adquirit amicas,
quaque potens habitus, uolucri freta classe pererrat.
hinc Anaphen sibi iungit et Astypaleia regna,
promissis Anaphen, regna Astypaleia bello;
hinc humilem Myconum cretosaque rura Cimoli
florentemque thymo Cythnum planamque Seriphon
marmoreamque Paron, quamque inpia prodidit Arne
Siphnon et accepto, quod auara poposcerat, auro
mutata est in auem, quae nunc quoque diligit aurum,

nigra pedes, nigris uelata monedula pennis.
at non Oliaros Didymaeque et Tenos et Andros
et Gyaros nitidaeque ferax Peparethos oliuae
Gnosiacas iuuere rates. latere inde sinistro
Oenopiam Minos petit, Aeacideia regna :
Oenopiam ueteres appellauere, sed ipse
Aeacus Aeginam genetricis nomine dixit.
turba ruit tantaeque uirum cognoscere famae
expetit. occurrunt illi Telamonque, minorque
quam Telamon Peleus, et proles tertia Phocus.
ipse quoque egreditur tardus grauitate senili
Aeacus et quae sit ueniendi causa requirit.
admonitus patrii luctus suspirat et illi
dicta refert rector populorum talia centum :
'arma iuues oro pro gnato sumpta piaeque
pars sis militiae; tumulo solacia posco.'
huic Asopiades 'petis inrita' dixit 'et urbi
non facienda meae : neque enim coniunctior ulla
Cecropidis hac est tellus : ea foedera nobis.'
tristis abit 'stabunt' que 'tibi tua foedera magno'
dixit ; et utilius bellum putat esse minari,
quam gerere atque suas ibi praeconsumere uires.
classis ab Oenopiis etiamnum Lyctia muris
spectari poterat, cum pleno concita uelo
Attica puppis adest in portusque intrat amicos,
quae Cephalum patriaeque simul mandata ferebat.
Aeacidae longo iuuenes post tempore uisum
agnouere tamen Cephalum dextrasque dedere
inque patris duxere domum. spectabilis heros
et ueteris retinens etiamnum pignora formae
ingreditur, ramumque tenens popularis oliuae
a dextra laeuaque duos aetate minores
maior habet, Clyton et Buten, Pallante creatos.
postquam congressus primi sua uerba tulerunt,
Cecropidae Cephalus peragit mandata rogatque
auxilium foedusque refert et iura parentum
inperiumque peti totius Achaidos addit.
sic ubi mandatam iuuit facundia causam,
Aeacus, in capulo sceptri nitente sinistra.
'ne petite auxilium, sed sumite,' dixit 'Athenae ;
nec dubie uires, quas haec habet insula, uestras
ducite, et (o maneat rerum status iste mearum)
robora non desunt ; superat mihi miles et hosti.
gratia dis, felix et inexcusabile tempus.'
'immo ita sit,' Cephalus 'crescat tua ciuibus opto

urbs' ait. 'adueniens equidem modo gaudia cepi,
cum tam pulchra mihi, tam par aetate iuuentus
obuia processit. multos tamen inde requiro,
quos quondam uidi uestra prius urbe receptus.'
Aeacus ingemuit tristique ita uoce locutus:
'flebile principium melior fortuna secuta est.
hanc utinam possem uobis memorare sine illo.
ordine nunc repetam. neu longa ambage morer uos,
ossa cinisque iacent, memori quos mente requiris.
et quota pars illi rerum periere mearum!
dira lues ira populis Iunonis iniquae
incidit, exosae dictas a paelice terras.
dum uisum mortale malum tantaeque latebat
causa nocens cladis, pugnatum est arte medendi;
exitium superabat opem, quae uicta iacebat.
principio caelum spissa caligine terras
pressit et ignauos inclusit nubibus aestus;
dumque quater iunctis expleuit cornibus orbem
Luna, quater plenum tenuata retexuit orbem,
letiferis calidi spirarunt aestibus Austri.
constat et in fontes uitium uenisse lacusque,
miliaque incultos serpentum multa per agros
errasse atque suis fluuios temerasse uenenis.
strage canum primo uolucrumque ouiumque boumque,
inque feris subiti deprensa potentia morbi.
concidere infelix ualidos miratur arator
inter opus tauros medioque recumbere sulco.
lanigeris gregibus balatus dantibus aegros
sponte sua lanaeque cadunt et corpora tabent.
acer equus quondam magnaeque in puluere famae
degenerat palmas, ueterumque oblitus honorum
ad praesepe gemit leto moriturus inerti.
non aper irasci meminit, non fidere cursu
cerua, nec armentis incurrere fortibus ursi.
omnia languor habet. siluisque agrisque uiisque
corpora foeda iacent, uitiantur odoribus aurae.
mira loquar: non illa canes auidaeque uolucres,
non cani tetigere lupi; dilapsa liquescunt
adflatuque nocent et agunt contagia late.
peruenit ad miseros damno grauiore colonos
pestis et in magnae dominatur moenibus urbis.
uiscera torrentur primo, flammaeque latentis
indicium rubor est et ductus anhelitus igni.
aspera lingua tumet, tepidisque arentia uentis

ora patent, auraeque graues captantur hiatu.
non stratum, non ulla pati uelamina possunt,
nuda sed in terra ponunt praecordia ; nec fit
corpus humo gelidum, sed humus de corpore feruet.
nec moderator adest, inque ipsos saeua medentes
erumpit clades, obsuntque auctoribus artes.
quo propior quisque est seruitque fidelius aegro,
in partem leti citius uenit. utque salutis
spes abiit, finemque uident in funere morbi,
indulgent animis et nulla, quid utile, cura est.
utile enim nihil est. passim positoque pudore
fontibus et fluuiis puteisque capacibus haerent,
inde graues multi nequeunt consurgere et ipsis
inmoriuntur aquis; aliquis tamen haurit et illas.
nec sitis est exstincta prius quam uita bibendo.
tantaque sunt miseris inuisi taedia lecti :
prosiliunt, aut si prohibent consistere uires,
corpora deuoluunt in humum, fugiuntque penates
quisque suos, sua cuique domus funesta uidetur.
et quia causa latet, locus est in crimine ; partim
semianimes errare uiis, dum stare ualebant,
adspiceres, flentes alios terraque iacentes
lassaque uersantes supremo lumina motu.
membraque pendentis tendunt ad sidera caeli,
hic illic, ubi mors deprenderat, exhalantes.
quid mihi tunc animi fuit ? an quod debuit esse,
ut uitam odissem et cuperem pars esse meorum ?
quo se cumque acies oculorum flexerat, illic
uulgus erat stratum, ueluti cum putria motis
poma cadunt ramis agitataque ilice glandes.
templa uides contra gradibus sublimia longis :
Iuppiter illa tenet. quis non altaribus illis
inrita tura dedit ? quotiens pro coniuge coniunx,
pro gnato genitor, dum uerba precantia dicit,
non exoratis animam finiuit in aris,
inque manu turis pars inconsumpta reperta est.
admoti quotiens templis, dum uota sacerdos
concipit et fundit purum inter cornua uinum,
haud expectato ceciderunt uulnere tauri.
ipse ego sacra Ioui pro me patriaque tribusque
cum facerem natis, mugitus uictima diros
edidit et subito conlapsa sine ictibus ullis
exiguo tinxit subiectos sanguine cultros.
fibra quoque aegra notas ueri monitusque deorum
perdiderat ; tristes penetrant ad uiscera morbi.

ante sacros uidi proiecta cadauera postes,
ante ipsas, quo mors foret inuidiosior, aras.
pars animam laqueo claudunt mortisque timorem
morte fugant ultroque uocant uenientia fata.
corpora missa neci nullis de more feruntur
funeribus ; neque enim capiebant funera portae.
aut inhumata premunt terras, aut dantur in altos
indotata rogos. et iam reuerentia nulla est,
deque rogis pugnant, alienisque ignibus ardent.
qui lacriment desunt, indefletaeque uagantur
natorumque patrumque animae iuuenumque senumque ;
nec locus in tumulos, nec sufficit arbor in ignes.
attonitus tanto miserarum turbine rerum,
"Iuppiter o" dixi "si te non falsa locuntur
dicta sub amplexus Aeginae Asopidos isse
nec te, magne pater, nostri pudet esse parentem,
aut mihi redde meos, aut me quoque conde sepulcro."
ille notam fulgore dedit tonitruque secundo.
"accipio, sintque ista, precor, felicia mentis
signa tuae ;" dixi "quod das mihi, pigneror omen."
forte fuit iuxta patulis rarissima ramis
sacra Ioui quercus de semine Dodonaeo.
hic nos frugilegas adspeximus agmine longo
grande onus exiguo formicas ore gerentes
rugosoque suum seruantes cortice callem.
dum numerum miror, "totidem pater optime" dixi,
"tu mihi da ciues et inania moenia supple."
intremuit ramisque sonum sine flamine motis
alta dedit quercus. pauido mihi membra timore
horruerant, stabantque comae. tamen oscula terrae
roboribusque dedi. nec me sperare fatebar,
sperabam tamen atque animo mea uota fouebam.
nox subit, et curis exercita corpora somnus
occupat. ante oculos eadem mihi quercus adesse
et frondere itidem totidemque animalia ramis
ferre suis uisa est pariterque tremescere motu
graniferumque agmen subiectis spargere in aruis ;
crescere quod subito *et* maius maiusque uideri
ac se tollere humo rectoque adsistere trunco
et maciem numerumque pedum nigrumque colorem
ponere et humanam membris inducere formam.
somnus abit ; damno uigilans mea uisa querorque
in superis opis esse nihil. at in aedibus ingens
murmur erat, uocesque hominum exaudire uidebar

iam mihi desuetas. dum suspicor has quoque somni
esse, uenit Telamon properus, foribusque reclusis
"speque fideque, pater," dixit "maiora uidebis:
egredere." egredior, qualesque in imagine somni
uisus eram uidisse uiros, ex ordine tales
adspicio noscoque. adeunt regemque salutant.
uota Ioui soluo populisque recentibus urbem
partior et uacuos priscis cultoribus agros,
Myrmidonasque uoco, nec origine nomina fraudo.
corpora uidisti; mores, quos ante gerebant,
nunc quoque habent: parcum genus est patiensque laborum
quaesitique tenax et quod quaesita reseruet.
hi te ad bella pares annis animisque sequentur,
cum primum, qui te feliciter attulit, Eurus'
(Eurus enim attulerat) 'fuerit mutatus in Austros.'
  Talibus atque aliis longum sermonibus illi
inpleuere diem. lucis pars ultima mensae
est data, nox somnis. iubar aureus extulerat sol;
flabat adhuc Eurus redituraque uela tenebat.
ad Cephalum Pallante sati, cui grandior aetas,
ad regem Cephalus simul et Pallante creati
conueniunt. sed adhuc regem sopor altus habebat.
excipit Aeacides illos in limine Phocus;
nam Telamon fraterque uiros ad bella legebant.
Phocus in interius spatium pulchrosque recessus
Cecropidas ducit, cum quis simul ipse resedit.
adspicit Aeoliden ignota ex arbore factum
ferre manu iaculum, cuius fuit aurea cuspis.
pauca prius mediis sermonibus ille locutus
'sum nemorum studiosus' ait 'caedisque ferinae:
qua tamen e silua teneas hastile recisum,
iamdudum dubito. certe si fraxinus esset,
fulua colore foret; si cornus, nodus inesset.
unde sit ignoro; sed non formosius isto
uiderunt oculi telum iaculabile nostri.'
excipit Actaeis e fratribus alter, et 'usum
maiorem specie mirabere' dixit 'in isto.
consequitur quodcumque petit, fortunaque missum
non regit, et reuolat nullo referente cruentum.'
tum uero iuuenis Nereius omnia quaerit,
cur sit et unde datum, quis tanti muneris auctor.
quae petit ille refert. set enim narrare pudori est,
qua tulerit mercede; silet tactusque dolore
coniugis amissae lacrimis ita fatur obortis:

'hoc me, nate dea, (quis possit credere ?) telum
flere facit facietque diu, si uiuere nobis
fata diu dederint ; hoc me cum coniuge cara
perdidit ; hoc utinam caruissem munere semper.
Procris erat, si forte magis peruenit ad aures
Orithyia tuas, raptae soror Orithyiae :
si faciem moresque uelis conferre duarum,
dignior ipsa rapi. pater hanc mihi iunxit Erechtheus,
hanc mihi iunxit amor. felix dicebar eramque.
non ita dis uisum est aut nunc quoque forsitan essem.
alter agebatur post sacra iugalia mensis,
cum me cornigeris tendentem retia ceruis
uertice de summo semper florentis Hymetti
lutea mane uidet pulsis Aurora tenebris
inuitumque rapit. liceat mihi uera referre
pace deae. quod sit roseo spectabilis ore,
quod teneat lucis, teneat confinia noctis,
nectareis quod alatur aquis,—ego Procrin amabam:
pectore Procris erat, Procris mihi semper in ore.
sacra tori coitusque nouos thalamosque recentes,
primaque deserti referebam foedera lecti.
mota dea est et "siste tuas, ingrate, querellas ;
Procrin habe ;" dixit "quodsi mea prouida mens est,
non habuisse uoles." meque illi irata remisit.
dum redeo mecumque deae memorata retracto,
esse metus coepit, ne iura iugalia coniunx
non bene seruasset. facies aetasque iubebat
credere adulterium ; prohibebant credere mores.
sed tamen afueram, sed et haec erat, unde redibam,
criminis exemplum, sed cuncta timemus amantes.
quaerere quod doleam statuo donisque pudicam
sollicitare fidem. fauet huic Aurora timori
inmutatque meam (uideor sensisse) figuram.
Palladias ineo non cognoscendus Athenas
ingrediorque domum. culpa domus ipsa carebat
castaque signa dabat dominoque erat anxia rapto.
uix aditu per mille dolos ad Erechthida facto,
ut uidi, obstipui meditataque paene reliqui
temptamenta fide. male me quin uera faterer
continui, male quin, ut oportuit, oscula ferrem.
tristis erat (sed nulla tamen formosior illa
esse potest tristi) desiderioque calebat

coniugis abrepti. tu collige, qualis in illa,
Phoce, decor fuerit, quam sic dolor ipse decebat.
quid referam, quotiens temptamina nostra pudici
reppulerint mores, quotiens "ego" dixerit "uni
seruor; ubicumque est, uni mea gaudia seruo?"
cui non ista fide satis experientia sano
magna foret? non sum contentus et in mea pugno
uulnera, dum census dare me pro nocte paciscor;
muneraque augendo tandem dubitare coegi.
exclamo "simulator adest: male fictus adulter
uerus eram coniunx. me, perfida, teste teneris."
illa nihil: tacito tantummodo uicta pudore
insidiosa malo cum coniuge limina fugit,
offensaque mei genus omne perosa uirorum
montibus errabat, studiis operata Dianae.
tum mihi deserto uiolentior ignis ad ossa
peruenit. orabam ueniam et peccasse fatebar
et potuisse datis simili succumbere culpae
me quoque muneribus, si munera tanta darentur.
haec mihi confesso, laesum prius ulta pudorem,
redditur et dulces concorditer exigit annos.
dat mihi praeterea, tamquam se parua dedisset
dona, canem munus, quem cum sua traderet illi
Cynthia, "currendo superabit" dixerat "omnes."
dat simul et iaculum, manibus quod (cernis) habemus.
muneris alterius quae sit fortuna, requiris?
accipe: mirandi nouitate mouebere facti.
  Carmina Laiades non intellecta priorum
soluerat ingeniis, et praecipitata iacebat
inmemor ambagum uates obscura suarum.
protinus Aoniis inmittitur altera Thebis
pestis, et exitio multi pecorumque suoque
rurigenae pauere feram. uicina iuuentus
uenimus et latos indagine cinximus agros.
illa leui uelox superabat retia saltu
summaque transibat positarum lina plagarum.
copula detrahitur canibus; quas illa sequentes
effugit et celeri non segnior alite ludit.
poscor et ipse meum consensu Laelapa magno
(muneris hoc nomen). iamdudum uincula pugnat
exuere ipse sibi colloque morantia tendit.
uix bene missus erat, nec iam poteramus ubi esset
scire. pedum calidus uestigia puluis habebat,
ipse oculis ereptus erat. non ocior illo

hasta nec exutae contorto uerbere glandes,
nec Gortyniaco calamus leuis exit ab arcu.
collis apex medii subiectis inminet aruis;
tollor eo capioque noui spectacula cursus,
quo modo deprendi, modo se subducere ab ipso
uulnere uisa fera est. nec limite callida recto
in spatiumque fugit, sed decipit ora sequentis
et redit in gyrum, ne sit suus inpetus hosti.
inminet hic sequiturque parem similisque tenenti
non tenet et uanos exercet in aera morsus.
ad iaculi uertebar opem: quod dextera librat
dum mea, dum digitos amentis addere tempto,
lumina deflexi; reuocataque rursus eodem
rettuleram; medio (mirum) duo marmora campo
adspicio; fugere hoc, illud captare putares.
scilicet inuictos ambo certamine cursus
esse deus uoluit, siquis deus adfuit illis.'
hactenus, et tacuit. 'iaculo quod crimen in ipso est?'
Phocus ait. iaculi sic crimina reddidit ille.
'Gaudia principium nostri sunt, Phoce, doloris:
illa prius referam. iuuat o meminisse beati
temporis, Aeacida, quo primos rite per annos
coniuge eram felix, felix erat illa marito.
mutua cura duos et amor socialis habebat.
nec Iouis illa meo thalamos praeferret amori,
nec, me quae caperet, non si Venus ipsa ueniret,
ulla erat; aequales urebant pectora flammae.
sole fere radiis feriente cacumina primis
uenatum in siluas iuuenaliter ire solebam.
nec mecum famulos nec equos nec naribus acres
ire canes nec lina sequi nodosa sinebam;
tutus eram iaculo. sed cum satiata ferinae
dextera caedis erat, repetebam frigus et umbras
et, quae de gelidis exhalat uallibus, auram.
aura petebatur medio mihi lenis in aestu,
auram expectabam, requies erat illa labori
"aura," (recordor enim) "uenias" cantare solebam,
"meque iuues intresque sinus, gratissima, nostros,
utque facis, releuare uelis, quibus urimur, aestus."
forsitan addiderim (sic me mea fata trahebant)
blanditias plures et "tu mihi magna uoluptas,"
dicere sim solitus "tu me reficisque fouesque,
tu facis, ut siluas, ut amem loca sola, meoque
spiritus iste tuus semper captatur ab ore."

uocibus ambiguis deceptam praebuit aurem
nescioquis, nomenque aurae tam saepe uocatum
esse putans nymphae, nympham me credit amare.
criminis extemplo ficti temerarius index
Procrin adit linguaque refert audita susurra.
credula res amor est. subito conlapsa dolore,
ut sibi narratur, cecidit longoque refecta
tempore se miseram, se fati dixit iniqui
deque fide questa est; et crimine concita uano
quod nihil est, metuit, metuit sine corpore nomen,
et dolet infelix ueluti de paelice uera.
saepe tamen dubitat speratque miserrima falli
indicioque fidem negat et, nisi uiderit ipsa,
damnatura sui non est delicta mariti.
postera depulerant Aurorae lumina noctem:
egredior siluamque peto, uictorque reuertens
"aura, ueni" dixi "nostroque medere labori."
et subito gemitus inter mea uerba uidebar
nescioquos audisse: "ueni" tamen "optima" dixi.
fronde leuem rursus strepitum faciente caduca
sum ratus esse feram telumque uolatile misi.
Procris erat; medioque tenens in pectore uulnus
"ei mihi" conclamat. uox est ubi cognita fidae
coniugis, ad uocem praeceps amensque cucurri.
semianimem et sparsas foedantem sanguine uestes
et sua (me miserum) de uulnere dona trahentem
inuenio, corpusque meo mihi carius ulnis
mollibus attollo scissaque a pectore ueste
uulnera saeua ligo conorque inhibere cruorem,
neu me morte sua sceleratum deserat, oro.
uiribus illa carens et iam moribunda coegit
haec se pauca loqui: "per nostri foedera lecti
perque deos supplex oro superosque meosque,
per si quid merui de te bene perque manentem
nunc quoque, cum pereo, causam mihi mortis, amorem,
ne thalamis Auram patiare innubere nostris."
dixit, et errorem tum denique nominis esse
et sensi et docui. sed quid docuisse iuuabat?
labitur, et paruae fugiunt cum sanguine uires.
dumque aliquid spectare potest, me spectat et in me
infelicem animam nostroque exhalat in ore.
sed uultu meliore mori secura uidetur.'
flentibus haec lacrimans heros memorabat; et ecce
Aeacus ingreditur duplici cum prole nouoque
milite, quem Cephalus consortibus accipit armis.

LIBER OCTAVVS

Iam nitidum retegente diem noctisque fugante
tempora Lucifero cadit Eurus, et umida surgunt
nubila. dant placidi cursum redeuntibus Austri
Aeacidis Cephaloque ; quibus feliciter acti
ante expectatum portus tenuere petitos.
interea Minos Lelegeia litora uastat
praetemptatque sui uires Mauortis in urbe
Alcathoi, quam Nisus habet, cui splendidus ostro
inter honoratos medioque in uertice canos
crinis inhaerebat, magni fiducia regni.
Sexta resurgebant orientis cornua lunae ;
et pendebat adhuc belli fortuna, diuque
inter utrumque uolat dubiis Victoria pennis.
regia turris erat uocalibus addita muris,
in quibus auratam proles Letoia fertur
deposuisse lyram : saxo sonus eius inhaesit.
saepe illuc solita est adscendere filia Nisi
et petere exiguo resonantia saxa lapillo,
tum cum pax esset ; bello quoque saepe solebat
spectare ex illa rigidi certamina Martis.
iamque mora belli procerum quoque nomina norat
armaque equosque habitusque Cydoneasque pharetras.
nouerat ante alios faciem ducis Europaei,
plus etiam quam nosse sat est. hac iudice Minos,
seu caput abdiderat cristata casside pennis,
in galea formosus erat ; seu sumpserat aere
fulgentem clipeum, clipeum sumpsisse decebat.
torserat adductis hastilia lenta lacertis ;
laudabat uirgo iunctam cum uiribus artem.
inposito calamo patulos sinuauerat arcus :
sic Phoebum sumptis iurabat stare sagittis.
cum uero faciem dempto nudauerat aere
purpureusque albi stratis insignia pictis
terga premebat equi spumantiaque ora regebat,
uix sua, uix sanae uirgo Niseia compos
mentis erat. felix iaculum, quod tangeret ille,
quaeque manu premeret, felicia frena uocabat.
inpetus est illi, liceat modo, ferre per agmen
uirgineos hostile gradus, est inpetus illi
turribus e summis in Gnosia mittere corpus

castra, uel aeratas hosti recludere portas,
uel siquid Minos aliud uelit. utque sedebat
candida Dictaei spectans tentoria regis,
'laeter' ait 'doleamne geri lacrimabile bellum,
in dubio est. doleo, quod Minos hostis amanti est;
sed nisi bella forent, numquam mihi cognitus esset.
me tamen accepta poterat deponere bellum
obside; me comitem, me pacis pignus haberet.
si quae te peperit, talis, pulcherrime rerum,
qualis es ipse, fuit, merito deus arsit in illa.
o ego ter felix, si pennis lapsa per auras
Gnosiaci possem castris insistere regis,
fassaque me flammasque meas, qua dote, rogarem,
uellet emi; tantum patrias ne posceret arces.
nam pereant potius sperata cubilia, quam sim
proditione potens; quamuis saepe utile uinci
uictoris placidi fecit clementia multis.
iusta gerit certe pro nato bella perempto
et causaque ualet causamque tuentibus armis.
et, puto, uincemur. qui si manet exitus urbem,
cur suus haec illi reserabit moenia Mauors
et non noster amor? melius sine caede moraque
inpensaque sui poterit superare cruoris.
non metuam certe, ne quis tua pectora, Minos,
uulneret inprudens. quis enim tam durus, ut in te
derigere inmitem non inscius audeat hastam?
coepta placent, et stat sententia tradere mecum
dotalem patriam finemque inponere bello.
uerum uelle parum est. aditus custodia seruat
claustraque portarum genitor tenet; hunc ego solum
infelix timeo, solus mea uota moratur.
di facerent, sine patre forem! sibi quisque profecto
est deus; ignauis precibus Fortuna repugnat.
altera iamdudum succensa cupidine tanto
perdere gauderet, quodcumque obstaret amori.
et cur ulla foret me fortior? ire per ignes
et gladios ausim. nec in hoc tamen ignibus ullis
aut gladiis opus est; opus est mihi crine paterno.
illa mihi est auro pretiosior, illa beatam
purpura me uotique mei factura potentem.'

Talia dicenti curarum maxima nutrix
nox interuenit, tenebrisque audacia creuit.
prima quies aderat, qua curis fessa diurnis
pectora somnus habet: thalamos taciturna paternos
intrat et (heu facinus) uitali nata parentem

crine suum spoliat, praedaque potita nefanda
[fert secum spolium sceleris progressaque porta]
per medios hostes (meriti fiducia tanta est)
peruenit ad regem. quem sic adfata pauentem est:
'suasit amor facinus. proles ego regia Nisi
Scylla tibi trado patriaeque meosque penates.
praemia nulla peto nisi te. cape pignus amoris
purpureum crinem, nec me nunc tradere crinem,
sed patrium tibi crede caput'; scelerataque dextra
munera porrexit. Minos porrecta refugit
turbatusque noui respondit imagine facti:
'di te submoueant, o nostri infamia saecli,
orbe suo, tellusque tibi pontusque negetur.
certe ego non patiar Iouis incunabula, Creten,
qui meus est orbis, tantum contingere monstrum.'
dixit; et ut leges captis iustissimus auctor
hostibus inposuit, classis retinacula solui
iussit et aeratas inpleri remige puppes.
Scylla freto postquam deductas nare carinas
nec praestare ducem sceleris sibi praemia uidit,
consumptis precibus uiolentam transit in iram,
intendensque manus, passis furibunda capillis,
'quo fugis,' exclamat 'meritorum auctore relicta,
o patriae praelate meae, praelate parenti?
quo fugis, inmitis? cuius uictoria nostrum
et scelus et meritum est. nec te data munera, nec te
noster amor mouit, nec quod spes omnis in unum
te mea congesta est? nam quo deserta reuertar?
in patriam? superata iacet. sed finge manere:
proditione mea clausa est mihi. patris ad ora,
quem tibi donaui? ciues odere merentem,
finitimi exemplum metuunt. obstruximus orbem
terrarum nobis ut Crete sola pateret.
hac quoque si prohibes et nos, ingrate, relinquis,
non genetrix Europa tibi est, sed inhospita Syrtis,
Armeniae tigres Austroque agitata Charybdis.
nec Ioue tu natus, nec mater imagine tauri
ducta tua est: generis falsa est ea fabula: uerus
et ferus et captus nullius amore iuuencae,
qui te progenuit, taurus fuit. exige poenas,
Nise pater: gaudete malis, modo prodita, nostris,
moenia. nam, fateor, merui et sum digna perire.
sed tamen ex illis aliquis, quos inpia laesi,
me perimat: cur, qui uicisti crimine nostro,

insequeris crimen? scelus hoc patriaeque patrique,
officium tibi sit. te uere coniuge digna est,
quae toruum ligno decepit adultera taurum
discordemque utero fetum tulit. ecquid ad aures
perueniunt mea dicta tuas? an inania uenti
uerba ferunt idemque tuas, ingrate, carinas?
iam iam Pasiphaen non est mirabile taurum
praeposuisse tibi: tu plus feritatis habebas.
me miseram, properare iuuat, diuulsaque remis
unda sonat. mecum simul, a, mea terra recedit.
nil agis, o frustra meritorum oblite meorum:
insequar inuitum puppimque amplexa recuruam
per freta longa trahar.' uix dixerat, insilit undis
consequiturque rates, faciente cupidine uires,
Gnosiacaeque haeret comes inuidiosa carinae.
quam pater ut uidit (nam iam pendebat in aura
et modo factus erat fuluis hali*ae*etus alis),
ibat, ut haerentem rostro laceraret adunco.
illa metu puppim dimisit, et aura cadentem
sustinuisse leuis, ne tangeret aequora, uisa est.
pluma fuit: plumis in auem mutata uocatur
ciris, et a tonso est hoc nomen adepta capillo.
Vota Ioui Minos taurorum corpora centum
soluit, ut egressus ratibus Curetida terram
contigit, et spoliis decorata est regia fixis.
creuerat opprobrium generis, foedumque patebat
matris adulterium monstri nouitate biformis.
destinat hunc Minos thalamis remouere pudorem
multiplicique domo caecisque includere tectis.
Daedalus ingenio fabrae celeberrimus artis
ponit opus turbatque notas et lumina flexum
ducit in errorem uariarum ambage uiarum.
non secus ac liquidus Phrygiis Maeandros in aruis
ludit et ambiguo lapsu refluitque fluitque
occurrensque sibi uenturas adspicit undas,
et nunc ad fontes, nunc ad mare uersus apertum
incertas exercet aquas: ita Daedalus inplet
innumeras errore uias; uixque ipse reuerti
ad limen potuit: tanta est fallacia tecti.
quo postquam geminam tauri iuuenisque figuram
clausit, et Actaeo bis pastum sanguine monstrum
tertia sors annis domuit repetita nouenis:
utque ope uirginea nullis iterata priorum
ianua difficilis filo est inuenta relecto,
protinus Aegides rapta Minoide Diam

uela dedit comitemque suam crudelis in illo
litore destituit. desertae et multa querenti
amplexus et opem Liber tulit; utque perenni
sidere clara foret, sumptam de fronte coronam
inmisit caelo. tenues uolat illa per auras,
dumque uolat, gemmae nitidos uertuntur in ignes
consistuntque loco, specie remanente coronae,
qui medius Nixique genu est Anguemque tenentis.
  Daedalus interea Creten longumque perosus
exilium tactusque loci natalis amore
clausus erat pelago. 'terras licet' inquit 'et undas
obstruat, at caelum certe patet: ibimus illac.
omnia possideat, non possidet aera Minos.'
dixit, et ignotas animum dimittit in artes
naturamque nouat. nam ponit in ordine pennas,
a minima coeptas, longam breuiore sequenti,
ut cliuo creuisse putes; sic rustica quondam
fistula disparibus paulatim surgit auenis.
tum lino medias et ceris alligat imas,
atque ita compositas paruo curuamine flectit,
ut ueras imitetur aues. puer Icarus una
stabat et, ignarus sua se tractare pericla,
ore renidenti modo, quas uaga mouerat aura,
captabat plumas, flauam modo pollice ceram
mollibat lusuque suo mirabile patris
inpediebat opus. postquam manus ultima coeptis
inposita est, geminas opifex librauit in alas
ipse suum corpus motaque pependit in aura.
instruit et natum 'medio' que 'ut limite curras,
Icare,' ait 'moneo, ne, si demissior ibis,
unda grauet pennas, si celsior, ignis adurat.
inter utrumque uola. nec te spectare Booten
aut Helicen iubeo strictumque Orionis ensem;
me duce carpe uiam.' pariter praecepta uolandi
tradit et ignotas umeris accommodat alas.
inter opus monitusque genae maduere seniles
et patriae tremuere manus. dedit oscula nato
non iterum repetenda suo, pennisque leuatus
ante uolat comitique timet, uelut ales, ab alto
quae teneram prolem produxit in aera nido,
hortaturque sequi damnosasque erudit artes
et mouet ipse suas et nati respicit alas.
hos aliquis, tremula dum captat harundine pisces,
aut pastor baculo stiuaue innixus arator
uidit et obstipuit, quique aethera carpere possent,

credidit esse deos. et iam Iunonia laeua
parte Samos, fuerant Delosque Parosque relictae,
dextra Lebinthus erat fecundaque melle Calymne,
cum puer audaci coepit gaudere uolatu
deseruitque ducem caelique cupidine tractus
altius egit iter. rapidi uicinia solis
mollit odoratas, pennarum uincula, ceras.
tabuerant cerae : nudos quatit ille lacertos
remigioque carens non ullas percipit auras.
oraque caerulea patrium clamantia nomen
excipiuntur aqua ; quae nomen traxit ab illo.
at pater infelix, nec iam pater, 'Icare,' dixit,
'Icare,' dixit 'ubi es ? qua te regione requiram ?'
'Icare' dicebat ; pennas adspexit in undis
deuouitque suas artes corpusque sepulcro
condidit : et tellus a nomine dicta sepulti.

Hunc miseri tumulo ponentem corpora nati
garrula lamoso prospexit ab elice perdix
et plausit pennis testataque gaudia cantu est ;
unica tunc uolucris nec uisa prioribus annis,
factaque nuper auis, longum tibi, Daedale, crimen.
namque huic tradiderat, fatorum ignara, docendam
progeniem germana suam, natalibus actis
bis puerum senis, animi ad praecepta capacis.
ille etiam medio spinas in pisce notatas
traxit in exemplum ferroque incidit acuto
perpetuos dentes et serrae repperit usum.
primus et ex uno duo ferrea bracchia nodo
uinxit, ut aequali spatio distantibus illis
altera pars staret, pars altera duceret orbem.
Daedalus inuidit sacraque ex arce Mineruae
praecipitem misit, lapsum mentitus. at illum,
quae fauet ingeniis, excepit Pallas auemque
reddidit et medio uelauit in aere pennis.
sed uigor ingenii quondam uelocis in alas
inque pedes abiit ; nomen, quod et ante, remansit.
non tamen haec alte uolucris sua corpora tollit,
nec facit in ramis altoque cacumine nidos ;
propter humum uolitat ponitque in saepibus oua
antiquique memor metuit sublimia casus.

Iamque fatigatum tellus Aetnaea tenebat
Daedalon, et sumptis pro supplice Cocalus armis
mitis habebatur, iam lamentabile Athenae
pendere desierant Thesea laude tributum.
templa coronantur, bellatricemque Mineruam

cum Ioue disque uocant aliis, quos sanguine uoto
muneribusque datis et acerris turis honorant.
sparserat Argolicas nomen uaga fama per urbes
Theseos, et populi, quos diues Achaia cepit,
huius opem magnis inplorauere periclis.
huius opem Calydon, quamuis Melagron haberet,
sollicita supplex petiit prece. causa petendi
sus erat, infestae famulus uindexque Dianae.
Oenea namque ferunt pleni successibus anni
primitias frugum Cereri, sua uina Lyaeo,
Palladios flauae latices libasse Mineruae.
coeptus ab agricolis superos peruenit ad omnes
ambitiosus honor; solas sine ture relictas
praeteritae cessasse ferunt Latoidos aras.
tangit et ira deos. ‘at non inpune feretis,
quaeque inhonoratae, non et dicemur inultae’
inquit; et Oenios ultorem spreta per agros
misit aprum, quanto maiores herbida tauros
non habet Epiros, sed habent Sicula arua minores.
sanguine et igne micant oculi, riget horrida ceruix,
feruida cum rauco latos stridore per armos
spuma fluit, dentes aequantur dentibus Indis,
fulmen ab ore uenit, frondes adflatibus ardent.
is modo crescentes segetes proculcat in herba,
nunc matura metit fleturi uota coloni
et Cererem in spicis intercipit. area frustra
et frustra expectant promissas horrea messes.
sternuntur grauidi longo cum palmite fetus
bacaque cum ramis semper frondentis oliuae.
saeuit et in pecudes; non has pastorue canisue,
non armenta truces possunt defendere tauri.
diffugiunt populi nec se nisi moenibus urbis
esse putant tutos, donec Meleagros et una
lecta manus iuuenum coiere cupidine laudis:
Tyndaridae gemini, praestantes caestibus alter,
alter equo, primaeque ratis molitor Iason
et cum Pirithoo, felix concordia, Theseus
et duo Thestiadae, proles Aphareia, Lynceus
et uelox Idas, et iam non femina Caeneus
Leucippusque ferox iaculoque insignis Acastus
Hippothousque Dryasque et cretus Amyntore Phoenix
Actoridaeque pares et missus ab Elide Phyleus.
nec Telamon aberat magnique creator Achillis
cumque Pheretiade et Hyanteo Iolao

inpiger Eurytion et cursu inuictus Echion
Naryciusque Lelex Panopeusque Hyleusque feroxque
Hippasus et primis etiamnum Nestor in annis,
et quos Hippocoon antiquis misit Amyclis,
Penelopaeque socer cum Parrhasio Ancaeo
Ampycidesque sagax et adhuc a coniuge tutus
Oeclides nemorisque decus Tegeaea Lycaei;
rasilis huic summam mordebat fibula uestem,
crinis erat simplex, nodum collectus in unum,
ex umero pendens resonabat eburnea laeuo
telorum custos, arcum quoque laeua tenebat.
talis erat cultu; facies, quam dicere uere
uirgineam in puero, puerilem in uirgine possis.
hanc pariter uidit, pariter Calydonius heros
optauit, renuente deo, flammasque latentes
hausit et 'o felix, siquem dignabitur' inquit
'ista uirum'; nec plura sinit tempusque pudorque
dicere: maius opus magni certaminis urguet.
  Silua frequens trabibus, quam nulla ceciderat aetas,
incipit a plano deuexaque prospicit arua.
quo postquam uenere uiri, pars retia tendunt,
uincula pars adimunt canibus, pars pressa sequuntur
signa pedum cupiuntque suum reperire periclum.
concaua uallis erat, quo se demittere riui
adsuerant pluuialis aquae. tenet ima lacunae
lenta salix uluaeque leues iuncique palustres
uiminaque et longa paruae sub harundine cannae.
hinc aper excitus medios uiolentus in hostes
fertur, ut elisis excussi nubibus ignes.
sternitur incursu nemus et propulsa fragorem
silua dat. exclamant iuuenes praetentaque forti
tela tenent dextra lato uibrantia ferro.
ille ruit spargitque canes, ut quisque furenti
obstat, et obliquo latrantes dissipat ictu.
cuspis Echionio primum contorta lacerto
uana fuit truncoque dedit leue uulnus acerno.
proxima, si nimiis mittentis uiribus usa
non foret, in tergo uisa est haesura petito:
longius it; auctor teli Pagasaeus Iason.
'Phoebe,' ait Ampycides 'si te coluique coloque,
da mihi, quod petitur, certo contingere telo.'
qua potuit, precibus deus adnuit; ictus ab illo est,
sed sine uulnere, aper. ferrum Diana uolanti
abstulerat iaculo; lignum sine acumine uenit.

ira feri mota est, nec fulmine lenius arsit;
emicat ex oculis, spirat quoque pectore flamma.
utque uolat moles adducto concita neruo,
cum petit aut muros aut plenas milite turres,
in iuuenes certo sic inpete uulnificus sus
fertur et Hippalmon Pelagonaque, dextra tuentes
cornua, prosternit; socii rapuere iacentes.
at non letiferos effugit Enaesimus ictus
Hippocoonte satus; trepidantem et terga parantem
uertere succiso liquerunt poplite nerui.
forsitan et Pylius citra Troiana perisset
tempora; sed sumpto posita conamine ab hasta
arboris insiluit, quae stabat proxima, ramis
despexitque, loco tutus, quem fugerat hostem.
dentibus ille ferox in querno stipite tritis
inminet exitio, fidensque recentibus armis
Eurytidae magni rostro femur hausit adunco.
at gemini, nondum caelestia sidera, fratres,
ambo conspicui, niue candidioribus ambo
uectabantur equis, ambo uibrata per auras
hastarum tremulo quatiebant spicula motu.
uulnera fecissent, nisi saetiger inter opacas,
nec iaculis isset nec equo loca peruia, siluas.
persequitur Telamon studioque incautus eundi
pronus ab arborea cecidit radice retentus.
dum leuat hunc Peleus, celerem Tegeaea sagittam
inposuit neruo sinuatoque expulit arcu.
fixa sub aure feri summum destrinxit harundo
corpus et exiguo rubefecit sanguine saetas.
nec tamen illa sui successu laetior ictus
quam Meleagros erat. primus uidisse putatur
et primus sociis uisum ostendisse cruorem
et 'meritum' dixisse 'feres uirtutis honorem.'
erubuere uiri seque exhortantur et addunt
cum clamore animos iaciuntque sine ordine tela.
turba nocet iactis et quos petit inpedit ictus.
ecce furens contra sua fata bipennifer Arcas
'discite, femineis quid tela uirilia praestent,
o iuuenes, operique meo concedite' dixit.
'ipsa suis licet hunc Latonia protegat armis,
inuita tamen hunc perimet mea dextra Diana.'
talia magniloquo tumidus memorauerat ore
ancipitemque manu tollens utraque securim
institerat digitis, primos suspensus in artus.
occupat audentem, quaque est uia proxima leto,

summa ferus geminos derexit ad inguina dentes.
concidit Ancaeus, glomerataque sanguine multo
uiscera lapsa fluunt; madefacta est terra cruore.
ibat in aduersum proles Ixionis hostem
Pirithous, ualida quatiens uenabula dextra.
cui procul Aegides 'o me mihi carior' inquit
'pars animae consiste meae. licet eminus esse
fortibus: Ancaeo nocuit temeraria uirtus.'
dixit et aerata torsit graue cuspide cornum;
quo bene librato uotique potente futuro,
obstitit aesculea frondosus ab arbore ramus.
misit et Aesonides iaculum, quod casus ab illo
uertit in inmeriti fatum latrantis, et inter
ilia coniectum tellure per ilia fixum est.
at manus Oenidae uariat, missisque duabus
hasta prior terra, medio stetit altera tergo.
nec mora, dum saeuit, dum corpora uersat in orbem
stridentemque nouo spumam cum sanguine fundit,
uulneris auctor adest hostemque inritat ad iram
splendidaque aduersos uenabula condit in armos.
gaudia testantur socii clamore secundo
uictricemque petunt dextrae coniungere dextram
inmanemque ferum multa tellure iacentem
mirantes spectant. neque adhuc contingere tutum
esse putant, sed tela tamen sua quisque cruentat.
ipse pede inposito caput exitiabile pressit
atque ita 'sume mei spolium, Nonacria, iuris,'
dixit 'et in partem ueniat mea gloria tecum.'
protinus exuuias rigidis horrentia saetis
terga dat et magnis insignia dentibus ora.
illi laetitiae est cum munere muneris auctor:
inuidere alii, totoque erat agmine murmur.
e quibus ingenti tendentes bracchia uoce
'pone age nec titulos intercipe, femina, nostros'
Thestiadae clamant 'nec te fiducia formae
decipiat, ne sit longe tibi captus amore
auctor' et huic adimunt munus, ius muneris illi.
non tulit et tumida frendens Mauortius ira
'discite, raptores alieni' dixit 'honoris,
facta minis quantum distent' hausitque nefando
pectora Plexippi nil tale timentia ferro.
Toxea quid faciat dubium pariterque uolentem
ulcisci fratrem fraternaque fata timentem
haud patitur dubitare diu calidumque prioris
caede recalfecit consorti sanguine telum.
  Dona deum templis nato uictore ferebat,

cum uidet exstinctos fratres Althaea referri.
quae plangore dato maestis clamoribus urbem
inplet et auratis mutauit uestibus atras.
at simul est auctor necis editus, excidit omnis
luctus, et a lacrimis in poenae uersus amorem est.
stipes erat, quem, cum partus enixa iaceret
Thestias, in flammam triplices posuere sorores;
staminaque inpresso fatalia pollice nentes
'tempora' dixerunt 'eadem lignoque tibique,
o modo nate, damus.' quo postquam carmine dicto
excessere deae, flagrantem mater ab igne
eripuit ramum sparsitque liquentibus undis.
ille diu fuerat penetralibus abditus imis
seruatusque tuos, iuuenis, seruauerat annos.
protulit hunc genetrix taedasque et fragmina poni
inperat et positis inimicos admouet ignes.
tum conata quater flammis inponere ramum,
coepta quater tenuit. pugnant materque sororque,
et diuersa trahunt unum duo nomina pectus.
saepe metu sceleris pallebant ora futuri,
saepe suum feruens oculis dabat ira ruborem.
et modo nescioquid similis crudele minanti
uultus erat, modo quem misereri credere posses.
cumque ferus lacrimas animi siccauerat ardor,
inueniebantur lacrimae tamen. utque carina,
quam uentus uentoque rapit contrarius aestus,
uim geminam sentit paretque incerta duobus;
Thestias haud aliter dubiis adfectibus errat
inque uices ponit positamque resuscitat iram.
incipit esse tamen melior germana parente,
et consanguineas ut sanguine leniat umbras,
inpietate pia est. nam postquam pestifer ignis
conualuit, 'rogus iste cremet mea uiscera' dixit.
utque manu dira lignum fatale tenebat,
ante sepulcrales infelix adstitit aras
'poenarum' que 'deae triplices, furialibus,' inquit,
'Eumenides, sacris uultus aduertite uestros.
ulciscor facioque nefas: mors morte pianda est,
in scelus addendum scelus est, in funera funus.
per coaceruatos pereat domus inpia luctus.
an felix Oeneus nato uictore fruetur,
Thestius orbus erit? melius lugebitis ambo.
uos modo, fraterni manes animaeque recentes,
officium sentite meum magnoque paratas
accipite inferias, uteri mala pignora nostri.
ei mihi, quo rapior? fratres, ignoscite matri.

deficiunt ad coepta manus. meruisse fatemur
illum, cur pereat; mortis mihi displicet auctor.
ergo inpune feret uiuusque et uictor et ipso
successu tumidus regnum Calydonis habebit:
uos cinis exiguus gelidaeque iacebitis umbrae?
haud equidem patiar. pereat sceleratus et ille
spemque patris regnique trahat patriaeque ruinam.
mens ubi materna est? ubi sunt pia iura parentum
et quos sustinui bis mensum quinque labores?
o utinam primis arsisses ignibus infans,
idque ego passa forem. uixisti munere nostro;
nunc merito moriere tuo. cape praemia facti
bisque datam, primum partu, mox stipite rapto,
redde animam; uel me fraternis adde sepulcris.
et cupio et nequeo. quid agam? modo uulnera fratrum
ante oculos mihi sunt et tantae caedis imago,
nunc animum pietas maternaque nomina frangunt.
me miseram, male uincetis, sed uincite, fratres;
dummodo quae dedero uobis solacia uosque
ipsa sequar.' dixit dextraque auersa trementi
funereum torrem medios coniecit in ignes.
aut dedit aut uisus gemitus est ipse dedisse
stipes, ut inuitis correptus ab ignibus arsit.
inscius atque absens flamma Meleagrus ab illa
uritur et caecis torreri uiscera sentit
ignibus ac magnos superat uirtute dolores.
quod tamen ignauo cadat et sine sanguine leto,
maeret et Ancaei felicia uulnera dicit,
grandaeuumque patrem fratresque piasque sorores
cum gemitu sociamque tori uocat ore supremo,
forsitan et matrem. crescunt ignisque dolorque,
languescuntque iterum: simul est exstinctus uterque,
inque leues abiit paulatim spiritus auras,
paulatim cana prunam uelante fauilla.
  Alta iacet Calydon; lugent iuuenesque senesque,
uulgusque proceresque gemunt, scissaeque capillos
planguntur matres Calydonides Eueninae.
puluere canitiem genitor uultusque seniles
foedat humi fusus spatiosumque increpat aeuum.
nam de matre manus diri sibi conscia facti
exegit poenas acto per uiscera ferro.
non mihi si centum deus ora sonantia linguis
ingeniumque capax totumque Helicona dedisset,
tristia persequerer miserarum uota sororum.

inmemores decoris liuentia pectora tundunt;
dumque manet corpus, corpus refouentque fouentque,
oscula dant ipsi, posito dant oscula lecto:
post cinerem cineres haustos ad pectora pressant
adfusaeque iacent tumulo signataque saxo
nomina complexae lacrimas in nomina fundunt.
quas Parthaoniae tandem Latonia clade
exsatiata domus praeter Gorgenque nurumque
nobilis Alcmenae natis in corpore pennis
adleuat et longas per bracchia porrigit alas
corneaque ora facit uersasque per aera mittit.
  Interea Theseus sociati parte laboris
functus Erechtheas Tritonidos ibat ad arces.
clausit iter fecitque moras Achelous eunti
imbre tumens. 'succede meis,' ait 'inclite, tectis,
Cecropida, nec te committe rapacibus undis.
ferre trabes solidas obliquaque uoluere magno
murmure saxa solent. uidi contermina ripae
cum gregibus stabula alta trahi; nec fortibus illic
profuit armentis nec equis uelocibus esse.
multa quoque hic torrens niuibus de monte solutis
corpora turbineo iuuenalia uertice mersit.
tutior est requies, solito dum flumina currant
limite, dum tenues capiat suus alueus undas.'
  Adnuit Aegides 'utar,' que 'Acheloe, domoque
consilioque tuo' respondit; et usus utroque est.
pumice multicauo nec leuibus atria tophis
structa subit; molli tellus erat umida musco,
summa lacunabant alterno murice conchae.
iamque duas lucis partes Hyperione menso
discubuere toris Theseus comitesque laborum:
hac Ixionides, illa Troezenius heros
parte Lelex, raris iam sparsus tempora canis,
quosque alios parili fuerat dignatus honore
amnis Acarnanum, laetissimus hospite tanto.
protinus adpositas nudae uestigia nymphae
instruxere epulis mensas dapibusque remotis
in gemma posuere merum. tum maximus heros,
aequora prospiciens oculis subiecta, 'quis' inquit
'ille locus?' digitoque ostendit, et 'insula nomen
quod gerit illa, doce; quamquam non una uidetur.'
amnis ad haec 'non est' inquit 'quod cernitis, unum;
quinque iacent terrae; spatium discrimina fallit.
quoque minus spretae factum mirere Dianae,
Naides hae fuerant. quae cum bis quinque iuuencos

mactassent rurisque deos ad sacra uocassent,
inmemores nostri festas duxere choreas.
intumui, quantusque feror, cum plurimus umquam,
tantus eram, pariterque animis inmanis et undis
a siluis siluas et ab aruis arua reuulsi, 585
cumque loco nymphas, memores tum denique nostri,
in freta prouolui. fluctus nosterque marisque
continuam diduxit humum partesque reuellit
in totidem, mediis quot cernis Echinadas undis.
ut tamen ipse uides, procul en procul una recessit
insula, grata mihi: Perimelen nauita dicit. 591
huic ego uirgineum dilectae nomen ademi.
quod pater Hippodamas aegre tulit inque profundum
propulit e scopulo periturae corpora natae.
excepi nantemque ferens "o proxima mundi 595
regna uagae" dixi "sortite tridentifer undae, 596
adfer opem mersaeque, precor, feritate paterna 601
da, Neptune, locum; uel sit locus ipsa, licebit." 602
dum loquor, amplexa est artus noua terra natantes
et grauis increuit mutatis insula membris.' 610

Amnis ab his tacuit. factum mirabile cunctos
mouerat; inridet credentes, utque deorum
spretor erat mentisque ferox, Ixione natus
'ficta refers nimiumque putas, Acheloe, potentes
esse deos,' dixit 'si dant adimuntque figuras.' 615

Obstipuere omnes nec talia dicta probarunt,
ante omnesque Lelex, animo maturus et aeuo,
sic ait: 'inmensa est finemque potentia caeli
non habet, et quicquid superi uoluere, peractum est.
quoque minus dubites, tiliae contermina quercus
collibus est Phrygiis, modico circumdata muro. 621
ipse locum uidi; nam me Pelopeia Pittheus
misit in arua, suo quondam regnata parenti.
haud procul hinc stagnum est: tellus habitabilis olim,
nunc celebres mergis fulicisque palustribus undae.
Iuppiter huc specie mortali cumque parente 626
uenit Atlantiades positis caducifer alis.
mille domos adiere, locum requiemque petentes,
mille domos clausere serae. tamen una recepit,
parua quidem, stipulis et canna tecta palustri, 630
sed pia Baucis anus parilique aetate Philemon
illa sunt annis iuncti iuuenalibus, illa
consenuere casa paupertatemque fatendo
effecere leuem nec iniqua mente ferendo.
nec refert, dominos illic famulosue requiras: 635
tota domus duo sunt, idem parentque iubentque.

Ergo ubi caelicolae paruos tetigere penates
submissoque humiles intrarunt uertice postes,
membra senex posito iussit releuare sedili,
quo superiniecit textum rude sedula Baucis.
inde foco tepidum cinerem dimouit et ignes
suscitat hesternos foliisque et cortice sicco
nutrit et ad flammas anima producit anili;
multifidasque faces ramaliaque arida tecto
detulit et minuit paruoque admouit aeno.
quodque suus coniunx riguo collegerat horto,
truncat holus foliis. furca leuat ille bicorni
sordida terga suis nigro pendentia tigno
seruatoque diu resecat de tergore partem
exiguam sectamque domat feruentibus undis.
Interea medias fallunt sermonibus horas
concutiuntque torum de molli fluminis ulua
inpositum lecto sponda pedibusque salignis.
uestibus hunc uelant, quas non nisi tempore festo
sternere consuerant; sed et haec uilisque uetusque
uestis erat, lecto non indignanda saligno.
adcubuere dei. mensam succincta tremensque
ponit anus; mensae sed erat pes tertius inpar:
testa parem fecit. quae postquam subdita cliuum
sustulit, aequatam mentae tersere uirentes.
ponitur hic bicolor sincerae baca Mineruae
conditaque in liquida corna autumnalia faece
intibaque et radix et lactis massa coacti
ouaque non acri leuiter uersata fauilla,
omnia fictilibus. post haec caelatus eodem
sistitur argento crater fabricataque fago
pocula, qua caua sunt, flaventibus inlita ceris.
parua mora est, epulasque foci misere calentes;
nec longae rursus referuntur uina senectae
dantque locum mensis paulum seducta secundis.
hic nux, hic mixta est rugosis carica palmis
prunaque et in patulis redolentia mala canistris
et de purpureis collectae uitibus uuae.
candidus in medio fauus est. super omnia uultus
accessere boni nec iners pauperque uoluntas.
Interea totiens haustum cratera repleri
sponte sua per seque uident succrescere uina.
attoniti nouitate pauent manibusque supinis
concipiunt Baucisque preces timidusque Philemon
et ueniam dapibus nullisque paratibus orant.
unicus anser erat, minimae custodia uillae;

quem dis hospitibus domini mactare parabant.
ille celer penna tardos aetate fatigat
eluditque diu tandemque est uisus ad ipsos
confugisse deos. superi uetuere necari
"di" que "sumus, meritasque luet uicinia poenas
inpia;" dixerunt "uobis inmunibus huius
esse mali dabitur. modo uestra relinquite tecta
ac nostros comitate gradus et in ardua montis
ite simul." parent ambo baculisque leuati
nituntur longo uestigia ponere cliuo.
  Tantum aberant summo, quantum semel ire sagitta
missa potest; flexere oculos et mersa palude
cetera prospiciunt, tantum sua tecta manere.
dumque ea mirantur, dum deflent fata suorum,
illa uetus dominis etiam casa parua duobus
uertitur in templum; furcas subiere columnae,
stramina flauescunt aurataque tecta uidentur
caelataeque fores adopertaque marmore tellus.
talia tum placido Saturnius edidit ore:
"dicite, iuste senex et femina coniuge iusto
digna, quid optetis." cum Baucide pauca locutus
iudicium superis aperit commune Philemon:
"esse sacerdotes delubraque uestra tueri
poscimus; et, quoniam concordes egimus annos,
auferat hora duos eadem, nec coniugis umquam
busta meae uideam neu sim tumulandus ab illa."
  Vota fides sequitur. templi tutela fuere,
donec uita data est. annis aeuoque soluti
ante gradus sacros cum starent forte locique
narrarent casus, frondere Philemona Baucis,
Baucida conspexit senior frondere Philemon.
iamque super geminos crescente cacumine uultus
mutua, dum licuit, reddebant dicta "uale" que
"o coniunx" dixere simul, simul abdita texit
ora frutex. ostendit adhuc Thineius illic
incola de gemino uicinos corpore truncos.
  Haec mihi non uani, neque erat cur fallere uellent,
narrauere senes. equidem pendentia uidi
serta super ramos, ponensque recentia dixi
"cura deum di sint, et qui coluere, colantur."'
  Desierat, cunctosque et res et mouerat auctor,
Thesea praecipue. quem facta audire uolentem
mira deum, innixus cubito Calydonius amnis
talibus adloquitur: 'sunt, o fortissime, quorum
forma semel mota est et in hoc renouamine mansit;

sunt quibus in plures ius est transire figuras,
ut tibi, conplexi terram maris incola, Proteu.
nam modo te iuuenem, modo te uidere leonem,
nunc uiolentus aper, nunc quem tetigisse timerent
anguis eras, modo te faciebant cornua taurum.
saepe lapis poteras, arbor quoque saepe uideri;
interdum, faciem liquidarum imitatus aquarum,
flumen eras, interdum undis contrarius ignis.
Nec minus Autolyci coniunx, Erysichthone nata,
iuris habet. pater huius erat, qui numina diuum
sperneret et nullos aris adoleret honores.
ille etiam Cereale nemus uiolasse securi
dicitur et lucos ferro temerasse uetustos.
stabat in his ingens annoso robore quercus,
una nemus; uittae mediam memoresque tabellae
sertaque cingebant, uoti argumenta potentis.
saepe sub hac Dryades festas duxere choreas,
saepe etiam manibus nexis ex ordine trunci
circuiere modum, mensuraque roboris ulnas
quinque ter inplebat. nec non et cetera tantum
silua sub hac, *silua* quantum fuit herba sub omni.
Non tamen idcirco ferrum Triopeius illa
abstinuit, famulosque iubet succidere sacrum
robur; et ut iussos cunctari uidit, ab uno
edidit haec rapta sceleratus uerba securi:
"non dilecta deae solum, sed et ipsa licebit
sit dea, iam tanget frondente cacumine terram."
Dixit, et obliquos dum telum librat in ictus,
contremuit gemitumque dedit Deoia quercus;
et pariter frondes, pariter pallescere glandes
coepere ac longi pallorem ducere rami.
cuius ut in trunco fecit manus inpia uulnus,
haud aliter fluxit discusso cortice sanguis,
quam solet, ante aras ingens ubi uictima taurus
concidit, abrupta cruor e ceruice profundi.
Obstipuere omnes, aliquisque ex omnibus audet
deterrere nefas saeuamque inhibere bipennem.
adspicit hunc "mentis" que "piae cape praemia" dixit
Thessalus; inque uirum conuertit ab arbore ferrum
detruncatque caput. repetitaque robora caedit,
redditus et medio sonus est de robore talis:
"nympha sub hoc ego sum Cereri gratissima ligno,
quae tibi factorum poenas instare tuorum
uaticinor moriens, nostri solacia leti."
Persequitur scelus ille suum, labefactaque tandem

ictibus innumeris adductaque funibus arbor
corruit et multam prostrauit pondere siluam.
attonitae Dryades damno nemorumque suoque,
omnes germanae, Cererem cum uestibus atris
maerentes adeunt poenamque Erysichthonis orant.
adnuit his capitisque sui pulcherrima motu
concussit grauidis oneratos messibus agros.
moliturque, genus poenae miserabile si non
ille suis esset nulli miserabilis actis,
pestifera acerare Fame. quae quatenus ipsi
non adeunda deae est (neque enim Cereremque Famemque
fata coire sinunt), montani numinis unam
talibus agrestem conpellat Oreada dictis:
"est locus extremis Scythiae glacialis in oris,
triste solum, sterilis, sine fruge, sine arbore tellus;
Frigus iners illic habitant Pallorque Tremorque
et ieiuna Fames. ea se in praecordia condat
sacrilegi scelerata iube; nec copia rerum
uincat eam, superetque meas certamine uires.
neue uiae spatium te terreat, accipe currus,
accipe, quos frenis alte moderere, dracones."
et dedit. illa dato subuecta per aera curru
deuenit in Scythiam rigidique cacumine montis
(Caucason appellant) serpentum colla leuauit.
quaesitamque Famem lapidoso uidit in agro
unguibus et raras uellentem dentibus herbas.
hirtus erat crinis, caua lumina, pallor in ore,
labra incana situ, scabrae rubigine fauces,
dura cutis, per quam spectari uiscera possent,
ossa sub incuruis exstabant arida lumbis,
uentris erat pro uentre locus, pendere putares
pectus et a spinae tantummodo crate teneri.
auxerat articulos macies, genuumque tumebat
orbis, et inmodico prodibant tubere tali.
hanc procul ut uidit (neque enim est accedere iuxta
ausa), refert mandata deae; paulumque morata,
quamquam aberat longe, quamquam modo uenerat illuc,
uisa tamen sensisse famem retroque dracones
egit in Haemoniam, uersis sublimis habenis.

Dicta Fames Cereris, quamuis contraria semper
illius est operi, peragit; perque aera uento
ad iussam delata domum est et protinus intrat
sacrilegi thalamos altoque sopore solutum
(noctis enim tempus) geminis amplectitur ulnis;

seque uiro inspirat faucesque et pectus et ora
adflat et in uacuis spargit ieiunia uenis.
functaque mandato fecundum deserit orbem
inque domos inopes, adsueta reuertitur antra.

Lenis adhuc somnus placidis Erysichthona pennis
mulcebat: petit ille dapes sub imagine somni
oraque uana mouet dentemque in dente fatigat,
exercetque cibo delusum guttur inani
proque epulis tenues nequiquam deuorat auras.
ut uero est expulsa quies, furit ardor edendi
perque auidas fauces inmensaque uiscera regnat.
nec mora, quod pontus, quod terra, quod educat aer,
poscit, et adpositis queritur ieiunia mensis
inque epulis epulas quaerit; quodque urbibus esse
quodque satis poterat populo, non sufficit uni;
plusque cupit, quo plura suam demittit in aluum.
utque fretum recipit de tota flumina terra
nec satiatur aquis peregrinosque ebibit amnes,
utque rapax ignis non umquam alimenta recusat
innumerasque trabes cremat et, quo copia maior
est data, plura petit turbaque uoracior ipsa est;
sic epulas omnes Erysichthonis ora profani
accipiunt poscuntque simul. cibus omnis in illo
causa cibi est, semperque locus fit inanis edendo.

Iamque fame patrias altaque uoragine uentris
attenuarat opes, sed inattenuata manebat
tum quoque dira fames, inplacataeque uigebat
flamma gulae. et tandem, demisso in uiscera censu,
filia restabat, non illo digna parente.
hanc quoque uendit inops. dominum generosa recusat
et uicina suas tendens super aequora palmas
"eripe me domino, qui raptae praemia nobis
uirginitatis habes" ait. haec Neptunus habebat.
qui prece non spreta, quamuis modo uisa sequenti
esset ero, formamque nouat uultumque uirilem
induit et cultus pisces capientibus aptos.
hanc dominus spectans "o qui pendentia paruo
aera cibo celas, moderator harundinis," inquit
"sic mare conpositum, sic sit tibi piscis in unda
credulus et nullos, nisi fixus, sentiat hamos;
quae modo cum uili turbatis ueste capillis
litore in hoc steterat, nam stantem in litore uidi,
dic ubi sit; neque enim uestigia longius exstant."
illa dei munus bene cedere sensit et a se

se quaeri gaudens, his est resecuta rogantem :
"quisquis es, ignoscas ; in nullam lumina partem
gurgite ab hoc flexi studioque operatus inhaesi.
quoque minus dubites, sic has deus aequoris artes
adiuuet, ut nemo iamdudum litore in isto,
me tamen excepto, nec femina constitit ulla."
credidit et uerso dominus pede pressit harenam
elususque abiit ; illi sua reddita forma est.
  Ast ubi habere suam transformia corpora sensit,
saepe pater dominis Triopeida tradit. at illa
nunc equa, nunc ales, modo bos, modo ceruus abibat
praebebatque auido non iusta alimenta parenti.
uis tamen illa mali postquam consumpserat omnem
materiam, deerantque graui noua pabula morbo,
ipse suos artus lacerans diuellere morsu
coepit et infelix minuendo corpus alebat.
quid moror externis ? etiam mihi nempe nouandi est
corporis, o iuuenis, numero finita potestas.
nam modo qui nunc sum uideor, modo flector in anguem,
armenti modo dux uires in cornua sumo,
cornua, dum potui. nunc pars caret altera telo
frontis, ut ipse uides.' gemitus sunt uerba secuti.

LIBER NONVS

Quae gemitus truncaeque deo Neptunius heros
causa rogat frontis, cum sic Calydonius amnis
coepit, inornatos redimitus harundine crines :
'triste petis munus. quis enim sua proelia uictus
commemorare uelit ? referam tamen ordine. nec tam
turpe fuit uinci quam contendisse decorum est,
magnaque dat nobis tantus solacia uictor.
nomine siqua suo fando peruenit ad aures
Deianira tuas, quondam pulcherrima uirgo
multorumque fuit spes inuidiosa procorum.
cum quibus ut soceri domus est intrata petiti,
"accipe me generum," dixi "Parthaone nate :"
dixit et Alcides. alii cessere duobus.
ille Iouem socerum dare se famamque laborum

et superata suae referebat iussa nouercae.
contra ego "turpe deum mortali cedere" dixi
(nondum erat ille deus); "dominum me cernis aquarum
cursibus obliquis inter tua regna fluentem.
nec gener externis hospes tibi missus ab oris,
sed popularis ero et rerum pars una tuarum.
tantum ne noceat quod me nec regia Iuno
odit et omnis abest iussorum poena laborum.
nam, quo te iactas, Alcmena nate, creatum,
Iuppiter aut falsus pater est aut crimine uerus.
matris adulterio patrem petis. elige fictum
esse Iouem malis, an te per dedecus ortum."
talia dicentem iamdudum lumine toruo
spectat et accensae non fortiter inperat irae
uerbaque tot reddit: "melior mihi dextera lingua.
dummodo pugnando superem, tu uince loquendo."
congrediturque ferox. puduit modo magna locutum
cedere; reieci uiridem de corpore uestem
bracchiaque opposui tenuique a pectore uaras
in statione manus et pugnae membra paraui.
ille cauis hausto spargit me puluere palmis
inque uicem fuluae tactu flauescit harenae.
et modo ceruicem, modo crura micantia captat,
aut captare putes, omnique a parte lacessit.
me mea defendit grauitas frustraque petebar,
haud secus ac moles, quam magno murmure fluctus
oppugnant: manet illa suoque est pondere tuta.
digredimur paulum rursusque ad bella coimus,
inque gradu stetimus certi non cedere; eratque
cum pede pes iunctus, totoque ego pectore pectus
et digitos digitis et frontem fronte premebam.
non aliter uidi fortes concurrere tauros,
cum pretium pugnae toto nitidissima saltu
expetitur coniunx; spectant armenta pauentque,
nescia quem maneat tanti uictoria regni.
ter sine profectu uoluit nitentia contra
reicere Alcides a se mea pectora; quarto
excutit amplexus adductaque bracchia soluit,
inpulsumque manu (certum est mihi uera fateri)
protinus auertit tergoque onerosus inhaesit.
siqua fides (neque enim ficta mihi gloria uoce
quaeritur), inposito pressus mihi monte uidebar.
uix tamen inserui sudore fluentia multo
bracchia, uix solui duros a corpore nexus:

instat anhelanti prohibetque resumere uires
et ceruice mea potitur. tum denique tellus
pressa genu nostro est, et harenas ore momordi.
inferior uirtute meas deuertor ad artes
elaborque uiro longum formatus in anguem.
qui postquam flexos sinuaui corpus in orbes
cumque fero moui linguam stridore bisulcam,
risit et inludens nostras Tirynthius artes
"cunarum labor est angues superare mearum,"
dixit "et ut uincas alios, Acheloe, dracones,
pars quota Lernaeae serpens eris unus echidnae?
uulneribus fecunda suis erat illa, nec ullum
de centum numero caput est inpune recisum,
quin gemino ceruix herede ualentior esset.
hanc ego ramosam natis e caede colubris
crescentemque malo domui domitamque reclusi.
quid fore te credas, falsum qui uersus in anguem
arma aliena moues? quem forma precaria celat?"
dixerat et summo digitorum uincula collo
inicit; angebar ceu guttura forcipe pressus
pollicibusque meas pugnabam euellere fauces.
sic quoque deuicto restabat tertia tauri
forma trucis; tauro mutatus membra rebello.
induit ille toris a laeua parte lacertos
admissumque trahens sequitur depressaque dura
cornua figit humo meque alta sternit harena.
nec satis hoc fuerat: rigidum fera dextera cornu
dum tenet, infregit truncaque a fronte reuellit.
Naides hoc, pomis et odoro flore repletum,
sacrarunt, diuesque meo Bona Copia cornu est.
dixerat, et nymphe ritu succincta Dianae,
una ministrarum, fusis utrimque capillis,
incessit totumque tulit praediuite cornu
autumnum et mensas, felicia poma, secundas.
lux subit et primo feriente cacumina sole
discedunt iuuenes. neque enim, dum flumina pacem
et placidos habeant lapsus totaeque residant,
opperiuntur, aquae. uultus Achelous agrestes
et lacerum cornu mediis caput abdidit undis.
  Hunc tamen ablati domuit iactura decoris,
cetera sospes habet; capitis quoque fronde saligna
aut super inposita celatur harundine damnum.
at te, Nesse ferox, eiusdem uirginis ardor
perdiderat uolucri traiectum terga sagitta.
namque noua repetens patrios cum coniuge muros

uenerat Eueni rapidas Ioue natus ad undas.
uberior solito, nimbis hiemalibus auctus
uerticibusque frequens erat atque inperuius amnis.
intrepidum pro se, curam de coniuge agentem
Nessus adit, membrisque ualens scitusque uadorum,
'officio' que 'meo ripa sistetur in illa
haec,' ait 'Alcide; tu uiribus utere nando.'
pallentemque metu fluuiumque ipsumque timentem
tradidit Aonius pauidam Calydonida Nesso.
mox, ut erat, pharetraque grauis spolioque leonis
(nam clauam et curuos trans ripam miserat arcus)
'quandoquidem coepi, superentur flumina' dixit;
nec dubitat nec qua sit clementissimus amnis
quaerit, et obsequio deferri spernit aquarum.
iamque tenens ripam, missos cum tolleret arcus,
coniugis agnouit uocem; Nessoque paranti
fallere depositum 'quo te fiducia' clamat
'uana pedum, uiolente, rapit? tibi Nesse biformis,
dicimus. exaudi nec res intercipe nostras.
si te nulla mei mouit reuerentia, at orbes
concubitus uetitos poterant inhibere paterni.
haud tamen effugies, quamuis ope fidis equina:
uulnere, non pedibus te consequar.' ultima dicta
re probat et missa fugientia terga sagitta
traicit; exstabat ferrum de pectore aduncum.
quod simul euulsum est, sanguis per utrumque foramen
emicuit, mixtus Lernaei tabe ueneni.
excipit hunc Nessus: 'neque enim moriemur inulti'
secum ait, et calido uelamina tincta cruore
dat munus raptae uelut inritamen amoris.

Longa fuit medii mora temporis, actaque magni
Herculis inplerant terras odiumque nouercae.
uictor ab Oechalia Cenaeo sacra parabat
uota Ioui, cum Fama loquax praecessit ad aures,
Deianira, tuas, quae ueris addere falsa
gaudet et e minimo sua per mendacia crescit,
Amphitryoniaden Ioles ardore teneri.
credit amans uenerisque nouae perterrita fama
indulsit primo lacrimis flendoque dolorem
diffudit miseranda suum. mox deinde 'quid autem
flemus?' ait 'paelex lacrimis laetabitur istis.
quae quoniam adueniet, properandum aliquidque nouandum est,
dum licet et nondum thalamos tenet altera nostros.

conquerar an sileam? repetam Calydona morerne?
excedam tectis an, si nihil amplius, obstem?
quid si me, Meleagre, tuam memor esse sororem
forte paro facinus, quantumque iniuria possit
femineusque dolor, iugulata paelice testor?'
in cursus animus uarios abit; omnibus illis
praetulit inbutam Nesseo sanguine uestem
mittere, quae uires defecto reddat amori.
ignaroque Lichae, quid tradat nescia, luctus
ipsa suos tradit blandisque miserrima uerbis,
dona det illa uiro mandat. capit inscius heros
induiturque umeris Lernaeae uirus echidnae.
tura dabat primis et uerba precantia flammis
uinaque marmoreas patera fundebat in aras;
incaluit uis illa mali resolutaque flammis
Herculeos abiit late dilapsa per artus.
dum potuit, solita gemitum uirtute repressit;
uicta malis postquam est patientia, reppulit aras
inpleuitque suis nemorosum uocibus Oeten.
nec mora, letiferam conatur scindere uestem:
qua trahitur, trahit illa cutem, foedumque relatu,
aut haeret membris frustra temptata reuelli,
aut laceros artus et grandia detegit ossa.
ipse cruor, gelido ceu quondam lammina candens
tincta lacu, stridit coquiturque ardente ueneno.
nec modus est, sorbent auidae praecordia flammae,
caeruleusque fluit toto de corpore sudor,
ambustique sonant nerui, caecaque medullis
tabe liquefactis tollens ad sidera palmas
'cladibus,' exclamat 'Saturnia, pascere nostris
pascere et hanc pestem specta, crudelis, ab alto
corque ferum satia; uel si miserandus et hosti,
hoc est, si tibi sum, diris cruciatibus aegram
inuisamque animam natamque laboribus aufer.
mors mihi munus erit. decet haec dare dona nouercam.
ergo ego foedantem peregrino templa cruore
Busirin domui saeuoque alimenta parentis
Antaeo eripui? nec me pastoris Hiberi
forma triplex, nec forma triplex tua, Cerbere, mouit?
uosne, manus, ualidi pressistis cornua tauri?
uestrum opus Elis habet, uestrum Stymphalides undae
Partheniumque nemus? uestra uirtute relatus
Thermodontiaco caelatus balteus auro
pomaque ab insomni concustodita dracone?

nec mihi Centauri potuere resistere, nec mi
Arcadiae uastator aper? nec profuit hydrae
crescere per damnum geminasque resumere uires?
quid, cum Thracis equos humano sanguine pingues
plenaque corporibus laceris praesepia uidi
uisaque deieci dominumque ipsosque peremi?
his elisa iacet moles Nemeaea lacertis;
hac caelum ceruice tuli. defessa iubendo est
saeua Iouis coniunx; ego sum indefessus agendo.
sed noua pestis adest, cui nec uirtute resisti
nec telis armisque potest. pulmonibus errat
ignis edax imis perque omnes pascitur artus.
at ualet Eurystheus. et sunt qui credere possint
esse deos?' dixit perque altum saucius Oeten
haud aliter graditur, quam si uenabula taurus
corpore fixa gerat, factique refugerit auctor.
saepe illum gemitus edentem, saepe frementem,
saepe retemptantem totas infringere uestes
sternentemque trabes irascentemque uideres
montibus aut patrio tendentem bracchia caelo.
ecce Lichan trepidum latitantem rupe cauata
adspicit; utque dolor rabiem collegerat omnem,
'tune, Licha,' dixit 'feralia dona dedisti?
tune meae necis auctor eris?' tremit ille pauetque
pallidus et timide uerba excusantia dicit.
dicentem genibusque manus adhibere parantem
corripit Alcides et terque quaterque rotatum
mittit in Euboicas tormento fortius undas.
ille per aerias pendens induruit auras.
utque ferunt imbres gelidis concrescere uentis,
inde niues fieri, niuibus quoque molle rotatis
adstringi et spissa glomerari grandine corpus;
sic illum ualidis iactum per inane lacertis
exsanguemque metu nec quicquam umoris habentem
in rigidos uersum silices prior edidit aetas.
nunc quoque in Euboico scopulus breuis eminet alto
gurgite et humanae seruat uestigia formae;
quem, quasi sensurum, nautae calcare uerentur
appellantque Lichan. at tu, Iouis inclita proles,
arboribus caesis, quas ardua gesserat Oete,
inque pyram structis, arcum pharetramque capacem
regnaque uisuras iterum Troiana sagittas
ferre iubes Poeante satum, quo flamma ministro
subdita; dumque auidis conprenditur ignibus agger,
congeriem siluae Nemeaeo uellere summam

sternis et inposita clauae ceruice recumbis,
haud alio uultu quam si conuiua iaceres
inter plena meri redimitus pocula sertis.
  Iamque ualens et in omne latus diffusa sonabat
securosque artus contemptoremque petebat
flamma suum: timuere dei pro uindice terrae.
quos ita (sensit enim) laeto Saturnius ore
Iuppiter adloquitur: 'nostra est timor iste uoluptas,
o superi, totoque libens mihi pectore grator,
quod memoris populi dicor rectorque paterque,
et mea progenies uestro quoque tuta fauore est.
nam quamquam ipsius datur hoc inmanibus actis,
obligor ipse tamen. sed enim (nec pectora uano
fida metu paueant) istas nunc spernite flammas.
omnia qui uicit, uincet, quos cernitis, ignes,
nec nisi materna Vulcanum parte potentem
sentiet: aeternum est a me quod traxit, et expers
atque inmune necis nullaque domabile flamma.
idque ego defunctum terra caelestibus oris
accipiam, cunctisque meum laetabile factum
dis fore confido. siquis tamen Hercule, siquis
forte deo doliturus erit, data praemia nolet,
sed meruisse dari sciet inuitusque probabit.'
adsensere dei: coniunx quoque regia uisa est
cetera non duro, duro tamen ultima uultu
dicta tulisse Iouis seque indoluisse notatam.
interea quodcumque fuit populabile flammae,
Mulciber abstulerat, nec cognoscenda remansit
Herculis effigies, nec quicquam ab imagine ductum
matris habet tantumque Iouis uestigia seruat.
utque nouus serpens posita cum pelle senecta
luxuriare solet squamaque nitere recenti,
sic, ubi mortales Tirynthius exuit artus,
parte sui meliore uiget maiorque uideri
coepit et augusta fieri grauitate uerendus.
quem pater omnipotens inter caua nubila raptum
quadriiugo curru radiantibus intulit astris.
  Sensit Atlas pondus. neque adhuc Stheneleius iras
soluerat Eurystheus odiumque in prole paternum
exercebat atrox. at longis anxia curis
Argolis Alcmene, questus ubi ponat aniles,
cui referat nati testatos orbe labores
cuiue suos casus, Iolen habet. Herculis illam
inperiis thalamoque animoque receperat Hyllus
inpleratque uterum generoso semine. cui sic

incipit Alcmene: 'faueant tibi numina saltem
corripiantque moras, tum cum matura uocabis
praepositam timidis parientibus Ilithyiam;
quam mihi difficilem Iunonis gratia fecit.
namque laboriferi cum iam natalis adesset
Herculis et decimum premeretur sidere signum,
tendebat grauitas uterum mihi, quodque ferebam,
tantum erat, ut posses auctorem dicere tecti
ponderis esse Iouem. nec iam tolerare dolores
ulterius poteram; quin nunc quoque frigidus artus,
dum loquor, horror habet, parsque est meminisse doloris.
septem ego per noctes, totidem cruciata diebus,
fessa malis tendensque ad caelum bracchia magno
Lucinam Nixosque patres clamore uocabam.
illa quidem uenit, sed praecorrupta meumque
quae donare caput Iunoni uellet iniquae;
utque meos audit gemitus, subsedit in illa
ante fores ara dextroque a poplite laeuum
pressa genu et digitis inter se pectine iunctis
sustinuit partus. tacita quoque carmina uoce
dixit, et inceptos tenuerunt carmina partus.
nitor et ingrato facio conuicia demens
uana Ioui cupioque mori moturaque duros
uerba queror silices. matres Cadmeides adsunt
uotaque suscipiunt exhortanturque dolentem.
una ministrarum, media de plebe, Galanthis
flaua comas aderat, faciendis strenua iussis,
officiis dilecta suis. ea sensit iniqua
nescioquid Iunone geri; dumque exit et intrat
saepe fores, diuam residentem uidit in ara
bracchiaque in genibus digitis conexa tenentem
et "quaecumque es," ait "dominae gratare; leuata est
Argolis Alcmene potiturque puerpera uoto."
exiluit iunctasque manus pauefacta remisit
diua potens uteri: uinclis leuor ipsa remissis.
numine decepto risisse Galanthida fama est.
ridentem prensamque ipsis dea saeua capillis
traxit et e terra corpus releuare uolentem
arcuit inque pedes mutauit bracchia primos.
strenuitas antiqua manet, nec terga colorem
amisere suum; forma est diuersa priori.
quae quia mendaci parientem iuuerat ore,

ore parit; nostrasque domos, ut et ante, frequentat.'
Dixit et admonitu ueteris commota ministrae
ingemuit. quam sic nurus est adfata dolentem:
'te tamen, o genetrix, alienae sanguine nostro
rapta mouet facies. quid si tibi mira sororis
fata meae referam? quamquam lacrimaeque dolorque
inpediunt prohibentque loqui. fuit unica matri
(me pater ex alia genuit) notissima forma
Oechalidum Dryope. quam uirginitate carentem
uimque dei passam Delphos Delonque tenentis
excipit Andraemon, et habetur coniuge felix.
est lacus, adcliuis deuexo margine formam
litoris efficiens; summum myrteta coronant.
uenerat huc Dryope fatorum nescia, quoque
indignere magis, Nymphis latura coronas,
inque sinu puerum, qui nondum impleuerat annum,
dulce ferebat onus tepidique ope lactis alebat.
haud procul a stagno Tyrios imitata colores
in spem bacarum florebat aquatica lotos.
carpserat hinc Dryope, quos oblectamina nato
porrigeret, flores, et idem factura uidebar
(namque aderam); uidi guttas e flore cruentas
decidere et tremulo ramos horrore moueri.
scilicet, ut referunt tardi nunc denique agrestes,
Lotis in hanc nymphe fugiens obscena Priapi
contulerat uersos, seruato nomine, uultus.
Nescierat soror hoc. quae cum perterrita retro
ire et adoratis uellet discedere nymphis,
haeserunt radice pedes. conuellere pugnat,
nec quicquam nisi summa mouet. succrescit ab imo
totaque paulatim lentus premit inguina cortex.
ut uidit, conata manu laniare capillos,
fronde manum inpleuit; frondes caput omne tenebant.
at puer Amphissus (namque hoc auus Eurytus illi
addiderat nomen) materna rigescere sentit
ubera, nec sequitur ducentem lacteus umor.
spectatrix aderam fati crudelis opemque
non poteram tibi ferre, soror; quantumque ualebam,
crescentem truncum ramosque amplexa morabar,
et, fateor, uolui sub eodem cortice condi.
ecce uir Andraemon genitorque miserrimus adsunt
et quaerunt Dryopen: Dryopen quaerentibus illis
ostendi loton. tepido dant oscula ligno

adfusique suae radicibus arboris haerent.
nil nisi iam faciem, quod non foret arbor, habebat
cara soror. lacrimae misero de corpore factis
inrorant foliis, et dum licet oraque praestant
uocis iter, tales effundit in aera questus :
"siqua fides miseris, hoc me per numina iuro
non meruisse nefas ; patior sine crimine poenam.
uiximus innocuae. si mentior, arida perdam
quas habeo frondes et caesa securibus urar.
hunc tamen infantem maternis demite ramis
et date nutrici ; nostraque sub arbore saepe
lac facitote bibat nostraque sub arbore ludat.
cumque loqui poterit, matrem facitote salutet
et tristis dicat "latet hoc in stipite mater."
stagna tamen timeat nec carpat ab arbore flores
et frutices omnes corpus putet esse dearum.
care uale coniunx, et tu, germana, paterque ;
qui, siqua est pietas, ab acutae uulnere falcis,
a pecoris morsu frondes defendite nostras.
et quoniam mihi fas ad uos incumbere non est,
erigite huc artus et ad oscula nostra uenite,
dum tangi possunt, paruumque attollite natum.
plura loqui nequeo. nam iam per candida mollis
colla liber serpit, summoque cacumine condor.
ex oculis remouete manus. sine munere uestro
contegat inductus morientia lumina cortex."
desierant simul ora loqui, simul esse ; diuque
corpore mutato rami caluere recentes.'

Dumque refert Iole factum mirabile, dumque
Eurytidos lacrimas admoto pollice siccat,
Alcmene (flet et ipsa tamen) conpescuit omnem
res noua tristitiam. nam limine constitit alto
paene puer dubiaque tegens lanugine malas
ora reformatus primos Iolaus in annos.
hoc illi dederat Iunonia muneris Hebe,
uicta uiri precibus. quae cum iurare pararet
dona tributuram post hunc se talia nulli,
non est passa Themis. 'nam iam discordia Thebae
bella mouent' dixit, 'Capaneusque nisi ab Ioue uinci
haud poterit, fientque pares in uulnere fratres,
subductaque suos manes tellure uidebit
uiuus adhuc uates ; ultusque parente parentem
natus erit facto pius et sceleratus eodem.
attonitusque malis, exul mentisque domusque.

uultibus Eumenidum matrisque agitabitur umbris,
donec eum coniunx fatale poposcerit aurum,
cognatumque latus Phegeius hauserit ensis.
tum demum magno petet hos Acheloia supplex
ab Ioue Callirhoe natis infantibus annos
neue necem sinat esse deum cultoris inultam.
Iuppiter his motus priuignae dona nurusque
praecipiet facietque uiros inpubibus annis.'
Haec ubi faticano uenturi praescia dixit
ore Themis, uario superi sermone fremebant,
et 'cur non aliis eadem dare dona liceret'
murmur erat. queritur ueteres Pallantias annos
coniugis esse sui, queritur canescere mitis
Iasiona Ceres, repetitum Mulciber aeuum
poscit Erichthonio; Venerem quoque cura futuri
tangit et Anchisae renouare paciscitur annos.
cui studeat, deus omnis habet, crescitque fauore
turbida seditio, donec sua Iuppiter ora,
soluit et 'o nostri siqua est reuerentia,' dixit
'quo ruitis? tantumne aliquis sibi posse uidetur,
fata quoque ut superet? fatis Iolaus in annos,
quos egit, rediit; fatis iuuenescere debent
Callirhoe geniti, non ambitione nec armis.
uos etiam, quoque hoc animo meliore feratis,
me quoque fata regunt. quae si mutare ualerem,
nec nostrum seri curuarent Aeacon anni,
perpetuumque aeui florem Rhadamanthus haberet
cum Minoe meo, qui propter amara senectae
pondera despicitur nec quo prius ordine regnat.'
dicta Iouis mouere deos; nec sustinet ullus,
cum uideat fessos Rhadamanthon et Aeacon annis
et Minoa, queri. qui, dum fuit integer aeui,
terruerat magnas ipso quoque nomine gentes.
tunc erat inualidus Deionidenque iuuentae
robore Miletum Phoeboque parente superbum
pertimuit, credensque suis insurgere regnis,
haud tamen est patriis arcere penatibus ausus.
Sponte fugis, Milete, tua celerique carina
Aegaeas metiris aquas et in Aside terra
moenia constituis positoris habentia nomen.
hic tibi, dum sequitur patriae curuamina ripae,
filia Maeandri totiens redeuntis eodem
cognita Cyanee, praestanti corpora forma,
Byblida cum Cauno, prolem est enixa gemellam.
Byblis in exemplo est ut ament concessa puellae;
Byblis Apollinei correpta cupidine fratris

non soror ut fratrem, nec qua debebat, amabat.
illa quidem primo nullos intellegit ignes,
nec peccare putat quod saepius oscula iungat,
quod sua fraterno circumdet bracchia collo,
mendacique diu pietatis fallitur umbra.
paulatim declinat amor, uisuraque fratrem
culta uenit nimiumque cupit formosa uideri,
et siqua est illic formosior, inuidet illi.
sed nondum manifesta sibi est nullumque sub illo
igne facit uotum ; uerumtamen aestuat intus.
iam dominum appellat, iam nomina sanguinis odit,
Byblida iam mauult quam se uocet ille sororem.
spes tamen obscenas animo demittere non est
ausa suo uigilans ; placida resoluta quiete
saepe uidet quod amat : uisa est quoque iungere fratri
corpus, et erubuit quamuis sopita iacebat.
somnus abit ; silet illa diu repetitque quietis
ipsa suae speciem dubiaque ita mente profatur :
'me miseram, tacitae quid uult sibi noctis imago ?
quam nolim rata sit ! cur haec ego somnia uidi ?
ille quidem est oculis quamuis formosus iniquis
et placet, et possim, si non sit frater, amare,
et me dignus erat. uerum nocet esse sororem.
dummodo tale nihil uigilans committere temptem,
saepe licet simili redeat sub imagine somnus.
testis abest somno, nec abest imitata uoluptas.
pro Venus et tenera uolucer cum matre Cupido,
gaudia quanta tuli ! quam me manifesta libido
contigit ! ut iacui totis resoluta medullis !
ut meminisse iuuat ! quamuis breuis illa uoluptas
noxque fuit praeceps et coeptis inuida nostris.
o ego, si liceat mutato nomine iungi,
quam bene, Caune, tuo poteram nurus esse parenti !
quam bene, Caune, meo poteras gener esse parenti !
omnia, di facerent, essent communia nobis,
praeter auos : tu me uellem generosior esses.
nescioquam facies igitur, pulcherrime, matrem ;
at mihi, quae male sum, quos tu, sortita parentes,
nil nisi frater eris. quod obest, id habebimus unum.
quid mihi significant ergo mea uisa ? quod autem
somnia pondus habent? an habent et somnia pondus?
di melius ! di nempe suas habuere sorores.
sic Saturnus Opem iunctam sibi sanguine duxit,
Oceanus Tethyn, Iunonem rector Olympi.

sunt superis sua iura. quid ad caelestia ritus
exigere humanos diuersaque foedera tempto?
aut nostro uetitus de corde fugabitur ardor,
aut hoc si nequeo, peream, precor, ante toroque
mortua conponar, positaeque det oscula frater.
et tamen arbitrium quaerit res ista duorum.
finge placere mihi: scelus esse uidebitur illi.
at non Aeolidae thalamos timuere sororum.
unde sed hos noui? cur haec exempla paraui?
quo feror? obscenae procul hinc discedite flammae,
nec, nisi qua fas est germanae, frater ametur.
si tamen ipse meo captus prior esset amore,
forsitan illius possem indulgere furori.
ergo ego, quae fueram non reiectura petentem,
ipsa petam? poterisne loqui? poterisne fateri?
coget amor, potero; uel, si pudor ora tenebit,
littera celatos arcana fatebitur ignes.'
hoc placet, haec dubiam uicit sententia mentem.
in latus erigitur cubitoque innixa sinistro
'uiderit: insanos' inquit 'fateamur amores.
ei mihi, quo labor? quem mens mea concipit ignem?'
et meditata manu conponit uerba trementi.
dextra tenet ferrum, uacuam tenet altera ceram.
incipit et dubitat, scribit damnatque tabellas,
et notat et delet, mutat culpatque probatque
inque uicem sumptas ponit positasque resumit.
quid uelit ignorat; quicquid factura uidetur,
displicet. in uultu est audacia mixta pudori.
scripta 'soror' fuerat; uisum est delere sororem
uerbaque correctis incidere talia ceris:
'quam, nisi tu dederis, non est habitura salutem,
hanc tibi mittit amans: pudet, a, pudet edere nomen.
et si quid cupiam quaeris, sine nomine uellem
posset agi mea causa meo, nec cognita Byblis
ante forem, quam spes uotorum certa fuisset.
esse quidem laesi poterat tibi pectoris index
et color et macies et uultus et umida saepe
lumina nec causa suspiria mota patenti
et crebri amplexus, et quae, si forte notasti,
oscula sentiri non esse sororia possent.
ipsa tamen, quamuis animo graue uulnus habebam,
quamuis intus erat furor igneus, omnia feci
(sunt mihi di testes), ut tandem sanior essem,
pugnauique diu uiolenta Cupidinis arma
effugere infelix, et plus quam ferre puellam
posse putes ego dura tuli. superata fateri

cogor opemque tuam timidis exposcere uotis.
tu seruare potes, tu perdere solus amantem:
elige utrum facias. non hoc inimica precatur,
sed quae, cum tibi sit iunctissima, iunctior esse
expetit et uinclo tecum propiore ligari.
iura senes norint et, quid liceatque nefasque
fasque sit, inquirant legumque examina seruent:
conueniens Venus est annis temeraria nostris.
quid liceat nescimus adhuc et cuncta licere
credimus et sequimur magnorum exempla deorum.
nec nos aut durus pater aut reuerentia famae
aut timor inpediet: tamen ut sit causa timendi,
dulcia fraterno sub nomine furta tegemus.
est mihi libertas tecum secreta loquendi,
et damus amplexus et iungimus oscula coram.
quantum est quod desit? miserere fatentis amores
et non fassurae, nisi cogeret ultimus ardor,
neue merere meo subscribi causa sepulcro.'
talia nequiquam perarantem plena reliquit
cera manum, summusque in margine uersus adhaesit.
protinus inpressa signat sua crimina gemma,
quam tinxit lacrimis (linguam defecerat umor),
deque suis unum famulis pudibunda uocauit
et pauidum blandita 'fer has, fidissime, nostro'
dixit, et adiecit longo post tempore 'fratri.'
cum daret, elapsae manibus cecidere tabellae.
omine turbata est: misit tamen. apta minister
tempora nactus adit traditque latentia uerba.
attonitus subita iuuenis Maeandrius ira
proicit acceptas lecta sibi parte tabellas
uixque manus retinens trepidantis ab ore ministri
'dum licet, o uetitae scelerate libidinis auctor,
effuge' ait 'qui, si nostrum tua fata pudorem
non traherent secum, poenas mihi morte dedisses.'
ille fugit pauidus dominaeque ferocia Cauni
dicta refert. palles audita, Bybli, repulsa,
et pauet obsessum glaciali frigore corpus.
mens tamen ut rediit, pariter rediere furores,
linguaque uix tales icto dedit aere uoces:
'et merito. quid enim temeraria uulneris huius
indicium feci? quid, quae celanda fuerunt,
tam cito commisi properatis uerba tabellis?
ante erat ambiguis animi sententia dictis
praetemptanda mihi. ne non sequeretur euntem,

parte aliqua ueli, qualis foret aura, notare
debueram tutoque mari decurrere, quae nunc
non exploratis inpleui lintea uentis.
auferor in scopulos igitur subuersaque toto
obruor oceano, neque habent mea uela recursus.
quid quod et ominibus certis prohibebar amori
indulgere meo, tum cum mihi ferre iubenti
excidit et fecit spes nostras cera caducas?
nonne uel illa dies fuerat uel tota uoluntas,
sed potius mutanda dies? deus ipse monebat
signaque certa dabat, si non male sana fuissem.
et tamen ipsa loqui, nec me committere cerae
debueram praesensque meos aperire furores.
uidisset lacrimas, uultum uidisset amantis,
plura loqui poteram, quam quae cepere tabellae.
inuito potui circumdare bracchia collo
et, si reicerer, potui moritura uideri
amplectique pedes adfusaque poscere uitam.
omnia fecissem, quorum si singula duram
flectere non poterant, potuissent omnia, mentem.
forsitan et missi sit quaedam culpa ministri:
non adiit apte nec legit idonea, credo,
tempora nec petiit horamque animumque uacantem.
haec nocuere mihi. neque enim est de tigride natus,
nec rigidas silices solidumue in pectore ferrum
aut adamanta gerit nec lac bibit ille leaenae.
uincetur. repetendus erit; nec taedia coepti
ulla mei capiam, dum spiritus iste manebit.
nam primum, si facta mihi reuocare liceret,
non coepisse fuit; coepta expugnare secundum est.
quippe nec ille potest, ut iam mea uota relinquam,
non tamen ausorum semper memor esse meorum;
et, quia desierim, leuiter uoluisse uidebor,
aut etiam temptasse illum insidiisque petisse;
uel certe non hoc, qui plurimus urguet et urit
pectora nostra, deo sed uicta libidine credar.
denique iam nequeo nil commisisse nefandum.
et scripsi et petii: temerata est nostra uoluntas.
ut nihil adiciam, non possum innoxia dici.
quod superest, multum est in uota, in crimina paruum.'
dixit, et (incertae tanta est discordia mentis)
cum pigeat temptasse, libet temptare; modumque
exit et infelix committit saepe repelli.
mox ubi finis abest, patriam fugit ille nefasque
inque peregrina ponit noua moenia terra.

Tum uero maestam tota Miletida mente
defecisse ferunt, tum uero a pectore uestem
diripuit planxitque suos furibunda lacertos.
iamque palam est demens inconcessamque fatetur
spem Veneris; sine qua patriam inuisosque penates
deserit et profugi sequitur uestigia fratris.
utque tuo motae, proles Semeleia, thyrso
Ismariae celebrant repetita triennia Bacchae,
Byblida non aliter latos ululasse per agros
Bubasides uidere nurus. quibus illa relictis
Caras et armiferos Lelegas Lyciamque pererrat.
iam Cragon et Limyren Xanthique reliquerat undas,
quoque Chimaera iugo mediis in partibus ignem,
pectus et ora leae, caudam serpentis habebat.
deficiunt siluae, cum tu lassata sequendo
concidis et dura positis tellure capillis,
Bybli, iaces frondesque tuo premis ore caducas.
saepe etiam nymphae teneris Lelegeides ulnis
tollere conantur, saepe, ut medeatur amori,
praecipiunt surdaeque adhibent solacia menti.
muta iacet uiridesque suis tenet unguibus herbas
Byblis et umectat lacrimarum gramina riuo.
Naidas his uenam, quae numquam arescere posset,
supposuisse ferunt. quid enim dare maius habebant?
protinus, ut secto piceae de cortice guttae,
utue tenax grauida manat tellure bitumen,
utue sub aduentu spirantis lene Fauoni
sole remollescit, quae frigore constitit, unda,
sic lacrimis consumpta suis Phoebeia Byblis
uertitur in fontem, qui nunc quoque uallibus illis
nomen habet dominae nigraque sub ilice manat.

Fama noui centum Cretaeas forsitan urbes
inplesset monstri, si non miracula nuper
Iphide mutato Crete propiora tulisset.
proxima Cnosiaco nam quondam Phaestia regno
progenuit tellus ignotum, nomine Ligdum,
ingenua de plebe uirum. nec census in illo
nobilitate sua maior, sed uita fidesque
inculpata fuit. grauidae qui coniugis aures
uocibus his monuit, cum iam prope partus adesset
'quae uoueam, duo sunt: minimo ut releuere dolore
utque marem parias. onerosior altera sors est,
et uires fortuna negat. quod abominor, ergo
edita forte tuo fuerit si femina partu,

(inuitus mando : pietas, ignosce) necetur.'
dixerat, et lacrimis uultum lauere profusis
tam qui mandabat, quam cui mandata dabantur.
sed tamen usque suum uanis Telethusa maritum
sollicitat precibus, ne spem sibi ponat in arto.
certa sua est Ligdo sententia. iamque ferendo
uix erat illa grauem maturo pondere uentrem,
cum medio noctis spatio sub imagine somni
Inachis ante torum, pompa comitata sacrorum,
aut stetit aut uisa est. inerant lunaria fronti
cornua cum spicis nitido flauentibus auro
et regale decus. cum qua latrator Anubis
sanctaque Bubastis uariusque coloribus Apis
quique premit uocem digitoque silentia suadet
sistraque erant numquamque satis quaesitus Osiris
plenaque somniferis serpens peregrina uenenis.
tum uelut excussam somno et manifesta uidentem
sic adfata dea est : ' pars o Telethusa mearum,
pone graues curas mandataque falle mariti.
nec dubites, cum te partu Lucina leuarit,
tollere quicquid erit. dea sum auxiliaris opemque
exorata fero, nec te coluisse quereris
ingratum numen.' monuit thalamoque recessit.
laeta toro surgit purasque ad sidera supplex
Cressa manus tollens, rata sint sua uisa, precatur.
ut dolor increuit, seque ipsum pondus in auras
expulit et nata est ignaro femina patre,
iussit ali mater puerum mentita ; fidemque
res habuit, neque erat ficti nisi conscia nutrix.
uota pater soluit nomenque inponit auitum :
Iphis auus fuerat. gauisa est nomine mater,
quod commune foret, ne quemquam falleret illo.
inde *in*cepta pia mendacia fraude latebant :
cultus erat pueri ; facies, quam siue puellae
siue dares puero, fuerat formosus uterque.
  Tertius interea decimo successerat annus,
cum pater, Iphi, tibi flauam despondet Ianthen,
inter Phaestiadas quae laudatissima formae
dote fuit uirgo, Dictaeo nata Teleste.
par aetas, par forma fuit, primasque magistris
accepere artes, elementa aetatis, ab isdem.
hinc amor ambarum tetigit rude pectus et aequum
uulnus utrique dedit. sed erat fiducia dispar :
coniugium pactaeque expectat tempora taedae,
quamque uirum putat esse, uirum fore credit Ianthe ;

Iphis amat, qua posse frui desperat, et auget
hoc ipsum flammas, ardetque in uirgine uirgo.
uixque tenens lacrimas 'quis me manet exitus,' inquit
'cognita quam nulli, quam prodigiosa nouaeque
cura tenet Veneris? si di mihi parcere nollent,
naturale malum saltem et de more dedissent.
nec uaccam uaccae nec equas amor urit equarum;
urit oues aries, sequitur sua femina ceruum.
sic et aues coeunt, interque animalia cuncta
femina femineo correpta cupidine nulla est.
uellem nulla forem. ne non tamen omnia Crete
monstra ferat, taurum dilexit filia Solis,
femina nempe marem: meus est furiosior illo,
si uerum profitemur, amor. tamen illa secuta est
spem Veneris, tamen illa dolis et imagine uaccae
passa bouem est, et erat qui deciperetur adulter.
huc licet ex toto sollertia confluat orbe,
ipse licet reuolet ceratis Daedalus alis,
quid faciet? num me puerum de uirgine doctis
artibus efficiet? num te mutabit, Ianthe?
quin animum firmas, teque ipsa recolligis, Iphi,
consiliique inopes et stultos excutis ignes?
quid sis nata, uide, nisi te quoque decipis ipsam,
et pete quod fas est, et ama quod femina debes.
spes est quae capiat, spes est quae pascat amorem:
hanc tibi res adimit. non te custodia caro
arcet ab amplexu nec cauti cura mariti,
non patris asperitas, non se negat ipsa roganti,
nec tamen est potiunda tibi, nec, ut omnia fiant,
esse potes felix, ut dique hominesque laborent.
nunc quoque uotorum nulla est pars uana meorum,
dique mihi faciles, quicquid ualuere, dederunt;
quodque ego, uult genitor, uult ipsa socerque futurus.
at non uult natura, potentior omnibus istis,
quae mihi sola nocet. uenit ecce optabile tempus,
luxque iugalis adest, et iam mea fiet Ianthe;
nec mihi continget; mediis sitiemus in undis.
pronuba quid Iuno, quid ad haec, Hymenaee, uenitis
sacra, quibus qui ducat abest, ubi nubimus ambae?'
pressit ab his uocem. nec lenius altera uirgo
aestuat utque celer uenias, Hymenaee, precatur.
quod petit haec, Telethusa timens modo tempora differt,

nunc ficto languore moram trahit, omina saepe
uisaque causatur. sed iam consumpserat omnem
materiam ficti, dilataque tempora taedae
institerant, unusque dies restabat. at illa
crinalem capiti uittam nataeque sibique
detrahit et passis aram conplexa capillis
'Isi, Paraetonium Mareoticaque arua Pharonque
quae colis et septem digestum in cornua Nilum,
fer, precor,' inquit 'opem nostroque medere timori.
te, dea, te quondam tuaque haec insignia uidi
cunctaque cognoui, sonitum comitantiaque aera
sistrorum, memorique animo tua iussa notaui.
quod uidet haec lucem, quod non ego punior, ecce
consilium munusque tuum est. miserere duarum
auxilioque iuua.' lacrimae sunt uerba secutae.
uisa dea est mouisse suas, et mouerat, aras,
et templi tremuere fores, imitataque lunam
cornua fulserunt, crepuitque sonabile sistrum.
non secura quidem, fausto tamen omine laeta
mater abit templo. sequitur comes Iphis euntem,
quam solita est, maiore gradu. nec candor in ore
permanet et uires augentur, et acrior ipse est
uultus, et incomptis breuior mensura capillis,
plusque uigoris adest habuit quam femina. nam quae
femina nuper eras, puer es. date munera templis
nec timida gaudete fide. dant munera templis,
addunt et titulum; titulus breue carmen habebat:
DONA PVER SOLVIT QVAE FEMINA VOVERAT IPHIS.
postera lux radiis latum patefecerat orbem,
cum Venus et Iuno sociosque Hymenaeus ad ignes
conueniunt, potiturque sua puer Iphis Ianthe.

LIBER DECIMVS

Inde per inmensum croceo uelatus amictu
aethera digreditur Ciconumque Hymenaeus ad oras
tendit et Orphea nequiquam uoce uocatur.
adfuit ille quidem; sed nec sollemnia uerba
nec laetos uultus nec felix attulit omen.
fax quoque, quam tenuit, lacrimoso stridula fumo
usque fuit nullosque inuenit motibus ignes.
exitus auspicio grauior; nam nupta per herbas
dum noua Naiadum turba comitata uagatur,
occidit in talum serpentis dente recepto.

quam satis ad superas postquam Rhodopeius auras
defleuit uates, ne non temptaret et umbras,
ad Styga Taenaria est ausus descendere porta
perque leues populos simulacraque functa sepulcro
Persephonen adiit inamoenaque regna tenentem
umbrarum dominum. pulsisque ad carmina neruis
sic ait: 'o positi sub terra numina mundi,
in quem reccidimus, quicquid mortale creamur.
si licet et falsi positis ambagibus oris
uera loqui sinitis, non huc, ut opaca uiderem
Tartara, descendi, nec uti uillosa colubris
terna Medusaei uincirem guttura monstri.
causa uiae est coniunx, in quam calcata uenenum
uipera diffudit crescentesque abstulit annos.
posse pati uolui nec me temptasse negabo.
uicit Amor. supera deus hic bene notus in ora est,
an sit et hic, dubito. sed et hic tamen auguror esse;
famaque si ueteris non est mentita rapinae,
uos quoque iunxit Amor. per ego haec loca plena timoris,
per Chaos hoc ingens uastique silentia regni,
Eurydices, oro, properata retexite fata.
omnia debentur uobis, paulumque morati
serius aut citius sedem properamus ad unam.
tendimus huc omnes, haec est domus ultima, uosque
humani generis longissima regna tenetis.
haec quoque, cum iustos matura peregerit annos,
iuris erit uestri; pro munere poscimus usum.
quod si fata negant ueniam pro coniuge, certum est
nolle redire mihi: leto gaudete duorum.'
talia dicentem neruosque ad uerba mouentem
exsangues flebant animae; nec Tantalus undam
captauit refugam, stupuitque Ixionis orbis,
nec carpsere iecur uolucres, urnisque uacarunt
Belides, inque tuo sedisti, Sisyphe, saxo.
tunc primum lacrimis uictarum carmine fama est
Eumenidum maduisse genas. nec regia coniunx
sustinet oranti, nec qui regit ima, negare,
Eurydicenque uocant. umbras erat illa recentes
inter et incessit passu de uulnere tardo.
hanc simul et legem Rhodopeius accipit Orpheus,
ne flectat retro sua lumina, donec Auernas
exierit ualles; aut inrita dona futura.
carpitur adcliuis per muta silentia trames,
arduus, obscurus, caligine densus opaca.

nec procul afuerunt telluris margine summae ;
hic, ne deficeret, metuens auidusque uidendi
flexit amans oculos ; et protinus illa relapsa est,
bracchiaque intendens prendique et prendere certans
nil nisi cedentes infelix arripit auras.
iamque iterum moriens non est de coniuge quicquam
questa suo ; quid enim nisi se quereretur amatam ?
supremumque ' uale,' quod iam uix auribus ille
acciperet, dixit reuolutaque rursus eodem est.
non aliter stupuit gemina nece coniugis Orpheus,
quam tria qui timidus, medio portante catenas,
colla canis uidit ; quem non pauor ante reliquit,
quam natura prior, saxo per corpus oborto ;
quique in se crimen traxit uoluitque uideri
Olenos esse nocens, tuque, o confisa figurae,
infelix Lethaea, tuae, iunctissima quondam
pectora, nunc lapides, quos umida sustinet Ide.
orantem frustraque iterum transire uolentem
portitor arcuerat. septem tamen ille diebus
squalidus in ripa Cereris sine munere sedit :
cura dolorque animi lacrimaeque alimenta fuere.
esse deos Erebi crudeles questus, in altam
se recipit Rhodopen pulsumque Aquilonibus Haemum.

Tertius aequoreis inclusum Piscibus annum
finierat Titan, omnemque refugerat Orpheus
femineam Venerem, seu quod male cesserat illi,
siue fidem dederat. multas tamen ardor habebat
iungere se uati, multae doluere repulsae.
ille etiam Thracum populis fuit auctor, amorem
in teneros transferre mares citraque iuuentam
aetatis breue uer et primos carpere flores.

Collis erat collemque super planissima campi
area, quam uiridem faciebant graminis herbae.
umbra loco deerat. qua postquam parte resedit
dis genitus uates et fila sonantia mouit,
umbra loco uenit. non Chaonis afuit arbor,
non nemus Heliadum, non frondibus aesculus altis,
nec tiliae molles, nec fagus et innuba laurus,
nec coryli fragiles et fraxinus utilis hastis
enodisque abies curuataque glandibus ilex
et platanus genialis acerque coloribus inpar
amnicolaeque simul salices et aquatica lotos
perpetuoque uirens buxum tenuesque myricae
et bicolor myrtus et bacis caerula tinus.

uos quoque, flexipedes hederae, uenistis et una
pampineae uites et amictae uitibus ulmi
ornique et piceae pomoque onerata rubenti
arbutus et lentae, uictoris praemia, palmae
et succincta comas hirsutaque uertice pinus,
grata deum matri; siquidem Cybeleius Attis
exuit hac hominem truncoque induruit illo.
Adfuit huic turbae metas imitata cupressus,
nunc arbor, puer ante deo dilectus ab illo,
qui citharam neruis et neruis temperat arcum.
namque sacer nymphis Carthaea tenentibus arua
ingens ceruus erat, lateque patentibus altas
ipse suo capiti praebebat cornibus umbras.
cornua fulgebant auro, demissaque in armos
pendebant tereti gemmata monilia collo.
bulla super frontem paruis argentea loris
uincta mouebatur; parili *l*eu*i*tate nitebant
auribus e geminis circum caua tempora bacae.
isque metu uacuus naturalique pauore
deposito celebrare domos mulcendaque colla
quamlibet ignotis manibus praebere solebat.
sed tamen ante alios, Ceae pulcherrime gentis,
gratus erat, Cyparisse, tibi. tu pabula ceruum
ad noua, tu liquidi ducebas fontis ad undam,
tu modo texebas uarios per cornua flores,
nunc eques in tergo residens huc laetus et illuc
mollia purpureis frenabas ora capistris.
aestus erat mediusque dies, solisque uapore
concaua litorei feruebant bracchia Cancri:
fessus in herbosa posuit sua corpora terra
ceruus et arborea frigus ducebat ab umbra.
hunc puer inprudens iaculo Cyparissus acuto
fixit; et ut saeuo morientem uulnere uidit,
uelle mori statuit. quae non solacia Phoebus
dixit? et ut leuiter pro materiaque doleret
admonuit; gemit ille tamen munusque supremum
hoc petit a superis, ut tempore lugeat omni.
iamque per inmensos egesto sanguine fletus
in uiridem uerti coeperunt membra colorem,
et modo qui niuea pendebant fronte capilli,
horrida caesaries fieri sumptoque rigore
sidereum gracili spectare cacumine caelum.
ingemuit tristisque deus 'lugebere nobis
lugebisque alios aderisque dolentibus' inquit.
Tale nemus uates attraxerat inque ferarum
concilio medius turba uolucrumque sedebat.

ut satis inpulsas temptauit pollice chordas
et sensit uarios, quamuis diuersa sonarent,
concordare modos, hoc uocem carmine mouit:
'Ab Ioue, Musa parens, cedunt Iouis omnia regno,
carmina nostra moue. Iouis est mihi saepe potestas
dicta. prius cecini plectro grauiore Gigantas
sparsaque Phlegraeis uictricia fulmina campis;
nunc opus est leuiore lyra, puerosque canamus
dilectos superis, inconcessisque puellas
ignibus attonitas meruisse libidine poenam.
Rex superum Phrygii quondam Ganymedis amore
arsit, et inuentum est aliquid quod Iuppiter esse,
quam quod erat, mallet. nulla tamen alite uerti
dignatur, nisi quae posset sua fulmina ferre.
nec mora, percusso mendacibus aere pennis
abripit Iliaden; qui nunc quoque pocula miscet
inuitaque Ioui nectar Iunone ministrat.
Te quoque, Amyclide, posuisset in aethere Phoebus,
tristia si spatium ponendi fata dedissent.
qua licet, aeternus tamen es; quotiensque repellit
uer hiemem Piscique Aries succedit aquoso,
tu totiens oreris uiridique in caespite flores.
te meus ante omnes genitor dilexit, et orbe
in medio positi caruerunt praeside Delphi,
dum deus Eurotan inmunitamque frequentat
Sparten. nec citharae nec sunt in honore sagittae.
inmemor ipse sui non retia ferre recusat,
non tenuisse canes, non per iuga montis iniqui
ire comes, longaque alit adsuetudine flammas.
iamque fere medius Titan uenientis et actae
noctis erat spatioque pari distabat utrimque:
corpora ueste leuant et suco pinguis oliui
splendescunt latique ineunt certamina disci.
quem prius aerias libratum Phoebus in auras
misit et oppositas disiecit pondere nubes.
reccidit in solidam longo post tempore terram
pondus et exhibuit iunctam cum uiribus artem.
protinus inprudens actusque cupidine lusus
tollere Taenarides orbem properabat. at illum
dura repercusso subiecit uerbere tellus
in uultus, Hyacinthe, tuos. expalluit aeque
quam puer ipse deus conlapsosque excipit artus,
et modo te refouet, modo tristia uulnera siccat,
nunc animam admotis fugientem sustinet herbis.

nil prosunt artes: erat inmedicabile uulnus.
ut siquis uiolas riguoue papauer in horto
liliaque infringat fuluis haerentia linguis,
marcida demittant subito caput illa uietum
nec se sustineant spectentque cacumine terram;
sic uultus moriens iacet, et defecta uigore
ipsa sibi est oneri ceruix umeroque recumbit.
"laberis, Oebalide, prima fraudate iuuenta,"
Phoebus ait "uideoque tuum, mea crimina, uulnus.
tu dolor es facinusque meum; mea dextera leto
inscribenda tuo est. ego sum tibi funeris auctor.
quae mea culpa tamen? nisi si lusisse uocari
culpa potest, nisi culpa potest et amasse uocari.
atque utinam merito uitam tecumque liceret
reddere. quod quoniam fatali lege tenemur,
semper eris mecum memorique haerebis in ore.
te lyra pulsa manu, te carmina nostra sonabunt,
flosque nouus scripto gemitus imitabere nostros.
tempus et illud erit, quo se fortissimus heros
addat in hunc florem folioque legatur eodem."
talia dum uero memorantur Apollinis ore,
ecce cruor, qui fusus humo signauerat herbas,
desinit esse cruor, Tyrioque nitentior ostro
flos oritur formamque capit quam lilia, si non
purpureus color his, argenteus esset in illis.
non satis hoc Phoebo est (is enim fuit auctor honoris):
ipse suos gemitus foliis inscribit, et AI AI
flos habet inscriptum, funestaque littera ducta est.
nec genuisse pudet Sparten Hyacinthon, honorque
durat in hoc aeui; celebrandaque more priorum
annua praelata redeunt Hyacinthia pompa.

At si forte roges fecundam Amathunta metallis
an genuisse uelit Propoetidas, abnuet aeque
atque illos, gemino quondam quibus aspera cornu
frons erat; unde etiam nomen traxere Cerastae.
ante fores horum stabat Iouis Hospitis ara;
ignarus sceleris quam si quis sanguine tinctam
aduena uidisset, mactatos crederet illic
lactantes uitulos Amathusiacasque bidentes:
hospes erat caesus. sacris offensa nefandis
ipsa suas urbes Ophiusiaque arua parabat
deserere alma Venus. "sed quid loca grata, quid urbes
peccauere meae? quod" dixit "crimen in illis?
exilio poenam potius gens inpia pendat,
uel nece, uel si quid medium est mortisque fugaeque.

idque quid esse potest, nisi uersae poena figurae?"
dum dubitat, quo mutet eos, ad cornua uultum
flexit et admonita est haec illis posse relinqui;
grandiaque in toruos transformat membra iuuencos.
  Sunt tamen obscenae Venerem Propoetides ausae
esse negare deam. pro quo sua, numinis ira,
corpora cum forma primae uulgasse feruntur;
utque pudor cessit sanguisque induruit oris,
in rigidum paruo silicem discrimine uersae.
  Quas quia Pygmalion aeuum per crimen agentis
uiderat, offensus uitiis, quae plurima menti
femineae natura dedit, sine coniuge caelebs
uiuebat thalamique diu consorte carebat.
interea niueum mira feliciter arte
sculpsit ebur formamque dedit, qua femina nasci
nulla potest; operisque sui concepit amorem.
uirginis est uerae facies, quam uiuere credas,
et, si non obstet reuerentia, uelle moueri:
ars adeo latet arte sua. miratur et haurit
pectore Pygmalion simulati corporis ignes.
saepe manus operi temptantes admouet, an sit
corpus an illud ebur; nec adhuc ebur esse fatetur.
oscula dat reddique putat, loquiturque tenetque,
et credit tactis digitos insidere membris,
et metuit pressos ueniat ne liuor in artus.
et modo blanditias adhibet, modo grata puellis
munera fert illi conchas teretesque lapillos
et paruas uolucres et flores mille colorum
liliaque pictasque pilas et ab arbore lapsas
Heliadum lacrimas; ornat quoque uestibus artus,
dat digitis gemmas, dat longa monilia collo;
aure leues bacae, redimicula pectore pendent.
cuncta decent: nec nuda minus formosa uidetur.
collocat hanc stratis concha Sidonide tinctis
appellatque tori sociam adclinataque colla
mollibus in plumis, tamquam sensura, reponit.
festa dies Veneris tota celeberrima Cypro
uenerat, et pandis inductae cornibus aurum
conciderant ictae niuea ceruice iuuencae,
turaque fumabant; cum munere functus ad aras
constitit et timide "si di dare cuncta potestis,
sit coniunx, opto," non ausus "eburnea uirgo"
dicere, Pygmalion "similis mea" dixit "eburnae."
sensit, ut ipsa suis aderat Venus aurea festis,
uota quid illa uelint; et, amici numinis omen,

flamma ter accensa est apicemque per aera duxit.
ut rediit, simulacra suae petit ille puellae
incumbensque toro dedit oscula; uisa tepere est.
admouet os iterum, manibus quoque pectora temptat:
temptatum mollescit ebur positoque rigore
subsidit digitis ceditque, ut Hymettia sole
cera remollescit tractataque pollice multas
flectitur in facies ipsoque fit utilis usu.
dum stupet et dubie gaudet fallique ueretur,
rursus amans rursusque manu sua uota retractat.
corpus erat: saliunt temptatae pollice uenae.
tum uero Paphius plenissima concipit heros
uerba, quibus Veneri grates agit, oraque tandem
ore suo non falsa premit; dataque oscula uirgo
sensit et erubuit, timidumque ad lumina lumen
attollens pariter cum caelo uidit amantem.
coniugio, quod fecit, adest dea. iamque coactis
cornibus in plenum nouiens lunaribus orbem
illa Paphon genuit, de qua tenet insula nomen.
   Editus hac ille est, qui, si sine prole fuisset,
inter felices Cinyras potuisset haberi.
dira canam; procul hinc natae, procul este parentes.
aut, mea si uestras mulcebunt carmina mentes,
desit in hac mihi parte fides, nec credite factum,
uel, si credetis, facti quoque credite poenam.
si tamen admissum sinit hoc natura uideri,
[gentibus Ismariis et nostro gratulor orbi.]
gratulor huic terrae, quod abest regionibus illis,
quae tantum genuere nefas. sit diues amomo
cinnamaque costumque suum sudataque ligno
tura ferat floresque alios Panchaia tellus,
dum ferat et murram: tanti noua non fuit arbor.
ipse negat nocuisse tibi sua tela Cupido,
Myrrha, facesque suas a crimine uindicat isto.
stipite te Stygio tumidisque adflauit echidnis
e tribus una soror. scelus est odisse parentem;
hic amor est odio maius scelus. undique lecti
te cupiunt proceres, totoque Oriente iuuenta
ad thalami certamen adest. ex omnibus unum
elige, Myrrha, uirum, dum ne sit in omnibus unus.
illa quidem sentit foedoque repugnat amori,
et secum "quo mente feror? quid molior?" inquit:
"di, precor, et pietas sacrataque iura parentum,
hoc prohibete nefas scelerique resistite nostro;
si tamen hoc scelus est. sed enim damnare negatur

hanc Venerem pietas, coeuntque animalia nullo
cetera dilectu; nec habetur turpe iuuencae
ferre patrem tergo, fit equo sua filia coniunx,
quasque creauit, init pecudes caper, ipsaque, cuius
semine concepta est, ex illo concipit ales.
felices, quibus ista licent. humana malignas
cura dedit leges, et quod natura remittit,
inuida iura negant. gentes tamen esse feruntur,
in quibus et nato genetrix et nata parenti
iungitur, et pietas geminato crescit amore.
me miseram, quod non nasci mihi contigit illic,
fortunaque loci laedor. quid in ista reuoluor?
spes interdictae, discedite. dignus amari
ille, sed ut pater, est. ergo si filia magni
non essem Cinyrae, Cinyrae concumbere possem.
nunc quia iam meus est, non est meus, ipsaque damno
est mihi proximitas: aliena potentior essem.
ire libet procul hinc patriaeque relinquere fines,
dum scelus effugiam. retinet malus ardor amantem,
ut praesens spectem Cinyram tangamque loquarque
osculaque admoueam, si nil conceditur ultra.
ultra autem sperare aliquid potes, inpia uirgo?
et quot confundas et iura et nomina sentis?
tune eris et matris paelex et adultera patris?
tune soror nati genetrixque uocabere fratris?
nec metues atro crinitas angue sorores,
quas facibus saeuis oculos atque ora petentes
noxia corda uident? at tu, dum corpore non es
passa nefas, animo ne concipe, neue potentis
concubitu uetito naturae pollue foedus.
uelle puta: res ipsa uetat. pius ille memorque est
moris. et o uellem similis furor esset in illo."
  Dixerat, at Cinyras, quem copia digna procorum
quid faciat dubitare facit, scitatur ab ipsa
nominibus dictis, cuius uelit esse mariti.
illa silet primo patriisque in uultibus haerens
aestuat et tepido suffundit lumina rore.
uirginei Cinyras haec credens esse timoris
flere uetat siccatque genas atque oscula iungit.
Myrrha datis nimium gaudet; consultaque, qualem
optet habere uirum, "similem tibi" dixit. at ille
non intellectam uocem conlaudat et "esto
tam pia semper" ait. pietatis nomine dicto
demisit uultus sceleris sibi conscia uirgo.
noctis erat medium, curasque et corpora somnus

soluerat. at uirgo Cinyreia peruigil igni
carpitur indomito furiosaque uota retractat.
et modo desperat, modo uult temptare, pudetque
et cupit, et quid agat non inuenit. utque securi
saucia trabs ingens, ubi plaga nouissima restat,
quo cadat in dubio est omnique a parte timetur;
sic animus uario labefactus uulnere nutat
huc leuis atque illuc momentaque sumit utroque.
nec modus et requies, nisi mors, reperitur amoris.
mors placet. erigitur laqueoque innectere fauces
destinat; et zona summo de poste reuincta
“care uale Cinyra causamque intellege mortis”
dixit et aptabat pallenti uincula collo.
  Murmura uerborum fidas nutricis ad aures
peruenisse ferunt, limen seruantis alumnae.
surgit anus reseratque fores, mortisque paratae
instrumenta uidens, spatio conclamat eodem
seque ferit scinditque sinus ereptaque collo
uincula dilaniat. tum denique flere uacauit,
tum dare conplexus laqueique requirere causam.
muta silet uirgo terramque inmota tuetur
et deprensa dolet tardae conamina mortis.
instat anus canosque suos et inania nudans
ubera per cunas alimentaque prima precatur
ut sibi committat quicquid dolet. illa rogantem
auersata gemit. certa est exquirere nutrix
nec solam spondere fidem. “dic” inquit “opemque
me sine ferre tibi; non est mea pigra senectus.
seu furor est, habeo quae carmine sanet et herbis,
siue aliquis nocuit, magico lustrabere ritu,
ira deum siue est, sacris placabilis ira.
quid rear ulterius? certe fortuna domusque
sospes et in cursu est, uiuit genetrixque paterque.”
Myrrha, patre audito, suspiria duxit ab imo
pectore. nec nutrix etiamnum concipit ullum
mente nefas, aliquemque tamen praesentit amorem;
propositique tenax, quodcumque est, orat, ut ipsi
indicet, et gremio lacrimantem tollit anili
atque ita conplectens infirmis membra lacertis
“sensimus;” inquit “amas. et in hoc mea (pone timorem)
sedulitas erit apta tibi, nec sentiet umquam
hoc pater.” exiluit gremio furibunda torumque
ore premens “discede, precor, miseroque pudori
parce” ait. instanti “discede aut desine” dixit

"quaerere, quid doleam; scelus est, quod scire laboras."
horret anus tremulasque manus annisque metuque
tendit et ante pedes supplex procumbit alumnae
et modo blanditur, modo, si non conscia fiat,
terret; et indicium laquei coeptaeque minatur
mortis et officium commisso spondet amori.
extulit illa caput lacrimisque inpleuit obortis
pectora nutricis; conataque saepe fateri
saepe tenet uocem pudibundaque uestibus ora
texit et "o" dixit "felicem coniuge matrem."
hactenus, et gemuit. gelidos nutricis in artus
ossaque (sensit enim) penetrat tremor, albaque toto
uertice canities rigidis stetit hirta capillis.
multaque, ut excuteret diros, si posset, amores,
addidit. at uirgo scit se non falsa moneri,
certa mori tamen est, si non potiatur amore.
"uiue," ait haec "potiere tuo;" et non ausa "parente"
dicere conticuit promissaque numine firmat.
Festa piae Cereris celebrabant annua matres
illa quibus niuea uelatae corpora ueste
primitias frugum dant spicea serta suarum
perque nouem noctes Venerem tactusque uiriles
in uetitis numerant. turba Cenchreis in illa,
regis adest coniunx, arcanaque sacra frequentat.
ergo legitima uacuus dum coniuge lectus,
nacta grauem uino Cinyram male sedula nutrix,
nomine mentito ueros exponit amores
et faciem laudat. quaesitis uirginis annis
"par" ait "est Myrrhae." quam postquam adducere iussa est
utque domum rediit, "gaude, mea" dixit "alumna;
uicimus." infelix non toto pectore sentit
laetitiam uirgo, praesagaque pectora maerent,
sed tamen et gaudet: tanta est discordia mentis.
tempus erat, quo cuncta silent, interque Triones
flexerat obliquo plaustrum temone Bootes:
ad facinus uenit illa suum. fugit aurea caelo
luna, tegunt nigrae latitantia sidera nubes,
nox caret igne suo. primus tegis, Icare, uultus,
Erigoneque pio sacrata parentis amore.
ter pedis offensi signo est reuocata, ter omen
funereus bubo letali carmine fecit;
it tamen, et tenebrae minuunt noxque atra pudorem;

nutricisque manum laeua tenet, altera motu
caecum iter explorat. thalami iam limina tangit
iamque fores aperit, iam ducitur intus; at illi
poplite succiduo genua intremuere, fugitque
et color et sanguis, animusque relinquit euntem.
quoque suo proprior sceleri est, magis horret, et ausi
paenitet, et uellet non cognita posse reuerti.
cunctantem longaeua manu deducit et alto
admotam lecto cum traderet "accipe," dixit
"ista tua est, Cinyra" deuotaque corpora iunxit.
accipit obsceno genitor sua uiscera lecto
uirgineosque metus leuat hortaturque timentem.
forsitan aetatis quoque nomine "filia" dixit,
dixit et illa "pater," sceleri ne nomina desint.
plena patris thalamis excedit et inpia diro
semina fert utero conceptaque crimina portat.
postera nox facinus geminat: nec finis in illa est.
cum tandem Cinyras, auidus cognoscere amantem
post tot concubitus, inlato lumine uidit
et scelus et natam uerbisque dolore retentis
pendenti nitidum uagina deripit ensem.
Myrrha fugit tenebrisque et caecae munere noctis
intercepta neci est; latosque uagata per agros
palmiferos Arabas Panchaeaque rura relinquit.
perque nouem errauit redeuntis cornua lunae,
cum tandem terra requieuit fessa Sabaea.
uixque uteri portabat onus. tum nescia uoti
atque inter mortisque metus et taedia uitae
est tales conplexa preces: "o siqua patetis
numina confessis, merui nec triste recuso
supplicium. sed ne uiolem uiuosque superstes
mortuaque exstinctos, ambobus pellite regnis
mutataeque mihi uitamque necemque negate."
numen confessis aliquod patet: ultima certe
uota suos habuere deos. nam crura loquentis
terra superuenit, ruptosque obliqua per ungues
porrigitur radix, longi firmamina trunci,
ossaque robur agunt, mediaque manente medulla
sanguis it in sucos, in magnos bracchia ramos,
in paruos digiti, duratur cortice pellis.
iamque grauem crescens uterum perstrinxerat arbor
pectoraque obruerat collumque operire parabat;
non tulit illa moram, uenientique obuia ligno
subsedit mersitque suos in cortice uultus.
quae quamquam amisit ueteres cum corpore sensus,

flet tamen, et tepidae manant ex arbore guttae.
est honor e lacrimis, stillataque cortice murra
nomen erile tenet nulloque tacebitur aeuo.
At male conceptus sub robore creuerat infans
quaerebatque uiam, qua se genetrice relicta
exsereret; media grauidus tumet arbore uenter.
tendit onus matrem; neque habent sua uerba dolores,
nec Lucina potest parientis uoce uocari.
nitenti tamen est similis curuataque crebros
dat gemitus arbor lacrimisque cadentibus umet.
constitit ad ramos mitis Lucina dolentes
admouitque manus et uerba puerpera dixit.
arbor agit rimas et fissa cortice uiuum
reddit onus, uagitque puer; quem mollibus herbis
Naides inpositum lacrimis unxere parentis.
laudaret faciem Liuor quoque; qualia namque
corpora nudorum tabula pinguntur Amorum,
talis erat; sed, ne faciat discrimina cultus,
aut huic adde leues aut illis deme pharetras.
labitur occulte fallitque uolatilis aetas,
et nihil est annis uelocius. ille sorore
natus auoque suo, qui conditus arbore nuper,
nuper erat genitus, modo formosissimus infans,
iam iuuenis, iam uir, iam se formosior ipso est;
iam placet et Veneri matrisque ulciscitur ignes.
namque pharetratus dum dat puer oscula matri
inscius extanti destrinxit harundine pectus.
laesa manu natum dea reppulit. altius actum
uulnus erat specie primoque fefellerat ipsam.
capta uiri forma non iam Cythereia curat
litora, non alto repetit Paphon aequore cinctam
piscosamque Cnidon grauidamue Amathunta metallis;
abstinet et caelo: caelo praefertur Adonis.
hunc tenet, huic comes est; adsuetaque semper in umbra
indulgere sibi formamque augere colendo,
per iuga, per siluas dumosaque saxa uagatur
fine genu uestem ritu succincta Dianae
hortaturque canes tutaeque animalia praedae,
aut pronos lepores aut celsum in cornua ceruum
aut agitat dammas; a fortibus abstinet apris
raptoresque lupos armatosque unguibus ursos
uitat et armenti saturatos caede leones.

te quoque, ut hos timeas, siquid prodesse monendo
possit, Adoni, monet, "fortis" que "fugacibus esto;"
inquit "in audaces non est audacia tuta.
parce meo, iuuenis, temerarius esse periclo,
neue feras, quibus arma dedit natura, lacesse,
stet mihi ne magno tua gloria. non mouet aetas
nec facies nec quae Venerem mouere leones
saetigerosque sues oculosque animosque ferarum.
fulmen habent acres in aduncis dentibus apri,
inpetus est fuluis et uasta leonibus ira,
inuisumque mihi genus est." quae causa, roganti
"dicam" ait "et ueteris monstrum mirabere culpae.
sed labor insolitus iam me lassauit, et ecce
opportuna sua blanditur populus umbra,
datque torum caespes; libet hac requiescere tecum."
et requieuit humo pressitque et gramen et ipsum,
inque sinu iuuenis posita ceruice reclinis
sic ait ac mediis interserit oscula uerbis.

"Forsitan audieris aliquam certamine cursus
ueloces superasse uiros. non fabula rumor
ille fuit; superabat enim. nec dicere posses,
laude pedum formaene bono praestantior esset.
scitanti deus huic de coniuge "coniuge" dixit
"nil opus est, Atalanta, tibi: fuge coniugis usum.
nec tamen effugies teque ipsa uiua carebis."
territa sorte dei per opacas innuba siluas
uiuit et instantem turbam uiolenta procorum
condicione fugat, nec "sum potiunda, nisi" inquit
"uicta prius cursu. pedibus contendite mecum:
praemia ueloci coniunx thalamique dabuntur,
mors pretium tardis. ea lex certaminis esto."
illa quidem inmitis; sed (tanta potentia formae est)
uenit ad hanc legem temeraria turba procorum.
sederat Hippomenes cursus spectator iniqui
et "petitur cuiquam per tanta pericula coniunx?"
dixerat ac nimios iuuenum damnarat amores.
ut faciem et posito corpus uelamine uidit,
quale meum, uel quale tuum, si femina fias,
obstipuit, tollensque manus "ignoscite," dixit
"quos modo culpaui. nondum mihi praemia nota,
quae peteretis, erant." laudando concipit ignes
et, ne quis iuuenum currat uelocius, optat
inuidiaque timet. "sed cur certaminis huius
intemptata mihi fortuna relinquitur?" inquit
"audentes deus ipse iuuat." dum talia secum
exigit Hippomenes, passu uolat alite uirgo.

quae quamquam Scythica non setius ire sagitta
Aonio uisa est iuueni, tamen ille decorem
miratur magis ; et cursus facit ille decorem.
aura refert uibrata citis talaria plantis,
tergaque iactantur crines per eburnea, quaeque
poplitibus suberant picto genualia limbo ;
inque puellari corpus candore ruborem
traxerat, haud aliter quam cum super atria uelum
candida purpureum simulatas inficit umbras.
dum notat haec hospes, decursa nouissima meta est
et tegitur festa uictrix Atalanta corona.
dant gemitum uicti penduntque ex foedere poenas.
non tamen euentu iuuenis deterritus horum
constitit in medio, uultuque in uirgine fixo
"quid facilem titulum superando quaeris inertes?
mecum confer :" ait "seu me fortuna potentem
fecerit, a tanto non indignabere uinci ;
namque mihi genitor Megareus Onchestius, illi
est Neptunus auus, pronepos ego regis aquarum,
nec uirtus citra genus est ; seu uincar, habebis
Hippomene uicto magnum et memorabile nomen."
talia dicentem molli Schoeneia uultu
adspicit et dubitat, superari an uincere malit.
atque ita "quis deus hunc formosis" inquit "iniquus
perdere uult caraeque iubet discrimine uitae
coniugium petere hoc? non sum, me iudice, tanti.
nec forma tangor (poteram tamen hac quoque tangi)
sed quod adhuc puer est ; non me mouet ipse, sed aetas.
quid quod inest uirtus et mens interrita leti?
quid quod ab aequorea numeratur origine quartus?
quid quod amat tantique putat conubia nostra,
ut pereat, si me fors illi dura negarit?
dum licet, hospes, abi thalamosque relinque cruentos.
coniugium crudele meum est. tibi nubere nulla
nolet, et optari potes a sapiente puella.
cur tamen est mihi cura tui, tot iam ante peremptis?
uiderit! intereat, quoniam tot caede procorum
admonitus non est agiturque in taedia uitae.
occidet hic igitur, uoluit quia uiuere mecum,
indignamque necem pretium patietur amoris?
non erit inuidiae uictoria nostra ferendae.
sed non culpa mea est. utinam desistere uelles,

aut, quoniam es demens, utinam uelocior esses!
at quam uirgineus puerili uultus in ore est!
a, miser Hippomene, nollem tibi uisa fuissem.
uiuere dignus eras. quod si felicior essem,
nec mihi coniugium fata inportuna negarent,
unus eras cum quo sociare cubilia uellem."
dixerat, utque rudis primoque Cupidine tacta,
quid facit ignorans, amat et non sentit amorem.
iam solitos poscunt cursus populusque paterque,
cum me sollicita proles Neptunia uoce
inuocat Hippomenes "Cytherea" que "conprecor, ausis
adsit" ait "nostris et quos dedit adiuuet ignes."
detulit aura preces ad me non inuida blandas;
motaque sum, fateor. nec opis mora longa dabatur.
est ager, indigenae Tamasenum nomine dicunt,
telluris Cypriae pars optima, quam mihi prisci
sacrauere senes templisque accedere dotem
hanc iussere meis. medio nitet arbor in aruo,
fulua comam, fuluo ramis crepitantibus auro.
hinc tria forte mea ueniens decerpta ferebam
aurea poma manu; nullique uidenda nisi ipsi
Hippomenen adii docuique, quis usus in illis.
signa tubae dederant, cum carcere pronus uterque
emicat et summam celeri pede libat harenam.
posse putes illos sicco freta radere passu
et segetis canae stantes percurrere aristas.
adiciunt animos iuueni clamorque fauorque
uerbaque dicentum "nunc, nunc incumbere tempus.
Hippomene, propera. nunc uiribus utere totis.
pelle moram, uinces." dubium, Megareius heros
gaudeat, an uirgo magis his Schoeneia dictis.
o quotiens, cum iam posset transire, morata est
spectatosque diu uultus inuita reliquit!
aridus e lasso ueniebat anhelitus ore,
metaque erat longe. tum denique de tribus unum
fetibus arboreis proles Neptunia misit.
obstipuit uirgo nitidique cupidine pomi
declinat cursus aurumque uolubile tollit.
praeterit Hippomenes; resonant spectacula plausu.
illa moram celeri cessataque tempora cursu
corrigit atque iterum iuuenem post terga relinquit.
et rursus pomi iactu remorata secundi
consequitur transitque uirum. pars ultima cursus
restabat; "nunc" inquit "ades, dea muneris auctor."

inque latus campi, quo tardius illa rediret,
iecit ab obliquo nitidum iuuenaliter aurum.
an peteret uirgo uisa est dubitare: coegi
tollere et adieci sublato pondera malo
inpediique oneris pariter grauitate moraque.
neue meus sermo cursu sit tardior ipso,
praeterita est uirgo; duxit sua praemia uictor.
dignane, cui grates ageret, cui turis honorem
ferret, Adoni, fui? nec grates inmemor egit,
nec mihi tura dedit. subitam conuertor in iram,
contemptuque dolens, ne sim spernenda futuris,
exemplo caueo meque ipsa exhortor in ambos.
templa, deum Matri quae quondam clarus Echion
fecerat ex uoto, nemorosis abdita siluis,
transibant, et iter longum requiescere suasit.
illic concubitus intempestiua cupido
occupat Hippomenen, a numine concita nostro.
luminis exigui fuerat prope templa recessus,
speluncae similis, natiuo pumice tectus,
religione sacer prisca, quo multa sacerdos
lignea contulerat ueterum simulacra deorum.
hunc init et uetito temerat sacraria probro.
sacra retorserunt oculos, turritaque Mater
an Stygia sontes dubitauit mergeret unda.
poena leuis uisa est. ergo modo leuia fuluae
colla iubae uelant, digiti curuantur in ungues,
ex umeris armi fiunt, in pectora totum
pondus abit, summae cauda uerruntur harenae.
iram uultus habet, pro uerbis murmura reddunt,
pro thalamis celebrant siluas; aliisque timendi
dente premunt domito Cybeleia frena leones.
hos tu, care mihi, cumque his genus omne ferarum,
quod non terga fugae sed pugnae pectora praebet,
effuge, ne uirtus tua sit damnosa duobus."

Illa quidem monuit iunctisque per aera cygnis
carpit iter; sed stat monitis contraria uirtus.
forte suem latebris uestigia certa secuti
exciuere canes, siluisque exire parantem
fixerat obliquo iuuenis Cinyreius ictu.
protinus excussit pando uenabula rostro
sanguine tincta suo trepidumque et tuta petentem
trux aper insequitur totosque sub inguine dentes
abdidit et fulua moribundum strauit harena.
uecta leui curru medias Cytherea per auras
Cypron olorinis nondum peruenerat alis,
agnouit longe gemitum morientis et albas

flexit aues illuc; utque aethere uidit ab alto
exanimem inque suo iactantem sanguine corpus,
desiluit pariterque sinum pariterque capillos
rupit et indignis percussit pectora palmis.
questaque cum fatis "sed non tamen omnia uestri
iuris erunt:" dixit "luctus monimenta manebant
semper, Adoni, mei, repetitaque mortis imago
annua plangoris peraget simulamina nostri.
at cruor in florem mutabitur. an tibi quondam
femineos artus in olentes uertere menthas,
Persephone, licuit: nobis Cinyreius heros
inuidiae mutatus erit?" sic fata cruorem
nectare odorato sparsit; qui tactus ab illo
intumuit sic ut pluuio perlucida caelo
surgere bulla solet. nec plena longior hora
facta mora est, cum flos de sanguine concolor ortus,
qualem, quae lento celant sub cortice granum,
punica ferre solent. breuis est tamen usus in illo;
namque male haerentem et nimia leuitate caducum
excutiunt idem, qui praestant nomina, uenti.'

LIBER VNDECIMVS

Carmine dum tali siluas animosque ferarum
Threicius uates et saxa sequentia ducit,
ecce nurus Ciconum, tectae lymphata ferinis
pectora uelleribus, tumuli de uertice cernunt
Orphea percussis sociantem carmina neruis.
e quibus una, leues iactato crine per auras,
'en,' ait 'en hic est nostri contemptor'; et hastam
uatis Apollinei uocalia misit in ora;
quae foliis praesuta notam sine uulnere fecit.
alterius telum lapis est; qui missus in ipso
aere concentu uictus uocisque lyraeque est
ac ueluti supplex pro tam furialibus ausis
ante pedes iacuit. sed enim temeraria crescunt
bella, modusque abiit insanaque regnat Erinys.
cunctaque tela forent cantu mollita: sed ingens
clamor et infracto Berecyntia tibia cornu
tympanaque et plausus et Bacchei ululatus
obstrepuere sono citharae. tum denique saxa
non exauditi rubuerunt sanguine uatis.
ac primum attonitas etiamnum uoce canentis

innumeras uolucres anguesque agmenque ferarum
Maenades Orphei titulum rapuere theatri.
inde cruentatis uertuntur in Orphea dextris
et coeunt ut aues, si quando luce uagantem
noctis auem cernunt. structoque utrimque theatro
ceu matutina ceruus periturus harena
praeda canum est, uatem repetunt et fronde uirentes
coniciunt thyrsos non haec in munera factos.
hae glaebas, illae direptos arbore ramos,
pars torquent silices. neu desint tela furori,
forte boues presso subigebant uomere terram,
nec procul hinc multo fructum sudore parantes
dura lacertosi fodiebant arua coloni.
agmine qui uiso fugiunt operisque relinquunt
arma sui, uacuosque iacent dispersa per agros
sarculaque rastrique graues longique ligones.
quae postquam rapuere ferae cornuque minaces
diuulsere boues, ad uatis fata recurrunt;
tendentemque manus atque illo tempore primum
inrita dicentem nec quicquam uoce mouentem
sacrilegae perimunt; perque os, pro Iuppiter, illud
auditum saxis intellectumque ferarum
sensibus in uentos anima exhalata recessit.
Te maestae uolucres, Orpheu, te turba ferarum,
te rigidi silices, te carmina saepe secutae
fleuerunt siluae, positis te frondibus arbor
tonsa comam luxit. lacrimis quoque flumina dicunt
increuisse suis, obscuraque carbasa pullo
Naides et Dryades passosque habuere capillos.
membra iacent diuersa locis. caput, Hebre, lyram-
que
excipis; et (mirum) medio dum labitur amne,
flebile nescioquid queritur lyra, flebile lingua
murmurat exanimis, respondent flebile ripae.
iamque mare inuectae flumen populare relinquunt
et Methymnaeae potiuntur litore Lesbi.
hic ferus expositum peregrinis anguis harenis
os petit et sparsos stillanti rore capillos.
tandem Phoebus adest morsusque inferre parantem
[arcet et in lapidem rictus serpentis apertos]
congelat et patulos, ut erant, indurat hiatus.
Vmbra subit terras et, quae loca uiderat ante,
cuncta recognoscit; quaerensque per arua piorum
inuenit Eurydicen cupidisque amplectitur ulnis.
hic modo coniunctis spatiantur passibus ambo;
nunc praecedentem sequitur, nunc praeuius anteit

Eurydicenque suam iam tuto respicit Orpheus.
Non inpune tamen scelus hoc sinit esse Lyaeus,
amissoque dolens sacrorum uate suorum,
protinus in siluis matres Edonidas omnes,
quae uidere nefas, torta radice ligauit.
quippe pedum digitos uia, quam tum est quaeque secuta,
traxit et in solidam detrusit acumina terram.
utque suum laqueis, quos callidus abdidit auceps,
crus ubi commisit uolucris sensitque teneri,
plangitur ac trepidans adstringit uincula motu:
sic, ut quaeque solo defixa cohaeserat harum,
exsternata fugam frustra temptabat; at illam
lenta tenet radix exultantemque coercet.
dumque ubi sint digiti, dum pes ubi quaerit et ungues,
adspicit in teretes lignum succedere suras.
et conata femur maerenti plangere dextra,
robora percussit. pectus quoque robora fiunt,
robora sunt umeri, nodosaque bracchia ueros
esse putes ramos, et non fallare putando.
Nec satis hoc Baccho est; ipsos quoque deserit agros
cumque choro meliore sui uineta Timoli
Pactolonque petit, quamuis non aureus illo
tempore nec caris erat inuidiosus harenis.
hunc adsueta cohors Satyri Bacchaeque frequentant;
at Silenus abest. titubantem annisque meroque
ruricolae cepere Phryges uinctumque coronis
ad regem duxere Midan, cui Thracius Orpheus
orgia tradiderat cum Cecropio Eumolpo.
qui simul agnouit socium comitemque sacrorum,
hospitis aduentu festum genialiter egit
per bis quinque dies et iunctas ordine noctes.
et iam stellarum sublime coegerat agmen
Lucifer undecimus, Lydos cum laetus in agros
rex uenit et iuueni Silenum reddit alumno.
huic deus optandi gratum, sed inutile, fecit
muneris arbitrium, gaudens altore recepto.
ille male usurus donis ait 'effice quicquid
corpore contigero fuluum uertatur in aurum.'
adnuit optatis nocituraque munera soluit
Liber et indoluit quod non meliora petisset.
laetus abit gaudetque malo Berecyntius heros
pollicitique fidem tangendo singula temptat;
uixque sibi credens non alta fronde uirentem

ilice detraxit uirgam : uirga aurea facta est.
tollit humo saxum : saxum quoque palluit auro.
contigit et glaebam : contactu glaeba potenti
massa fit. arentis Cereris decerpsit aristas :
aurea messis erat. demptum tenet arbore pomum :
Hesperidas donasse putes. si postibus altis
admouit digitos, postes radiare uidentur.
ille etiam liquidis palmas ubi lauerat undis,
unda fluens palmis Danaen eludere posset.
uix spes ipse suas animo capit, aurea fingens
omnia. gaudenti mensas posuere ministri
exstructas dapibus nec tostae frugis egentes.
tum uero, siue ille sua Cerealia dextra
munera contigerat, Cerealia dona rigebant,
siue dapes auido conuellere dente parabat,
lammina fulua dapes, admoto dente, premebat.
miscuerat puris auctorem muneris undis :
fusile per rictus aurum fluitare uideres.
attonitus nouitate mali diuesque miserque
effugere optat opes et quae modo uouerat odit.
copia nulla famem releuat ; sitis arida guttur
urit, et inuiso meritus torquetur ab auro.
ad caelumque manus et splendida bracchia tollens
'da ueniam, Lenaee pater ; peccauimus,' inquit
'sed miserere, precor, speciosoque eripe damno.'
mite deum numen : Bacchus peccasse fatentem
restituit pactique fide data munera soluit.
'neue male optato maneas circumlitus auro,
uade' ait 'ad magnis uicinum Sardibus amnem
perque iugum nite*ns* labentibus obuius undis
carpe uiam, donec uenias ad fluminis ortus,
spumigeroque tuum fonti, qua plurimus exit,
subde caput corpusque simul, simul elue crimen.'
rex iussae succedit aquae. uis aurea tinxit
flumen et humano de corpore cessit in amnem.
nunc quoque iam ueteris percepto semine uenae
arua rigent auro madidis pallentia glaebis.

Ille perosus opes siluas et rura colebat
Panaque montanis habitantem semper in antris.
pingue sed ingenium mansit, nocituraque, ut ante,
rursus erant domino stolidae praecordia mentis.
nam freta prospiciens late riget arduus alto
Tmolus in ascensu, cliuoque extensus utroque
Sardibus hinc, illinc paruis finitur Hypaepis.

Pan ibi dum teneris iactat sua flamina Nymphis
et leue cerata modulatur harundine carmen,
ausus Apollineos prae se contemnere cantus,
iudice sub Tmolo certamen uenit ad inpar.
monte suo senior iudex consedit et aures
liberat arboribus ; quercu coma caerula tantum
cingitur, et pendent circum caua tempora glandes.
isque deum pecoris spectans ‘in iudice’ dixit
‘nulla mora est.’ calamis agrestibus insonat ille
barbaricoque Midan (aderat nam forte canenti)
carmine delenit. post hunc sacer ora retorsit
Tmolus ad os Phoebi ; uultum sua silua secuta est.
ille caput flauum lauro Parnaside uinctus
uerrit humum Tyrio saturata murice palla
instructamque fidem gemmis et dentibus Indis
sustinet a laeua ; tenuit manus altera plectrum.
artificis status ipse fuit. tum stamina docto
pollice sollicitat ; quorum dulcedine captus
Pana iubet Tmolus citharae submittere cannas.
iudicium sanctique placet sententia montis
omnibus ; arguitur tamen atque iniusta uocatur
unius sermone Midae. nec Delius aures
humanam stolidas patitur retinere figuram,
sed trahit in spatium uillisque albentibus inplet
instabilesque imas facit et dat posse moueri.
cetera sunt hominis, partem damnatur in unam
induiturque aures lente gradientis aselli.
  Ille quidem celare cupit turpique pudore
tempora purpureis temptat *re*leuare tiaris.
sed solitus longos ferro resecare capillos
uiderat hoc famulus. qui cum nec prodere uisum
dedecus auderet, cupiens efferre sub auras,
nec posset reticere tamen, secedit humumque
effodit et, domini quales adspexerit aures,
uoce refert parua terraeque inmurmurat haustae ;
indiciumque suae uocis tellure regesta
obruit et scrobibus tacitus discedit opertis.
creber harundinibus tremulis ibi surgere lucus
coepit et, ut primum pleno maturuit anno,
prodidit agricolam ; leni nam motus ab austro
obruta uerba refert dominique coarguit aures.
  Vltus abit Tmolo liquidumque per aera uectus
angustum citra pontum Nepheleidos Helles
Laumedonteis Latoius adstitit aruis.
dextera Sigei, Rhoetei laeua profundi

ara Panomphaeo uetus est sacrata Tonanti.
inde nouae primum moliri moenia Troiae
Laumedonta uidet susceptaque magna labore
crescere difficili nec opes exposcere paruas;
cumque tridentigero tumidi genitore profundi
mortalem induitur formam Phrygiaeque tyranno
aedificat muros, pactus pro moenibus aurum.
stabat opus: pretium rex infitiatur et addit,
perfidiae cumulum, falsis periuria uerbis.
'non inpune feres' rector maris inquit, et omnes
inclinauit aquas ad auarae litora Troiae
inque freti formam terras conpleuit opesque
abstulit agricolis et fluctibus obruit agros.
poena neque haec satis est; regis quoque filia monstro
poscitur aequoreo. quam dura ad saxa reuinctam
uindicat Alcides promissaque munera dios
poscit equos; tantique operis mercede negata
bis periura capit superatae moenia Troiae.
nec pars militiae, Telamon, sine honore recessit,
Hesioneque data potitur. nam coniuge Peleus
clarus erat diua; nec aui magis ille superbit
nomine quam soceri: siquidem Iouis esse nepoti
contigit haud uni, coniunx dea contigit uni.
Namque senex Thetidi Proteus 'dea' dixerat 'undae
concipe: mater eris iuuenis, qui fortibus annis
acta patris uincet maiorque uocabitur illo.'
ergo, ne quicquam mundus Ioue maius haberet,
quamuis haud tepidos sub pectore senserat ignes,
Iuppiter aequoreae Thetidis conubia fugit
in suaque Aeaciden succedere uota nepotem
iussit et amplexus in uirginis ire marinae.
Est sinus Haemoniae curuos falcatus in arcus
(bracchia procurrunt) ubi, si foret altior unda,
portus erat: summis inductum est aequor harenis.
litus habet solidum, quod nec uestigia seruet,
nec remoretur iter, nec opertum pendeat alga.
myrtea silua subest, bicoloribus obsita bacis.
est specus in medio, natura factus an arte
ambiguum, magis arte tamen; quo saepe uenire
frenato delphine sedens, Theti, nuda solebas.
illic te Peleus, ut somno uincta iacebas,
occupat; et, quoniam precibus temptata repugnas,
uim parat innectens ambobus colla lacertis.

quod nisi uenisses uariatis saepe figuris
ad solitas artes, auso foret ille potitus.
sed modo tu uolucris: uolucrem tamen ille tenebat,
nunc grauis arbor eras: haerebat in arbore Peleus.
tertia forma fuit maculosae tigridis: illa
territus Aeacides a corpore bracchia soluit.
isque deos pelagi uino super aequora fuso
et pecoris fibris et fumo turis adorat,
donec Carpathius medio de gurgite uates
'Aeacide,' dixit 'thalamis potiere petitis;
tu modo, cum rigido sopita quiescit in antro,
ignaram laqueis uincloque innecte tenaci.
nec te decipiat centum mentita figuras;
sed preme quicquid erit, dum quod fuit ante reformet.'
dixerat haec Proteus et condidit aequore uultum
admisitque suos in uerba nouissima fluctus.
pronus erat Titan inclinatoque tenebat
Hesperium temone fretum, cum pulchra relecto
Nereis ingreditur consueta cubilia ponto.
uix bene uirgineos Peleus inuaserat artus,
illa nouat formas, donec sua membra teneri
sentit et in partes diuersas bracchia tendi.
tum demum ingemuit, 'neque' ait 'sine numine uincis',
exhibita estque Thetis. confessam amplectitur heros
et potitur uotis ingentique inplet Achille.
  Felix et nato, felix et coniuge Peleus
et cui, si demas iugulati crimina Phoci,
omnia contigerant. fraterno sanguine sontem
expulsumque domo patria Trachinia tellus
accipit. hic regnum sine ui, sine caede regebat
Lucifero genitore satus patriumque nitorem
ore ferens Ceyx. illo qui tempore maestus
dissimilisque sui fratrem lugebat ademptum.
quo postquam Aeacides fessus curaque uiaque
uenit et intrauit paucis comitantibus urbem,
quosque greges pecorum, quae secum armenta trahebat,
haud procul a muris sub opaca ualle reliquit,
copia cum facta est adeundi prima tyranni,
uelamenta manu praetendens supplice, qui sit
quoque satus memorat; tantum sua crimina celat
mentiturque fugae causam; petit urbe uel agro
se iuuet. hunc contra placido Trachinius ore

talibus adloquitur : ‘ mediae quoque commoda plebi
nostra patent, Peleu, nec inhospita regna tenemus.
adicis huic animo momenta potentia, clarum
nomen auumque Iouem. ne tempora perde precando :
quod petis omne feres ; tuaque haec pro parte uocato,
qualiacumque uides. utinam meliora uideres.’
et flebat. moueat tantos quae causa dolores,
Peleusque comitesque rogant. quibus ille profatur :
‘ forsitan hanc uolucrem, rapto quae uiuit et omnes
terret aues, semper pennas habuisse putetis.
*fr*ater erat belloque ferox ad uimque paratus,
nomine Daedalion, illo genitore creatus,
qui uocat Auroram caeloque nouissimus exit.
culta mihi pax est, pacis mihi cura tenendae
coniugiique fuit ; fratri fera bella placebant.
illius uirtus reges gentesque subegit,
quae nunc Thisbaeas agitat mutata columbas.
nata erat huic Chione. quae dotatissima forma
mille procos habuit, bis septem nubilis annis.
forte reuertentes Phoebus Maiaque creatus,
ille suis Delphis, hic uertice Cylleneo,
uidere hanc pariter, pariter traxere calorem.
spem Veneris differt in tempora noctis Apollo ;
non fert ille moras uirgaque mouente soporem
uirginis os tangit. tactu iacet illa potenti
uimque dei patitur. nox caelum sparserat astris :
Phoebus anum simulat praereptaque gaudia sumit.
ut sua maturus conpleuit tempora uenter,
alipedis de stirpe dei uersuta propago
nascitur, Autolycus, furtum ingeniosus ad omne,
candida de nigris et de candentibus atra
qui facere adsuerat, patriae non degener artis,
nascitur e Phoebo (namque est enixa gemellos)
carmine uocali clarus citharaque Philammon.
quid peperisse duos et dis placuisse duobus
et forti genitore et progenitore tonanti
esse satam prodest ? an obest quoque gloria multis ?
obfuit huic certe, quae se praeferre Dianae
sustinuit faciemque deae culpauit. at illi
ira ferox mota est “ factis ” que “ placebimus ” inquit.
nec mora, curuauit cornu neruoque sagittam
inpulit et meritam traiecit harundine linguam.
lingua tacet, nec uox temptataque uerba sequuntur,
conantemque loqui cum sanguine uita reliquit.

quo miser amplexus ego tum patrisque dolorem
corde tuli fratrique pio solacia dixi!
quae pater haud aliter quam cautes murmura ponti
accipit et natam delamentatur ademptam.
ut uero ardentem uidit, quater inpetus illi
in medios fuit ire rogos: quater inde repulsus
concita membra fugae mandat similisque iuuenco
spicula crabronum pressa ceruice gerenti,
qua uia nulla, ruit. iam tum mihi currere uisus
plus homine est, alasque pedes sumpsisse putares.
effugit ergo omnes ueloxque cupidine leti
uertice Parnasi potitur. miseratus Apollo,
cum se Daedalion saxo misisset ab alto,
fecit auem et subitis pendentem sustulit alis
oraque adunca dedit, curuos dedit unguibus hamos,
uirtutem antiquam, maiores corpore uires.
et nunc accipiter, nulli satis aequus, in omnes
saeuit aues aliisque dolens fit causa dolendi.'
  Quae dum Lucifero genitus miracula narrat
de consorte suo, cursu festinus anhelo
aduolat armenti custos Phoceus Anetor
et 'Peleu, Peleu, magnae tibi nuntius adsum
cladis' ait. quodcumque ferat, iubet edere Peleus.
pendet et ipse metu trepidi Trachinius oris.
ille refert: 'fessos ad litora curua iuuencos
adpuleram, medio cum Sol altissimus orbe
tantum respiceret quantum superesse uideret;
parsque boum fuluis genua inclinarat harenis
latarumque iacens campos spectabat aquarum,
pars gradibus tardis illuc errabat et illuc,
nant alii celsoque extant super aequora collo.
templa mari subsunt nec marmore clara neque auro,
sed trabibus densis lucoque umbrosa uetusto.
Nereides Nereusque tenent; hos nauita ponti
edidit esse deos, dum retia litore siccat.
iuncta palus huic est, densis obsessa salictis,
quam restagnantis fecit maris unda paludem.
inde fragore graui strepitans loca proxima terret,
belua uasta, lupus, iuncisque palustribus exit,
oblitus et spumis et sparsus sanguine rictus
fulmineos, rubra suffusus lumina flamma.
qui quamquam saeuit pariter rabieque fameque,
acrior est rabie. neque enim ieiunia curat
caede boum diramque famem finire, sed omne
uulnerat armentum sternitque hostiliter omne.

pars quoque de nobis funesto saucia morsu,
dum defensamus, leto est data. sanguine litus
undaque prima rubet demugitaeque paludes.
sed mora damnosa est, nec res dubitare remittit.
dum superest aliquid, cuncti coeamus et arma,
arma capessamus coniunctaque tela feramus'.
dixerat agrestis : nec Pelea damna mouebant,
sed, memor admissi, Nereida colligit orbam
damna sua inferias exstincto mittere Phoco.
induere arma uiros uiolentaque sumere tela
rex iubet Oetaeus ; cum quis simul ipse parabat
ire. sed Alcyone coniunx excita tumultu
prosilit et, nondum totos ornata capillos,
disicit hos ipsos, colloque infusa mariti,
mittat ut auxilium sine se, uerbisque precatur
et lacrimis, animasque duas ut seruet in una.
Aeacides illi : 'pulchros, regina, piosque
pone metus ; plena est promissi gratia uestri.
non placet arma mihi contra noua monstra moueri :
numen adorandum pelagi est.' erat ardua turris,
arce pharus summa, fessis loca grata carinis.
adscendunt illuc stratosque in litore tauros
cum gemitu adspiciunt uastatoremque cruento
ore ferum, longos infectum sanguine uillos.
inde manus tendens in aperti litora ponti
caeruleam Peleus Psamathen ut finiat iram
orat opemque ferat. nec uocibus illa rogantis
flectitur Aeacidae: Thetis hanc pro coniuge supplex
accepit ueniam. sed enim reuocatus in acri
caede lupus perstat, dulcedine sanguinis asper,
donec inhaerentem lacerae ceruice iuuencae
marmore mutauit. corpus praeterque colorem
omnia seruauit : lapidis color indicat illum
iam non esse lupum, iam non debere timeri.
nec tamen hac profugum consistere Pelea terra
fata sinunt : Magnetas adit uagus exul et illic
sumit ab Haemonio purgamina caedis Acasto.
  Interea fratrisque sui fratremque secutis
anxia prodigiis turbatus pectora Ceyx,
consulat ut sacras, hominum oblectamina, sortes,
ad Clarium parat ire deum. nam templa profanus
inuia cum Phlegyis faciebat Delphica Phorbas.
consilii tamen ante sui, fidissima, certam
te facit, Alcyone. cui protinus intima frigus
ossa receperunt, buxoque simillimus ora

pallor obit, lacrimisque genae maduere profusis
ter conata loqui, ter fletibus ora rigauit,
singultuque pias interrumpente querellas
‘quae mea culpa tuam’ dixit ‘carissime, mentem
uertit? ubi est, quae cura mei prior esse solebat?
iam potes Alcyone securus abesse relicta?
iam uia longa placet? iam sum tibi carior absens?
at, puto, per terras iter est, tantumque dolebo,
non etiam metuam, curaeque timore carebunt.
aequora me terrent et ponti tristis imago.
et laceras nuper tabulas in litore uidi,
et saepe in tumulis sine corpore nomina legi.
neue tuum fallax animum fiducia tangat,
quod socer Hippotades tibi sit, qui carcere fortes
contineat uentos et, cum uelit, aequora placet.
cum semel emissi tenuerunt aequora uenti,
nil illis uetitum est, incommendataque tellus
omnis et omne fretum. caeli quoque nubila uexant
excutiuntque feris rutilos concursibus ignes.
quo magis hos noui, (nam noui et saepe paterna
parua domo uidi) magis hoc reor esse timendos.
quod tua si flecti precibus sententia nullis,
care, potest, coniunx, nimiumque es certus eundi,
me quoque tolle simul. certe iactabimur una,
nec, nisi quae patiar, metuam; pariterque feremus
quicquid erit, pariter super aequora lata feremur.’
Talibus Aeolidis dictis lacrimisque mouetur
sidereus coniunx; neque enim minor ignis in ipso est.
sed neque propositos pelagi dimittere cursus,
nec uult Alcyonen in partem adhibere pericli,
multaque respondit timidum solantia pectus.
non tamen idcirco causam probat. addidit illis
hoc quoque lenimen, quo solo flexit amantem:
‘longa quidem est nobis omnis mora: sed tibi iuro
per patrios ignes, si me modo fata remittent,
ante reuersurum, quam luna bis inpleat orbem.’
his ubi promissis spes est admota recursus,
protinus eductam naualibus aequore tingui
aptarique suis pinum iubet armamentis.
qua rursus uisa, ueluti praesaga futuri,
horruit Alcyone lacrimasque emisit obortas,
amplexusque dedit tristique miserrima tandem
ore ‘uale’ dixit conlapsaque corpore toto est.
ast iuuenes, quaerente moras Ceyce, reducunt
ordinibus geminis ad fortia pectora remos

aequalique ictu scindunt freta. sustulit illa
umentes oculos stantemque in puppe recurua
concussaque manu dantem sibi signa maritum
prima uidet redditque notas. ubi terra recessit
longius, atque oculi nequeunt cognoscere uultus,
dum licet, insequitur fugientem lumine pinum.
haec quoque ut haud poterat, spatio submota, uideri,
uela tamen spectat summo fluitantia malo.
ut nec uela uidet, uacuum petit anxia lectum
seque toro ponit. renouat lectusque torusque
Alcyonae lacrimas et quae pars, admonet, absit.
  Portibus exierant et mouerat aura rudentes:
obuertit lateri pendentes nauita remos
cornuaque in summa locat arbore totaque malo
carbasa deducit uenientesque accipit auras.
aut minus aut certe medium non amplius aequor
puppe secabatur, longeque erat utraque tellus,
cum mare sub noctem tumidis albescere coepit
fluctibus et praeceps spirare ualentius Eurus.
'ardua iamdudum demittite cornua' rector
clamat "et antemnis totum subnectite uelum."
hic iubet: inpediunt aduersae iussa procellae,
nec sinit audiri uocem fragor aequoris ullam.
sponte tamen properant alii subducere remos,
pars munire latus, pars uentis uela negare.
egerit hic fluctus aequorque refundit in aequor,
hic rapit antemnas. quae dum sine lege geruntur,
aspera crescit hiemps, omnique e parte feroces
bella gerunt uenti fretaque indignantia miscent.
ipse pauet nec se, qui sit status, ipse fatetur
scire ratis rector, nec quid iubeatue uetetue:
tanta mali moles tantoque potentior arte est.
quippe sonant clamore uiri, stridore rudentes,
uentorum incursu grauis unda, tonitribus aether.
fluctibus erigitur caelumque aequare uidetur
pontus et inductas adspergine tangere nubes.
et modo, cum fuluas ex imo uertit harenas,
concolor est illis, Stygia modo nigrior unda,
sternitur interdum spumisque sonantibus albet.
ipsa quoque his agitur uicibus Trachinia puppis
et nunc sublimis ueluti de uertice montis
despicere in ualles imumque Acheronta uidetur;
nunc, ubi demissam curuum circumstetit aequor,
suspicere inferno summum de gurgite caelum.
saepe dat ingentem fluctu latus icta fragorem

nec leuius pulsata sonat quam ferreus olim
cum laceras aries ballistaue concutit arces.
utque solent sumptis incursu uiribus ire
pectore in arma feri protentaque tela leones,
sic ubi se uentis admiserat unda coortis,
ibat in arma ratis multoque erat altior illis.
iamque labant cunei, spoliataque tegmine cerae
rima patet praebetque uiam letalibus undis.
ecce cadunt largi resolutis nubibus imbres,
inque fretum credas totum descendere caelum,
inque plagas caeli tumefactum adscendere pontum.
uela madent nimbis et cum caelestibus undis
aequoreae miscentur aquae. caret ignibus aether,
caecaque nox premitur tenebris hiemisque suisque.
discutiunt tamen has praebentque micantia lumen
fulmina; fulmineis ardescunt ignibus imbres.
dat quoque iam saltus intra caua texta carinae
fluctus; et ut miles, numero praestantior omni,
cum saepe adsiluit defensae moenibus urbis,
spe potitur tandem laudisque accensus amore
inter mille uiros murum tamen occupat unus,
sic ubi pulsarunt *nouiens* latera ardua fluctus,
uastius insurgens decimae ruit inpetus undae
nec prius absistit fessam oppugnare carinam,
quam uelut in captae descendat moenia nauis.
pars igitur temptabat adhuc inuadere pinum,
pars maris intus erat. trepidant haud setius omnes,
quam solet urbs, aliis murum fodientibus extra
atque aliis murum, trepidare, tenentibus intus.
deficit ars animique cadunt; totidemque uidentur,
quot ueniant fluctus, ruere atque inrumpere mortes.
non tenet hic lacrimas, stupet hic, uocat ille beatos
funera quos maneant; hic uotis numen adorat
bracchiaque ad caelum, quod non uidet, inrita tollens
poscit opem; subeunt illi fraterque parensque,
huic cum pignoribus domus et quodcumque relictum est.
Alcyone Ceyca mouet, Ceycis in ore
nulla nisi Alcyone est; et cum desideret unam,
gaudet abesse tamen. patriae quoque uellet ad oras
respicere inque domum supremos uertere uultus:
uerum ubi sit nescit; tanta uertigine pontus
feruet, et inducta piceis e nubibus umbra
omne latet caelum, duplicataque noctis imago est.
frangitur incursu nimbosi turbinis arbor,

frangitur et regimen, spoliisque animosa superstes
unda uelut uictrix sinuataque despicit undas,
nec leuius quam siquis Athon Pindumue reuulsos
sede sua totos in apertum euerterit aequor,
praecipitata cadit pariterque et pondere et ictu
mergit in ima ratem; cum qua pars magna uirorum,
gurgite pressa graui neque in aera reddita, fato
functa suo est: alii partes et membra carinae
trunca tenent. tenet ipse manu, qua sceptra solebat,
fragmina nauigii Ceyx socerumque patremque
inuocat heu frustra. sed plurima nantis in ore
Alcyone coniunx. illam meminitque refertque,
illius ante oculos ut agant sua corpora fluctus
optat et exanimis manibus tumuletur amicis.
dum natat, absentem, quotiens sinit hiscere fluctus,
nominat Alcyonen ipsisque inmurmurat undis.
ecce super medios fluctus niger arcus aquarum
frangitur et rupta mersum caput obruit unda.
Lucifer obscurus nec quem cognoscere posses
illa luce fuit; quoniamque excedere caelo
non licuit, densis texit sua nubibus ora.

Aeolis interea tantorum ignara malorum
dinumerat noctes; et iam, quas induat ille,
festinat uestes, iam quas, ubi uenerit ille,
ipsa gerat, reditusque sibi promittit inanes.
omnibus illa quidem superis pia tura ferebat,
ante tamen cunctos Iunonis templa colebat,
proque uiro, qui nullus erat, ueniebat ad aras,
utque foret sospes coniunx suus utque rediret
optabat, nullamque sibi praeferret. at illi
hoc de tot uotis poterat contingere solum.

At dea non ultra pro functo morte rogari
sustinet; utque manus funestas arceat aris,
'Iri, meae' dixit 'fidissima nuntia uocis,
uise soporiferam Somni uelociter aulam
extinctique iube Ceycis imagine mittat
Somnia ad Alcyonen ueros narrantia casus.'
dixerat: induitur uelamina mille colorum
Iris et arcuato caelum curuamine signans
tecta petit iussi sub nube latentia regis.

Est prope Cimmerios longo spelunca recessu,
mons cauus, ignaui domus et penetralia Somni;
quo numquam radiis oriens mediusue cadensue
Phoebus adire potest. nebulae caligine mixtae

exhalantur humo dubiaeque crepuscula lucis.
non uigil ales ibi cristati cantibus oris
euocat Auroram, nec uoce silentia rumpunt
sollicitiue canes canibusue sagacior anser;
non fera, non pecudes, non moti flamine rami
humanaeue sonum reddunt conuicia linguae;
muta quies habitat. saxo tamen exit ab imo
riuus aquae Lethes, per quem cum murmure labens
inuitat somnos crepitantibus unda lapillis.
ante fores antri fecunda papauera florent
innumeraeque herbae, quarum de lacte soporem
Nox legit et spargit per opacas umida terras.
ianua nec uerso stridores cardine reddit:
nulla domo tota, custos in limine nullus.
at medio torus est ebeno sublimis in antro,
plumeus, unicolor, pullo uelamine tectus;
quo cubat ipse deus membris languore solutis.
hunc circa passim uarias imitantia formas
Somnia uana iacent totidem, quot messis aristas,
silua gerit frondes, eiectas litus harenas.
quo simul intrauit manibusque obstantia uirgo
Somnia dimouit, uestis fulgore reluxit
sacra domus: tardaque deus grauitate iacentes
uix oculos tollens iterumque iterumque relabens
summaque percutiens nutanti pectora mento,
excussit tandem sibi se, cubitoque leuatus,
quid ueniat (cognouit enim) scitatur. at illa:
'Somne, quies rerum, placidissime Somne deorum,
pax animi, quem cura fugit, qui corpora duris
fessa ministeriis mulces reparasque labori,
Somnia, quae ueras aequent imitamine formas,
Herculea Trachine iube sub imagine regis
Alcyonen adeant simulacraque naufraga fingant.
inperat hoc Iuno.' postquam mandata peregit,
Iris abit; neque enim ulterius tolerare uaporis
uim poterat, labique ut somnum sensit in artus,
effugit et remeat per quos modo uenerat arcus.
At pater e populo natorum mille suorum
excitat artificem simulatoremque figurae
Morphea. non illo quisquam sollertius alter
exprimit incessus uultumque sonumque loquendi.
adicit et uestes et consuetissima cuique
uerba. sed hic solos homines imitatur; at alter
fit fera, fit uolucris, fit longo corpore serpens.
hunc Icelon superi, mortale Phobetora uulgus

nominat. est etiam diuersae tertius artis
Phantasos : ille in humum saxumque undamque trabemque,
quaeque uacant anima, fallaciter omnia transit.
regibus hi ducibusque suos ostendere uultus
nocte solent, populos alii plebemque pererrant.
praeterit hos genitor cunctisque e fratribus unum
Morphea, qui peragat Thaumantidos edita, Somnus
eligit ; et rursus molli languore solutus
deposuitque caput stratoque recondidit alto.
ille uolat nullos strepitus facientibus alis
per tenebras intraque morae breue tempus in urbem
peruenit Haemoniam positisque e corpore pennis
in faciem Ceycis abit ; sumptaque figura
luridus, exanimi similis, sine uestibus ullis,
coniugis ante torum miserae stetit. uda uidetur
barba uiri, madidisque grauis fluere unda capillis.
tum lecto incumbens, fletu super ora profuso,
haec ait : 'agnoscis Ceyca, miserrima coniunx ?
an mea mutata est facies nece ? respice ; nosces
inueniesque tuo pro coniuge coniugis umbram.
nil opis, Alcyone, nobis tua uota tulerunt :
occidimus. falso tibi me promittere noli.
nubilus Aegaeo deprendit in aequore nauem
Auster et ingenti iactatam flamine soluit,
oraque nostra, tuum frustra clamantia nomen,
inplerunt fluctus. non haec tibi nuntiat auctor
ambiguus, non ista uagis rumoribus audis ;
ipse ego fata tibi praesens mea naufragus edo.
surge, age, da lacrimas lugubriaque indue nec me
indeploratum sub inania Tartara mitte.'
adicit his uocem Morpheus, quam coniugis illa
crederet esse sui. fletus quoque fundere ueros
uisus erat, gestumque manus Ceycis habebat.
ingemit Alcyone, lacrimas mouet atque lacertos
per somnum, corpusque petens amplectitur auras
exclamatque 'mane. quo te rapis ? ibimus una.'
uoce sua specieque uiri turbata soporem
excutit et primo si sit circumspicit illic
qui modo uisus erat : nam moti uoce ministri
intulerant lumen : postquam non inuenit usquam,
percutit ora manu laniatque a pectore uestes
pectoraque ipsa ferit. nec crines soluere curat,
scindit, et altrici, quae luctus causa, roganti
'nulla est Alcyone, nulla est' ait. 'occidit una

cum Ceyce suo. solantia tollite uerba.
naufragus interiit. uidi agnouique manusque
ad discedentem, cupiens retinere, tetendi.
umbra fuit; sed et umbra tamen manifesta uirique
uera mei. non ille quidem, si quaeris, habebat
adsuetos uultus nec, quo prius, ore nitebat.
pallentem nudumque et adhuc umente capillo
infelix uidi. stetit hoc miserabilis ipso
ecce loco' et quaerit uestigia siqua supersint.
'hoc erat, hoc animo quod diuinante timebam,
et ne, me fugiens, uentos sequerere rogabam.
at certe uellem, quoniam periturus abibas,
me quoque duxisses. tum tum fuit utile tecum
ire mihi; neque enim de uitae tempore quicquam
non simul egissem, nec mors discreta fuisset.
nunc absens perii, iactor quoque fluctibus absens,
et sine me me pontus habet. crudelior ipso
sit mihi mens pelago, si uitam ducere nitar
longius et tanto pugnem superesse dolori.
sed neque pugnabo nec te, miserande, relinquam,
et tibi nunc saltem ueniam comes; inque sepulcro
si non urna, tamen iunget nos littera; si non
ossibus ossa meis, at nomen nomine tangam.'
plura dolor prohibet, uerboque interuenit omni
plangor, et attonito gemitus a corde trahuntur.
Mane erat; egreditur tectis ad litus et illum
maesta locum repetit, de quo spectarat euntem.
dumque moratur ibi, dumque 'hic retinacula soluit,
hoc mihi discedens dedit oscula litore' dicit,
dumque notata locis reminiscitur acta fretumque
prospicit, in liquida, spatio distante, tuetur
nescioquid quasi corpus aqua: primoque quid illud
esset erat dubium; postquam paulum adpulit unda,
et, quamuis aberat, corpus tamen esse liquebat,
qui foret ignorans, quia naufragus, omine mota est
et, tamquam ignoto lacrimam daret, 'heu miser,' inquit
'quisquis es, et siqua est coniunx tibi.' fluctibus actum
fit propius corpus. quod quo magis illa tuetur,
hoc minus et minus est mentis. iam iamque propinquae
admotum terrae, iam quod cognoscere posset,
cernit. erat coniunx. 'ille est' exclamat et una
ora, comas, uestem lacerat tendensque trementes

ad Ceyca manus 'sic, o carissime coniunx,
sic ad me, miserande, redis?' ait. adiacet undis
facta manu moles, quae primas aequoris iras
frangit et incursus quae praedelassat aquarum.
insilit huc, mirumque fuit potuisse, uolabat
percutiensque leuem modo natis aera pennis
stringebat summas ales miserabilis undas.
dumque uolat, maesto similem plenumque querellae
ora dedere sonum tenui crepitantia rostro.
ut uero tetigit mutum et sine sanguine corpus,
dilectos artus amplexa recentibus alis
frigida nequiquam duro dedit oscula rostro.
senserit hoc Ceyx an uultum motibus undae
tollere sit uisus, populus dubitabat; at ille
senserat. et tandem, superis miserantibus, ambo
alite mutantur. fatis obnoxius isdem
tunc quoque mansit amor, nec coniugiale solutum
foedus in alitibus. coeunt fiuntque parentes,
perque dies placidos hiberno tempore septem
incubat Alcyone pendentibus aequore nidis.
tunc iacet unda maris; uentos custodit et arcet
Aeolus egressu praestatque nepotibus aequor.

Hos aliquis senior iunctim freta lata uolantes
spectat et ad finem seruatos laudat amores.
proximus, aut idem, si fors tulit, 'hic quoque' dixit
'quem mare carpentem substrictaque crura gerentem
adspicis,' (ostendens spatiosum in guttura mergum)
'regia progenies; et si descendere ad ipsum
ordine perpetuo quaeris, sunt huius origo
Ilus et Assaracus raptusque Ioui Ganymedes
Laumedonque senex Priamusque nouissima Troiae
tempora sortitus; frater fuit Hectoris iste.
qui nisi sensisset prima noua fata iuuenta,
forsitan inferius non Hectore nomen haberet,
quamuis est illum proles enixa Dymantis,
Aesacon umbrosa furtim peperisse sub Ida
fertur Alexirhoe, Granico nata bicorni.
oderat hic urbes nitidaque remotus ab aula
secretos montes et inambitiosa colebat
rura, nec Iliacos coetus nisi rarus adibat.
non agreste tamen nec inexpugnabile amori
pectus habens siluas captatam saepe per omnes
adspicit Hesperien patria Cebrenida ripa

iniectos umeris siccantem sole capillos.
uisa fugit Nymphe, ueluti perterrita fuluum
cerua lupum longeue lacu deprensa relicto
accipitrem fluuialis anas. quam Troius heros
insequitur celeremque metu celer urguet amore.
ecce latens herba coluber fugientis adunco
dente pedem strinxit uirusque in corpore liquit.
cum uita suppressa fuga est. amplectitur amens
exanimem clamatque "piget, piget esse secutum.
sed non hoc timui, neque erat mihi uincere tanti.
perdidimus miseram nos te duo: uulnus ab angue,
a me causa data est. ego sum sceleratior illo;
qui tibi morte mea mortis solacia mittam."
dixit et e scopulo, quem rauca subederat unda,
se dedit in pontum. Tethys miserata cadentem
molliter excepit nantemque per aequora pennis
texit, et optatae non est data copia mortis.
indignatur amans inuitum uiuere cogi,
obstarique animae, misera de sede uolenti
exire; utque nouas umeris adsumpserat alas,
subuolat atque iterum corpus super aequora mittit.
pluma leuat casus. furit Aesacos inque profundum
pronus abit letique uiam sine fine retemptat.
fecit amor maciem. longa internodia crurum,
longa manet ceruix, caput est a corpore longe.
aequor amat nomenque tenet, quia mergitur illo.'

LIBER DVODECIMVS

Nescius adsumptis Priamus pater Aesacon alis
uiuere lugebat; tumulo quoque nomen habenti
inferias dederat cum fratribus Hector inanes.
defuit officio Paridis praesentia tristi,
postmodo qui rapta longum cum coniuge bellum
attulit in patriam; coniurataeque sequuntur
mille rates gentisque simul commune Pelasgae.
nec dilata foret uindicta, nisi aequora saeui
inuia fecissent uenti Boeotaque tellus
Aulide piscosa puppes tenuisset ituras.
hic patrio de more Ioui cum sacra parassent,
ut uetus accensis incanduit ignibus ara,
serpere caeruleum Danai uidere draconem
in platanum, coeptis quae stabat proxima sacris.
nidus erat uolucrum bis quattuor arbore summa;

quas simul et matrem circum sua damna uolantem
conripuit serpens auidoque abscondidit ore.
obstipuere omnes. at ueri prouidus augur
Thestorides 'uincemus,' ait 'gaudete, Pelasgi.
Troia cadet; sed erit nostri mora longa laboris',
atque nouem uolucres in belli digerit annos.
ille, ut erat, uirides amplexus in arbore ramos
fit lapis et su*p*erat serpentis imagine saxum.
  Permanet Aoniis Nereus uiolentus in undis
bellaque non transfert; et sunt qui parcere Troiae
Neptunum credant quia moenia fecerat urbis.
at non Thestorides. nec enim nescitue tacetue
sanguine uirgineo placandam uirginis iram
esse deae. postquam pietatem publica causa
rexque patrem uicit castumque datura cruorem
flentibus ante aram stetit Iphigenia ministris,
uicta dea est nubemque oculis obiecit et inter
officium turbamque sacri uocesque precantum
supposita fertur mutasse Mycenida cerua.
ergo ubi, qua decuit, lenita est caede Diana,
et pariter Phoebes, pariter maris ira recessit,
accipiunt uentos a tergo mille carinae
multaque perpessae Phrygia potiuntur harena.
  Orbe locus medio est inter terrasque fretumque
caelestesque plagas, triplicis confinia mundi,
unde quod est usquam, quamuis regionibus absit,
inspicitur, penetratque cauas uox omnis ad aures.
Fama tenet, summaque domum sibi legit in arce
innumerosque aditus ac mille foramina tectis
addidit et nullis inclusit limina portis.
nocte dieque patet. tota est ex aere sonanti;
tota fremit uocesque refert iteratque quod audit:
nulla quies intus nullaque silentia parte.
nec tamen est clamor, sed paruae murmura uocis,
qualia de pelagi, siquis procul audiat, undis
esse solent, qualemue sonum, cum Iuppiter atras
increpuit nubes, extrema tonitrua reddunt.
atria turba tenet: ueniunt, leue uulgus, euntque
mixtaque cum ueris passim conmenta uagantur
milia rumorum confusaque uerba uolutant.
e quibus hi uacuas inplent sermonibus aures,
hi narrata ferunt alio, mensuraque ficti
crescit, et auditis aliquid nouus adicit auctor.
illic Credulitas, illic temerarius Error
uanaque Laetitia est consternatique Timores

Seditioque repens dubioque auctore Susurri.
ipsa quid in caelo rerum pelagoque geratur
et tellure uidet totumque inquirit in orbem.
  Fecerat haec notum Graias cum milite forti
aduentare rates. neque inexpectatus in armis
hostis adest: prohibent aditus litusque tuentur
Troes et Hectorea primus fataliter hasta,
Protesilae, cadis, commissaque proelia magno
stant Danais, fortisque animae nece cognitus Hector.
nec Phryges exiguo quid Achaica dextera posset
sanguine senserunt. et iam Sigea rubebant
litora, iam leto proles Neptunia, Cycnus
mille uiros dederat, iam curru instabat Achilles
totaque Peliacae sternebat cuspidis ictu
agmina, perque acies aut Cycnum aut Hectora quaerens
congreditur Cycno; decimum dilatus in annum
Hector erat. tum colla iugo canentia pressos
exhortatus equos currum derexit in hostem
concutiensque suis uibrantia tela lacertis
'quisquis es, o iuuenis,' dixit 'solamen habeto
mortis, ab Haemonio quod sis iugulatus Achille.'
hactenus Aeacides; uocem grauis hasta secuta est.
sed quamquam certa nullus fuit error in hasta,
nil tamen emissi profecit acumine ferri;
utque hebeti pectus tantummodo contudit ictu,
'nate dea, nam te fama praenouimus,' inquit
ille 'quid a nobis uulnus miraris abesse?'
(mirabatur enim) 'non haec, quam cernis, equinis
fulua iubis cassis neque onus caua parma sinistrae
auxilio mihi sunt: decor est quaesitus ab istis.
Mars quoque ob hoc capere arma solet. remouebitur huius
tegminis officium, tamen indestrictus abibo.
est aliquid non esse satum Nereide, sed qui
Nereaque et natas et totum temperat aequor.'
dixit et haesurum clipei curuamine telum
misit in Aeaciden; quod et aes et proxima rupit
terga nouena boum, decimo tamen orbe moratum est.
excutit hoc heros rursusque trementia forti
tela manu torsit; rursus sine uulnere corpus
sincerumque fuit. nec tertia cuspis apertum
et se praebentem ualuit destringere Cycnum.
haud secus exarsit quam circo taurus aperto,
cum sua terribili petit inritamina cornu,

poeniceas uestes, elusaque uulnera sentit.
num tamen exciderit ferrum, considerat, hastae:
haerebat ligno. ‘manus est mea debilis ergo
quasque’ ait ‘ante habuit uires, effudit in uno?
nam certe ualui, uel cum Lyrnesia primus
moenia deieci, uel cum Tenedonque suoque
Eetioneas inpleui sanguine Thebas,
uel cum purpureus populari caede Caicus
fluxit opusque meae bis sensit Telephus hastae.
hic quoque tot caesis, quorum per litus aceruos
et feci et uideo, ualuit mea dextra ualetque.’
dixit et, ante actis ueluti male crederet, hastam
misit in aduersum Lycia de plebe Menoeten
loricamque simul subiectaque pectora rupit.
quo plangente grauem moribundo pectore terram
extrahit illud idem calido de uulnere telum
atque ait, ‘haec manus est, haec, qua modo uicimus, hasta.
utar in hoc isdem: sit in hoc, precor, exitus idem.’
sic fatur Cycnumque petit, nec fraxinus errat
inque umero sonuit non euitata sinistro;
inde uelut muro solidaque a caute repulsa est.
qua tamen ictus erat, signatum sanguine Cycnum
uiderat et frustra fuerat gauisus Achilles.
uulnus erat nullum; sanguis fuit ille Menoetae.
tum uero praeceps curru fremebundus ab alto
desilit et nitido securum comminus hostem
ense petens parmam gladio galeamque cauari
cernit, at in duro laedi quoque corpore ferrum.
haud tulit ulterius, clipeoque aduersa retecti
ter quater ora uiri capulo caua tempora pulsat
cedentique sequens instat turbatque ruitque
attonitoque negat requiem. pauor occupat illum,
ante oculosque natant tenebrae; retroque ferenti
auersos passus medio lapis obstitit aruo.
quem super inpulsum resupino corpore Cycnum
ui multa uertit terraeque adflixit Achilles.
tum clipeo genibusque premens praecordia duris
uincla trahit galeae; quae presso subdita mento
elidunt fauces et respiramen iterque
eripiunt animae. uictum spoliare parabat;
arma relicta uidet. corpus deus aequoris albam
contulit in uolucrem, cuius modo nomen habebat.

Hic labor, haec requiem multorum pugna dierum
attulit et positis pars utraque substitit armis.

dumque uigil Phrygios seruat custodia muros
et uigil Argolicas seruat custodia fossas,
festa dies aderat, qua Cycni uictor Achilles
Pallada mactatae placabat sanguine uaccae.
cuius ut inposuit prosecta calentibus aris
et dis acceptus penetrauit in aethera nidor,
sacra tulere suam, pars est data cetera mensis.
discubuere toris proceres et corpora tosta
carne replent uinoque leuant curasque sitimque.
non illos citharae, non illos carmina uocum
longaue multifori delectat tibia buxi,
sed noctem sermone trahunt, uirtusque loquendi
materia est. pugnam referunt hostisque suamque,
inque uices adita atque exhausta pericula saepe
commemorare iuuat. quid enim loqueretur Achilles
aut quid apud magnum potius loquerentur Achillem?
proxima praecipue domito uictoria Cycno
in sermone fuit. uisum mirabile cunctis,
quod iuueni corpus nullo penetrabile telo
inuictumque a uulnere erat ferrumque terebat.
hoc ipse Aeacides, hoc mirabantur Achiui,
cum sic Nestor ait: 'uestro fuit unicus aeuo
contemptor ferri nulloque forabilis ictu
Cycnus. at ipse olim patientem uulnera mille
corpore non laeso Perrhaebum Caenea uidi,
Caenea Perrhaebum, qui factis inclitus Othryn
incoluit; quoque id mirum magis esset in illo,
femina natus erat.' monstri nouitate mouentur
quisquis adest, narretque rogant. quos inter Achilles:
'dic age, nam cunctis eadem est audire uoluntas,
o facunde senex, aeui prudentia nostri,
quis fuerit Caeneus, cur in contraria uersus,
qua tibi militia, cuius certamine pugnae
cognitus, a quo sit uictus, si uictus ab ullo est.'
tum senior: 'quamuis obstet mihi tarda uetustas
multaque me fugiant primis spectata sub annis,
plura tamen memini. nec quae magis haereat ulla
pectore res nostro est inter bellique domique
acta tot. ac siquem potuit spatiosa senectus
spectatorem operum multorum reddere, uixi
annos bis centum; nunc tertia uiuitur aetas.
clara decore fuit proles Elateia Caenis,
Thessalidum uirgo pulcherrima perque propinquas
perque tuas urbes (tibi enim popularis, Achille)
multorum frustra uotis optata procorum.

temptasset Peleus thalamos quoque forsitan illos;
sed iam aut contigerant illi conubia matris
aut fuerant promissa tuae. nec Caenis in ullos
denupsit thalamos: secretaque litora carpens
aequorei uim passa dei est; ita fama ferebat.
utque nouae Veneris Neptunus gaudia cepit,
"sint tua uota licet" dixit "secura repulsae:
elige quid uoueas." eadem hoc quoque fama ferebat.
"magnum" Caenis ait "facit haec iniuria uotum,
tale pati nil posse, mihi. da femina ne sim:
omnia praestiteris." grauiore nouissima dixit
uerba sono, poteratque uiri uox illa uideri,
sicut erat. nam iam uoto deus aequoris alti
adnuerat dederatque super, ne saucius ullis
uulneribus fieri ferroue occumbere posset.
munere laetus abit studiisque uirilibus aeuum
exigit Atracides Peneiaque arua pererrat.
  Duxerat Hippodamen audaci Ixione natus
Nubigenasque feros positis ex ordine mensis
arboribus tecto discumbere iusserat antro.
Haemonii proceres aderant, aderamus et ipsi,
festaque confusa resonabat regia turba.
ecce canunt Hymenaeon et ignibus atria fumant,
cinctaque adest uirgo matrum nuruumque caterua,
praesignis facie. felicem diximus illa
coniuge Pirithoum; quod paene fefellimus omen.
nam tibi, saeuorum saeuissime Centaurorum,
Euryte, quam uino pectus tam uirgine uisa
ardet, et ebrietas geminata libidine regnat.
protinus euersae turbant conuiuia mensae,
raptaturque comis per uim noua nupta prehensis.
Eurytus Hippodamen, alii quam quisque probabant
aut poterant rapiunt, captaeque erat urbis imago.
femineo clamore sonat domus. ocius omnes
surgimus, et primus "quae te uecordia," Theseus
"Euryte, pulsat," ait, "qui me uiuente lacessas
Pirithoum uiolesque duos ignarus in uno?"
[neue ea magnanimus frustra memorauerit heros
submouet instantes raptamque furentibus aufert.]
ille nihil contra (neque enim defendere uerbis
talia facta potest), sed uindicis ora proteruis
insequitur manibus generosaque pectora pulsat.
forte fuit iuxta signis extantibus asper
antiquus crater; quem uastum uastior ipse
sustulit Aegides aduersaque misit in ora.

sanguinis ille globos pariter cerebrumque merumque
uulnere et ore uomens madida resupinus harena
calcitrat. ardescunt germani caede Bimembres
certatimque omnes uno ore "arma, arma" loquuntur.
uina dabant animos. et prima pocula pugna
missa uolant fragilesque cadi curuique lebetes,
res epulis quondam, tum bello et caedibus aptae.
  Primus Ophionides Amycus penetralia donis
haud timuit spoliare suis et primus ab aede
lampadibus densum rapuit funale coruscis
elatumque alte, ueluti qui candida tauri
rumpere sacrifica molitur colla securi,
inlisit fronti Lapithae Celadontis et ossa
non agnoscendo confusa relinquit in ore.
exiluere oculi disiectisque ossibus oris
acta retro naris medioque est fixa palato.
hunc pede conuulso mensae Pellaeus acernae
strauit humi Pelates deiecto in pectora mento
cumque atro mixtos sputantem sanguine dentes
uulnere Tartareas geminato mittit ad umbras.
  Proximus ut steterat, spectans altaria uultu
fumida terribili "cur non" ait "utimur istis?"
cumque suis Gryneus inmanem sustulit aram
ignibus et medium Lapitharum iecit in agmen
depressitque duos, Brotean et Orion. Orio
mater erat Mycale, quam deduxisse canendo
saepe reluctanti constabat cornua lunae.
"non inpune feres, teli modo copia detur"
dixerat Exadius telique habet instar, in alta
quae fuerant pinu uotiui cornua cerui.
figitur hinc duplici Gryneus in lumina ramo
eruiturque oculos; quorum pars cornibus haeret,
pars fluit in barbam concretaque sanguine pendet.
  Ecce rapit mediis flagrantem Rhoetus ab aris
pruniceum torrem dextraque a parte Charaxi
tempora perfringit fuluo protecta capillo.
correpti rapida, ueluti seges arida, flamma
arserunt crines, et uulnere sanguis inustus
terribilem stridore sonum dedit, ut dare ferrum
igne rubens plerumque solet, quod forcipe curua
cum faber eduxit, lacubus demittit; at illud
stridet et in tepida submersum sibilat unda.
saucius hirsutis auidum de crinibus ignem
excutit inque umeros limen tellure reuulsum
tollit, onus plaustri. quod ne permittat in hostem,

ipsa facit grauitas. socium quoque saxea moles
oppressit spatio stantem propiore Cometem.
gaudia nec retinet Rhoetus: "sic, conprecor," inquit
"cetera sit fortis castrorum turba tuorum."
semicremoque nouat repetitum stipite uulnus
terque quaterque graui iuncturas uerticis ictu
rupit, et in liquido sederunt ossa cerebro.

Victor ad Euagrum Corythumque Dryantaque transit.
e quibus ut prima tectus lanugine malas
procubuit Corythus, "puero quae gloria fuso
parta tibi est?" Euagrus ait. nec dicere Rhoetus
plura sinit rutilasque ferox in aperta loquentis
condidit ora uiri perque os in pectora flammas.
te quoque, saeue Drya, circum caput igne rotato
insequitur; sed non in te quoque constitit idem
exitus: adsiduae successu caedis ouantem,
qua iuncta est umero ceruix, sude figis obusta.
ingemuit duroque sudem uix osse reuellit
Rhoetus et ipse suo madefactus sanguine fugit.
fugit et Orneus Lycabasque et saucius armo
dexteriore Medon et cum Pisenore Thaumas,
quique pedum nuper certamine uicerat omnes
Mermeros, accepto tum uulnere tardius ibat,
et Pholus et Melaneus et Abas, praedator aprorum,
quique suis frustra bellum dissuaserat, augur
Asbolus. ille etiam metuenti uulnera Nesso
"ne fuge; ad Herculeos" inquit "seruaberis arcus."
at non Eurynomus Lycidasque et Areos et Imbreus
effugere necem; quos omnes dextra Dryantis
perculit aduersos. aduersum tu quoque, quamuis
terga fugae dederas, uulnus, Crenaee, tulisti;
nam graue respiciens inter duo lumina ferrum,
qua naris fronti committitur, accipis, imae.

In tanto fremitu cunctis sine fine iacebat
sopitus uenis et inexperrectus Aphidas
languentique manu carchesia mixta tenebat,
fusus in Ossaeae uillosis pellibus ursae.
quem procul ut uidit frustra nulla arma mouentem,
inserit amento digitos "miscenda" que dixit
"cum Styge uina bibes" Phorbas; nec plura moratus
in iuuenem torsit iaculum, ferrataque collo
fraxinus, ut casu iacuit resupinus, adacta est.
mors caruit sensu, plenoque e gutture fluxit
inque toros inque ipsa niger carchesia sanguis.

Vidi ego Petraeum conantem tollere terra
glandiferam quercum; quam dum conplexibus ambit
et quatit huc illuc labefactaque robora iactat,
lancea Pirithoi costis inmissa Petraei
pectora cum duro luctantia robore fixit.
Pirithoi cecidisse Lycum uirtute ferebant,
Pirithoi uirtute Chromin. sed uterque minorem
uictori titulum quam Dictys Helopsque dederunt:
fixus Helops iaculo, quod peruia tempora fecit
et missum a dextra laeuam penetrauit ad aurem,
Dictys, ab ancipiti delapsus acumine montis,
dum fugit instantem trepidans Ixione natum,
decidit in praeceps et pondere corporis ornum
ingentem fregit suaque induit ilia fractae.

Vltor adest Aphareus saxumque e monte reuulsum
mittere conatur. mittentem stipite querno
occupat Aegides cubitique ingentia frangit
ossa; nec ulterius dare corpus inutile leto
aut uacat aut curat, tergoque Bienoris alti
insilit, haud solito quemquam portare nisi ipsum,
opposuitque genu costis, prensamque sinistra
caesariem retinens uultum minitantiaque ora
robore nodoso praeduraque tempora fregit.
robore Nedymnum iaculatoremque Lycotan
sternit et inmissa protectum pectora barba
Hippason et summis exstantem Riphea siluis
Thereaque, Haemoniis qui prensos montibus ursos
ferre domum uiuos indignantesque solebat.

Haud tulit utentem pugnae successibus ultra
Thesea Demoleon: solidoque reuellere trunco
annosam pinum magno molimine temptat;
quod quia non potuit, praefractam misit in hostem.
sed procul a telo Theseus ueniente recessit
Pallados admonitu; credi sic ipse uolebat.
non tamen arbor iners cecidit; nam Crantoris alti
abscidit iugulo pectusque umerumque sinistrum.
armiger ille tui fuerat genitoris, Achille,
quem Dolopum rector, bello superatus, Amyntor
Aeacidae dederat pacis pignusque fidemque.
hunc procul ut foedo disiectum uulnere Peleus
uidit, "at inferias, iuuenum gratissime Crantor,
accipe" ait, ualidoque in Demoleonta lacerto
fraxineam misit contentis uiribus hastam.
quae laterum cratem praerupit et ossibus haerens
intremuit. trahit ille manu sine cuspide lignum;

id quoque uix sequitur; cuspis pulmone retenta est.
ipse dolor uires animo dabat; aeger in hostem
erigitur pedibusque uirum proculcat equinis.
excipit ille ictus galea clipeoque sonantes
defensatque umeros praetentaque sustinet arma
perque armos uno duo pectora perforat ictu.
Ante tamen leto dederat Phlegraeon et Hylen
eminus, Iphinoum conlato Marte Claninque.
additur his Dorylas, qui tempora tecta gerebat
pelle lupi saeuique uicem praestantia teli
cornua uara boum multo rubefacta cruore.
huic ego (nam uires animus dabat) "adspice," dixi
"quantum concedant nostro tua cornua ferro"
et iaculum torsi. quod cum uitare nequiret,
opposuit dextram passurae uulnera fronti.
adfixa est cum fronte manus. fit clamor, at illum
haerentem Peleus et acerbo uulnere uictum
(stabat enim propior) mediam ferit ense sub aluum.
prosiluit terraque ferox sua uiscera traxit
tractaque calcauit calcataque rupit et illis
crura quoque inpediit et inani concidit aluo.
Nec te pugnantem tua, Cyllare, forma redemit,
si modo naturae formam concedimus illi.
barba erat incipiens, barbae color aureus, aurea
ex umeris medios coma dependebat in armos.
gratus in ore uigor; ceruix umerique manusque
pectoraque artificum laudatis proxima signis,
et quacumque uir est. nec equi mendosa sub illo
deteriorque uiro facies. da colla caputque,
Castore dignus erit. sic tergum sessile, sic sunt
pectora celsa toris. totus pice nigrior atra,
candida cauda tamen, color est quoque cruribus albus.
multae illum petiere sua de gente, sed una
abstulit Hylonome, qua nulla decentior inter
semiferos altis habitauit femina siluis.
haec et blanditiis et amando et amare fatendo
Cyllaron una tenet. cultus quoque, quantus in illis
esse potest membris, ut sit coma pectine leuis,
ut modo rore maris, modo se uiolaue rosaue
inplicet, interdum canentia lilia gestet,
bisque die lapsis Pagasaeae uertice siluae
fontibus ora lauet, bis flumine corpora tinguat,
nec nisi quae deceant electarumque ferarum
aut umero aut lateri praetendat uellera laeuo.
par amor est illis; errant in montibus una,

antra simul subeunt. et tum Lapitheia tecta
intrarant pariter, pariter fera bella gerebant.
auctor in incerto est, iaculum de parte sinistra
uenit et inferius, quam collo pectora subsunt,
Cyllare, te fixit. paruo cor uulnere laesum
corpore cum toto post tela educta refrixit.
protinus Hylonome morientes excipit artus
inpositaque manu uulnus fouet oraque ad ora
admouet atque animae fugienti obsistere temptat.
ut uidet exstinctum, dictis quae clamor ad aures
arcuit ire meas, telo, quod inhaeserat illi,
incubuit moriensque suum conplexa maritum est.
  Ante oculos stat et ille meos, qui sena leonum
uinxerat inter se conexis uellera nodis,
Phaeocomes, hominemque simul protectus equumque.
caudice qui misso, quem uix iuga bina mouerent,
Tectaphon Oleniden a summo uertice fregit.
ast ego, dum parat hic armis nudare iacentem,
(scit tuus hoc genitor) gladium spoliantis in ima
ilia demisi. Chthonius quoque Teleboasque
ense iacent nostro: ramum prior ille bifurcum
gesserat, hic iaculum. iaculo mihi uulnera fecit.
signa uides, apparet adhuc uetus inde cicatrix.
tunc ego debueram capienda ad Pergama mitti,
tum poteram magni, si non superare, morari
Hectoris arma meis. illo sed tempore nullus
aut puer Hector erat; nunc me mea deficit aetas.
quid tibi uictorem gemini Periphanta Pyraethi,
Ampyca quid referam, qui quadrupedantis Echetli
fixit in aduerso cornum sine cuspide uultu?
uecte Pelethronium Macareus in pectus adacto
strauit Erigdupum. memini et uenabula condi
inguine Nesseis manibus coniecta Cymeli.
nec tu credideris tantum cecinisse futura
Ampyciden Mopsum: Mopso iaculante biformis
occubuit frustraque loqui temptauit Hodites
ad mentum lingua mentoque ad guttura fixo.
  Quinque neci Caeneus dederat, Styphelumque Bromumque
Antimachumque Elymumque securiferumque Pyracmon.
uulnera non memini, numerum nomenque notaui.
prouolat Emathii spoliis armatus Halesi,
quem dederat leto, membris et corpore Latreus

maximus. huic aetas inter iuuenemque senemque,
uis iuuenalis erat, uariabant tempora cani.
qui clipeo gladioque Macedoniaque sarissa
conspicuus faciemque obuersus in agmen utrumque
armaque concussit certumque equitauit in orbem
uerbaque tot fudit uacuas animosus in auras :
"et te, Caeni, feram ? nam tu mihi femina semper,
tu mihi Caenis eris. nec te natalis origo
commonuit, mentemque subit, quo praemia facto
quaque uiri falsam speciem mercede pararis ?
quid sis nata uide, uel quid sis passa, columque,
i, cape cum calathis et stamina pollice torque ;
bella relinque uiris." iactanti talia Caeneus
extentum cursu missa latus eruit hasta,
qua uir equo commissus erat. furit ille dolore
nudaque Phyllei iuuenis ferit ora sarissa.
non secus haec resilit, quam tecti a culmine grando,
aut siquis paruo feriat caua tympana saxo.
comminus adgreditur laterique recondere duro
luctatur gladium : gladio loca peruia non sunt.
"haud tamen effugies ; medio iugulaberis ense,
quandoquidem mucro est hebes" inquit et in latus ensem
obliquat longaque amplectitur ilia dextra.
plaga facit gemitus in corpore marmoris icti,
fractaque dissiluit percusso lammina callo.
ut satis inlaesos miranti praebuit artus,
"nunc age" ait Caeneus "nostro tua corpora ferro
temptemus" capuloque tenus demisit in armos
ensem fatiferum caecamque in uiscera mouit
uersauitque manum uulnusque in uulnere fecit.
ecce ruunt uasto rabidi clamore Bimembres
telaque in hunc omnes unum mittuntque feruntque.
tela retusa cadunt, manet inperfossus ab omni
inque cruentatus Caeneus Elateius ictu.
fecerat attonitos noua res. "heu dedecus ingens"
Monychus exclamat, "populus superamur ab uno
uixque uiro. quamquam ille uir est, nos segnibus actis,
quod fuit ille, sumus. quid membra inmania prosunt ?
quid geminae uires et quod fortissima rerum
in nobis duplex natura animalia iunxit ?
nec nos matre dea, nec nos Ixione natos
esse reor, qui tantus erat, Iunonis ut altae

spem caperet; nos semimari superamur ab hoste.
saxa trabesque super totosque inuoluite montes
uiuacemque animam missis elidite siluis.
silua premat fauces, et erit pro uulnere pondus."
dixit et insani deiectam uiribus Austri
forte trabem nactus ualidum coniecit in hostem
exemplumque fuit. paruoque in tempore nudus
arboris Othrys erat, nec habebat Pelios umbras.
obrutus inmani cumulo sub pondere Caeneus
aestuat arboreo coniectaque robora duris
fert umeris. sed enim postquam super ora caputque
creuit onus neque habet quas ducat spiritus auras,
deficit interdum, modo se super aera frustra
tollere conatur iactasque euoluere siluas,
interdumque mouet, ueluti, quam cernimus, ecce,
ardua si terrae quatiatur motibus Ide.
exitus in dubio est. alii sub inania corpus
Tartara detrusum siluarum mole ferebant;
abnuit Ampycides medioque ex aggere fuluis
uidit auem pennis liquidas exire sub auras,
quae mihi tunc primum, tunc est conspecta supremum.
hanc ubi lustrantem leni sua castra uolatu
Mopsus et ingenti circum clangore sonantem
adspexit, pariterque animis oculisque secutus
"o salue," dixit "Lapithaeae gloria gentis,
maxime uir quondam, sed nunc auis unica, Caeneu."
credita res auctore suo est. dolor addidit iram,
oppressumque aegre tulimus tot ab hostibus unum.
nec prius abstitimus ferro exercere dolorem,
quam data pars leto, partem fuga noxque remouit.'
Haec inter Lapithas et semihomines Centauros
proelia, Tlepolemus, Pylio referente, dolorem
praeteriti Alcidae tacito non pertulit ore
atque ait: 'Herculeae mirum est obliuia laudis
acta tibi, senior. certe mihi saepe referre
Nubigenas domitos a se pater esse solebat.'
tristis ad haec Pylius: 'quid me meminisse malorum
cogis et obductos annis rescindere luctus
inque tuum genitorem odium offensasque fateri?
ille quidem maiora fide di! gessit et orbem
inpleuit meritis, quod mallem posse negare.
sed neque Deiphobum nec Polydamanta nec ipsum
Hectora laudamus. quis enim laudauerit hostem?
ille tuus genitor Messenia moenia quondam

strauit et inmeritas urbes Elinque Pylonque
diruit inque meos ferrum flammamque penates
inpulit. utque alios taceam, quos ille peremit,
bis sex Nelidae fuimus, conspecta iuuentus ;
bis sex Herculeis ceciderunt, me minus uno,
uiribus. atque alios uinci potuisse ferendum est :
mira Periclymeni mors est. cui posse figuras
sumere quas uellet rursusque reponere sumptas
Neptunus dederat, Nelei sanguinis auctor.
hic ubi nequiquam est formas uariatus in omnes,
uertitur in faciem uolucris, quae fulmina curuis
ferre solet pedibus, diuum gratissima regi.
uiribus usus auis pennis rostroque redunco
hamatisque uiri laniauerat unguibus ora.
tendit in hanc nimium certos Tirynthius arcus
atque inter nubes sublimia membra ferentem
pendentemque ferit, lateri qua iungitur ala.
nec graue uulnus erat ; sed rupti uulnere nerui
deficiunt motumque negant uiresque uolandi.
decidit in terram, non concipientibus auras
infirmis pennis, et quae leuis haeserat alae,
corporis adfixi pressa est grauitate sagitta
perque latus summum iugulo est exacta sinistro.
nunc uideor debere tui praeconia rebus
Herculis, o Rhodiae ductor pulcherrime classis ?
nec tamen ulterius quam fortia facta silendo
ulciscor fratres. solida est mihi gratia tecum.'
  Haec postquam dulci Neleius edidit ore,
a sermone senis repetito munere Bacchi
surrexere toris ; nox est data cetera somno.
  At deus, aequoreas qui cuspide temperat undas,
in uolucrem corpus nati Phaethontida uersum
mente dolet patria saeuumque perosus Achillem
exercet memores plus quam ciuiliter iras.
iamque fere tracto duo per quinquennia bello
talibus intonsum conpellat S*m*inthea dictis :
'o mihi de fratris longe gratissime natis,
inrita qui mecum posuisti moenia Troiae,
ecquid, ubi has iam iam casuras adspicis arces,
ingemis ? aut ecquid tot defendentia muros
milia caesa doles ? ecquid, ne persequar omnes,
Hectoris umbra subit circum sua Pergama tracti ?
cum tamen ille ferox belloque cruentior ipso
uiuit adhuc, operis nostri populator, Achilles.
det mihi se ; faxo triplici quid cuspide possim

sentiat. at quoniam concurrere comminus hosti
non datur, occulta necopinum perde sagitta.'
adnuit atque animo pariter patruique suoque
Delius indulgens nebula uelatus in agmen
peruenit Iliacum mediaque in caede uirorum
rara per ignotos spargentem cernit Achiuos
tela Parin. fassusque deum ' quid spicula perdis
sanguine plebis?' ait ' siqua est tibi cura tuorum,
uertere in Aeaciden caesosque ulciscere fratres'.
dixit et ostendens sternentem Troica ferro
corpora Peliden arcus obuertit in illum
certaque letifera derexit spicula dextra.
quod Priamus gaudere senex post Hectora posset,
hoc fuit. ille igitur tantorum uictor, Achille,
uictus es a timido Graiae raptore maritae.
at si femineo fuerat tibi Marte cadendum,
Thermodontiaca malles cecidisse bipenni.
  Iam timor ille Phrygum, decus et tutela Pelasgi
nominis, Aeacides, caput insuperabile bello,
arserat; armarat deus idem, idemque cremarat.
iam cinis est, et de tam magno restat Achille
nescioquid, paruam quod non bene conpleat urnam;
at uiuit totum quae gloria conpleat orbem.
haec illi mensura uiro respondet et hac est
par sibi Pelides nec inania Tartara sentit.
ipse etiam, ut cuius fuerit cognoscere posses,
bella mouet clipeus, deque armis arma feruntur.
non ea Tydides, non audet Oileos Aiax,
non minor Atrides, non bello maior et aeuo
poscere, non alii. solis Telamone creato
Laerteque fuit tantae fiducia laudis.
a se Tantalides onus inuidiamque remouit
Argolicosque duces mediis considere castris
iussit et arbitrium litis traiecit in omnes.

LIBER TERTIVS DECIMVS

Consedere duces et uulgi stante corona
surgit ad hos clipei dominus septemplicis Aiax,
utque erat inpatiens irae, Sigeia toruo
litora respexit classemque in litore uultu
intendensque manus ' agimus, pro Iuppiter,' inquit
' ante rates causam, et mecum confertur Vlixes.
at non Hectoreis dubitauit cedere flammis,

quas ego sustinui, quas hac a classe fugaui.
tutius est igitur fictis contendere uerbis
quam pugnare manu. sed nec mihi dicere promptum,
nec facere est isti; quantumque ego Marte feroci
inque acie ualeo, tantum ualet iste loquendo.
nec memoranda tamen uobis mea facta, Pelasgi,
esse reor; uidistis enim. sua narret Vlixes,
quae sine teste gerit, quorum nox conscia sola est.
praemia magna peti fateor. sed demit honorem
aemulus: Aiaci non est tenuisse superbum,
sit licet hoc ingens, quicquid sperauit Vlixes.
iste tulit pretium iam nunc temptaminis huius;
quo cum uictus erit, mecum certasse feretur.
atque ego, si uirtus in me dubitabilis esset,
nobilitate potens essem, Telamone creatus,
moenia qui forti Troiana sub Hercule cepit
litoraque intrauit Pagasaea Colcha carina.
Aeacus huic pater est, qui iura silentibus illic
reddit, ubi Aeoliden saxum graue Sisyphon urguet.
Aeacon agnoscit summus prolemque fatetur
Iuppiter esse suam; sic a Ioue tertius Aiax.
nec tamen haec series in causam prosit, Achiui,
si mihi cum magno non est communis Achille.
frater erat, fraterna peto. quid sanguine cretus
Sisyphio furtisque et fraude simillimus illi
inserit Aeacidis alienae nomina gentis?
an quod in arma prior nulloque sub indice ueni,
arma neganda mihi? potiorque uidebitur ille,
ultima qui cepit detrectauitque furore
militiam ficto, donec sollertior isto,
sed sibi inutilior timidi commenta retexit
Naupliades animi uitataque traxit ad arma?
optima num sumat, quia sumere noluit ulla;
nos inhonorati et donis patruelibus orbi,
obtulimus quia nos ad prima pericula, simus?
atque utinam aut uerus furor ille aut creditus esset,
nec comes hic Phrygias umquam uenisset ad arces
hortator scelerum! non te, Poeantia proles,
expositum Lemnos nostro cum crimine haberet!
qui nunc, ut memorant, siluestribus abditus antris
saxa moues gemitu, Laertiadaeque precaris
quae meruit; quae, si di sunt, non uana precaris.
et nunc ille eadem nobis iuratus in arma,
heu spes una ducum, quo successore sagittae
Herculis utuntur, fractus morboque fameque

uelaturque aliturque auibus uolucresque petendo
debita Troianis exercet spicula fatis.
ille tamen uiuit, quia non comitauit Vlixen ;
mallet et infelix Palamedes esse relictus,
[uiueret aut certe letum sine crimine haberet]
quem male conuicti nimium memor iste furoris
prodere rem Danaam finxit fictumque probauit
crimen et ostendit, quod iam praefoderat, aurum.
ergo aut exilio uires subduxit Achiuis
aut nece ; sic pugnat, sic est metuendus Vlixes.
qui licet eloquio fidum quoque Nestora uincat,
haud tamen efficiet, desertum ut Nestora crimen
esse rear nullum. qui cum inploraret Vlixen
uulnere tardus equi fessusque senilibus annis,
proditus a socio est. non haec mihi crimina fingi
scit bene Tydides, qui nomine saepe uocatum
corripuit trepidoque fugam exprobrauit amico.
adspiciunt oculis superi mortalia iustis.
en eget auxilio, qui non tulit, utque reliquit,
sic linquendus erat ; legem sibi dixerat ipse.
conclamat socios. adsum uideoque trementem
pallentemque metu et trepidantem morte futura.
opposui molem clipei texique iacentem
seruauique animam (minimum est hoc laudis) inertem.
si perstas certare, locum redeamus in illum ;
redde hostem uulnusque tuum solitumque timorem
post clipeumque late et mecum contende sub illo.
at postquam eripui, cui standi uulnera uires
non dederant, nullo tardatus uulnere fugit.
Hector adest secumque deos in proelia ducit,
quaque ruit, non tu tantum terreris, Vlixe,
sed fortes etiam ; tantum trahit ille timoris.
hunc ego sanguineae successu caedis ouantem
eminus ingenti resupinum pondere fudi,
hunc ego poscentem, cum quo concurreret, unus
sustinui. sortemque meam uouistis, Achiui,
et uestrae ualuere preces. si quaeritis huius
fortunam pugnae, non sum superatus ab illo.
ecce ferunt Troes ferrumque ignesque Iouemque
in Danaas classes. ubi nunc facundus Vlixes ?
nempe ego mille meo protexi pectore puppes,
spem uestri reditus. date pro tot nauibus arma.
quod si uera licet mihi dicere, quaeritur istis
quam mihi maior honos, coniunctaque gloria nostra est,

atque Aiax armis, non Aiaci arma petuntur.
conferat his Ithacus Rhesum inbellemque Dolona
Priamidenque Helenum rapta cum Pallade captum
luce nihil gestum, nihil est Diomede remoto.
si semel ista datis meritis tam uilibus arma,
diuidite, et pars sit maior Diomedis in illis.
quo tamen haec Ithaco, qui clam, qui semper inermis
rem gerit et furtis incautum decipit hostem?
ipse nitor galeae claro radiantis ab auro
insidias prodet manifestabitque latentem.
sed neque Dulichius sub Achillis casside uertex
pondera tanta feret, nec non onerosa grauisque
Pelias hasta potest inbellibus esse lacertis,
nec clipeus uasti caelatus imagine mundi
conueniet timidae nataeque ad furta sinistrae.
debilitaturum quid te petis, inprobe, munus?
quod tibi si populi donauerit error Achiui,
cur spolieris, erit, non cur metuaris ab hoste,
et fuga, qua sola cunctos, timidissime, uincis,
tarda futura tibi est gestamina tanta trahenti.
adde quod iste tuus, tam raro proelia passus,
integer est clipeus: nostro, qui tela ferendo
mille patet plagis, nouus est successor habendus.
denique, quid uerbis opus est? spectemur agendo.
arma uiri fortis medios mittantur in hostes;
inde iubete peti et referentem ornate relatis.'

Finierat Telamone satus uulgique secutum
ultima murmur erat, donec Laertius heros
adstitit atque oculos paulum tellure moratos
sustulit ad proceres expectatoque resoluit
ora sono; neque abest facundis gratia dictis.
'si mea cum uestris ualuissent uota, Pelasgi,
non foret ambiguus tanti certaminis heres,
tuque tuis armis, nos te poteremur, Achille.
quem quoniam non aequa mihi uobisque negarunt
fata' (manuque simul ueluti lacrimantia tersit
lumina), 'quis magno melius succedit Achilli
quam per quem magnus Danais successit Achilles?
huic modo ne prosit quod, ut est, hebes esse uidetur,
neue mihi noceat quod uobis semper, Achiui,
profuit ingenium, meaque haec facundia, siqua est,
quae nunc pro domino, pro uobis saepe locuta est,
inuidia careat, bona nec sua quisque recuset.
nam genus et proauos et quae non fecimus ipsi,

uix ea nostra uoco. sed enim, quia rettulit Aiax
esse Iouis pronepos, nostri quoque sanguinis auctor
Iuppiter est totidemque gradus distamus ab illo.
nam mihi Laertes pater est, Arcesius illi,
Iuppiter huic, neque in his quisquam damnatus et exul.
est quoque per matrem Cyllenius addita nobis
altera nobilitas; deus est in utroque parente.
sed neque materno quod sum generosior ortu,
nec mihi quod pater est fraterni sanguinis insons,
proposita arma peto. meritis expendite causam,
dummodo, quod fratres Telamon Peleusque fuerunt,
Aiacis meritum non sit, nec sanguinis ordo;
sed uirtutis honor spoliis quaeratur in istis.
aut si proximitas primusque requiritur heres,
est genitor Peleus, est Pyrrhus filius illi;
quis locus Aiaci? Phthiam haec Scyrumue ferantur.
nec minus est isto Teucer patruelis Achilli.
num petit ille tamen, num si petat, auferat illa?
ergo operum quoniam nudum certamen habetur,
plura quidem feci quam quae conprendere dictis
in promptu mihi sit; rerum tamen ordine ducar.
praescia uenturi genetrix Nereia leti
dissimulat cultu natum; et deceperat omnes,
in quibus Aiacem, sumptae fallacia uestis.
arma ego femineis animum motura uirilem
mercibus inserui; neque adhuc proiecerat heros
uirgineos habitus, cum parmam hastamque tenenti
"nate dea," dixi "tibi se peritura reseruant
Pergama. quid dubitas ingentem euertere Troiam?"
iniecique manum fortemque ad fortia misi.
ergo opera illius mea sunt; ego Telephon hasta
pugnantem domui, uictum orantemque refeci;
quod Thebae cecidere, meum est; me credite Lesbon,
me Tenedon Chrysenque et Cillan, Apollinis urbes,
et Scyrum cepisse; mea concussa putate
procubuisse solo Lyrnesia moenia dextra.
utque alios taceam, qui saeuum perdere posset
Hectora, nempe dedi; per me iacet inclitus Hector.
illis haec armis, quibus est inuentus Achilles,
arma peto. uiuo dederam, post fata reposco.
ut dolor unius Danaos peruenit ad omnes
Aulidaque Euboicam conplerunt mille carinae,
expectata diu, nulla aut contraria classi
flamina erant, duraeque iubent Agamemnona sortes

inmeritam saeuae natam mactare Dianae.
denegat hoc genitor diuisque irascitur ipsis
atque in rege tamen pater est. ego mite parentis
ingenium uerbis ad publica commoda uerti.
nunc equidem fateor, fassoque ignoscat Atrides :
difficilem tenui sub iniquo iudice causam
hunc tamen utilitas populi fraterque datique
summa mouet sceptri, laudem ut cum sanguine penset.
mittor et ad matrem, quae non hortanda, sed astu
decipienda fuit. quo si Telamonius isset,
orba suis essent etiam nunc lintea uentis.
mittor et Iliacas audax orator ad arces,
uisaque et intrata est altae mihi curia Troiae ;
plenaque adhuc erat illa uiris. interritus egi
quam mihi mandarat communem Graecia causam.
accusoque Parin praedamque Helenamque reposco
et moueo Priamum Priamoque Antenora iunctum.
at Paris et fratres et qui rapuere sub illo,
uix tenuere manus (scis hoc, Menelae) nefandas,
primaque lux nostri tecum fuit illa pericli.
longa referre mora est quae consilioque manuque
utiliter feci spatiosi tempore belli.
post acies primas urbis se moenibus hostes
continuere diu, nec aperti copia Martis
ulla fuit ; decimo demum pugnauimus anno.
quid facis interea qui nil, nisi proelia, nosti ?
quis tuus usus erat ? nam si mea facta requiris,
hostibus insidior, fossas munimine cingo,
consolor socios ut longi taedia belli
mente ferant placida, doceo quo simus alendi
armandique modo, mittor quo postulat usus.
ecce Iouis monitu, deceptus imagine somni,
rex iubet incepti curam dimittere belli.
ille potest auctore suam defendere uocem.
non sinat hoc Aiax delendaque Pergama poscat,
quodque potest, pugnet. cur non remoratur ituros ?
cur non arma capit, dat quod uaga turba sequatur ?
non erat hoc nimium numquam nisi magna loquenti.
quid quod et ipse fugit ? uidi, puduitque uidere,
cum tu terga dares inhonestaque uela parares.
nec mora, "quid facitis ? quae uos dementia" dixi
"concitat, o socii, captam dimittere Troiam ?
quidue domum fertis decimo, nisi dedecus, anno ?"
talibus atque aliis, in quae dolor ipse disertum

fecerat, auersos profuga de classe reduxi.
conuocat Atrides socios terrore pauentes;
nec Telamoniades etiam nunc hiscere quicquam
audet. at ausus erat reges incessere dictis
Thersites, etiam per me haud inpune, proteruis.
erigor et trepidos ciues exhortor in hostem
amissamque mea uirtutem uoce repono.
tempore ab hoc quodcumque potest fecisse uideri
fortiter iste, meum est, qui dantem terga retraxi.
denique de Danais quis te laudatue petitue?
at sua Tydides mecum communicat acta,
me probat et socio semper confidit Vlixe.
est aliquid de tot Graiorum milibus unum
a Diomede legi. nec me sors ire iubebat:
sic tamen et spreto noctisque hostisque periclo
ausum eadem, quae nos, Phrygia de gente Dolona
interimo; non ante tamen quam cuncta coegi
prodere et edidici quid perfida Troia pararet.
omnia cognoram, nec quod specularer habebam,
et iam promissa poteram cum laude reuerti.
haud contentus eo petii tentoria Rhesi
inque suis ipsum castris comitesque peremi.
atque ita captiuo uictor uotisque potitus
ingredior curru laetos imitante triumphos.
cuius equos pretium pro nocte poposcerat hostis,
arma negate mihi, fueritque benignior Aiax.
quid Lycii referam Sarpedonis agmina ferro
deuastata meo? cum multo sanguine fudi
Coeranon Iphitiden et Alastoraque Chromiumque
Alcandrumque Haliumque Noemonaque Prytanimque
exitioque dedi cum Chersidamante Thoona
et Charopem fatisque inmitibus Ennomon actum
quique minus celebres nostra sub moenibus urbis
procubuere manu. sunt et mihi uulnera, ciues,
ipso pulchra loco. nec uanis credite uerbis:
adspicite en' uestemque manu diduxit et 'haec sunt
pectora semper' ait 'uestris exercita rebus.
at nil inpendit per tot Telamonius annos
sanguinis in socios et habet sine uulnere corpus.
quid tamen hoc refert, si se pro classe Pelasga
arma tulisse refert contra Troasque Iouemque
confiteorque tulit? neque enim benefacta maligne
detractare meum est. sed ne communia solus

occupet atque aliquem uobis quoque reddat honorem.
reppulit Actorides sub imagine tutus Achillis
Troas ab arsuris cum defensore carinis.
ausum etiam Hectoreis solum concurrere telis
se putat, oblitus regisque duc*um*que meique,
nonus in officio et praelatus munere sortis.
sed tamen euentus uestrae, fortissime, pugnae
quis fuit? Hector abit uiolatus uulnere nullo.
me miserum, quanto cogor meminisse dolore
temporis illius, quo Graium murus Achilles
procubuit! nec me lacrimae luctusque timorque
tardarunt quin corpus humo sublime referrem.
his umeris, his, inquam, umeris ego corpus Achillis
et simul arma tuli; quae nunc quoque ferre laboro.
sunt mihi quae ualeant in talia pondera uires,
est animus certe uestros sensurus honores.
scilicet idcirco pro nato caerula mater
ambitiosa suo fuit, ut caelestia dona,
artis opus tantae, rudis et sine pectore miles
indueret? neque enim clipei caelamina nouit,
Oceanum et terras cumque alto sidera caelo
Pleiadasque Hyadasque inmunemque aequoris Arcton
diuersosque orbes nitidumque Orionis ensem.
[postulat ut capiat quae non intellegit arma.]
quid quod me duri fugientem munera belli
arguit incepto serum accessisse labori,
nec se magnanimo maledicere sentit Achilli?
si simulasse uocas crimen, simulauimus ambo,
si mora pro culpa est, ego sum maturior illo.
me pia detinuit coniunx, pia mater Achillem,
primaque sunt illis data tempora, cetera uobis.
haud timeo, si iam nequeam defendere, crimen
cum tanto commune uiro. deprensus Vlixis
ingenio tamen ille, at non Aiacis Vlixes.
neue in me stolidae conuicia fundere linguae
admiremur eum, uobis quoque digna pudore
obicit. an falso Palameden crimine turpe est
accusasse mihi, uobis damnasse decorum?
sed neque Naupliades facinus defendere tantum
tamque patens ualuit, nec uos audistis in illo
crimina; uidistis praestoque obiecta patebant.
nec Poeantiaden quod habet Vulcania Lemnos,
esse reus merui: factum defendite uestrum;
consensistis enim. nec me suasisse negabo

ut se subtraheret bellique uiaeque labori
temptaretque feros requie finire dolores.
paruit et uiuit. non haec sententia tantum
fida, sed et felix, cum sit satis esse fidelem.
quem quoniam uates delenda ad Pergama poscunt,
ne mandate mihi; melius Telamonius ibit
eloquioque uirum morbisque iraque furentem
molliet, aut aliqua producet callidus arte.
ante retro Simois fluet et sine frondibus Ide
stabit et auxilium promittet Achaia Troiae
quam, cessante meo pro uestris pectore rebus,
Aiacis stolidi Danais sollertia prosit.
sis licet infestus sociis regique mihique,
dure Philoctete, licet exsecrere meumque
deuoueas sine fine caput cupiasque dolenti
me tibi forte dari nostrumque haurire cruorem;
te tamen adgrediar mecumque reducere nitar:
tamque tuis potiar, faueat Fortuna, sagittis,
quam sum Dardanio, quem cepi, uate potitus,
quam responsa deum Troianaque fata retexi,
quam rapui Phrygiae signum penetrale Mineruae
hostibus e mediis. et se mihi conferat Aiax?
nempe capi Troiam prohibebant fata sine illo.
fortis ubi est Aiax? ubi sunt ingentia magni
uerba uiri? cur hic metuis? cur audet Vlixes
ire per excubias et se committere nocti
perque feros enses non tantum moenia Troum,
uerum etiam summas arces intrare suaque
eripere aede deam raptamque adferre per hostes?
quae nisi fecissem, frustra Telamone creatus
gestasset laeua taurorum tergora septem.
illa nocte mihi Troiae uictoria parta est;
Pergama tunc uici, cum uinci posse coegi.
desine Tydiden uultuque et murmure nobis
ostentare meum: pars est sua laudis in illo.
nec tu, cum socia clipeum pro classe tenebas,
solus eras; tibi turba comes, mihi contigit unus.
qui nisi pugnacem sciret sapiente minorem
esse nec indomitae deberi praemia dextrae,
ipse quoque haec peteret; peteret moderatior Aiax
Eurypylusque ferox claroque Andraemone natus
nec minus Idomeneus patriaque creatus eadem
Meriones, peteret maioris frater Atridae.

quippe manu fortes nec sunt mihi Marte secundi;
consiliis cessere meis. tibi dextera bello
utilis; ingenium est quod eget moderamine nostro;
tu uires sine mente geris, mihi cura futuri;
tu pugnare potes, pugnandi tempora mecum
eligit Atrides; tu tantum corpore prodes,
nos animo; quantoque ratem qui temperat anteit
remigis officium, quanto dux milite maior,
tantum ego te supero. nec non in corpore nostro
pectora sunt potiora manu; uigor omnis in illis.
at uos, o proceres, uigili date praemia uestro,
proque tot annorum cura, quibus anxius egi,
hunc titulum meritis pensandum reddite nostris.
iam labor in fine est; obstantia fata remoui,
altaque posse capi faciendo Pergama cepi.
per spes nunc socias casuraque moenia Troum
perque deos oro, quos hosti nuper ademi,
per siquid superest quod sit sapienter agendum,
siquid adhuc audax ex praecipitique petendum est,
este mei memores; aut si mihi non datis arma,
huic date'; et ostendit signum fatale Mineruae.
  Mota manus procerum est, et quid facundia posset
re patuit; fortisque uiri tulit arma disertus.
Hectora qui solus, qui ferrum ignesque Iouemque
sustinuit totiens, unam non sustinet iram,
inuictumque uirum uicit dolor. arripit ensem
et 'meus hic certe est. an et hunc sibi poscit Vlixes?
hoc' ait 'utendum est in me mihi; quique cruore
saepe Phrygum maduit, domini nunc caede madebit,
ne quisquam Aiacem possit superare nisi Aiax.'
dixit et in pectus tum demum uulnera passum,
qua patuit ferrum, letalem condidit ensem.
nec ualuere manus infixum educere telum:
expulit ipse cruor. rubefactaque sanguine tellus
purpureum uiridi genuit de caespite florem,
qui prius Oebalio fuerat de uulnere natus.
littera communis mediis pueroque uiroque
inscripta est foliis, haec nominis, illa querellae.
  Victor ad Hypsipyles patriam clarique Thoantis
et ueterum terras infames caede uirorum
uela dat, ut referat Tirynthia tela sagittas.
quae postquam ad Graios domino comitante reuexit,
inposita est sero tandem manus ultima bello.

[Troia simul Priamusque cadunt; Priameia coniunx
perdidit infelix hominis post omnia formam,
externasque nouo latratu terruit auras,
longus in angustum qua clauditur Hellespontus.]
Ilion ardebat, neque adhuc consederat ignis,
exiguumque senis Priami Iouis ara cruorem
conbiberat. trac*ta*ta comis antisti*t*a Phoebi
non profecturas tendebat ad aethera palmas.
Dardanidas matres patriorum signa deorum,
dum licet, amplexas succensaque templa tenentes
inuidiosa trahunt uictores praemia Grai.
mittitur Astyanax illis de turribus, unde
pugnantem pro se proauitaque regna tuentem
saepe uidere patrem monstratum a matre solebat.
iamque uiam suadet Boreas, flatuque secundo
carbasa mota sonant. iubet uti nauita uentis.
'Troia, uale; rapimur' clamant, dant oscula terrae
Troades et patriae fumantia tecta relinquunt.
ultima conscendit classem, miserabile uisu,
in mediis Hecube natorum inuenta sepulcris;
prensantem tumulos atque ossibus oscula dantem
Dulichiae traxere manus. tamen unius hausit
inque sinu cineres secum tulit Hectoris haustos;
Hectoris in tumulo canum de uertice crinem,
inferias inopes, crinem lacrimasque reliquit.
  Est, ubi Troia fuit, Phrygiae contraria tellus
Bistoniis habitata uiris. Polymestoris illic
regia diues erat, cui te commisit alendum
clam, Polydore, pater Phrygiisque remouit ab armis;
consilium sapiens, sceleris nisi praemia magnas
adiecisset opes, animi inritamen auari.
ut cecidit fortuna Phrygum, capit inpius ensem
rex Thracum iuguloque sui demisit alumni
et, tamquam tolli cum corpore crimina possent,
exanimem scopulo subiectas misit in undas.
  Litore Threicio classem religarat Atrides,
dum mare pacatum, dum uentus amicior esset.
hic subito, quantus cum uiueret esse solebat,
exit humo late rupta similisque minanti
temporis illius uultum referebat Achilles,
quo ferus iniustum petiit Agamemnona ferro.
'inmemores' que 'mei disceditis' inquit 'Achiui?
obrutaque est mecum uirtutis gratia nostrae?
ne facite; utque meum non sit sine honore sepulcrum,
placet Achilleos mactata Polyxena manes.'

dixit, et inmiti sociis parentibus umbrae,
rapta sinu matris, quam iam prope sola fouebat,
fortis et infelix et plus quam femina uirgo
ducitur ad tumulum diroque fit hostia busto.
quae memor ipsa sui, postquam crudelibus aris
admota est sensitque sibi fera sacra parari,
utque Neoptolemum stantem ferrumque tenentem
inque suo uidit figentem lumina uultu,
'utere iamdudum generoso sanguine;' dixit
'nulla mora est; at tu iugulo uel pectore telum
conde meo' iugulumque simul pectusque retexit.
'scilicet haud ulli seruire Polyxena uellem.
mors tantum uellem matrem mea fallere posset.
mater obest minuitque necis mihi gaudia; quamuis
non mea mors illi, uerum sua uita tremenda est.
uos modo, ne Stygios adeam non libera manes,
(haud per tale sacrum numen placabitis ullum)
este procul, si iusta peto, tactuque uiriles
uirgineo remouete manus. acceptior illi,
quisquis is est quem caede mea placare paratis,
liber erit sanguis. siquos tamen ultima nostri
uerba mouent oris, Priami uos filia regis,
non captiua rogat, genetrici corpus inemptum
reddite; neue auro redimat ius triste sepulcri
sed lacrimis. tum, cum poterat, redimebat et auro.'
dixerat, at populus lacrimas, quas illa tenebat,
non tenet. ipse etiam flens inuitusque sacerdos
praebita coniecto rupit praecordia ferro.
illa super terram defecto poplite labens
pertulit intrepidos ad fata nouissima uultus.
tum quoque cura fuit partes uelare tegendas,
cum caderet, castique decus seruare pudoris.
Troades excipiunt deploratosque recensent
Priamidas et quod dederit domus una cruoris,
teque gemunt, uirgo, teque, o modo regia coniunx,
regia dicta parens, Asiae florentis imago,
nunc etiam praedae mala sors, quam uictor Vlixes
esse suam nollet, nisi quod tamen Hectora partu
edideras: dominum matri uix repperit Hector.
quae corpus conplexa animae tam fortis inane,
quas totiens patriae dederat natisque uiroque,
huic quoque dat lacrimas. lacrimas in uulnera fundit
osculaque ore tegit consuetaque pectora plangit
canitiemque suam concretam sanguine uellens

plura quidem, sed et haec laniato pectore dixit:
'nata, tuae (quid enim superest?) dolor ultime matris,
nata, iaces, uideoque tuum, mea uulnera, uulnus.
et, ne perdiderim quemquam sine caede meorum,
tu quoque uulnus habes. at te, quia femina, rebar
a ferro tutam; cecidisti et femina ferro,
totque tuos idem fratres, te perdidit idem,
exitium Troiae nostrique orbator, Achilles.
at postquam cecidit Paridis Phoebique sagittis,
nunc certe, dixi, non est metuendus Achilles.
nunc quoque mi metuendus erat; cinis ipse sepulti
in genus hoc saeuit, tumulo quoque sensimus hostem.
Aeacidae fecunda fui. iacet Ilion ingens,
euentuque graui finita est publica clades,
sed finita tamen. soli mihi Pergama restant,
in cursuque meus dolor est. modo maxima rerum,
tot generis natisque potens nuribusque uiroque,
nunc trahor exul, inops, tumulis auulsa meorum,
Penelopae munus. quae me data pensa trahentem
matribus ostendens Ithacis "haec Hectoris illa est
clara parens, haec est" dicet "Priameia coniunx."
postque tot amissos tu nunc, quae sola leuabas
maternos luctus, hostilia busta piasti.
inferias hosti peperi. quo ferrea resto?
quidue moror? quo me seruas, annosa senectus?
quo, di crudeles, nisi quo noua funera cernam,
uiuacem differtis anum? quis posse putaret
felicem Priamum post diruta Pergama dici?
felix morte sua est; nec te, mea nata, peremptam
adspicit et uitam pariter regnumque reliquit.
at, puto, funeribus dotabere, regia uirgo,
condeturque tuum monumentis corpus auitis.
non haec est fortuna domus. tibi munera matris
contingent fletus peregrinaeque haustus harenae.
omnia perdidimus; superest, cur uiuere tempus
in breue sustineam, proles gratissima matri,
nunc solus, quondam minimus de stirpe uirili,
has datus Ismario regi Polydorus in oras.
quid moror interea crudelia uulnera lymphis
abluere et sparsos inmiti sanguine uultus?'
dixit et ad litus passu processit anili,
albentes lacerata comas. 'date, Troades, urnam'
dixerat infelix, liquidas hauriret ut undas;
adspicit eiectum Polydori in litore corpus

factaque Threiciis ingentia uulnera telis.
Troades exclamant: obmutuit illa dolore,
et pariter uoces lacrimasque introrsus obortas
deuorat ipse dolor. duroque simillima saxo
torpet et aduersa figit modo lumina terra,
interdum toruos sustollit ad aethera uultus,
nunc positi spectat uultum, nunc uulnera nati,
uulnera praecipue, seque armat et instruit ira.
qua simul exarsit, tamquam regina maneret,
ulcisci statuit poenaeque in imagine tota est.
utque furit catulo lactente orbata leaena
signaque nacta pedum sequitur, quem non uidet, hostem,
sic Hecuba, postquam cum luctu miscuit iram,
non oblita animorum, annorum oblita suorum,
uadit ad artificem dirae Polymestora caedis
conloquiumque petit; nam se monstrare relictum
uelle latens illi, quod nato redderet, aurum.
credidit Odrysius praedaeque adsuetus amore
in secreta uenit. tum blando callidus ore
'tolle moras, Hecuba,' dixit 'da munera nato.
omne fore illius quod das, quod et ante dedisti,
per superos iuro.' spectat truculenta loquentem
falsaque iurantem tumidaque exaestuat ira
atque ita correpto captiuarum agmina matrum
inuocat et digitos in perfida lumina condit
expellitque genis oculos (facit ira potentem)
inmergitque manus foedataque sanguine sonti
non lumen, neque enim superest, loca luminis haurit.
clade sui Thracum gens inritata tyranni
Troada telorum lapidumque incessere iactu
coepit. at haec missum rauco cum murmure saxum
morsibus insequitur, rictuque in uerba parato
latrauit conata loqui. locus exstat et ex re
nomen habet; ueterumque diu memor illa malorum
tum quoque Sithonios ululauit maesta per agros.
illius Troasque suos hostesque Pelasgos,
illius fortuna deos quoque mouerat omnes,
sic omnes, ut et ipsa Iouis coniunxque sororque
euentus Hecubam meruisse negauerit illos.

Non uacat Aurorae, quamquam isdem fauerat armis,
cladibus et casu Troiaeque Hecubaeque moueri.
cura deam propior luctusque domesticus angit

Memnonis amissi, Phrygiis quem lutea campis
uidit Achillea pereuntem cuspide mater.
uidit, et ille color, quo matutina rubescunt
tempora, palluerat, latuitque in nubibus aether.
at non inpositos supremis ignibus artus
sustinuit spectare parens, sed crine soluto,
sicut erat, magni genibus procumbere non est
dedignata Iouis lacrimisque has addere uoces:
'omnibus inferior quas sustinet aureus aether
(nam mihi sunt totum rarissima templa per orbem),
diua tamen ueni, non ut delubra diesque
des mihi sacrificos caliturasque ignibus aras;
si tamen adspicias, quantum tibi femina praestem,
tum cum luce noua noctis confinia seruo,
praemia danda putes; sed non ea cura neque hic est
nunc status Aurorae, meritos ut poscat honores:
Memnonis orba mei uenio, qui fortia frustra
pro patruo tulit arma suo primisque sub annis
occidit a forti, sic uos uoluistis, Achille.
da, precor, huic aliquem, solacia mortis, honorem,
summe deum rector, maternaque uulnera leni.'
Iuppiter adnuerat, cum Memnonis arduus alto
corruit igne rogus nigrique uolumina fumi
infecere diem, ueluti cum flumina *l*entas
exhalant nebulas, nec sol admittitur infra.
atra fauilla uolat glomerataque corpus in unum
densetur faciemque capit sumitque calorem
atque animam ex igni; leuitas sua praebuit alas.
et primo similis uolucri, mox uera uolucris
insonuit pennis. pariter sonuere sorores
innumerae, quibus est eadem natalis origo.
terque rogum lustrant, et consonus exit in auras
ter clangor; quarto seducunt castra uolatu.
tum duo diuersa populi de parte feroces
bella gerunt rostrisque et aduncis unguibus iras
exercent alasque aduersaque pectora lassant.
inferiaeque cadunt cineri cognata sepulto
corpora seque uiro forti meminere creatas.
praepetibus subitis nomen facit auctor: ab illo
Memnonides dictae, cum sol duodena peregit
signa, parentali moriturae more rebellant.
ergo aliis latrasse Dymantida flebile uisum est;
luctibus est Aurora suis intenta piasque
nunc quoque dat lacrimas et toto rorat in orbe.

Non tamen euersam Troiae cum moenibus esse
spem quoque fata sinunt; sacra et, sacra altera, patrem
fert umeris, uenerabile onus, Cythereius heros.
de tantis opibus praedam pius eligit illam
Ascaniumque suum; profugaque per aequora classe
fertur ab Antandro scelerataque limina Thracum
et Polydoreo manantem sanguine terram
linquit et utilibus uentis aestuque secundo
intrat Apollineam sociis comitantibus urbem.
hunc Anius, quo rege homines, antistite Phoebus
rite colebatur, temploque domoque recepit
urbemque ostendit delubraque nota duasque
Latona quondam stirpes pariente retentas.
ture dato flammis uinoque in tura profuso
caesarumque boum fibris de more crematis
regia tecta petunt positisque tapetibus altis
munera cum liquido capiunt Cerealia Baccho.
tunc pius Anchises: 'o Phoebi lecte sacerdos,
fallor an et natum, cum primum haec moenia uidi,
bisque duas natas, quantum reminiscor, habebas?'
huic Anius niueis circumdata tempora uittis
concutiens et tristis ait: 'non falleris, heros
maxime; uidisti natorum quinque parentem,
quem nunc (tanta homines rerum inconstantia uersat)
paene uides orbum. quod enim mihi filius absens
auxilium quem dicta suo de nomine tellus
Andros habet, pro patre locumque et regna tenentem?
Delius augurium dedit huic; dedit altera Liber
femineae stirpi uoto maiora fideque
munera. nam tactu natarum cuncta mearum
in segetem laticemque meri canaeque Mineruae
transformabantur, diuesque erat usus in illis.
hoc ubi cognouit Troiae populator Atrides,
ne non ex aliqua uestram sensisse procellam
nos quoque parte putes, armorum uiribus usus
abstrahit inuitas gremio genitoris, alantque
inperat Argolicam caelesti munere classem.
effugiunt quo quaeque potest: Euboea duabus,
et totidem natis Andros fraterna petita est.
miles adest et, ni dedantur, bella minatur.
uicta metu pietas consortia corpora poenae
dedidit. et timido possis ignoscere fratri.
non hic Aeneas, non qui defenderet Andron
Hector erat, per quem decimum durastis in annum.
iamque parabantur captiuis uincla lacertis;

illae tollentes etiamnunc libera caelo
bracchia "Bacche pater, fer opem" dixere. tulitque
muneris auctor opem, si miro perdere more
ferre uocatur opem. nec qua ratione figuram
perdiderint potui scire aut nunc dicere possum,
summa mali nota est: pennas sumpsere tuaeque
coniugis in uolucres niueas abiere columbas.'
Talibus atque aliis postquam conuiuia dictis
inplerunt, mensa somnum petiere remota.
cumque die surgunt adeuntque oracula Phoebi;
qui petere antiquam matrem cognataque iussit
litora. prosequitur rex et dat munus ituris,
Anchisae sceptrum, chlamydem pharetramque nepoti,
cratera Aeneae, quem quondam transtulit illi
hospes ab Aoniis Therses Ismenius oris.
miserat hunc illi Therses, fabricauerat Alcon
Hyleus et longo caelauerat argumento.
urbs erat, et septem posses ostendere portas:
hae pro nomine erant, et quae foret illa docebant.
ante urbem exequiae tumulique ignesque rogique
effusaeque comas et apertae pectora matres
significant luctum. Nymphae quoque flere uidentur
siccatosque queri fontes; sine frondibus arbor
nuda riget, rodunt arentia saxa capellae.
ecce facit mediis natas Orione Thebis,
hanc non femineum iugulo dare uulnus aperto,
illam demissa per fortia pectora tela
pro populo cecidisse suo pulchrisque per urbem
funeribus ferri celebrique in parte cremari;
tum de uirginea geminos exire fauilla,
ne genus intereat, iuuenes, quos fama Coronas
nominat, et cineri materno ducere pompam.
hactenus antiquo signis fulgentibus aere,
summus inaurato crater erat asper acantho.
nec leuiora datis Troiani dona remittunt
dantque sacerdoti custodem turis acerram,
dant pateram claramque auro gemmisque coronam.
Inde recordati Teucros a sanguine Teucri
ducere principium, Creten tenuere; locique
ferre diu nequiere Iouem centumque relictis
urbibus Ausonios optant contingere portus.
saeuit hiemps iactatque uiros, Strophadumque receptos
portubus infidis exterruit ales Aello.

et iam Dulichios portus Ithacamque Samonque
Neritiasque domus, regnum fallacis Vlixis,
praeter erant uecti; certatam lite deorum
Ambraciam uersique uident sub imagine saxum
iudicis, Actiaco quae nunc ab Apolline nota est,
uocalemque sua terram Dodonida quercu
Chaoniosque sinus, ubi nati rege Molosso
inrita subiectis fugere incendia pennis.
  Proxima Phaeacum felicibus obsita pomis
rura petunt. Epiros ab his regnataque uati
Buthrotos Phrygio simulataque Troia tenetur.
inde futurorum certi, quae cuncta fideli
Priamides Helenus monitu praedixerat, intrant
Sicaniam. tribus haec excurrit in aequora pinnis;
e quibus imbriferos est uersa Pachynos ad Austros,
mollibus oppositum Zephyris Lilybaeon, ad Arctos
aequoris expertes spectat Boreamque Peloros.
hac subeunt Teucri, et remis aestuque secundo
sub noctem potitur Zanclaea classis harena.
Scylla latus dextrum, laeuum inrequieta Charybdis
infestat. uorat haec raptas reuomitque carinas,
illa feris atram canibus succingitur aluum,
uirginis ora gerens, et, si non omnia uates
ficta reliquerunt, aliquo quoque tempore uirgo.
hanc multi petiere proci. quibus illa repulsis
ad pelagi Nymphas, pelagi gratissima Nymphis,
ibat et elusos iuuenum narrabat amores.
cui dum pectendos praebet Galatea capillos,
talibus adloquitur, repetens suspiria, dictis:
'te tamen, o uirgo, genus haud inmite uirorum
expetit, utque facis, potes his inpune negare.
at mihi, cui pater est Nereus, quam caerula Doris
enixa est, quae sum turba quoque tuta sororum,
non nisi per luctus licuit Cyclopis amorem
effugere' et lacrimae uocem inpediere loquentis.
quas ubi marmoreo detersit pollice uirgo
et solata deam est, 'refer, o carissima,' dixit
'neue tui causam tege (sum tibi fida) doloris.'
Nereis his contra resecuta Crataeide natam est:
'Acis erat, Fauno nymphaque Symaethide cretus,
magna quidem patrisque sui matrisque uoluptas,
nostra tamen maior; nam me sibi iunxerat uni.
pulcher et octonis iterum natalibus actis
signarat teneras molli lanugine malas.
hunc ego, me Cyclops nulla cum fine petebat.

nec, si quaesieris odium Cyclopis amorne
Acidis in nobis fuerit praesentior, edam :
par utrumque fuit. pro quanta potentia regni
est, Venus alma, tui ! nempe ille inmitis et ipsis
horrendus siluis et uisus ab hospite nullo
inpune et magni cum dis contemptor Olympi
quid sit amor sentit ualidaque cupidine captus
uritur, oblitus pecorum antrorumque suorum.
iamque tibi formae, iamque est tibi cura placendi,
iam rigidos pectis rastris, Polypheme, capillos,
iam libet hirsutam tibi falce recidere barbam
et spectare feros in aqua et conponere uultus.
caedis amor feritasque sitisque inmensa cruoris
cessant, et tutae ueniuntque abeuntque carinae.
Telemus interea Siculam delatus ad Aetnen,
Telemus Eurymides, quem nulla fefellerat ales,
terribilem Polyphemon adit "lumen" que, "quod unum
fronte geris media, rapiet tibi" dixit "Vlixes"
risit et "o uatum stolidissime, falleris," inquit,
"altera iam rapuit." sic frustra uera monentem
spernit et aut gradiens ingenti litora passu
degrauat, aut fessus sub opaca reuertitur antra.
prominet in pontum cuneatus acumine longo
collis ; utrumque latus circumfluit aequoris unda.
huc ferus adscendit Cyclops mediusque resedit ;
lanigerae pecudes nullo ducente secutae.
cui postquam pinus, baculi quae praebuit usum,
ante pedes posita est, antemnis apta ferendis,
sumptaque harundinibus conpacta est fistula centum,
senserunt toti pastoria sibila montes,
senserunt undae. latitans ego rupe meique
Acidis in gremio residens procul auribus hausi
talia dicta meis auditaque uerba notaui :
"candidior folio niuei, Galatea, ligustri,
floridior pratis, longa procerior alno,
splendidior uitro, tenero lasciuior haedo,
leuior adsiduo detritis aequore conchis,
solibus hibernis, aestiua gratior umbra,
nobilior palma, platano conspectior alta,
lucidior glacie, matura dulcior uua,
mollior et cygni plumis et lacte coacto,
et, si non fugias, riguo formosior horto ;

saeuior indomitis eadem Galatea iuuencis,
durior annosa quercu, fallacior undis,
lentior et salicis uirgis et uitibus albis,
his inmobilior scopulis, uiolentior amne,
laudato pauone superbior, acrior igni,
asperior tribulis, feta truculentior ursa,
surdior aequoribus, calcato inmitior hydro,
et, quod praecipue uellem tibi demere possem,
non tantum ceruo claris latratibus acto,
uerum etiam uentis uolucrique fugacior aura.
at bene si noris, pigeat fugisse morasque
ipsa tuas damnes et me retinere labores.
sunt mihi, pars montis, uiuo pendentia saxo
antra, quibus nec sol medio sentitur in aestu
nec sentitur hiemps. sunt poma grauantia ramos,
sunt auro similes longis in uitibus uuae,
sunt et purpureae; tibi et has seruamus et illas.
ipsa tuis manibus siluestri nata sub umbra
mollia fraga leges, ipsa autumnalia corna
prunaque, non solum nigro liuentia suco,
uerum etiam generosa nouasque imitantia ceras.
nec tibi castaneae me coniuge nec tibi deerunt
arbutei fetus; omnis tibi seruiet arbor.
hoc pecus omne meum est; multae quoque uallibus errant,
multas silua tegit, multae stabulantur in antris.
nec, si forte roges, possim tibi dicere quot sint;
pauperis est numerare pecus. de laudibus harum
nil mihi credideris; praesens potes ipsa uidere,
ut uix circumeant distentum cruribus uber.
sunt, fetura minor, tepidis in ouilibus agni,
sunt quoque, par aetas, aliis in ouilibus haedi.
lac mihi semper adest niueum; pars inde bibenda
seruatur, partem liquefacta coagula durant.
nec tibi deliciae faciles uulgataque tantum
munera contingent, dammae leporesque caperque
parue columbarum demptusue cacumine nidus;
inueni geminos, qui tecum ludere possint,
inter se similes, uix ut dignoscere possis,
uillosae catulos in summis montibus ursae,
inueni et dixi "dominae seruabimus istos."
iam modo caeruleo nitidum caput exsere ponto,
iam, Galatea, ueni, nec munera despice nostra.
certe ego me noui liquidaeque in imagine uidi
nuper aquae, placuitque mihi mea forma uidenti.

adspice sim quantus. non est hoc corpore maior
Iuppiter in caelo ; nam uos narrare soletis
nescioquem regnare Iouem. coma plurima toruos
prominet in uultus umerosque, ut lucus, obumbrat.
nec mea quod rigidis horrent densissima saetis
corpora turpe puta. turpis sine frondibus arbor,
turpis equus, nisi colla iubae flauentia uelent,
[pluma tegit uolucres, ouibus sua lana decori est],
barba uiros hirtaeque decent in corpore saetae.
unum est in media lumen mihi fronte, sed instar
ingentis clipei. quid ? non haec omnia magnus
Sol uidet e caelo ? Soli tamen unicus orbis.
adde quod in uestro genitor meus aequore regnat ;
hunc tibi do socerum. tantum miserere precesque
supplicis exaudi ; tibi enim succumbimus uni.
quique Iouem et caelum sperno et penetrabile fulmen,
Nerei, te uereor ; tua fulmine saeuior ira est.
atque ego contemptus essem patientior huius,
si fugeres omnes. sed cur Cyclope repulso
Acin amas praefersque meis conplexibus Acin ?
ille tamen placeatque sibi placeatque licebit,
quod nollem, Galatea, tibi ; modo copia detur,
sentiet esse mihi tanto pro corpore uires.
uiscera uiua traham diuulsaque membra per agros
perque tuas spargam (sic se tibi misceat) undas.
uror enim, laesusque exaestuat acrius ignis,
cumque suis uideor translatam uiribus Aetnen
pectore ferre meo ; nec tu, Galatea, moueris."
talia nequiquam questus (nam cuncta uidebam)
surgit et, ut taurus uacca furibundus adempta,
stare nequit siluaque et notis saltibus errat,
cum ferus ignaros nec quicquam tale timentes
me uidet atque Acin "uideo" que exclamat "et ista
ultima sit faciam ueneris concordia uestrae."
tantaque uox, quantam Cyclops iratus habere
debuit, illa fuit : clamore perhorruit Aetne.
ast ego uicino pauefacta sub aequore mergor :
terga fugae dederat conuersa Symaethius heros.
"adfer opem, Galatea, precor, mihi ; ferte, parentes,"
dixerat "et uestris periturum admittite regnis."
insequitur Cyclops partemque e monte reuulsam
mittit, et extremus quamuis peruenit ad illum
angulus ex saxo, totum tamen obruit Acin.

at nos, quod fieri solum per fata licebat,
fecimus ut uires adsumeret Acis auitas.
puniceus de mole cruor manabat, et intra
temporis exiguum rubor euanescere coepit
fitque color primo turbati fluminis imbre
purgaturque mora. tum moles fracta dehiscit,
uiuaque per rimas proceraque surgit harundo,
osque cauum saxi sonat exultantibus undis;
miraque res, subito media tenus exstitit aluo
incinctus iuuenis flexis noua cornua cannis,
qui, nisi quod maior, quod toto caerulus ore,
Acis erat. sed sic quoque erat tamen Acis, in amnem
uersus, et antiquum tenuerunt flumina nomen.'

Desierat Galatea loqui, coetuque soluto
discedunt placidisque natant Nereides undis.
Scylla redit; neque enim medio se credere ponto
audet; et aut bibula sine uestibus errat harena
aut, ubi lassata est, seductos nacta recessus
gurgitis, inclusa sua membra refrigerat unda.
ecce fretum stringens, alti nouus incola ponti
nuper in Euboica uersis Anthedone membris,
Glaucus adest uisaeque cupidine uirginis haeret
et quaecumque putat fugientem posse morari
uerba refert. fugit illa tamen ueloxque timore
peruenit in summum positi prope litora montis.
ante fretum est ingens, apicem collectus in unum,
longa sub arboribus conuexus in aequora uertex,
constitit hic et tuta loco monstrumne deusne
ille sit ignorans, admiraturque colorem
caesariemque umeros subiectaque terga tegentem,
ultimaque excipiat quod tortilis inguina piscis.
sensit, et innitens quae stabat proxima moli,
'non ego prodigium nec sum fera belua, uirgo,
sed deus' inquit 'aquae; nec maius in aequora Proteus
ius habet et Triton Athamantiadesque Palaemon.
ante tamen mortalis eram; sed, scilicet altis
debitus aequoribus, iam tum exercebar in illis.
nam modo ducebam ducentia retia pisces,
nunc in mole sedens moderabar harundine linum.
sunt uiridi prato confinia litora, quorum
altera pars undis, pars altera cingitur herbis;
quas neque cornigerae morsu laesere iuuencae,
nec placidae carpsistis oues hirtaeue capellae.
non apis inde tulit collectos sedula flores,

non data sunt capiti genialia serta, neque umquam
falciferae secuere manus. ego primus in illo
caespite consedi, dum lina madentia sicco.
utque recenserem captiuos ordine pisces,
insuper exposui, quos aut in retia casus
aut sua credulitas in aduncos egerat hamos.
res similis fictae (sed quid mihi fingere prodest?),
gramine contacto coepit mea praeda moueri ·
et mutare latus terraque, ut in aequore, niti.
dumque moror mirorque simul, fugit omnis in undas
turba suas dominumque nouum litusque relinquunt.
obstipui dubitoque diu causamque requiro,
num deus hoc aliquis, num sucus fecerit herbae.
“quae tamen has” inquam “uires habet herba?” manuque
pabula decerpsi decerptaque dente momordi.
uix bene conbiberant ignotos guttura sucos,
cum subito trepidare intus praecordia sensi
alteriusque rapi naturae pectus amore.
nec potui restare diu “repetenda” que “numquam
terra, uale” dixi corpusque sub aequora mersi.
di maris exceptum socio dignantur honore,
utque mihi, quaecumque feram mortalia, demant,
Oceanum Tethynque rogant. ego lustror ab illis,
et purgante nefas nouiens mihi carmine dicto
pectora fluminibus iubeor supponere centum.
nec mora, diuersis lapsi de partibus amnes
totaque uertuntur supra caput aequora nostrum.
hactenus acta tibi possum memoranda referre,
hactenus haec memini. nec mens mea cetera sensit.
quae postquam rediit, alium me corpore toto
ac fueram nuper, neque eundem mente recepi.
hanc ego tum primum uiridem ferrugine barbam
caesariemque meam, quam longa per aequora uerro,
ingentesque umeros et caerula bracchia uidi
cruraque pinnigero curuata nouissima pisce.
quid tamen haec species, quid dis placuisse marinis,
quid iuuat esse deum, si tu non tangeris istis?’
talia dicentem, dicturum plura, reliquit
Scylla deum. furit ille inritatusque repulsa
prodigiosa petit Titanidos atria Circes.

LIBER QVARTVS DECIMVS

Iamque Giganteis iniectam faucibus Aetnen
aruaque Cyclopum, quid rastra, quid usus aratri
nescia nec quicquam iunctis debentia bubus,
liquerat Euboicus tumidarum cultor aquarum,
liquerat et Zanclen aduersaque moenia Rhegi
nauifragumque fretum, gemino quod litore pressum
Ausoniae Siculaeque tenet confinia terrae.
inde manu magna Tyrrhena per aequora uectus
herbiferos adiit colles atque atria Glaucus
Sole satae Circes, uariarum plena ferarum.
quam simul adspexit, dicta acceptaque salute,
'diua, dei miserere, precor; nam sola leuare
tu potes hunc,' dixit 'uidear modo dignus, amorem.
quanta sit herbarum, Titani, potentia, nulli
quam mihi cognitius, qui sum mutatus ab illis.
neue mei non nota tibi sit causa furoris,
litore in Italico, Messenia moenia contra,
Scylla mihi uisa est. pudor est promissa precesque
blanditiasque meas contemptaque uerba referre.
at tu, siue aliquid regni est in carmine, carmen
ore moue sacro, siue expugnacior herba est,
utere temptatis operosae uiribus herbae.
nec medeare mihi sanesque haec uulnera mando;
fine nihil opus est: partem ferat illa caloris.'
at Circe (neque enim flammis habet aptius ulla
talibus ingenium, seu causa est huius in ipsa,
seu Venus indicio facit hoc offensa paterno)
talia uerba refert: 'melius sequerere uolentem
optantemque eadem parilique cupidine captam.
dignus eras ultro (poteras certeque) rogari
et, si spem dederis, mihi crede, rogaberis ultro.
neu dubites absitque tuae fiducia formae,
en ego, cum dea sim, nitidi cum filia Solis,
carmine cum tantum, tantum quoque gramine possim,
ut tua sim uoueo. spernentem sperne, sequenti
redde uices unoque duas ulciscere facto.'
talia temptanti 'prius' inquit 'in aequore frondes'
Glaucus 'et in summis nascentur montibus algae,
sospite quam Scylla nostri mutentur amores.'
indignata dea est. et laedere quatenus ipsum
non poterat (nec uellet amans), irascitur illi,
quae sibi praelata est; uenerisque offensa repulsa,

protinus horrendis infamia pabula sucis
conterit et tritis Hecateia gramina miscet.
caerulaque induitur uelamina perque ferarum
agmen adulantum media procedit ab aula
oppositumque petens contra Zancleia saxa
Rhegion, ingreditur feruentes aestibus undas,
in quibus ut solidis ponit uestigia terris
summaque decurrit pedibus super aequora siccis.
paruus erat gurges, curuos sinuatus in arcus,
grata quies Scyllae; quo se referebat ab aestu
et maris et caeli, medio cum plurimus orbe
Sol erat et minimas a uertice fecerat umbras.
hunc dea praeuitiat portentificisque uenenis
inquinat, hic fusos latices radice nocenti
spargit et obscurum uerborum ambage nouorum
ter nouiens carmen magico demurmurat ore.
Scylla uenit mediaque tenus descenderat aluo,
cum sua foedari latrantibus inguina monstris
adspicit. ac primo credens non corporis illas
esse sui partes, refugitque abigitque timetque
ora proterua canum; sed quos fugit attrahit una.
et corpus quaerens femorum crurumque pedumque,
Cerbereos rictus pro partibus inuenit illis,
statque canum rabie, subiectaque terga ferarum
inguinibus truncis uteroque extante coercet.
Fleuit amans Glaucus nimiumque hostiliter usae
uiribus herbarum fugit conubia Circes.
Scylla loco mansit, cumque est data copia primum,
in Circes odium sociis spoliauit Vlixen.
mox eadem Teucras fuerat mersura carinas,
ni prius in scopulum, qui nunc quoque saxeus extat,
transformata foret: scopulum quoque nauita uitat.
Hunc ubi Troianae remis auidamque Charybdin
euicere rates, cum iam prope litus adessent
Ausonium, Libycas uento referuntur ad oras.
excipit Aenean illic animoque domoque
non bene discidium Phrygii latura mariti
Sidonis; inque pyra sacri sub imagine facta
incubuit ferro deceptaque decipit omnes.
rursus harenosae fugiens noua moenia terrae
ad sedemque Erycis fidumque relatus Acesten
sacrificat tumulumque sui genitoris honorat.
quasque rates Iris Iunonia paene cremarat,
soluit et Hippotadae regnum terrasque calenti
sulpure fumantis Acheloiadumque relinquit

Sirenum scopulos. orbataque praeside pinus
Inarimen Prochytenque legit sterilique locatas
colle Pithecusas, habitantum nomine dictas.
quippe deum genitor, fraudem et periuria quondam
Cercopum exosus gentisque admissa dolosae,
in deforme uiros animal mutauit, ut idem
dissimiles homini possent similesque uideri,
membraque contraxit naresque a fronte resimas
contudit et rugis perarauit anilibus ora;
totaque uelatos flauenti corpora uillo
misit in has sedes. nec non prius abstulit usum
uerborum et natae dira in periuria linguae;
posse queri tantum rauco stridore reliquit.
  Has ubi praeteriit et Parthenopeia dextra
moenia deseruit, laeua de parte canori
Aeolidae tumulum et loca feta palustribus undis,
litora Cumarum uiuacisque antra Sibyllae
intrat, et ad manes ueniat per Auerna paternos
orat. at illa diu uultum tellure moratum
erexit, tandemque deo furibunda recepto
'magna petis,' dixit 'uir factis maxime, cuius
dextera per ferrum, pietas spectata per ignes.
pone tamen, Troiane, metum; potiere petitis
Elysiasque domos et regna nouissima mundi
me duce cognosces simulacraque cara parentis.
inuia uirtuti nulla est uia.' dixit et auro
fulgentem ramum silua Iunonis Auernae
monstrauit iussitque suo diuellere trunco.
paruit Aeneas et formidabilis Orci
uidit opes atauosque suos umbramque senilem
magnanimi Anchisae; didicit quoque iura locorum,
quaeque nouis essent adeunda pericula bellis.
inde ferens lassos aduerso tramite passus
cum duce Cumaea mollit sermone laborem.
dumque iter horrendum per opaca crepuscula carpit,
'seu dea tu praesens seu dis gratissima,' dixit
'numinis instar eris semper mihi, meque fatebor
muneris esse tui, quae me loca mortis adire,
quae loca me uisae uoluisti euadere mortis.
pro quibus aerias meritis euectus ad auras
templa tibi statuam, tribuam tibi turis honores.
respicit hunc uates et suspiratibus haustis
'nec dea sum' dixit 'nec sacri turis honore
humanum dignare caput. neu nescius erres,
lux aeterna mihi carituraque fine dabatur,

si mea uirginitas Phoebo patuisset amanti.
dum tamen hanc sperat, dum praecorrumpere donis
me cupit, "elige," ait "uirgo Cumaea, quid optes:
optatis potiere tuis." ego pulueris hausti
ostendi cumulum; quot haberet corpora puluis,
tot mihi natales contingere uana rogaui.
excidit ut peterem iuuenes quoque protinus annos.
hos tamen ille mihi dabat aeternamque iuuentam,
si uenerem paterer. contempto munere Phoebi
innuba permaneo. sed iam felicior aetas
terga dedit tremuloque gradu uenit aegra senectus,
quae patienda diu est. nam iam mihi saecula septem
acta uides; superest, numeros ut pulueris aequem,
ter centum messes, ter centum musta uidere.
tempus erit, cum de tanto me corpore paruam
longa dies faciet consumptaque membra senecta
ad minimum redigentur onus. nec amata uidebor
nec placuisse deo. Phoebus quoque forsitan ipse
uel non cognoscet uel dilexisse negabit;
usque adeo mutata ferar. nullique uidenda,
uoce tamen noscar; uocem mihi fata relinquent.'
  Talia conuexum per iter memorante Sibylla
sedibus Euboicam Stygiis emergit in urbem
Troius Aeneas; sacrisque ex more litatis
litora adit nondum nutricis habentia nomen.
hic quoque substiterat post taedia longa laborum
Neritius Macareus, comes experientis Vlixei.
desertum quondam mediis, en, rupibus Aetnae
noscit Achaemeniden inprouisoque repertum
uiuere miratus 'qui te casusue deusue
seruat, Achaemenide? cur' inquit 'barbara Graium
prora uehit? petitur uestra quae terra carina?'
talia quaerenti, iam non hirsutus amictu,
iam suus et spinis conserto tegmine nullis,
fatur Achaemenides: 'iterum Polyphemon et illos
adspiciam fluidos humano sanguine rictus,
hac mihi si potior domus est Ithaceque carina,
si minus Aenean ueneror genitore. nec umquam
esse satis potero, praestem licet omnia, gratus.
quod loquor et spiro caelumque et sidera solis
respicio (possimne ingratus et inmemor esse?),
ille dedit, quod non anima haec Cyclopis in ora
uenit et, ut iam nunc lumen uitale relinquam,
aut tumulo aut certe non illa condar in aluo.
quid mihi tunc animi (nisi si timor abstulit omnem

sensum animumque) fuit, cum uos petere alta relictus
aequora conspexi? uolui inclamare, sed hosti
prodere me timui. uestrae quoque clamor Vlixis
paene rati nocuit. uidi, cum monte reuulso
inmanem scopulum medias permisit in undas;
uidi iterum ueluti tormenti uiribus acta
uasta Giganteo iaculantem saxa lacerto,
et ne deprimeret fluctus uentusue carinam,
pertimui, iam me non esse oblitus in illa.
ut uero fuga uos a certa morte reduxit,
ille quidem totam gemebundus obambulat Aetnam
praetemptatque manu siluas et luminis orbus
rupibus incursat foedataque bracchia tabo
in mare protendens gentem exsecratur Achiuam,
atque ait: "o si quis referat mihi casus Vlixen,
aut aliquem e sociis, in quem mea saeuiat ira,
uiscera cuius edam, cuius uiuentia dextra
membra mea laniem, cuius mihi sanguis inundet
guttur et elisi trepident sub dentibus artus:
quam nullum aut leue sit damnum mihi lucis ademptae!"
haec et plura ferox. me luridus occupat horror
spectantem uultus etiamnum caede madentes
crudelesque manus et inanem luminis orbem
membraque et humano concretam sanguine barbam.
mors erat ante oculos, minimum tamen illa malorum.
et iam prensurum, iam nunc mea uiscera rebar
in sua mersurum; mentique haerebat imago
temporis illius, quo uidi bina meorum
ter quater adfligi sociorum corpora terrae,
cum super ipse iacens hirsuti more leonis
uisceraque et carnes cumque albis ossa medullis
semianimesque artus auidam condebat in aluum.
me tremor inuasit: stabam sine sanguine maestus;
mandentemque uidens eiectantemque cruentas
ore dapes et frusta mero glomerata uomentem,
talia fingebam misero mihi fata parari.
perque dies multos latitans omnemque tremiscens
ad strepitum, mortemque timens cupidusque moriri,
glande famem pellens et mixta frondibus herba,
solus, inops, exspes, leto poenaeque relictus
hanc procul adspexi longo post tempore nauem
orauique fugam gestu ad litusque cucurri
et moui; Graiumque ratis Troiana recepit.

tu quoque pande tuos, comitum gratissime, casus
et ducis et turbae, quae tecum est credita ponto.'
Aeolon ille refert Tusco regnare profundo,
Aeolon Hippotaden cohibentem carcere uentos.
quos bouis inclusos tergo, memorabile munus,
Dulichium sumpsisse ducem flatuque secundo
lucibus isse nouem et terram adspexisse petitam.
proxima post nonam cum sese Aurora moueret,
inuidia socios praedaeque cupidine uictos,
esse ratos aurum, dempsisse ligamina uentis;
cum quibus isse retro, per quas modo uenerat undas,
Aeoliique ratem portus repetisse tyranni.
'inde Lami ueterem Laestrygonis' inquit 'in urbem
uenimus. Antiphates terra regnabat in illa.
missus ad hunc ego sum, numero comitante duorum,
uixque fuga quaesita salus comitique mihique;
tertius e nobis Laestrygonis inpia tinxit
ora cruore suo. fugientibus instat et agmen
concitat Antiphates. coeunt et saxa trabesque
coniciunt merguntque uiros merguntque carinas.
una tamen, quae nos ipsumque uehebat Vlixen,
effugit. amissa sociorum parte dolentes
multaque conquesti terris adlabimur illis,
quas procul hinc cernis. procul hinc, mihi crede uidenda
insula uisa mihi; tuque, o iustissime Troum,
nate dea (neque enim finito Marte uocandus
hostis es, Aenea), moneo, fuge litora Circes.
nos quoque Circaeo religata in litore pinu,
Antiphatae memores inmansuetique Cyclopis,
ire negabamus, sed tecta ignota subire
sorte sumus lecti. sors me fidumque Politen
Eurylochumque simul nimiumque Elpenora uini
bisque nouem socios Circaea ad moenia misit.
quae simul attigimus stetimusque in limine tecti,
mille lupi mixtique lupis ursique leaeque
occursu fecere metum. sed nulla timenda
nullaque erat nostro factura in corpore uulnus.
quin etiam blandas mouere per aera caudas
nostraque adulantes comitant uestigia, donec
excipiunt famulae perque atria marmore tecta
ad dominam ducunt. pulchro sedet illa recessu,
sublimi solio, pallamque induta nitentem
insuper aurato circumuelatur amictu.
Nereides Nymphaeque simul, quae uellera motis

nulla trahunt digitis nec fila sequentia ducunt;
gramina disponunt sparsosque sine ordine flores
secernunt calathis uariasque coloribus herbas.
ipsa quod hae faciunt opus exigit, ipsa quis usus
quoue sit in folio, quae sit concordia mixtis
nouit et aduertens pensas examinat herbas.
haec ubi nos uidit, dicta acceptaque salute,
diffudit uultus et reddidit omina uotis.
nec mora, misceri tosti iubet hordea grani
mellaque uimque meri cum lacte coagula passo,
quique sub hac lateant furtim dulcedine, sucos
adicit. accipimus sacra data pocula dextra.
quae simul arenti sitientes hausimus ore,
et tetigit summos uirga dea dira capillos,
(et pudet et referam) saetis horrescere coepi,
nec iam posse loqui, pro uerbis edere raucum
murmur et in terram toto procumbere uultu,
osque meum sensi pando occallescere rostro,
colla tumere toris, et qua modo pocula parte
sumpta mihi fuerant, illa uestigia feci.
cumque eadem passis (tantum medicamina possunt)
claudor hara. solumque suis caruisse figura
uidimus Eurylochum; solus data pocula fugit.
quae nisi uitasset, pecoris pars una manerem
nunc quoque saetigeri, nec tantae cladis ab illo
certior ad Circen ultor uenisset Vlixes.
pacifer huic dederat florem Cyllenius album,
moly uocant superi, nigra radice tenetur.
tutus eo monitisque simul caelestibus intrat
ille domum Circes, et ad insidiosa uocatus
pocula, conantem uirga mulcere capillos
reppulit et stricto pauidam deterruit ense.
inde fides dextraeque datae, thalamoque receptus
coniugii dotem sociorum corpora poscit.
spargimur ignotae sucis melioribus herbae
percutimurque caput conuersae uerbere uirgae,
uerbaque dicuntur dictis contraria uerbis.
quo magis illa canit, magis hoc tellure leuati
erigimur, saetaeque cadunt, bifidosque relinquit
rima pedes, redeunt umeri et subiecta lacertis
bracchia sunt. flentem flentes amplectimur ipsi
haeremusque ducis collo; nec uerba locuti
ulla priora sumus, quam nos testantia gratos.
annua nos illic tenuit mora, multaque praesens
tempore tam longo uidi, multa auribus hausi.

hoc quoque cum multis, quod clam mihi rettulit una
quattuor e famulis ad talia sacra paratis.
cum duce namque meo Circe dum sola moratur,
illa mihi niueo factum de marmore signum
ostendit iuuenale, gerens in uertice picum,
aede sacra positum multisque insigne coronis.
quis foret et quare sacra coleretur in aede,
cur hanc ferret auem quaerenti et scire uolenti
"accipe," ait "Macareu, dominaeque potentia quae sit,
hinc quoque disce meae; tu dictis adice mentem.
Picus in Ausoniis, proles Saturnia, terris
rex fuit, utilium bello studiosus equorum.
forma uiro, quam cernis, erat; licet ipse decorem
adspicias fictaque probes ab imagine ueram.
par animus formae. nec adhuc spectasse per annos
quinquennem poterat Graia quater Elide pugnam.
ille suos Dryadas Latiis in montibus ortas
uerterat in uultus, illum fontana petebant
numina, Naiades, quas Albula, quasque Numici,
quas Anienis aquae cursuque breuissimus Almo
Narue tulit praeceps et opacae Farfarus umbrae,
quaeque colunt Scythicae stagnum nemorale Dianae
finitimosque lacus. spretis tamen omnibus unam
ille colit Nymphen, quam quondam in colle Palati
dicitur Ionio peperisse Venilia Iano.
haec ubi nubilibus primum maturuit annis,
praeposito cunctis Laurenti tradita Pico est:
rara quidem facie, sed rarior arte canendi,
unde Canens dicta est. siluas et saxa mouere
et mulcere feras et flumina longa morari
ore suo uolucresque uagas retinere solebat.
quae dum feminea modulatur carmina uoce,
exierat tecto Laurentes Picus in agros,
indigenas fixurus apros, tergumque premebat
acris equi, laeuaque hastilia bina ferebat,
poeniceam fuluo chlamydem contractus ab auro.
uenerat in siluas et filia Solis easdem,
utque nouas legeret fecundis collibus herbas,
nomine dicta suo Circaea reliquerat arua.
quae simul ac iuuenem uirgultis abdita uidit,
obstipuit. cecidere manu quas legerat herbae,
flammaque per totas uisa est errare medullas.
ut primum ualido mentem collegit ab aestu,
quid cuperet fassura fuit; ne posset adire,

cursus equi fecit circumfususque satelles.
"non" ait "effugies, uento rapiare licebit,
si modo me noui, si non euanuit omnis
herbarum uirtus, nec me mea carmina fallunt."
dixit et effigiem nullo cum corpore falsi
finxit apri praeterque oculos transcurrere regis
iussit et in densum trabibus nemus ire uideri,
plurima qua silua est et equo loca peruia non sunt.
haud mora, continuo praedae petit inscius umbram
Picus equique celer spumantia terga relinquit
spemque sequens uanam silua pedes errat in alta.
concipit illa preces et uerba precantia dicit
ignotosque deos ignoto carmine adorat,
quo solet et niueae uultum confundere Lunae
et patrio capiti bibulas subtexere nubes.
tum quoque cantato densetur carmine caelum
et nebulas exhalat humus, caecisque uagantur
limitibus comites, et abest custodia regi.
nacta locum tempusque "per, o, tua lumina," dixit
"quae mea ceperunt, perque hanc, pulcherrime, formam,
quae facit ut supplex tibi sim dea, consule nostris
ignibus et socerum, qui peruidet omnia, Solem
accipe, nec durus Titanida despice Circen."
dixerat. ille ferox ipsamque precesque relinquit
et "quaecumque es," ait "non sum tuus. altera captum
me tenet et teneat per longum, comprecor, aeuum.
nec Venere externa socialia foedera laedam,
dum mihi Ianigenam seruabunt fata Canentem."
saepe retemptatis precibus Titania frustra
"non inpune feres, neque" ait "reddere Canenti;
laesaque quid faciat, quid amans, quid femina disces
rebus; at est et amans et laesa et femina Circe."
tum bis ad occasus, bis se conuertit ad ortus,
ter iuuenem baculo tetigit, tria carmina dixit.
ille fugit, sed se solito uelocius ipse
currere miratur. pennas in corpore uidit
seque nouam subito Latiis accedere siluis
indignatus auem duro fera robora rostro
figit et iratus longis dat uulnera ramis.
purpureum chlamydis pennae traxere colorem,
fibula quod fuerat uestemque momorderat aurum,
pluma fit, et fuluo ceruix praecingitur auro;
nec quicquam antiquum Pico, nisi nomina, restat.

Interea comites, clamato saepe per agros
nequiquam Pico nullaque in parte reperto,
inueniunt Circen (nam iam tenuauerat auras
passaque erat nebulas uentis ac sole recludi)
criminibusque premunt ueris regemque reposcunt
uimque ferunt saeuisque parant incessere telis.
illa nocens spargit uirus sucosque ueneni
et Noctem Noctisque deos Ereboque Chaoque
conuocat et longis Hecaten ululatibus orat.
exiluere loco (dictu mirabile) siluae,
ingemuitque solum, uicinaque palluit arbor,
sparsaque sanguineis maduerunt pabula guttis,
et lapides uisi mugitus edere raucos,
et latrare canes et humus serpentibus atris
squalere et tenues animae uolitare silentum.
attonitum monstris uulgus pauet; illa pauentis
ora uenenata tetigit mirantia uirga.
cuius ab attactu uariarum monstra ferarum
in iuuenes ueniunt: nulli sua mansit imago.
Sparserat occiduus Tartessia litora Phoebus,
et frustra coniunx oculis animoque Canentis
expectatus erat. famuli populusque per omnes
discurrunt siluas atque obuia lumina portant.
nec satis est Nymphae flere et lacerare capillos
et dare plangorem; facit haec tamen omnia seque
proripit ac Latios errat uesana per agros.
sex illam noctes, totidem redeuntia solis
lumina uiderunt inopem somnique cibique
per iuga, per ualles, qua fors ducebat, euntem.
ultimus adspexit Thybris luctuque uiaque
fessam et iam longa ponentem corpora ripa.
illic cum lacrimis ipsos modulata dolores
uerba sono tenui maerens fundebat, ut olim
carmina iam moriens canit exequialia cygnus.
luctibus extremum tenues liquefacta medullas
tabuit inque leues paulatim euanuit auras.
fama tamen signata loco est, quem rite Canentem
nomine de Nymphae ueteres dixere Camenae."
talia multa mihi longum narrata per annum
uisaque sunt. resides et desuetudine tardi
rursus inire fretum, rursus dare uela iubemur.
ancipitesque uias et iter Titania uastum
dixerat et saeui restare pericula ponti.
pertimui, fateor; nactusque hoc litus adhaesi.'
Finierat Macareus. urnaque Aeneia nutrix
condita marmorea tumulo breue carmen habebat:

HIC ME CAIETAM NOTAE PIETATIS ALVMNVS
EREPTAM ARGOLICO, QVO DEBVIT, IGNE CREMAVIT.
soluitur herboso religatus ab aggere funis,
et procul insidias infamataeque relinquunt
tecta deae lucosque petunt, ubi nubilus umbra
in mare cum flaua prorumpit Thybris harena.
Faunigenaeque domo potitur nataque Latini,
non sine Marte tamen. bellum cum gente feroci
suscipitur, pactaque furit pro coniuge Turnus.
concurrit Latio Tyrrhenia tota, diuque
ardua sollicitis uictoria quaeritur armis.
auget uterque suas externo robore uires,
et multi Rutulos, multi Troiana tuentur
castra. neque Aeneas Euandri ad moenia frustra,
at Venulus magnam profugi Diomedis ad urbem
uenerat. ille quidem sub Iapyge maxima Dauno
moenia condiderat dotaliaque arua tenebat.
sed Venulus Turni postquam mandata peregit
auxiliumque petit, uires Aetolius heros
excusat ; nec se aut soceri committere pugnae
uelle sui populos aut quos e gente suorum
armet habere uiros. 'neue haec commenta putetis,
admonitu quamquam renouetur luctus amarus,
perpetiar memorare tamen. postquam alta cremata est
Ilios et Danaas pauerunt Pergama flammas
Naryciusque heros, a uirgine uirgine rapta,
quam meruit poenam solus, digessit in omnes,
spargimur et uentis inimica per aequora rapti
fulmina, noctem, imbres, iram caelique marisque
perpetimur Danai cumulumque Capherea cladis.
neue morer referens tristes ex ordine casus,
Graecia tum potuit Priamo quoque flenda uideri.
me tamen armiferae seruatum cura Mineruae
fluctibus eripuit. patriis sed rursus ab agris
pellor, et antiquo memores de uulnere poenas
exigit alma Venus. tantosque per alta labores
aequora sustinui, tantos terrestribus armis,
ut mihi felices sint illi saepe uocati,
quos communis hiemps inportunusque Caphereus
mersit aquis, uellemque horum pars una fuissem.
ultima iam passi comites belloque fretoque
deficiunt finemque rogant erroris. at Acmon
feruidus ingenio, tum uero et cladibus asper,
" quid superest quod iam patientia uestra recuset

ferre, uiri?" dixit; "quid habet Cytherea quod ultra,
uelle puta, faciat? nam dum peiora timentur,
est locus in uulnus: sors autem ubi pessima rerum,
sub pedibus timor est securaque summa malorum.
audiat ipsa, licet; et, quod facit, oderit omnes
sub Diomede uiros; odium tamen illius omnes
spernimus; et magno stat magna potentia nobis."
talibus inritans Venerem Pleuronius Acmon
instimulat uerbis ueteremque resuscitat iram.
dicta placent paucis: numeri maioris amici
Acmona corripimus. cui respondere uolenti
uox pariter uocisque uia est tenuata, comaeque
in plumas abeunt, plumis noua colla teguntur
pectoraque et tergum, maiores bracchia pennas
accipiunt, cubitique leues sinuantur in alas.
magna pedis digitos pars occupat, oraque cornu
indurata rigent finemque in acumine ponunt.
hunc Lycus, hunc Idas et cum Rhexenore Nycteus,
hunc miratur Abas; et dum mirantur, eandem
accipiunt faciem. numerusque ex agmine maior
subuolat et remos plausis circumuolat alis.
si uolucrum quae sit dubiarum forma requiris,
ut non cygnorum, sic albis proxima cygnis.
uix equidem has sedes et Iapygis arida Dauni
arua gener teneo minima cum parte meorum.'
  Hactenus Oenides. Venulus Calydonia regna
Peucetiosque sinus Messapiaque arua relinquit.
in quibus antra uidet, quae multa nubila silua
et leuibus cannis uariantia semicaper Pan
nunc tenet; at quodam tenuerunt tempore Nymphae.
Apulus has illa pastor regione fugatas
terruit et primo subita formidine mouit;
mox ubi mens rediit et contempsere sequentem,
ad numerum motis pedibus duxere choreas.
inprobat has pastor saltuque imitatus agresti
addidit obscenis conuicia rustica dictis.
nec prius os tacuit, quam guttura condidit arbor.
arbor enim est sucoque licet cognoscere mores.
quippe notam linguae bacis oleaster amaris
exhibet; asperitas uerborum cessit in illas.
  Hinc ubi legati rediere negata ferentes
arma Aetola sibi, Rutuli sine uiribus illis
bella instructa gerunt; multumque ab utraque cruoris
parte datur. fert ecce auidas in pinea Turnus

texta faces, ignesque timent, quibus unda pepercit.
iamque picem et ceras alimentaque cetera flammae
Mulciber urebat perque altum ad carbasa malum
ibat, et incuruae fumabant transtra carinae;
cum memor has pinus Idaeo uertice caesas
sancta deum genetrix tinnitibus aera pulsi
aeris et inflati conpleuit murmure buxi,
perque leues domitis inuecta leonibus auras
'inrita sacrilega iactas incendia dextra,
Turne;' ait 'eripiam, nec me patiente cremabit
ignis edax nemorum partes et membra meorum.'
intonuit dicente dea, tonitrumque secuti
cum saliente graues ceciderunt grandine nimbi,
aeraque et tumidum subitis concursibus aequor
Astraei turbant et eunt in proelia fratres.
e quibus alma parens unius uiribus usa
stuppea praerupit Phrygiae retinacula classis
fertque rates pronas medioque sub aequore mergit.
robore mollito lignoque in corpora uerso
in capitum facies puppes mutantur aduncae,
in digitos abeunt et crura natantia remi,
quodque sinus fuerat latus est, mediisque carina
subdita nauigiis spinae mutatur in usum;
lina comae molles, antemnae bracchia fiunt.
caerulus, ut fuerat, color est; quasque ante timebant,
illas uirgineis exercent lusibus undas
Naides aequoreae; durisque in montibus ortae
molle fretum celebrant, nec eas sua tangit origo.
non tamen oblitae quam multa pericula saeuo
pertulerint pelago, iactatis saepe carinis
supposuere manus, nisi siqua uehebat Achiuos.
cladis adhuc Phrygiae memores, odere Pelasgos
Neritiaeque ratis uiderunt fragmina laetis
uultibus, et laetis uidere rigescere puppim
uultibus Alcinoi saxumque increscere ligno.
  Spes erat, in Nymphas animata classe marinas,
posse metu monstri Rutulum desistere bello.
perstat, habetque deos pars utraque, quodque deorum est
instar, habent animos. nec iam dotalia regna
nec sceptrum soceri nec te, Lauinia uirgo,
sed uicisse petunt, deponendique pudore
bella gerunt. tandemque Venus uictricia nati
arma uidet, Turnusque cadit; cadit Ardea, Turno

sospite dicta potens. quam postquam Dardanus ignis
abstulit et tepida latuerunt tecta fauilla,
congerie e media tum primum cognita praepes
subuolat et cineres plausis euerberat alis.
et sonus et macies et pallor et omnia captam
quae deceant urbem, nomen quoque mansit in illa
urbis ; et ipsa suis deplangitur ardea pennis.
   Iamque deos omnes ipsamque Aeneia uirtus
Iunonem ueteres finire coegerat iras,
cum, bene fundatis opibus crescentis Iuli,
tempestiuus erat caelo Cythereius heros.
ambieratque Venus superos colloque parentis
circumfusa sui 'nunquam mihi' dixerat 'ullo
tempore dure pater, nunc sis mitissimus, opto,
Aeneaeque meo, qui te de sanguine nostro
fecit auum, quamuis paruum des, optime, numen,
dummodo des aliquod. satis est inamabile regnum
adspexisse semel, Stygios semel isse per amnes.' 591
adsensere dei, nec coniunx regia uultus
inmotos tenuit, placatoque adnuit ore.
tum pater 'estis' ait 'caelesti munere digni,
quaeque petis, pro quoque petis. cape, nata, quod optas.'
fatus erat. gaudet gratesque agit illa parenti
perque leues auras iunctis inuecta columbis
litus adit Laurens, ubi tectus harundine serpit
in freta flumineis uicina Numicius undis.
hunc iubet Aeneae, quaecumque obnoxia morti,
abluere et tacito deferre sub aequora cursu.
corniger exsequitur Veneris mandata suisque
quicquid in Aenea fuerat mortale repurgat
et respergit aquis ; pars optima restitit illi.
lustratum genetrix diuino corpus odore
unxit et ambrosia cum dulci nectare mixta
contigit os fecitque deum. quem turba Quirini
nuncupat Indigetem temploque arisque recepit.
   Inde sub Ascanii dicione binominis Alba
resque Latina fuit. succedit Siluius illi.
quo satus antiquo tenuit repetita Latinus
nomina cum sceptro. clarus subit *Alba* Latinum.
Epytus ex illo est. post hunc Capetusque Capysque,
sed Capys ante fuit. regnum Tiberinus ab illis
cepit et in Tusci demersus fluminis undis
nomina fecit aquae. de quo Remulusque feroxque
Acrota sunt geniti. Remulus maturior annis

fulmineo periit, imitator fulminis, ictu.
fratre suo sceptrum moderatior Acrota forti
tradit Auentino. qui, quo regnarat, eodem
monte iacet positus tribuitque uocabula monti.
iamque Palatinae summam *P*roca gentis habebat.
rege sub hoc Pomona fuit, qua nulla Latinas
inter Hamadryadas coluit sollertius hortos
nec fuit arborei studiosior altera fetus;
unde tenet nomen. non siluas illa nec amnes,
rus amat et ramos felicia poma ferentes.
nec iaculo grauis est, sed adunca dextera falce,
qua modo luxuriem premit et spatiantia passim
bracchia conpescit, fisso modo cortice lignum
inserit et sucos alieno praestat alumno.
nec sentire sitim patitur bibulaeque recuruas
radicis fibras labentibus inrigat undis.
hic amor, hoc studium; ueneris quoque nulla cupido est.
uim tamen agrestum metuens pomaria claudit
intus et accessus prohibet refugitque uiriles.
quid non et Satyri, saltatibus apta iuuentus,
fecere et pinu praecincti cornua Panes
Siluanusque suis semper iuuenilior annis,
quique deus fures uel falce uel inguine terret,
ut poterentur ea? sed enim superabat amando
hos quoque Vertumnus, neque erat felicior illis.
o quotiens habitu duri messoris aristas
corbe tulit uerique fuit messoris imago!
tempora saepe gerens faeno religata recenti
desectum poterat gramen uersasse uideri;
saepe manu stimulos rigida portabat, ut illum
iurasses fessos modo disiunxisse iuuencos;
falce data frondator erat uitisque putator;
induerat scalas, lecturum poma putares;
miles erat gladio, piscator harundine sumpta.
denique per multas aditum sibi saepe figuras
repperit, ut caperet spectatae gaudia formae.
ille etiam picta redimitus tempora mitra,
innitens baculo, positis per tempora canis,
adsimulauit anum cultosque intrauit in hortos
pomaque mirata est. 'tanto' que 'potentior' inquit,
paucaque laudatae dedit oscula, qualia numquam
uera dedisset anus, glaebaque incurua resedit,
suspiciens pandos autumni pondere ramos.
ulmus erat contra speciosa nitentibus uuis;

quam socia postquam pariter cum uite probauit,
'at si staret' ait 'caelebs sine palmite truncus,
nil praeter frondes quare peteretur haberet.
haec quoque, quae iuncta uitis requiescit in ulmo,
si non nupta foret, terrae adclinata iaceret.
tu tamen exemplo non tangeris arboris huius
concubitusque fugis nec te coniungere curas.
atque utinam uelles, Helene non pluribus esset
sollicitata procis, nec quae Lapitheia mouit
proelia, nec coniunx †timidi aut audacis Vlixis.
nunc quoque, cum fugias auerserisque petentes,
mille uiri cupiunt et semideique deique
et quaecumque tenent Albanos numina montes.
sed tu si sapies, si te bene iungere anumque
hanc audire uoles, quae te plus omnibus illis,
plus quam credis, amo, uulgares reice taedas
Vertumnumque tori socium tibi selige. pro quo
me quoque pignus habe. neque enim sibi notior ille est
quam mihi. nec passim toto uagus errat in orbe;
haec loca sola colit; nec, uti pars magna procorum,
quas modo uidit amat; tu primus et ultimus illi
ardor eris, solique suos tibi deuouet annos.
adde quod est iuuenis, quod naturale decoris
munus habet formasque apte fingetur in omnes,
et quod erit iussus, iubeas licet omnia, fiet.
quid quod amatis idem? quod, quae tibi poma coluntur,
primus habet laetaque tenet tua munera dextra?
sed neque iam fetus desiderat arbore demptos,
nec, quas hortus alit, cum sucis mitibus herbas,
nec quicquam nisi te. miserere ardentis et ipsum,
quod petit, ore meo praesentem crede precari;
ultoresque deos et pectora dura perosam
Idalien memoremque time Rhamnusidis iram.
quoque magis timeas, (etenim mihi multa uetustas
scire dedit) referam tota notissima Cypro
facta, quibus flecti facile et mitescere possis.
  Viderat a ueteris generosam sanguine Teucri
Iphis Anaxareten humili de stirpe creatus,
uiderat et totis perceperat ossibus aestum.
luctatusque diu, postquam ratione furorem
uincere non potuit, supplex ad limina uenit
et modo nutrici miserum confessus amorem,
ne sibi dura foret, per spes orauit alumnae;
et modo de multis alicui blanditus amicis

sollicita petiit propensum uoce fauorem.
saepe ferenda dedit blandis sua uerba tabellis,
interdum madidas lacrimarum rore coronas
postibus intendit posuitque in limine duro
molle latus tristisque serae conuicia fecit.
saeuior illa freto surgente cadentibus Haedis,
durior et ferro quod Noricus excoquit ignis,
et saxo quod adhuc uiuum radice tenetur,
spernit et inridet factisque inmitibus addit
uerba superba ferox et spe quoque fraudat amantem.
non tulit inpatiens longi tormenta doloris
Iphis et ante fores haec uerba nouissima dixit:
"uincis, Anaxarete, neque erunt tibi taedia tandem
ulla ferenda mei. laetos molire triumphos
et Paeana uoca nitidaque incingere lauru;
uincis enim, moriorque libens. age, ferrea, gaude.
certe aliquid laudare mei cogeris, eritque
quo tibi sim gratus; meritumque fatebere nostrum.
non tamen ante tui curam excessisse memento,
quam uitam, geminaque simul mihi luce carendum.
nec tibi fama mei uentura est nuntia leti:
ipse ego, ne dubites, adero praesensque uidebor,
corpore ut exanimi crudelia lumina pascas.
si tamen, o superi, mortalia facta uidetis,
este mei memores (nihil ultra lingua precari
sustinet) et longo facite ut narremur in aeuo,
et quae dempsistis uitae, date tempora famae."
dixit et ad postes ornatos saepe coronis
umentes oculos et pallida bracchia tollens,
cum foribus laquei religaret uincula summis,
"haec tibi serta placent, crudelis et inpia?" dixit
inseruitque caput, sed tum quoque uersus ad illam,
atque onus infelix elisa fauce pependit.
icta pedum motu trepidantum [et multa timentum
uisa dedisse sonum est adapertaque] ianua factum
prodidit. exclamant famuli frustraque leuatum
(nam pater occiderat) referunt ad limina matris.
accipit illa sinu, conplexaque frigida nati
membra sui postquam miserorum uerba parentum
edidit et matrum miserarum facta peregit,
funera ducebat mediam lacrimosa per urbem
luridaque arsuro portabat membra feretro.
forte uiae uicina domus, qua flebilis ibat
pompa, fuit duraeque sonus plangoris ad aures
uenit Anaxaretae, quam iam deus ultor agebat.

mota tamen "uideamus" ait "miserabile funus"
et patulis iniit tectum sublime fenestris.
uixque bene inpositum lecto prospexerat Iphin;
deriguere oculi, calidusque e corpore sanguis
inducto pallore fugit, conataque retro
ferre pedes, haesit; conata auertere uultus,
hoc quoque non potuit. paulatimque occupat artus,
quod fuit in duro iam pridem pectore, saxum.
neue ea ficta putes, dominae sub imagine signum
seruat adhuc Salamis; Veneris quoque nomine templum
Prospicientis habet. quorum memor, o mea, lentos
pone, precor, fastus et amanti iungere, Nymphe.
sic tibi nec uernum nascentia frigus adurat
poma nec excutiant rapidi florentia uenti.'
haec ubi nequiquam forma deus aptus anili
edidit, in iuuenem rediit et anilia demit
instrumenta sibi talisque apparuit illi,
qualis ubi oppositas nitidissima solis imago
euicit nubes nullaque obstante reluxit;
uimque parat; sed ui non est opus, inque figura
capta dei Nymphe est et mutua uulnera sensit.
Proximus Ausonias iniusti miles Amuli
rexit opes, Numitorque senex amissa nepotum
munere regna capit, festisque Palilibus urbis
moenia conduntur. Tatiusque patresque Sabini
bella gerunt, arcisque uia Tarpeia reclusa
dignam animam poena congestis exuit armis;
inde sati Curibus tacitorum more luporum
ore premunt uoces et corpora uicta sopore
inuadunt portasque petunt, quas obice firmo
clauserat Iliades. unam tamen ipsa reclusit
nec strepitum uerso Saturnia cardine fecit.
sola Venus portae cecidisse repagula sensit
et clausura fuit, nisi quod rescindere numquam
dis licet acta deum. Iano loca iuncta tenebant
Naides Ausoniae gelido rorantia fonte.
has rogat auxilium. nec Nymphae iusta petentem
sustinuere deam uenasque et flumina fontis
elicuere sui. nondum tamen inuia Iani
ora patentis erant, neque iter praecluserat unda.
lurida supponunt fecundo sulpura fonti
incenduntque cauas fumante bitumine uenas.
uiribus his aliisque uapor penetrauit ad ima
fontis, et Alpino modo quae certare rigori

audebatis aquae, non ceditis ignibus ipsis.
flammifera gemini fumant adspergine postes,
portaque, nequiquam rigidis promissa Sabinis,
fonte fuit praestructa nouo, dum Martius arma
indueret miles. quae postquam Romulus ultro
obtulit, et strata est tellus Romana Sabinis
corporibus strata estque suis, generique cruorem
sanguine cum soceri permiscuit inpius ensis,
pace tamen sisti bellum nec in ultima ferro
decertare placet Tatiumque accedere regno.
  Occiderat Tatius, populisque aequata duobus,
Romule, iura dabas, posita cum casside Mauors
talibus adfatur diuumque hominumque parentem:
'tempus adest, genitor, quoniam fundamine magno
res Romana ualet nec praeside pendet ab uno,
praemia, quae promissa mihi dignoque nepoti,
soluere et ablatum terris inponere caelo.
tu mihi concilio quondam praesente deorum
(nam memoro memorique animo pia uerba notaui)
"unus erit, quem tu tolles in caerula caeli"
dixisti. rata sit uerborum summa tuorum.'
adnuit Omnipotens et nubibus aera caecis
occuluit tonitruque et fulgure terruit orbem.
quae sibi promissae sensit rata signa rapinae,
innixusque hastae pressos temone cruento
inpauidus conscendit equos Gradiuus et ictu
uerberis increpuit, pronusque per aera lapsus
constitit in summo nemorosi colle Palati
reddentemque suo iam regia iura Quiriti
abstulit Iliaden. corpus mortale per auras
dilapsum tenues; sic lata plumbea funda
missa solet medio glans intabescere caelo.
pulchra subit facies et puluinaribus altis
dignior, est qualis trabeati forma Quirini.
  Flebat ut amissum coniunx, cum regia Iuno
Irin ad Hersiliam descendere limite curuo
inperat et uacuae sua sic mandata referre:
'o et de Latia, o et de gente Sabina
praecipuum, matrona, decus, dignissima tanti
ante fuisse uiri, coniunx nunc esse Quirini,
siste tuos fletus et, si tibi cura uidendi
coniugis est, duce me lucum pete, colle Quirini
qui uiret et templum Romani regis obumbrat.'
paret et in terram pictos delapsa per arcus
Hersiliam iussis conpellat uocibus Iris.

illa uerecundo uix tollens lumina uultu
'o, dea, namque mihi nec quae sis dicere promptum est,
et liquet esse deam, duc, o duc' inquit 'et offer
coniugis ora mihi. quae si modo posse uidere
fata semel dederint, caelum accepisse uidebor.'
nec mora, Romuleos cum uirgine Thaumantea
ingreditur colles; ibi sidus ab aethere lapsum
decidit in terras, a cuius lumine flagrans
aetherias crinis cum sidere cessit in auras.
hanc manibus notis Romanae conditor urbis
excipit et priscum pariter cum corpore nomen
mutat Horamque uocat, quae nunc dea iuncta Quirino est.

LIBER QVINTVS DECIMVS

Quaeritur interea quis tantae pondera molis
sustineat tantoque queat succedere regi.
destinat inperio clarum praenuntia ueri
fama Numam. non ille satis cognosse Sabinae
gentis habet ritus; animo maiora capaci
concipit et quae sit rerum natura requirit.
huius amor curae, patria Curibusque relictis,
fecit ut Herculei penetraret ad hospitis urbem.
Graia quis Italicis auctor posuisset in oris
moenia quaerenti sic e senioribus unus
rettulit indigenis, ueteris non inscius aeui:
'diues ab Oceano bobus Ioue natus Hiberis
litora felici tenuisse Lacinia cursu
fertur et, armento teneras errante per herbas,
ipse domum magni nec inhospita tecta Crotonis
intrasse et requie longum releuasse laborem;
atque ita discedens "aeuo" dixisse "nepotum
hic locus urbis erit." promissaque uera fuerunt.
nam fuit Argolico generatus Alemone quidam
Myscelus, illius dis acceptissimus aeui.
hunc super incumbens pressum grauitate soporis
Clauiger adloquitur: "patrias, age, desere sedes;
i, pete diuersi lapidosas Aesaris undas",
et, nisi paruerit, multa ac metuenda minatur.
post ea discedunt pariter somnusque deusque.

surgit Alemonides tacitaque recentia mente
uisa refert, pugnatque diu sententia secum.
numen abire iubet; prohibent discedere leges,
poenaque mors posita est patriam mutare uolenti.
candidus Oceano nitidum caput abdiderat Sol,
et caput extulerat densissima sidereum Nox:
uisus adesse idem deus est eademque monere
et, nisi paruerit, plura ac grauiora minari.
extimuit patriumque simul transferre parabat
in sedes penetrale nouas. fit murmur in urbe,
spretarumque agitur legum reus. utque peracta est
causa prior crimenque patens sine teste probatum,
squalidus ad superos tollens reus ora manusque
"o cui *i*us caeli bis sex fecere labores,
fer, precor" inquit "opem; nam tu mihi criminis auctor."
mos erat antiquus niueis atrisque lapillis,
his damnare reos, illis absoluere culpa.
tunc quoque sic lata est sententia tristis; et omnis
calculus inmitem demittitur ater in urnam.
quae simul effudit numerandos uersa lapillos,
omnibus e nigro color est mutatus in album,
candidaque Herculeo sententia numine facta
soluit Alemoniden. grates agit ille parenti
Amphitryoniadae uentisque fauentibus aequor
nauigat Ionium Sallentinumque Neretum
praeterit et Sybarin [Lacedaemoniumque Tarentum
Sirinosque sinus] Crimisenque et Iapygis arua,
uixque pererratis, quae spectant *aequ*ora, terris,
inuenit Aesarei fatalia fluminis ora
nec procul hinc tumulum, sub quo sacrata Crotonis
ossa tegebat humus; iussaque ibi moenia terra
condidit et nomen tumulati traxit in urbem.'
talia constabat certa primordia fama
esse loci positaeque Italis in finibus urbis.

Vir fuit hic, ortu Samius; sed fugerat una
et Samon et dominos odioque tyrannidis exul
sponte erat. isque, licet caeli regione remotos,
mente deos adiit et quae natura negabat
uisibus humanis, oculis ea pectoris hausit.
cumque animo et uigili perspexerat omnia cura,
in medium discenda dabat coetusque silentum
dictaque mirantum magni primordia mundi
et rerum causas et, quid natura, doceret,
quid deus, unde niues, quae fulminis esset origo,

Iuppiter an uenti discussa nube tonarent,
quid quateret terras, qua sidera lege mearent,
et quodcumque latet. primusque animalia mensis
arguit inponi, primus quoque talibus ora
docta quidem soluit, sed non et credita, uerbis :
'parcite, mortales, dapibus temerare nefandis
corpora ; sunt fruges, sunt deducentia ramos
pondere poma suo tumidaeque in uitibus uuae,
sunt herbae dulces, sunt quae mitescere flamma
mollirique queant. nec uobis lacteus umor
eripitur, nec mella thymi redolentia florem.
prodiga diuitias alimentaque mitia tellus
suggerit atque epulas sine caede et sanguine praebet.
carne ferae sedant ieiunia, nec tamen omnes.
quippe equus et pecudes armentaque gramine uiuunt.
at quibus ingenium est inmansuetumque ferumque,
Armeniae tigres iracundique leones
cumque lupis ursi, dapibus cum sanguine gaudent.
heu quantum scelus est in uiscera uiscera condi
congestoque auidum pinguescere corpore corpus
alteriusque animantem animantis uiuere leto !
scilicet in tantis opibus, quas optima matrum
terra creat, nil te nisi tristia mandere saeuo
uulnera dente iuuat rictusque referre Cyclopum ?
nec, nisi perdideris alium, placare uoracis
et male morati poteris ieiunia uentris ?
at uetus illa aetas, cui fecimus aurea nomen,
fetibus arboreis et quas humus educat herbis
fortunata fuit nec polluit ora cruore.
tunc et aues tutae mouere per aera pennas,
et lepus inpauidus mediis errauit in aruis,
nec sua credulitas piscem suspenderat hamo.
cuncta sine insidiis nullamque timentia fraudem
plenaque pacis erant. postquam non utilis auctor
uictibus inuidit, quisquis fuit ille, leonum
corporeasque dapes auidam demersit in aluum,
fecit iter sceleri. primoque e caede ferarum
incaluisse putes maculatum sanguine ferrum ;
id quoque fas fuerat, nostrumque petentia letum
corpora missa neci salua pietate fatemur.
sed quam danda neci, tam non epulanda fuerunt.
longius inde nefas abiit, et prima putatur
hostia sus meruisse mori, quia semina pando
eruerat rostro spemque interciderat anni.
uite caper morsa Bacchi mactatus ad aras

dicitur ultoris. nocuit sua culpa duobus:
quid meruistis oues, placidum pecus, inque tuendos
natum homines, pleno quae fertis in ubere nectar,
mollia quae nobis uestras uelamina lanas
praebetis uitaque magis quam morte iuuatis?
quid meruere boues, animal sine fraude dolisque,
innocuum, simplex, natum tolerare labores?
inmemor est demum nec frugum munere dignus,
qui potuit curui dempto modo pondere aratri
ruricolam mactare suum, qui trita labore
illa, quibus totiens durum renouauerat aruum,
quot dederat messes, percussit colla securi.
nec satis est, quod tale nefas committitur; ipsos
inscripsere deos sceleri, numenque supernum
caede laboriferi credunt gaudere iuuenci.
uictima labe carens et praestantissima forma
(nam placuisse nocet) uittis praesignis et auro
sistitur ante aras auditque ignara precantem
inponique suae uidet inter cornua fronti,
quas coluit fruges percussaque sanguine cultros
inficit in liquida praeuisos forsitan unda.
protinus ereptas uiuenti pectore fibras
inspiciunt mentesque deum scrutantur in illis.
inde (fames homini uetitorum tanta ciborum)
audetis uesci, genus o mortale; quod, oro,
ne facite, et monitis animos aduertite nostris.
cumque boum dabitis caesorum membra palato,
mandere uos uestros scite et sentite colonos.
et quoniam deus ora mouet, sequar ora mouentem
rite deum Delphosque meos ipsumque recludam
aethera et augustae reserabo oracula mentis.
magna nec ingeniis inuestigata priorum,
quaeque diu latuere canam. iuuat ire per alta
astra, iuuat terris et inerti sede relicta
nube uehi ualidique umeris insistere Atlantis
palantesque homines passim ac rationis egentes
despectare procul trepidosque obitumque timentes
sic exhortari seriemque euoluere fati.

O genus attonitum gelidae formidine mortis,
quid Styga, quid tenebras et nomina uana timetis,
materiem uatum, falsique pericula mundi?
corpora, siue rogus flamma seu tabe uetustas
abstulerit, mala posse pati non ulla putetis.
morte carent animae semperque priore relicta
sede nouis domibus uiuunt habitantque receptae.

ipse ego (nam memini) Troiani tempore belli
Panthoides Euphorbus eram, cui pectore quondam
haesit in aduerso grauis hasta minoris Atridae.
cognoui clipeum, laeuae gestamina nostrae,
nuper Abanteis templo Iunonis in Argis.
omnia mutantur, nihil interit. errat et illinc
huc uenit, hinc illuc, et quoslibet occupat artus
spiritus eque feris humana in corpora transit
inque feras noster nec tempore deperit ullo.
utque nouis facilis signatur cera figuris,
nec manet ut fuerat, nec formam seruat eandem,
sed tamen ipsa eadem est; animam sic semper eandem
esse, sed in uarias doceo migrare figuras.
ergo, ne pietas sit uicta cupidine uentris,
parcite, uaticinor, cognatas caede nefanda
exturbare animas, nec sanguine sanguis alatur.
et quoniam magno feror aequore plenaque uentis
uela dedi, nihil est toto quod perstet in orbe;
cuncta fluunt, omnisque uagans formatur imago.
ipsa quoque adsiduo labuntur tempora motu
non secus ut flumen. neque enim consistere flumen
nec leuis hora potest; sed ut unda inpellitur unda
urgueturque eadem ueniente urguetque priorem,
tempora sic fugiunt pariter pariterque sequuntur
et noua sunt semper. nam quod fuit ante relictum est,
fitque quod haud fuerat, momentaque cuncta nouantur.
cernis et emensas in lucem tendere noctes,
et iubar hoc nitidum nigrae succedere nocti.
nec color est idem caelo, cum lassa quiete
cuncta iacent media, cumque albo Lucifer exit
clarus equo; rursusque alius, cum praeuia lucis
tradendum Phoebo Pallantias inficit orbem.
ipse dei clipeus, terra cum tollitur ima,
mane rubet, terraque rubet cum conditur ima,
candidus in summo est, melior natura quod illic
aetheris est terraeque procul contagia fugit.
nec par aut eadem nocturnae forma Dianae
esse potest umquam. semperque hodierna sequente,
si crescit, minor est, maior, si contrahit orbem.
quid? non in species succedere quattuor annum
adspicis, aetatis peragentem imitamina nostrae?
nam tener ac lactens puerique simillimus aeuo
uere nouo est. tunc herba recens et roboris expers
turget et insolida est et spe delectat agrestes.

omnia tunc florent, florumque coloribus almus
ludit ager, neque adhuc uirtus in frondibus ulla est.
transit in aestatem post uer robustior annus
fitque ualens iuuenis ; neque enim robustior aetas
ulla nec uberior, nec quae magis ardeat ulla est.
excipit autumnus, posito feruore iuuentae
maturus mitisque inter iuuenemque senemque
temperie medius, sparsus quoque tempora canis.
inde senilis hiemps tremulo uenit horrida passu,
aut spoliata suos aut quos habet alba capillos.
nostra quoque ipsorum semper requieque sine ulla
corpora uertuntur, nec quod fuimusue sumusue
cras erimus. fuit illa dies, qua semina tantum
spesque hominum primae matris latitauimus aluo.
artifices Natura manus admouit et angi
corpora uisceribus distentae condita matris
noluit eque domo uacuas emisit in auras.
editus in lucem iacuit sine uiribus infans ;
mox quadrupes rituque tulit sua membra ferarum
paulatimque tremens et nondum poplite firmo
constitit adiutis aliquo conamine neruis.
inde ualens ueloxque fuit spatiumque iuuentae
transit ; et emeritis medii quoque temporis annis
labitur occiduae per iter decliue senectae.
subruit haec aeui demoliturque prioris
robora ; fletque Milon senior, cum spectat inanes
illos, qui fuerant solidorum mole tororum
Herculeis similes, fluidos pendere lacertos.
flet quoque, ut in speculo rugas adspexit aniles,
Tyndaris et secum cur sit bis rapta requirit.
tempus edax rerum, tuque, inuidiosa uetustas,
omnia destruitis uitiataque dentibus aeui
paulatim lenta consumitis omnia morte.
Haec quoque non perstant, quae nos elementa uocamus,
quasque uices peragant, animos adhibete, docebo.
quattuor aeternus genitalia corpora mundus
continet. ex illis duo sunt onerosa suoque
pondere in inferius, tellus atque unda, feruntur,
et totidem grauitate carent nulloque premente
alta petunt, aer atque aere purior ignis.
quae quamquam spatio distent, tamen omnia fiunt
ex ipsis et in ipsa cadunt, resolutaque tellus
in liquidas rarescit aquas, tenuatus in auras
aeraque umor abit, dempto quoque pondere rursus
in superos aer tenuissimus emicat ignes.

inde retro redeunt, idemque retexitur ordo.
ignis enim densum spissatus in aera transit,
hic in aquas, tellus glomerata cogitur unda.
nec species sua cuique manet, rerumque nouatrix
ex aliis alias reparat natura figuras,
nec perit in toto quicquam, mihi credite, mundo,
sed uariat faciemque nouat. nascique uocatur
incipere esse aliud quam quod fuit ante, morique,
desinere illud idem. cum sint huc forsitan illa,
haec translata illuc, summa tamen omnia constant.
nil equidem durare diu sub imagine eadem
crediderim. sic ad ferrum uenistis ab auro,
saecula, sic totiens uersa est fortuna locorum.
uidi ego, quod fuerat quondam solidissima tellus,
esse fretum, uidi factas ex aequore terras;
et procul a pelago conchae iacuere marinae,
et uetus inuenta est in montibus ancora summis;
quodque fuit campus, uallem decursus aquarum
fecit, et eluuie mons est deductus in aequor;
eque paludosa siccis humus aret harenis,
quaeque sitim tulerant, stagnata paludibus ument.
hic fontes natura nouos emisit, at illic
clausit, et aut imis commota tremoribus orbis
flumina prosiliunt aut exsiccata residunt.
sic ubi terreno Lycus est epotus hiatu,
exsistit procul hinc alioque renascitur ore.
sic modo conbibitur, modo tecto gurgite lapsus
redditur Argolicis ingens Erasinus in aruis.
et Mysum capitisque sui ripaeque prioris
paenituisse ferunt, alia nunc ire, Caicum.
nec non Sicanias uoluens Amenanus harenas
nunc fluit, interdum suppressis fontibus aret.
ante bibebatur, nunc, quas contingere nolis,
fundit Anigrus aquas, postquam, nisi uatibus omnis
eripienda fides, illic lauere Bimembres
uulnera, clauigeri quae fecerat Herculis arcus.
quid? non et Scythicis Hypanis de montibus ortus,
qui fuerat dulcis, salibus uitiatur amaris?
fluctibus ambitae fuerant Antissa Pharosque
et Phoenissa Tyros; quarum nunc insula nulla est.
Leucada continuam ueteres habuere coloni;
nunc freta circueunt. Zancle quoque iuncta fuisse
dicitur Italiae, donec confinia pontus
abstulit et media tellurem reppulit unda.
si quaeras Helicen et Burin, Achaidas urbes,

inuenies sub aquis; et adhuc ostendere nautae
inclinata solent cum moenibus oppida mersis.
est prope Pittheam tumulus Troezena, sine ullis
arduus arboribus, quondam planissima campi
area, nunc tumulus; nam (res horrenda relatu)
uis fera uentorum, caecis inclusa cauernis,
exspirare aliqua cupiens luctataque frustra
liberiore frui caelo, cum carcere rima
nulla foret toto nec peruia flatibus esset,
extentam tumefecit humum, ceu spiritus oris
tendere uesicam solet aut derepta bicorni
terga capro. tumor ille loci permansit, et alti
collis habet speciem longoque induruit aeuo.
plurima cum subeant audita et cognita nobis,
pauca super referam. quid? non et lympha figuras
datque capitque nouas? medio tua, corniger Ammon,
unda die gelida est, ortuque obituque calescit.
admotis Athamanas aquis accendere lignum
narratur, minimos cum luna recessit in orbes.
flumen habent Cicones, quod potum saxea reddit
uiscera, quod tactis inducit marmora rebus.
Crathis et huic Sybaris nostris conterminus oris
electro similes faciunt auroque capillos.
quodque magis mirum est, sunt qui non corpora tantum
uerum animos etiam ualeant mutare liquores.
cui non audita est obscenae Salmacis undae?
Aethiopesque lacus, quos siquis faucibus hausit,
aut furit aut patitur mirum grauitate soporem?
Clitorio quicumque sitim de fonte leuauit,
uina fugit gaudetque meris abstemius undis,
seu uis est in aqua calido contraria uino,
siue, quod indigenae memorant, Amythaone natus,
Proetidas attonitas postquam per carmen et herbas
eripuit furiis, purgamina mentis in illas
misit aquas, odiumque meri permansit in undis.
huic fluit effectu dispar Lyncestius amnis,
quem quicumque parum moderato gutture traxit,
haud aliter titubat quam si mera uina bibisset.
est locus Arcadiae, Pheneum dixere priores,
ambiguis suspectus aquis, quas nocte timeto:
nocte necant potae, sine noxa luce bibuntur.
sic alias aliasque lacus et flumina uires
concipiunt. tempusque fuit, quo nauit in undis,
nunc sedet Ortygie. timuit concursibus Argo

undarum sparsas Symplegadas elisarum,
quae nunc inmotae perstant uentisque resistunt.
nec quae sulpureis ardet fornacibus Aetne
ignea semper erit; neque enim fuit ignea semper.
nam siue est animal tellus et uiuit habetque
spiramenta locis flammam exhalantia multis,
spirandi mutare uias, quotiensque mouetur,
has finire potest, illas aperire cauernas;
siue leues imis uenti cohibentur in antris
saxaque cum saxis et habentem semina flammae
materiam iactant, ea concipit ictibus ignem,
antra relinquentur sedatis frigida uentis;
siue bitumineae rapiunt incendia uires
luteaue exiguis ardescunt sulpura fumis,
nempe ubi terra cibos alimentaque pinguia flammae
non dabit absumptis per longum uiribus aeuum
naturaeque suum nutrimen deerit edaci,
non feret illa famem desertaque deseret ignes.
esse uiros fama est in Hyperborea Pallene,
qui soleant leuibus uelari corpora plumis,
cum Tritoniacam nouiens subiere paludem:
haud equidem credo. sparsae quoque membra uenenis
exercere artes Scythides memorantur easdem.
siqua fides rebus tamen est addenda probatis,
nonne uides quaecumque mora fluidoue calore
corpora tabuerint in parua animalia uerti?
i quoque delectos mactatos obrue tauros:
(cognita res usu) de putri uiscere passim
florilegae nascuntur apes, quae more parentum
rura colunt operique fauent in spemque laborant.
pressus humo bellator equus crabronis origo est.
concaua litoreo si demas bracchia cancro,
cetera supponas terrae, de parte sepulta
scorpius exibit caudaque minabitur unca.
quaeque solent canis frondes intexere filis
agrestes tineae, res obseruata colonis,
ferali mutant cum papilione figuram.
semina limus habet uirides generantia ranas,
et generat truncas pedibus, mox apta natando
crura dat, utque eadem sint longis saltibus apta,
posterior superat partes mensura priores.
nec catulus, partu quem reddidit ursa recenti,
sed male uiua caro est; lambendo mater in artus
fingit et in formam, quantam capit ipsa, reducit.
nonne uides quos cera tegit sexangula fetus

melliferarum apium sine membris corpora nasci
et serosque pedes serasque adsumere pennas?
Iunonis uolucrem, quae cauda sidera portat,
armigerumque Iouis Cythereiadasque columbas
et genus omne auium mediis e partibus oui,
ni sciret fieri, quis nasci posse putaret?
sunt qui, cum clauso putrefacta est spina sepulcro,
mutari credant humanas angue medullas.
haec tamen ex aliis generis primordia ducunt;
una est quae reparet seque ipsa reseminet ales;
Assyrii phoenica uocant. non fruge neque herbis,
sed turis lacrimis et suco uiuit amomi.
haec ubi quinque suae conpleuit saecula uitae,
ilicet in ramis tremulaeue cacumine palmae
unguibus et puro nidum sibi construit ore.
quo simul ac casias et nardi lenis aristas
quassaque cum fulua substrauit cinnama murra,
se super inponit finitque in odoribus aeuum.
inde ferunt, totidem qui uiuere debeat annos,
corpore de patrio paruum phoenica renasci.
cum dedit huic aetas uires onerique ferendo est,
ponderibus nidi ramos leuat arboris altae
fertque pius cunasque suas patriumque sepulcrum,
perque leues auras Hyperionis urbe potitus
ante fores sacras Hyperionis aede reponit.
si tamen est aliquid mirae nouitatis in istis,
alternare uices et, quae modo femina tergo
passa marem est, nunc esse marem miremur hyaenam.
id quoque quod uentis animal nutritur et aura
protinus adsimulat, tetigit quoscumque colores.
uicta racemifero lyncas dedit India Baccho;
e quibus, ut memorant, quicquid uesica remisit,
uertitur in lapides et congelat aere tacto.
sic et curalium, quo primum contigit auras
tempore, durescit; mollis fuit herba sub undis.
desinet ante dies et in alto Phoebus anhelos
aequore tinguet equos, quam consequar omnia uerbis
in species translata nouas. sic omnia uerti
cernimus atque illas adsumere robora gentes,
concidere has. sic magna fuit censuque uirisque
perque decem potuit tantum dare sanguinis annos,
nunc humilis ueteres tantummodo Troia ruinas
et pro diuitiis tumulos ostendit auorum.
[clara fuit Sparte, magnae uiguere Mycenae,
nec non et Cecropis, nec non Amphionis arces.

uile solum Sparte est, altae cecidere Mycenae,
Oedipodioniae quid sunt, nisi nomina, Thebae?
quid Pandioniae restant, nisi nomen, Athenae?]
nunc quoque Dardaniam fama est consurgere Romam,
Appenninigenae quae proxima Thybridis undis
mole sub ingenti rerum fundamina ponit.
haec igitur formam crescendo mutat et olim
inmensi caput orbis erit. sic dicere uates
faticinasque ferunt sortes, quantumque recordor,
dixerat Aeneae, cum res Troiana labaret,
Priamides Helenus flenti dubioque salutis:
"nate dea, si nota satis praesagia nostrae
mentis habes, non tota cadet te sospite Troia.
flamma tibi ferrumque dabunt iter. ibis et una
Pergama rapta feres, donec Troiaeque tibique
externum patrio contingat amicius aruum.
urbem etiam cerno Phrygios debere nepotes,
quanta nec est nec erit nec uisa prioribus annis.
hanc alii proceres per saecula longa potentem,
sed dominam rerum de sanguine natus Iuli
efficiet. quo cum tellus erit usa, fruentur
aetheriae sedes, caelumque erit exitus illi."
haec Helenum cecinisse penatigero Aeneae
mente memor refero cognataque moenia laetor
crescere et utiliter Phrygibus uicisse Pelasgos.
ne tamen oblitis ad metam tendere longe
exspatiemur equis, caelum et quodcumque sub illo est
inmutat formas tellusque et quicquid in illa est.
nos quoque, pars mundi, quoniam non corpora solum,
uerum etiam uolucres animae sumus, inque ferinas
possumus ire domos pecudumque in corpora condi,
corpora, quae possunt animas habuisse parentum
aut fratrum aut aliquo iunctorum foedere nobis
aut hominum certe, tuta esse et honesta sinamus
neue Thyesteis cumulemus uiscera mensis.
quam male consuescit, quam se parat ille cruori
inpius humano, uituli qui guttura cultro
rumpit et inmotas praebet mugitibus aures,
aut qui uagitus similes puerilibus haedum
edentem iugulare potest, aut alite uesci,
cui dedit ipse cibos. quantum est quod desit in istis
ad plenum facinus? quo transitus inde paratur?
bos aret aut mortem senioribus inputet annis,

horriferum contra Borean ouis arma ministret,
ubera dent saturae manibus pressanda capellae.
retia cum pedicis laqueosque artesque dolosas
tollite nec uolucrem uiscata fallite uirga,
nec formidatis ceruos includite pennis,
nec celate cibis uncos fallacibus hamos.
perdite, siqua nocent, uerum haec quoque perdite tantum ;
ora *cruore* uacent alimentaque mitia carpant.'
  Talibus atque aliis instructo pectore dictis
in patriam remeasse ferunt ultroque petitum
accepisse Numam populi Latialis habenas.
coniuge qui felix Nympha ducibusque Camenis
sacrificos docuit ritus gentemque feroci
adsuetam bello pacis traduxit ad artes.
qui postquam senior regnumque aeuumque peregit,
exstinctum Latiaeque nurus populusque patresque
defleuere Numam. nam coniunx urbe relicta
uallis Aricinae densis latet abdita siluis
sacraque Oresteae questu gemituque Dianae
inpedit. a quotiens Nymphae nemorisque lacusque
ne faceret monuere et consolantia uerba
dixerunt ; quotiens flenti Theseius heros
'siste modum ;' dixit 'neque enim fortuna querenda
sola tua est. similes aliorum respice casus ;
mitius ista feres. utinamque exempla dolentem
non mea te possent releuare ; sed et mea possunt.
fando aliquem Hippolytum uestras si contigit aures
credulitate patris, sceleratae fraude nouercae
occubuisse neci, mirabere, uixque probabo,
sed tamen ille ego sum. me Pasiphaeia quondam,
temptatum frustra, patrium temerare cubile,
quod uoluit, uoluisse, infelix, crimine uerso
(indiciine metu magis offensane repulsae ?)
damnauit, meritumque nihil pater eicit urbe
hostilique caput prece detestatur euntis.
Pittheam profugo curru Troezena petebam,
iamque Corinthiaci carpebam litora ponti,
cum mare surrexit, cumulusque inmanis aquarum
in montis speciem curuari et crescere uisus
et dare mugitus summoque cacumine findi.
corniger hinc taurus ruptis expellitur undis
pectoribusque tenus molles erectus in auras
naribus et patulo partem maris euomit ore.

corda pauent comitum. mihi mens interrita mansit,
exiliis contenta suis; cum colla feroces
ad freta conuertunt adrectisque auribus horrent
quadrupedes monstrique metu turbantur et altis
praecipitant currum scopulis. ego ducere uana
frena manu spumis albentibus oblita luctor
et retro lentas tendo resupinus habenas.
nec uires tamen has rabies superasset equorum,
ni rota, perpetuum qua circumuertitur axem,
stipitis occursu fracta ac disiecta fuisset.
excutior curru, lorisque tenentibus artus
uiscera uiua trahi neruosque in stirpe teneri,
membra rapi partim partimque reprensa relinqui,
ossa grauem dare fracta sonum fessamque uideres
exhalari animam, nullasque in corpore partes,
noscere quas posses; unumque erat omnia uulnus.
num potes aut audes cladi conponere nostrae,
Nympha, tuam? uidi quoque regna carentia luce
et lacerum foui Phlegethontide corpus in unda.
nec nisi Apollineae ualido medicamine prolis
reddita uita foret. quam postquam fortibus herbis
atque ope Paeonia, Dite indignante, recepi,
tum mihi, ne praesens augerem muneris huius
inuidiam, densas obiecit Cynthia nubes;
utque forem tutus possemque inpune uideri,
addidit aetatem nec cognoscenda reliquit
ora mihi. Cretenque diu dubitauit habendam
traderet an Delon. Delo Cretaque relictis
hic posuit nomenque simul, quod possit equorum
admonuisse, iubet deponere, "qui" que "fuisti
Hippolytus," dixit "nunc idem Virbius esto."
hoc nemus inde colo de disque minoribus unus
numine sub dominae lateo atque accenseor illi.'

Non tamen Egeriae luctus aliena leuare
damna ualent; montisque iacens radicibus imis
liquitur in lacrimas donec pietate dolentis
mota soror Phoebi gelidum de corpore fontem
fecit et aeternas artus tenuauit in undas.

Et Nymphas tetigit noua res, et Amazone natus
haud aliter stupuit quam cum Tyrrhenus arator
fatalem glaebam mediis adspexit in aruis
sponte sua primum nulloque agitante moueri,
sumere mox hominis terraeque amittere formam
oraque uenturis aperire recentia fatis,
(indigenae dixere Tagen, qui primus Etruscam

edocuit gentem casus aperire futuros) :
utue Palatinis haerentem collibus olim
cum subito uidit frondescere Romulus hastam,
quae radice noua, non ferro stabat adacto,
et iam non telum, sed lenti uiminis arbor
non expectatas dabat admirantibus umbras :
aut sua fluminea cum uidit Cipus in unda
cornua. uidit enim falsamque in imagine credens
esse fidem, digitis ad frontem saepe relatis,
quae uidit tetigit. nec iam sua lumina damnans
restitit, ut uictor domito ueniebat ab hoste,
ad caelumque oculos et eodem cornua tollens
'quicquid,' ait 'superi, monstro portenditur isto,
seu laetum est, patriae laetum populoque Quirini,
siue minax, mihi sit.' uiridique e caespite factas
placat odoratis herbosas ignibus aras
uinaque dat pateris mactatarumque bidentum,
quid sibi significent, trepidantia consulit exta.
quae simul adspexit Tyrrhenae gentis haruspex,
magna quidem rerum molimina uidit in illis,
non manifesta tamen. cum uero sustulit acre
a pecudis fibris ad Cipi cornua lumen,
'rex,' ait 'o salue ; tibi enim, tibi, Cipe, tuisque
hic locus et Latiae parebunt cornibus arces.
tu modo rumpe moras portasque intrare patentes
adpropera ; sic fata iubent. namque urbe receptus
rex eris et sceptro tutus potiere perenni.'
rettulit ille pedem toruamque a moenibus urbis
auertens faciem 'procul, a, procul omina' dixit
'talia di pellant ; multoque ego iustius aeuum
exul agam quam me uideant Capitolia regem.'
dixit et extemplo populumque grauemque senatum
conuocat. ante tamen pacali cornua lauro
uelat et aggeribus factis a milite forti
insistit priscosque deos e more precatus
'est' ait 'hic unus, quem uos nisi pellitis urbe,
rex erit. is qui sit, signo non nomine dicam :
cornua fronte gerit ; quem uobis indicat augur,
si Romam intrarit, famularia iura daturum.
ille quidem potuit portas inrumpere apertas ;
sed nos obstitimus, quamuis coniunctior illo
nemo mihi est. uos urbe uirum prohibete Quirites,
uel, si dignus erit, grauibus uincite catenis,
aut finite metum fatalis morte tyranni.'
qualia succinctis, ubi trux insibilat Eurus,

murmura pinetis fiunt, aut qualia fluctus
aequorei faciunt, siquis procul audiat illos,
tale sonat populus. sed per confusa frementis
uerba tamen uulgi uox eminet una 'quis ille est?'
et spectant frontes praedictaque cornua quaerunt.
rursus ad hos Cipus 'quem poscitis,' inquit 'habetis'
et dempta capiti, populo prohibente, corona
exhibuit gemino praesignia tempora cornu.
demisere oculos omnes gemitumque dedere
atque illud meritis clarum (quis credere possit?)
inuiti uidere caput. nec honore carere
ulterius passi, festam inposuere coronam.
at proceres, quoniam muros intrare uetaris,
ruris honorati tantum tibi, Cipe, dedere,
quantum depresso subiectis bobus aratro
conplecti posses ad finem lucis ab ortu.
cornuaque aeratis miram referentia formam
postibus insculpunt, longum mansura per aeuum.
Pandite nunc, Musae, praesentia numina uatum,
(scitis enim, nec uos fallit spatiosa uetustas)
unde Coroniden circumflua Thybridis alti
insula Romuleae sacris adiecerit urbis.
Dira lues quondam Latias uitiauerat auras,
pallidaque exsangui squalebant corpora morbo.
funeribus fessi postquam mortalia cernunt
temptamenta nihil, nihil artes posse medentum,
auxilium caeleste petunt mediamque tenentes
orbis humum Delphos adeunt, oracula Phoebi,
utque salutifera miseris succurrere rebus
sorte uelit tantaeque urbis mala finiat orant.
et locus et laurus et, quas habet ipse, pharetrae
intremuere simul, cortinaque reddidit imo
hanc adyto uocem pauefactaque pectora mouit:
'quod petis hinc, propiore loco, Romane, petisses,
et pete nunc propiore loco; nec Apolline uobis,
qui minuat luctus, opus est, sed Apolline nato.
ite bonis auibus prolemque accersite nostram.'
iussa dei prudens postquam accepere senatus,
quam colat, explorant, iuuenis Phoebeius urbem,
quique petant uentis Epidauria litora mittunt.
quae simul incurua missi tetigere carina,
concilium Graiosque patres adiere, darentque
orauere deum qui praesens funera gentis
finiat Ausoniae; certas hoc dicere sortes.
dissidet et uariat sententia; parsque negandum

non putat auxilium, multi retinere suamque
non emittere opem nec numina tradere suadent.
dum dubitant, seram pepulere crepuscula lucem,
umbraque telluris tenebras induxerat orbi,
cum deus in somnis opifer consistere uisus
ante tuum, Romane, torum, sed qualis in aede
esse solet, baculumque tenens agreste sinistra
caesariem longae dextra deducere barbae
et placido tales emittere pectore uoces:
'pone metus, ueniam simulacraque nostra relinquam.
hunc modo serpentem, baculum qui nexibus ambit,
perspice et usque nota uisu, ut cognoscere possis.
uertar in hunc, sed maior ero tantusque uidebor,
in quantum uerti caelestia corpora debent.'
extemplo cum uoce deus, cum uoce deoque
somnus abit, somnique fugam lux alma secuta est.
postera sidereos Aurora fugauerat ignes:
incerti quid agant, proceres ad templa petiti
conueniunt operosa dei, quaque ipse morari
sede uelit signis caelestibus, indicet orant.
uix bene desierant, cum cristis aureus altis
in serpente deus praenuntia sibila misit
aduentuque suo signumque arasque foresque
marmoreumque solum fastigiaque aurea mouit
pectoribusque tenus media sublimis in aede
constitit atque oculos circumtulit igne micantes.
territa turba pauet. cognouit numina castos
euinctus uitta crines albente sacerdos
et 'deus en, deus est! animis linguisque fauete,
quisquis ades' dixit. 'sis, o pulcherrime, uisus
utiliter populosque iuues tua sacra colentes.'
quisquis adest iussum ueneratur numen, et omnes
uerba sacerdotis referunt geminata piumque
Aeneadae praestant et uoce et mente fauorem.
adnuit his motisque deus rata pignora cristis
et repetita dedit uibrata sibila lingua.
tum gradibus nitidis delabitur oraque retro
flectit et antiquas abiturus respicit aras
adsuetasque domos habitataque templa salutat.
inde per iniectis adopertam floribus ingens
serpit humum flectitque sinus mediamque per urbem
tendit ad incuruo munitos aggere portus.
restitit hic agmenque suum turbaeque sequentis
officium placido uisus dimittere uultu
corpus in Ausonia posuit rate. numinis illa

sensit onus, pressa estque dei grauitate carina.
Aeneadae gaudent caesoque in litore tauro
torta coronatae soluunt retinacula puppis.
inpulerat leuis aura ratem ; deus eminet alte
inpositaque premens puppim ceruice recuruam
caeruleas despectat aquas. modicisque per aequor
Ionium zephyris sextae Pallantidos ortu
Italiam tenuit praeterque Lacinia templo
nobilitata deae Scylaceaque litora fertur.
linquit Iapygiam laeuisque Amphrisia remis
saxa fugit, dextra praerupta Cocinthia parte,
Rhoemitiumque legit Caulonaque Naryciamque
euincitque fretum Siculique angusta Pelori
Hippotadaeque domos regis Temesesque metalla
Leucosiamque petit tepidique rosaria Paesti.
inde legit Capreas promunturiumque Mineruae
et Surrentino generosos palmite colles
Herculeamque urbem Stabiasque et in otia natam
Parthenopen et ab hac Cumaeae templa Sibyllae.
hinc calidi fontes lentisciferumque tenetur
Liternum multamque trahens sub gurgite harenam
Vulturnus niueisque frequens Sinuessa columbis
Minturnaeque graues et quam tumulauit alumnus
Antiphataeque domus Trachasque obsessa palude
et tellus Circaea et spissi litoris Antium.
huc ubi ueliferam nautae aduertere carinam
(asper enim iam pontus erat), deus explicat orbes
perque sinus crebros et magna uolumina labens
templa parentis init flauum tangentia litus.
aequore pacato patrias Epidaurius aras
linquit et hospitio sibi iuncti numinis usus
litoream tractu squamae crepitantis harenam
sulcat et innisus moderamine nauis in alta
puppe caput posuit, donec Castrumque sacrasque
Lauini sedes Tiberinaque ad ostia uenit.
huc omnis populi passim matrumque patrumque
obuia turba ruit, quaeque ignes, Troica, seruant,
Vesta, tuos, laetoque deum clamore salutant.
quaque per aduersas nauis cita ducitur undas,
tura super ripas aris ex ordine factis
parte ab utraque sonant et odorant aera fumis,
ictaque coniectos incalfacit hostia cultros.
iamque, caput rerum, Romanam intrauerat urbem ;
erigitur serpens summoque acclinia malo
colla mouet sedesque sibi circumspicit aptas.

scinditur in geminas partes circumfluus amnis,
Insula nomen habet, laterumque a parte duorum
porrigit aequales media tellure lacertos.
huc se de Latia pinu Phoebeius anguis
contulit et finem specie caeleste resumpta
luctibus inposuit uenitque salutifer urbi.
Hic tamen accessit delubris aduena nostris:
Caesar in urbe sua deus est. quem Marte togaque
praecipuum non bella magis finita triumphis
resque domi gestae properataque gloria rerum
in sidus uertere nouum stellamque comantem,
quam sua progenies. neque enim de Caesaris actis
ullum maius opus quam quod pater exstitit huius.
scilicet aequoreos plus est domuisse Britannos
perque papyriferi septemflua flumina Nili
uictrices egisse rates Numidasque rebelles
Cinyphiumque Iubam Mithridateisque tumentem
nominibus Pontum populo adiecisse Quirini
et multos meruisse, aliquos egisse triumphos,
quam tantum genuisse uirum? quo praeside rerum
humano generi, superi, fauistis abunde.
ne foret hic igitur mortali semine cretus,
ille deus faciendus erat. quod ut aurea uidit
Aeneae genetrix, uidit quoque triste parari
pontifici letum et coniurata arma moueri,
palluit et cunctis, ut cuique erat obuia, diuis
'adspice,' dicebat 'quanta mihi mole parentur
insidiae quantaque caput cum fraude petatur,
quod de Dardanio solum mihi restat Iulo.
solane semper ero iustis exercita curis,
quam modo Tydidae Calydonia uulneret hasta,
nunc male defensae confundant moenia Troiae,
quae uideam natum longis erroribus actum
iactarique freto sedesque intrare silentum
bellaque cum Turno gerere, aut, si uera fatemur,
cum Iunone magis? quid nunc antiqua recordor
damna mei generis? timor hic meminisse priorum
non sinit; en acui sceleratos cernitis enses.
quos prohibete, precor, facinusque repellite, neue
caede sacerdotis flammas exstinguite Vestae.'
Talia nequiquam toto Venus anxia caelo
uerba iacit superosque mouet. qui rumpere quamquam
ferrea non possunt ueterum decreta sororum,
signa tamen luctus dant haud incerta futuri.

arma ferunt inter nigras crepitantia nubes
terribilesque tubas auditaque cornua caelo
praemonuisse nefas. solis quoque tristis imago
lurida sollicitis praebebat lumina terris.
saepe faces uisae mediis ardere sub astris;
saepe inter nimbos guttae cecidere cruentae.
caerulus et uultum ferrugine Lucifer atra
sparsus erat, sparsi Lunares sanguine currus.
tristia mille locis Stygius dedit omina bubo;
mille locis lacrimauit ebur; cantusque feruntur
auditi sanctis et uerba minantia lucis.
uictima nulla litat magnosque instare tumultus
fibra monet, caesumque caput reperitur in extis.
inque foro circumque domos et templa deorum
nocturnos ululasse canes umbrasque silentum
errauisse ferunt motamque tremoribus urbem.
non tamen insidias uenturaque uincere fata
praemonitus potuere deum strictique feruntur
in templum gladii. neque enim locus ullus in urbe
ad facinus diramque placet, nisi curia, caedem.
tum uero Cytherea manu percussit utraque
pectus et Aeneaden molitur condere nube,
qua prius infesto Paris est ereptus Atridae
et Diomedeos Aeneas fugerat enses.
talibus hanc genitor: 'sola insuperabile fatum,
nata, mouere paras? intres licet ipsa sororum
tecta trium; cernes illic molimine uasto
ex aere et solido rerum tabularia ferro,
quae neque concursum caeli neque fulminis iram
nec metuunt ullas tuta atque aeterna ruinas.
inuenies illic incisa adamante perenni
fata tui generis. legi ipse animoque notaui
et referam, ne sis etiamnum ignara futuri.
hic sua conpleuit, pro quo, Cytherea, laboras,
tempora, perfectis, quos terrae debuit, annis.
ut deus accedat caelo templisque colatur,
tu facies natusque suus; qui nominis heres
inpositum feret unus onus caesique parentis
nos in bella suos fortissimus ultor habebit.
illius auspiciis obsessae moenia pacem
uicta petent Mutinae; Pharsalia sentiet illum,
Emathiaque iterum madefient caede Philippi,
et magnum Siculis nomen superabitur undis,
Romanique ducis coniunx Aegyptia taedae
non bene fisa cadet; frustraque erit illa minata

seruitura suo Capitolia nostra Canopo.
quid tibi barbariam, gentes ab utroque iacentes
Oceano numerem? quodcumque habitabile tellus
sustinet huius erit; pontus quoque seruiet illi.
pace data terris animum ad ciuilia uertet
iura suum legesque feret iustissimus auctor
exemploque suo mores reget inque futuri
temporis aetatem uenturorumque nepotum
prospiciens prolem sancta de coniuge natam
ferre simul nomenque suum curasque iubebit;
nec nisi cum senior Pylios aequauerit annos,
aetherias sedes cognataque sidera tanget.
hanc animam interea caeso de corpore raptam
fac iubar, ut semper Capitolia nostra forumque
diuus ab excelsa prospectet Iulius aede.'
  Vix ea fatus erat, media cum sede senatus
constitit alma Venus nulli cernenda, suique
Caesaris eripuit membris neque in aera solui
passa recentem animam caelestibus intulit astris.
dumque tulit, lumen capere atque ignescere sensit
emisitque sinu. luna uolat altius illa
flammiferumque trahens spatioso limite crinem
stella micat; natique uidens bene facta fatetur
esse suis maiora et uinci gaudet ab illo.
hic sua praeferri quamquam uetat acta paternis,
libera fama tamen nullisque obnoxia iussis
inuitum praefert unaque in parte repugnat.
sic magnus cedit titulis Agamemnonis Atreus,
Aegea sic Theseus, sic Pelea uincit Achilles.
denique, ut exemplis ipsos aequantibus utar,
sic et Saturnus minor est Ioue. Iuppiter arces
temperat aetherias et mundi regna triformis;
terra sub Augusto est. pater est et rector uterque.
di, precor, Aeneae comites, quibus ensis et ignis
cesserunt, dique Indigetes genitorque Quirine
urbis et inuicti genitor Gradiue Quirini
Vestaque Caesareos inter sacrata Penates
et cum Caesarea tu, Phoebe domestice, Vesta,
quique tenes altus Tarpeias Iuppiter arces,
quosque alios uati fas appellare piumque est:
tarda sit illa dies et nostro serior aeuo,
qua caput Augustum, quem temperat, orbe relicto
accedat caelo faueatque precantibus absens.
  Iamque opus exegi, quod nec Iouis ira nec ignis
nec poterit ferrum nec edax abolere uetustas.

cum uolet, illa dies, quae nil nisi corporis huius
ius habet, incerti spatium mihi finiat aeui;
parte tamen meliore mei super alta perennis
astra ferar nomenque erit indelebile nostrum.
quaque patet domitis Romana potentia terris,
ore legar populi perque omnia saecula fama,
siquid habent ueri uatum praesagia, uiuam.

LONDINI: EXCVDEBANT C. WHITTINGHAM ET SOC.

A SELECTED LIST OF EDUCATIONAL WORKS

PUBLISHED BY

GEORGE BELL & SONS, LONDON;

AND

DEIGHTON, BELL, & CO. CAMBRIDGE.

CAMBRIDGE MATHEMATICAL SERIES.

ARITHMETIC, with 8,000 Examples. By C. PENDLEBURY, M.A., Senior Mathematical Master of St Paul's School. Tenth Edition, with or without Answers. 4*s*. 6*d*.

In Two PARTS, 2*s*. 6*d*. each. Part 2 contains *Commercial Arithmetic*. A Key to Part 2, 7*s*. 6*d*. *net*.

The EXAMPLES, in a separate volume. Ninth Edition. 3*s*., or in Two Parts, 1*s*. 6*d*. and 2*s*.

ARITHMETIC FOR INDIAN SCHOOLS. By C. PENDLEBURY, M.A., and S. TAIT, M.A., B.Sc., Principal of Baroda College. Second Edition. 3*s*.

ELEMENTARY ALGEBRA FOR USE IN INDIAN SCHOOLS. By J. T. HATHORNTHWAITE, M.A., Professor of Mathematics at Elphinstone College, Bombay. 2*s*.

CHOICE AND CHANCE. An Elementary Treatise on Permutations, Combinations, and Probability, with 640 Exercises. By W. A. WHITWORTH, M.A., late Fellow of St John's College, Cambridge. 4th Edition, revised. 6*s*.

—— DCC EXERCISES, including Hints for the Solution of all the Questions in "Choice and Chance." By W. A. WHITWORTH, M.A. Crown 8vo. 6*s*.

EUCLID. Books I.—VI., and part of Book XI. By HORACE DEIGHTON, M.A., Head Master of Harrison College, Barbados. Fifth Edition. 4*s*. 6*d*., or Book I. 1*s*. Books I. and II. 1*s*. 6*d*. Books I.—III. 2*s*. 6*d*. Books I.—IV. 3*s*. Books III. and IV. 1*s*. 6*d*. Books V.—XII. 2*s*. 6*d*. Key 5*s*. *net*.

INTRODUCTION TO EUCLID, including Euclid I., 1—26, with Explanations and numerous Easy Exercises. By HORACE DEIGHTON, M.A., and O. EMTAGE, B.A., Assistant Master of Harrison College. 1*s*. 6*d*.

EUCLID. Exercises on Euclid and in Modern Geometry. By the late J. MCDOWELL, M.A. 4th Edition. 6*s*.

GREEK TESTAMENT, COMPANION TO THE. Designed for the use of Theological Students and the Upper Forms in Schools. By the late A. C. BARRETT, M.A. 5th Edition. 5*s*.

COMMON PRAYER, AN HISTORICAL AND EXPLANATORY TREATISE ON THE BOOK OF. By W. G. HUMPHRY, B.D. 6th Edition. 1*s*.

MUSIC. A complete Text-Book of Theoretical Music, with Glossary of Musical Terms, Exercises on Harmony, and an Appendix of Examination Papers. By H. C. BANISTER, Prof. of Harmony at the R.A. of Music. 16th Edition. 5*s*.

MUSIC, A CONCISE HISTORY OF, from the Commencement of the Christian Era to the present time. By Rev. H. G. BONAVIA HUNT, Mus. Doc. 14th Edition, revised. 3*s*. 6*d*.

OTHER MATHEMATICAL WORKS.

COMMERCIAL ARITHMETIC. By C. PENDLEBURY, M.A., and W. S. BEARD, F.R.G.S. Crown 8vo. 2*s*. 6*d*.

ARITHMETIC, ELEMENTARY. By the same Authors. Crown 8vo. 4th Edition. 1*s*. 6*d*. With or without Answers.

GRADUATED ARITHMETIC, for Junior and Private Schools. By the same Authors. In seven parts, in stiff canvas covers. Parts I., II., and III., 3*d*. each; Parts IV., V., and VI., 4*d*. each; Part VII., 6*d*.

Answers to Parts I. and II., 4*d*.; Parts III.-VII., 4*d*. each.

ARITHMETIC FOR THE STANDARDS. By the same Authors. Standards I., II., III., sewed 2*d*. each; IV., V., VI., 3*d*. each; VII., 6*d*. Answers to Standards I. and II. cloth 4*d*.; III., IV., V., VI., VII., 4*d*. each.

ARITHMETIC, Examination Papers in. By C. PENDLEBURY, M.A. 3rd Edition. 2*s*. 6*d*. Key 5*s*. *net*.

GRADUATED EXERCISES IN ADDITION (Simple and Compound). By W. S. BEARD, F.R.G.S. Second Edition. Fcap. 4to. 1*s*.

ARITHMETIC PAPERS. Set at the Higher Local Examinations, Cambridge, 1869 to 1887. With Notes by S. J. D. SHAW. 2*s*. 6*d*. Solutions to the above, 4*s*. 6*d*.

ALGEBRA, LESSONS IN ELEMENTARY. By L. J. POPE, B.A. 1*s*. 6*d*.

BOOK-KEEPING BY DOUBLE ENTRY, THEORETICAL and Practical, including a Society of Arts Examination Paper fully worked out. By J. T. MEDHURST, A.K.C., F.S.S., Fellow of the Society of Accountants and Auditors. Crown 8vo. 2*s.*

BOOK-KEEPING, Examination Papers in. Compiled by JOHN T. MEDHURST, A.K.C., F.S.S. Fourth Edition. 3*s.* Key 2*s.* 6*d.* *net.*

TRIGONOMETRY, Examination Papers in. By G. H. WARD, M.A. 2*s.* 6*d.* Key 5*s.* *net.*

A COLLECTION OF EXAMPLES AND PROBLEMS IN Arithmetic, Algebra, Geometry, Logarithms, Trigonometry, Conic Sections, Mechanics, &c., with Answers and Occasional Hints. By the Rev. A. WRIGLEY. 10th Edition. 20th Thousand. Demy 8vo. 3*s.* 6*d.* KEY OF COMPANION, 5*s.* *net.*

PURE MATHEMATICS AND NATURAL PHILOSOPHY, A Compendium of Facts and Formulæ in. By G. R. SMALLEY, F.R.A.S. New Edition, revised by J. McDOWELL, M.A., F.R.A.S. Fcap. 8vo. 2*s.*

EUCLID, THE ELEMENTS OF. The Enunciations and Figures. By the late J. BRASSE, D.D. Fcap. 8vo. 1*s.* Without the Figures, 6*d.*

MECHANICS (THEORETICAL), Problems in. By W. WALTON, M.A., Hon. Fellow of Trinity Hall. 3rd Edition. 8vo. 16*s.*

THEORETICAL MECHANICS. Division I. By J. C. HOROBIN, M.A., Principal of Homerton New College. Crown 8vo. 2*s.* 6*d.* [*Specially adapted to the requirements of the Science and Art Department.*]

HYDRODYNAMICS, A Treatise on. By A. B. BASSET, M.A., F.R.S., Trinity College, Cambridge. Vol. I. Demy 8vo. 10*s.* 6*d.* Vol. II. 12*s.* 6*d.*

HYDRODYNAMICS AND SOUND, An Elementary Treatise on. By A. B. BASSET, M.A., F.R.S. For Students in Universities. 8vo. 7*s.* 6*d.*

PHYSICAL OPTICS, A Treatise on. By A. B. BASSET, M.A., F.R.S. 8vo. 16*s.*

ANCIENT AND MODERN GEOMETRY OF CONICS, An Introduction to the, with Historical Notes and Prolegomena. By C. TAYLOR, D.D., Master of St John's College. 8vo. 15*s.*

THE FOUNDATIONS OF GEOMETRY. By E. T. DIXON, M.A., late Royal Artillery. 8vo. 6*s.*

GEOMETRY (ANALYTICAL), An Introduction to. By W. P. TURNBULL, M.A. 8vo. 12*s.*

TRILINEAR CO-ORDINATES, and other methods of Modern Analytical Geometry of Two Dimensions. By W. A. WHITWORTH, M.A. 8vo. 16*s.*

DOUBLE REFRACTION, Fresnel's Theory of, A Chapter on. By W. S. ALDIS, M.A. 2nd Edition. 8vo. 2*s.*

LENSES AND SYSTEMS OF LENSES. Treated after the manner of Gauss. By CHARLES PENDLEBURY, M.A. 8vo. 5*s.*

ELLIPTIC FUNCTIONS, An Elementary Treatise on. By ARTHUR CAYLEY, Sc.D., late Sadlerian Professor of Pure Mathematics in the University of Cambridge. 2nd Edition. 8vo. 15*s.*

PROBLEMS AND EXAMPLES, adapted to GOODWIN'S "Elementary Course of Mathematics." By T. G. VYVYAN, M.A. 3rd Edition. 8vo. 5*s.* SOLUTIONS. 3rd Edition. 8vo. 5*s.*

PURE AND APPLIED CALCULATION, Notes on the Principles of. By the late J. CHALLIS, M.A., F.R.S., &c., Plumian Professor of Astronomy, Cambridge. 8vo. 15*s.*

PHYSICS, The Mathematical Principle of. By the late JAMES CHALLIS, M.A., F.R.S. 8vo. 5*s.*

PRACTICAL ASTRONOMY, Lectures on. By the late J. CHALLIS, M.A., F.R.S. Demy 8vo. 10*s.*

THEORY OF NUMBERS, Part I. By G. B. MATHEWS, M.A., formerly Fellow of St John's College, Cambridge, and Professor of Mathematics in the University College of North Wales. 8vo. 12*s.*

BIBLIOTHECA CLASSICA.

Edited under the direction of the late George Long, M.A., Fellow of Trinity College, Cambridge, and the late Rev. A. J. Macleane, M.A. 8*vo.*

AESCHYLUS. By F. A. PALEY, M.A., LL.D., late Classical Examiner to the University of London. 4th Edition. 8*s.*

CICERO'S ORATIONS. By G. LONG, M.A. 4 vols. Vols. 1 and 2, 8*s.* each. Vols. 3 and 4 *out of Print.*

DEMOSTHENES. By R. WHISTON, M.A., late Head Master of Rochester Grammar School. 2 vols. 16*s.*

EURIPIDES. By F. A. PALEY, M.A., LL.D. 2nd Edition, revised. 3 vols. Vol. 1 *out of Print.* Vols. 2 and 3, 8*s.* each.

HERODOTUS. By J. W. BLAKESLEY, B.D. 2 vols. 12*s.*

HESIOD. By F. A. PALEY, M.A., LL.D. 2nd Edition. 5*s.*

HOMER. By F. A. PALEY, M.A., LL.D. 2 vols. 14*s.* Vol. 1 in sets of 2 vols. only.

HORACE. By the late A. J. MACLEANE, M.A. 4th Edition, by G. LONG. 8*s.*

JUVENAL AND PERSIUS. By Rev. A. J. MACLEANE, M.A. 2nd Edition, by G. LONG. *Out of Print.*

PLATO. PHAEDRUS. By W. H. THOMPSON, D.D., late Master of Trinity College, Cambridge. 5*s.*

SOPHOCLES. Vol. I. OEDIPUS TYRANNUS—OEDIPUS COLONEUS—ANTIGONE. By Rev. F. H. BLAYDES, M.A. 8*s.*

——— Vol. II. PHILOCTETES—ELECTRA—TRACHINIAE—AJAX. By F. A. PALEY, M.A., LL.D. 6*s.* Or the 4 Plays separately, in limp cloth, 2*s.* 6*d.* each.

VERGIL. By Prof. J. CONINGTON and Prof. NETTLESHIP. 3 vols. Vol. 1, 5th Edition, revised by F. HAVERFIELD, M.A. Vol. 2, 4th edition. Vol. 3, 3rd edition. 10*s.* 6*d.* each.

AN ATLAS OF CLASSICAL GEOGRAPHY. 24 Maps by W. HUGHES and GEORGE LONG, M.A. 6*s.*

PUBLIC SCHOOL SERIES OF CLASSICAL AUTHORS.

Crown 8vo.

ARISTOPHANES. THE PEACE. By F. A. PALEY, M.A., LL.D. 2*s.* 6*d.*

ARISTOPHANES. THE ACHARNIANS. By F. A. PALEY, M.A., LL.D. 2*s.* 6*d.*

ARISTOPHANES. THE FROGS. By F. A. PALEY, M.A., LL.D. 2*s.* 6*d.*

ARISTOPHANES. THE PLUTUS. By M. T. QUINN, M.A., London, Fellow of the University of Madras. 3*s.* 6*d.*

CICERO. THE LETTERS OF CICERO TO ATTICUS. Book I. By A. PRETOR, M.A., Fellow of St Catharine's College, Cambridge. Third Edition. 4*s.* 6*d.*

DEMOSTHENES. THE ORATION AGAINST THE LAW OF LEPTINES. By B. W. BEATSON, M.A., late Fellow of Pembroke College. 3rd Edition. 3*s.* 6*d.*

DEMOSTHENES. DE FALSA LEGATIONE. By the late R. SHILLETO, M.A. 8th Edition. 6*s.*

LIVY. Book VI. Edited by E. S. WEYMOUTH, M.A., and G. F. HAMILTON, B.A. 2*s.* 6*d.*

LIVY. Book XXI. By Rev. L. D. DOWDALL, M.A., B.D., Ch. Ch. Oxon. 2*s.*

LIVY. Book XXII. By Rev. L. D. DOWDALL. 2*s.*

PLATO. THE PROTAGORAS. By W. WAYTE, M.A., Classical Examiner at the University of London. 7th Edition. 4*s.* 6*d.*

PLATO. THE APOLOGY OF SOCRATES AND CRITO. 12th Edition. By W. WAGNER, Ph.D. 3*s.* 6*d.* Cheap Edition, limp cloth, 2*s.* 6*d.*

PLATO. THE PHAEDO. By W. WAGNER, Ph.D. 13th Edition. 5*s.* 6*d.*

PLATO. THE GORGIAS. By the late W. H. THOMPSON, D.D. New Edition. 6*s.*

PLATO. THE EUTHYPHRO. By G. H. WELLS, M.A. 3rd Edition, revised. 3*s.*

PLATO. THE EUTHYDEMUS. Edited by G. H. WELLS, M.A. 4*s.*

PLATO. THE REPUBLIC. Books I. & II. Edited by G. H. WELLS, M.A. 4th Edition. 5*s.*

PLAUTUS. MENAECHMEI. With Notes, Critical and Exegetical, and an Introduction. By WILHELM WAGNER, Ph.D. 2nd Edition. 4*s.* 6*d.*

PLAUTUS. TRINUMMUS. With Notes, Critical and Exegetical. By W. WAGNER, Ph.D. 6th Edition. 4*s.* 6*d.*

PLAUTUS. AULULARIA. With Notes, Critical and Exegetical. By W. WAGNER, Ph.D. 5th Edition. 4*s.* 6*d.*

PLAUTUS. THE MOSTELLARIA. By E. A. SONNENSCHEIN, M.A., Professor of Classics at Mason Science College, Birmingham. 5*s.*

SOPHOCLES. THE TRACHINIAE. By ALFRED PRETOR, M.A. 4*s.* 6*d.*

SOPHOCLES. THE OEDIPUS TYRANNUS. Edited by the late B. H. KENNEDY, D.D., Regius Professor of Greek at Cambridge University. 2*s.* 6*d.*

TERENCE. With Notes, Critical and Explanatory. By W. WAGNER, Ph.D. 3rd Edition. 7*s.* 6*d.*

THUCYDIDES. Book VI. Edited by T. W. DOUGAN, M.A., Prof. of Latin at Queen's College, Belfast. 2*s.*

GRAMMAR-SCHOOL CLASSICS.

Fcap. 8vo.

CAESAR. DE BELLO GALLICO. Books I.-III. With English Notes for Junior Classes. By G. LONG, M.A. New Edition. 1*s*. 6*d*. Books IV., V. 1*s*. 6*d*. Books VI., VII. 1*s*. 6*d*.

CATULLUS, TIBULLUS, and PROPERTIUS. Selected Poems. By the Rev. A. H. WRATISLAW and F. N. SUTTON, B.A. 2*s*. 6*d*.

CICERO. DE SENECTUTE, DE AMICITIA, AND SELECT EPISTLES. By G. LONG, M.A. New Edition. 3*s*.

CORNELIUS NEPOS. By the late J. F. MACMICHAEL, M.A., Head Master of the Grammar School, Ripon. 2*s*.

HOMER. ILIAD. Books I.-XII. By F. A. PALEY, M.A., LL.D. 4*s*. Books I.-VI. 2*s*. 6*d*. Books VII.-XII. 2*s*. 6*d*.

HORACE. By A. J. MACLEANE, M.A. With a short Life. Revised Edition. 3*s*. 6*d*. Or, Part I., Odes, 2*s*.; Part II., Satires and Epistles, 2*s*.

JUVENAL. SIXTEEN SATIRES (expurgated). By HERMAN PRIOR, M.A., late Scholar of Trinity College, Oxford. 3*s*. 6*d*.

MARTIAL. SELECT EPIGRAMS. By F. A. PALEY, M.A., LL.D., and the late W. H. STONE, Scholar of Trinity College, Cambridge. With a Life of the Poet. 4*s*. 6*d*.

OVID. The SIX BOOKS OF THE FASTI. By F. A. PALEY, M.A., LL.D. New Edition. 3*s*. 6*d*. Or Books I. and II. 1*s*. 6*d*., Books III. and IV. 1*s*. 6*d*., Books V. and VI., 1*s*. 6*d*.

SALLUST. CATILINA AND JUGURTHA. With a Life. By G. LONG, M.A., and J. G. FRAZER, M.A. 3*s*. 6*d*. Or, separately, 2*s*. each.

TACITUS. GERMANIA AND AGRICOLA. By P. FROST, M.A., late Fellow of St John's College, Cambridge. 2*s*. 6*d*.

VIRGIL. BUCOLICS, GEORGICS, AND AENEID, Books I.-IV. By J. G. SHEPPARD, D.C.L. Abridged from Professor Conington's Edition. 4*s*. 6*d*.

VIRGIL. AENEID, Books V.-XII. Abridged from Prof. Conington's edition, by H. NETTLESHIP, Fellow of Corpus College, and Professor of Latin Literature in the University of Oxford, and W. WAGNER, Ph.D. 4*s*. 6*d*. Or in 9 separate volumes, price 1*s*. 6*d*. each.

XENOPHON. THE ANABASIS. With Life, Itinerary, Index, and Three Maps. By the late J. F. MACMICHAEL. Revised edition. 3*s*. 6*d*.
Or in 4 separate volumes, price 1*s*. 6*d*. each.

XENOPHON. THE CYROPAEDIA. By G. M. GORHAM, M.A., late Fellow of Trinity College, Cambridge. New Edition. 3*s*. 6*d*. Books I. and II. 1*s*. 6*d*. Books V. and VI. 1*s*. 6*d*.

XENOPHON. THE MEMORABILIA. By P. FROST, M.A., late Fellow of St John's College, Cambridge. 3*s*.

CAMBRIDGE TEXTS WITH NOTES.

Price 1s. 6d. each, with exceptions.

AESCHYLUS. 6 Vols. PROMETHEUS VINCTUS—SEPTEM CONTRA THEBAS—AGAMEMNON—PERSAE—EUMENIDES—CHOEPHOROE. By F. A. PALEY, M.A., LL.D., late Classical Examiner to the University of London.

EURIPIDES. 13 Vols. ALCESTIS—MEDEA—HIPPOLYTUS—HECUBA—BACCHAE—ION (2*s*.)—ORESTES—PHOENISSAE—TROADES—HERCULES FURENS—ANDROMACHE—IPHIGENIA IN TAURIS—SUPPLICES. By F. A. PALEY, M.A., LL.D.

HOMER. ILIAD, Book I. By F. A. PALEY, M.A., LL.D. (1*s*.)

SOPHOCLES. 5 Vols. OEDIPUS TYRANNUS—OEDIPUS COLONEUS—ANTIGONE—ELECTRA—AJAX. By F. A. PALEY, M.A., LL.D.

XENOPHON'S ANABASIS. 6 Vols. With Life, Itinerary, Index, and Three Maps. MACMICHAEL'S Edition, revised by J. E. MELHUISH, M.A., Assistant Master at St Paul's School. In separate Books.
Book I. (with Life, Introduction, Itinerary, and 3 Maps.)—Books II. and III.—Book IV.—Book V.—Book VI.—Book VII.

XENOPHON'S HELLENICA. Book I. and Book II. By the Rev. L. D. DOWDALL, M.A., Trin. Coll., Dublin, B.D., Ch. Ch. Oxon. 2*s*. each.

CICERO. 3 Vols. DE AMICITIA—DE SENECTUTE—EPISTOLAE SELECTAE. By GEORGE LONG, M.A.

Ovid's Fasti. 3 Vols. By F. A. Paley, M.A., LL.D. 2*s*. each. Books I. and II.—Books III. and IV. —Books V. and VI.

Ovid. Selections from the Amores, Tristia, Heroides, and Metamorphoses. By A. J. Macleane, M.A.

Terence. 4 Vols. Andria—Hauton timorumenos—Phormio—Adelphoe. By Prof. Wagner.

Virgil's Works. 12 Vols. Abridged from Prof. Conington's Edition by Professors Nettleship and Wagner and Rev. J. G. Sheppard.

Bucolics—Georgics, I. and II.—Georgics, III. and IV. —Aeneid, I. and II.—Aeneid, III. and IV.—Aeneid, V. and VI. (2*s*.)—Aeneid, VII.—Aeneid, VIII.—Aeneid, IX. —Aeneid, X.—Aeneid, XI.—Aeneid, XII.

CAMBRIDGE TEXTS.

Aeschylus. By F. A. Paley, M.A., LL.D. 2*s*.

Caesar De Bello Gallico. By G. Long, M.A. 1*s*. 6*d*.

Cicero De Senectute et De Amicitia et Epistolae Selectae. By G. Long, M.A. 1*s*. 6*d*.

Ciceronis Orationes in Verrem. By G. Long, M.A. 2*s*. 6*d*.

Euripides. By F. A. Paley, M.A., LL.D. 3 vols. 2*s*. each.

Herodotus. By J. W. Blakesley, B.D. 2 vols. 2*s*. 6*d*. each.

Homeri Ilias. Lib. I.—XII. By F. A. Paley, M.A., LL.D. 1*s*. 6*d*.

Horatius. By A. J. Macleane, M.A. Price 1*s*. 6*d*.

Juvenalis et Persius. By A. J. Macleane, M.A. 1*s*. 6*d*.

Lucretius. By H. A. J. Munro, M.A. 2*s*.

Sallusti Catilina et Jugurtha. By G. Long, M.A. 1*s*. 6*d*.

Sophocles. By F. A. Paley, M.A., LL.D. 2*s*. 6*d*.

Terentius. By W. Wagner, Ph.D. 2*s*.

Thucydides. By J. W. Donaldson, B.D. 2 vols. 2*s*. each.

Vergilius. By J. Conington, M.A. 2*s*.

Xenophontis Expeditio Cyri. By J. F. Macmichael, M.A. 1*s*. 6*d*.

Novum Testamentum Graece, Textus Stephanici, 1550. Accedunt variae lectiones editionum Bezae, Elzeviri, Lachmanni, Tischendorfii, Tregellesii. Curante F. H. Scrivener, M.A. New Edition. 4*s*. 6*d*.
Editio Major. Containing the readings approved by Bp. Westcott and Dr. Hort, and those adopted by the revisers. Also the Eusebian Canons and the Capitula and additional references. Small post 8vo. 7*s*. 6*d*.
An Edition with wide margins. Half-bound, price 12*s*.

CRITICAL EDITIONS AND TEXTS.

Aetna. Revised, emended, and explained by the late H. A. J. Munro, M.A., Litt.D., Fellow of Trinity College, Cambridge. Demy 8vo. 3*s*. 6*d*.

Aristophanes' Comedies. By H. A. Holden, LL.D. Demy 8vo. Vol. I. Text and Notes. 18*s*. Vol. II. Indices. 5*s*. 6*d*. The plays sold separately.

Caesar's Seventh Campaign in Gaul, b.c. 52. De Bello Gallico. Lib. VII. Edited, with Notes, Excursus, and Tables of Idioms, by the Rev. W. Cookworthy Compton, M.A. With Illustrations from Sketches made on the Spots Represented, and Drawings of the Fortifications, &c., Maps and Plans. Crown 8vo. Third Edition. 2*s*. 6*d*. *net*.

Calpurnius Siculus and M. Aurelius Olympius Nemesianus. The Eclogues, with Introduction, Commentary, and Appendix. By Ch. Haines Keene, M.A. Crown 8vo. 6*s*.

Catullus. Edited by J. P. Postgate, M.A., Litt. D., Fellow of Trinity College, Cambridge. Fcap. 8vo. 3*s*.

Euripides, Electra. Edited with Introduction and Notes by C. H. Keene, M.A. Demy 8vo. 10*s*. 6*d*.

Hyperides, The Orations of. Edited with Notes and a Translation by F. G. Kenyon, M.A. 5*s*. *net*.

Livy. The first five Books. Prendeville's edition revised throughout and the notes in great part rewritten, by J. H. Freese, M.A., late Fellow of St John's College, Cambridge. Books I, II, III, IV, V. With Maps and Introductions. 1*s*. 6*d*. each.

Lucan. The Pharsalia. By C. E. Haskins, M.A., Fellow of St John's College, Cambridge. With an Introduction by W. E. Heitland, M.A., Fellow of St John's College, Cambridge. Demy 8vo. 14*s*.

Lucretius. Titi Lucreti Cari de rerum natura libri sex. With Notes, Introduction, and Translation by the late H. A. J. Munro. 4th Edition finally Revised. 3 vols. 8vo. Vols. I. and II. Introduction, Text and Notes, 18*s*. Vol. III. Translation, 6*s*.

Ovid. P. Ovidii Nasonis Heroides xiv. Edited, with Introductory Preface and English Notes, by Arthur Palmer, M.A., Professor of Latin at Trinity College, Dublin. Demy 8vo. 6*s*.

—— P. Ovidii Nasonis Ars Amatoria et Amores. A School Edition, carefully revised and edited, with some Literary Notes, by the Rev. J. H. Williams, M.A. Fcap. 8vo. 3*s*. 6*d*.

—— The Metamorphoses. Book XIII. With Introduction and Notes by C. H. Keene, M.A. 2*s*. 6*d*.

—— The Metamorphoses. Book XIV. With Introduction and Notes by C. H. Keene, M.A. 2*s*. 6*d*.

—— P. Ovidii Nasonis Epistolarum ex Ponto Liber Primus. With Introduction and Notes. By C. H. Keene, M.A. Crown 8vo. 3*s*.

Propertius. Sexti Propertii Carmina recognovit J. P. Postgate, Litt.D. 4to. 3*s*. *net*.

Propertius. Sex. Aurelii Propertii Carmina. The Elegies of Propertius, with English Notes. By the late F. A. Paley, M.A., LL.D. 2nd Edition. 8vo. cloth. 5*s*.

Propertius. Sex. Propertii Elegiarum Libri IV. Recensuit A. Palmer, Collegii sacrosanctae et individuae Trinitatis juxta Dublinum Socius. 3*s*. 6*d*.

Sophocles. The Oedipus Tyrannus of Sophocles. By B. H. Kennedy, D.D. Crown 8vo. 8*s*.

Thucydides. The History of the Peloponnesian War. With Notes and a Collation of the MSS. By the late R. Shilleto, M.A. Book I. 8vo. 6*s*. 6*d*. Book II. 5*s*. 6*d*.

Corpus Poetarum Latinorum, a se aliisque denuo recognitorum et brevi lectionum varietate instructorum, edidit Johannes Percival Postgate, Litt.D. Tom. I. quo continentur Ennius, Lucretius, Catullus, Horatius, Vergilius, Tibullus, Propertius, Ovidius. Large post 4to. 21*s*. *net*. Or in Two Parts sewed 9*s*. each *net*.

*** To be completed in 2 volumes.

CORPUS POETARUM LATINORUM. Edited by WALKER. 1 thick vol. 8vo. Cloth, 18*s*.

Containing:—Catullus, Lucretius, Virgilius, Tibullus, Propertius, Ovidius, Horatius, Phaedrus, Lucanus, Persius, Juvenalis, Martialis, Sulpicia, Statius, Silius Italicus, Valerius Flaccus, Calpurnius Siculus, Ausonius, and Claudianus.

TRANSLATIONS, &c.

AESCHYLUS. Translated by ANNA SWANWICK. With Introduction and Notes. 5th Edition, revised. 5*s*.

ARISTOTLE ON THE CONSTITUTION OF ATHENS. Translated, with Introduction and Notes, by F. G. KENYON, M.A., Fellow of Magdalen College, Oxford. Pott 8vo. buckram. Third Edition. 4*s*. 6*d*.

CALPURNIUS, the Eclogues of. The Latin text with an English Translation in Verse by E. J. L. SCOTT, M.A. Fcap. 8vo. 3*s*. 6*d*.

HORACE. Translated into English Verse by the late Professor CONINGTON, M.A. The Odes and Carmen Saeculare. 11th Edition. Fcap. 8vo. 3*s*. 6*d*. The Satires and Epistles. 8th Edition. 3*s*. 6*d*.

HORACE, ODES AND EPODES. Translated with Introduction and Notes, by Sir STEPHEN E. DE VERE, Bart. 3rd Edition. 7*s*. 6*d*. net.

LUCRETIUS. Translated by late H. A. J. MUNRO, Litt.D. 6*s*. *See page* 13.

PLATO. GORGIAS, literally translated. By the late E. M. COPE, M.A., Fellow of Trinity College. 2nd Edition. 8vo. 7*s*.

— AN ANALYSIS AND INDEX OF THE DIALOGUES. With References to the Translation in Bohn's Classical Library. By Dr DAY. Post 8vo. 5*s*.

PRUDENTIUS, Translations from. A selection from his works with a Verse Translation and an Introduction and Notes. By the Rev. F. ST J. THACKERAY. Cr. 8vo. 7*s*. 6*d*.

SABRINÆ COROLLA In Hortulis Regiæ Scholæ Salopiensis contexuerunt tres viri floribus legendis. 4th Edition, revised and re-arranged. By the late BENJAMIN HALL KENNEDY, D.D., Regius Professor of Greek at the University of Cambridge. Large post 8vo. 10*s*. 6*d*.

SOPHOCLES, THE DRAMAS OF. Rendered in English Verse, Dramatic and Lyric, by Sir GEORGE YOUNG, Bart., M.A., formerly Fellow of Trinity College, Cambridge. 12*s.* 6*d.*

SOPHOCLES. THE ŒDIPUS TYRANNUS. Translated by the late B. H. KENNEDY, D.D. In paper cover. 1*s.*

THEOCRITUS. Translated into English Verse by the late C. S. CALVERLEY, M.A., Fellow of Christ's College, Cambridge. Crown 8vo. 2nd Edition, revised. 5*s.*

TRANSLATIONS INTO ENGLISH AND LATIN. By the late C. S. CALVERLEY, M.A. 4th Edition. Post 8vo. 5*s.*

TRANSLATIONS FROM AND INTO LATIN, GREEK, AND ENGLISH. By Prof. R. C. JEBB, M.P., Litt.D., LL.D., H. JACKSON, Litt. D., Fellow of Trinity College, Cambridge, and W. E. CURREY, M.A., late Fellow of Trinity College, Cambridge. Third Edition. Crown 8vo. 5*s.*

BELL'S CLASSICAL TRANSLATIONS.

A Series of Translations from the Classics. With Memoirs, Introductions, &c. Crown 8vo. 1s. each.

ÆSCHYLUS. Translated by WALTER HEADLAM, M.A. 7 vols. [*Preparing.*

ARISTOPHANES. THE ACHARNIANS. Translated by W. H. COVINGTON, B.A.

ARISTOPHANES. THE PLUTUS. Translated by M. T. QUINN, M.A.

CÆSAR'S GALLIC WAR. Translated by W. A. M'DEVITTE, B.A. With Map. 2 vols. Books I.—IV.—Books V.—VII.

CICERO. FRIENDSHIP AND OLD AGE. Translated by G. H. WELLS, M.A.

DEMOSTHENES ON THE CROWN. Translated by C. RANN KENNEDY.

EURIPIDES. Translated by E. P. COLERIDGE, M.A. 14 vols.

MEDEA—ALCESTIS—HERACLEIDÆ—HIPPOLYTUS—SUPPLICES — TROADES — ION — ANDROMACHE — BACCHÆ — HECUBA—HERCULES FURENS—PHŒNISSÆ—ORESTES—IPHIGENIA IN TAURIS.

HORACE. Translated by A. H. BRYCE, LL.D. 4 vols.

ODES I. and II.—ODES III. and IV. with the CARMEN SECULARE and EPODES—SATIRES—EPISTLES and ARS POETICA.

LIVY. Books I., II., III., IV. A Revised Translation by J. H. FREESE, M.A. With Maps. 4 vols.

LIVY. Book V. and Book VI. A Revised Translation by E. S. WEYMOUTH, M.A., Lond. With Maps. 2 vols.

LIVY. Book IX. Translated by F. STORR, B.A.

LUCAN. THE PHARSALIA. Book I. Translated by FREDERICK CONWAY, M.A.

OVID'S FASTI. Translated by H. T. RILEY, M.A. 3 vols. Books I. and II.—III. and IV.—V. and VI.

OVID'S TRISTIA. Translated by H. T. RILEY, M.A.

SOPHOCLES. Translated by E. P. COLERIDGE, M.A. 7 vols.

ANTIGONE — PHILOCTETES — ŒDIPUS REX — ŒDIPUS COLONEUS—TRACHINIÆ—ELECTRA—AJAX.

VIRGIL. Translated by A. HAMILTON BRYCE, LL.D. 6 vols.

GEORGICS—BUCOLICS—ÆNEID I.-III.—ÆNEID IV.-VI. —ÆNEID VII.-IX.—ÆNEID X.-XII.

XENOPHON'S ANABASIS. Translated by the Rev. J. S. WATSON, M.A. 3 vols. Books I. and II.—Books III., IV. and V.—Books VI. and VII.

XENOPHON'S HELLENICS. Books I. and II. Translated by the Rev. H. DALE, M.A.

LOWER FORM SERIES.

With Notes and Vocabularies. Fcap. 8vo.

ECLOGAE LATINAE: or First Latin Reading Book. By the late Rev. P. FROST, M.A. New Edition. 1*s*. 6*d*.

TALES FOR LATIN PROSE COMPOSITION. Arranged with Notes and Vocabulary by G. H. WELLS, M.A. 2*s*.

ANALECTA GRAECA MINORA. By the late Rev. P. FROST, M.A. New Edition. 2*s*.

VERGIL'S ÆNEID. Book I. Abridged from Conington's edition by Rev. J. G. SHEPPARD, D.C.L., with Vocabulary by W. F. R. SHILLETO, M.A. 1*s*. 6*d*.

CAESAR DE BELLO GALLICO. Books I. II. and III. With Notes by GEORGE LONG, M.A., and Vocabulary. 1*s*. 6*d*. each.

HORACE'S ODES. Book I. Notes by A. J. MACLEANE, M.A., and full Vocabulary. 1*s*. 6*d*.

GREEK TESTAMENT SELECTIONS. By A. M. M. STEDMAN, M.A. Second Edition. Fcap. 8vo. 2*s*. 6*d*.

LATIN AND GREEK CLASS BOOKS.

BADDELEY. AUXILIA LATINA. A Series of Progressive Latin Exercises. By M. J. B. BADDELEY, M.A. Fcap. 8vo. Part I., Accidence. 5th Edition. 2*s*. Part II. 5th Edition. 2*s*. Key to Part II. 2*s*. 6*d*.

BAKER. LATIN PROSE FOR LONDON STUDENTS. By ARTHUR BAKER, M.A. Wide Fcap. 8vo. 2*s*.

CHURCH. LATIN PROSE LESSONS. By A. J. CHURCH, M.A., Professor of Latin at University College, London. 9th Edition. Fcap. 8vo. 2*s*. 6*d*.

CLAPIN. LATIN PRIMER. By the Rev. A. C. CLAPIN, M.A. 4th Edition. Fcap. 8vo. 1*s*.

COLERIDGE. RES ROMANAE, being brief Aids to the History, Geography, Literature and Antiquities of Ancient Rome for less advanced students. By E. P. COLERIDGE, M.A. With 3 maps. Crown 8vo. 2nd Edition. 2*s*. 6*d*.

—— RES GRAECAE. Being Aids to the study of the History, Geography, Archæology, and Literature of Ancient Athens. By E. P. COLERIDGE, M.A. [*In the Press.*

COLLINS. LATIN EXERCISES AND GRAMMAR PAPERS. By T. COLLINS, M.A. 7th Edition. Fcap. 8vo. 2*s*. 6*d*.

—— UNSEEN PAPERS in Latin Prose and Verse. 7th Edition. Fcap. 8vo. 2*s*. 6*d*.

—— UNSEEN PAPERS in Greek Prose and Verse. 5th Edition. Fcap. 8vo. 3*s*.

—— EASY TRANSLATIONS from Nepos, Caesar, Cicero, Livy, &c., for Retranslation into Latin. With Notes. 2*s*.

COMPTON. RUDIMENTS OF ATTIC CONSTRUCTION AND IDIOM. By the Rev. W. COOKWORTHY COMPTON, M.A., Head Master of Dover College. Crown 8vo. 3*s*.

FROST. ECLOGÆ LATINÆ; or, First Latin Reading Book. With Notes and Vocabulary by the late Rev. P. FROST, M.A. New Edition. Fcap. 8vo. 1*s*. 6*d*.

—— ANALECTA GRÆCA MINORA. With Notes and Dictionary. New Edition. Fcap. 8vo. 2*s*.

—— MATERIALS FOR LATIN PROSE COMPOSITION. By the late Rev. P. FROST, M.A. New Edition. Fcap. 8vo. 2*s*. Key. 4*s*. *net*.

Frost. A Latin Verse Book. New Edition. Fcap. 8vo. 2*s.* Key, 5*s. net.*

—— Materials for Greek Prose Composition. New Edition. Fcap. 8vo. 2*s.* 6*d.* Key, 5*s. net.*

Harkness. A Latin Grammar. By Albert Harkness. Post 8vo. 6*s.*

Key. A Latin Grammar. By the late T. H. Key, M.A., F.R.S. 6th Thousand. Post 8vo. 8*s.*

—— A Short Latin Grammar, for Schools. 16th Edition. Post 8vo. 3*s.* 6*d.*

Holden. Foliorum Silvula. Part I. Passages for Translation into Latin Elegiac and Heroic Verse. By H. A. Holden, LL.D. 12th Edition. Post 8vo. 7*s.* 6*d.*

—— Foliorum Silvula. Part II. Select Passages for Translation into Latin Lyric and Comic Iambic Verse. 3rd Edition. Post 8vo. 5*s.*

—— Foliorum Centuriae. Select Passages for Translation into Latin and Greek Prose. 10th Edition. Post 8vo. 8*s.*

Jebb, Jackson and Currey. Extracts for Translation in Greek, Latin, and English. By R. C. Jebb, M.P., Litt.D., LL.D., Regius Professor of Greek in the University of Cambridge; H. Jackson, Litt.D., Fellow of Trinity College, Cambridge; and W. E. Currey, M.A., late Fellow of Trinity College, Cambridge. 2*s.* 6*d.*

Mason. Analytical Latin Exercises. By C. P. Mason, B.A. 4th Edition. Part I., 1*s.* 6*d.* Part II., 2*s.* 6*d.*

—— The Analysis of Sentences applied to Latin. Post 8vo. 1*s.* 6*d.*

Nettleship. Passages for Translation into Latin Prose. Preceded by Essays on:—I. Political and Social Ideas. II. Range of Metaphorical Expression. III. Historical Development of Latin Prose Style in Antiquity. IV. Cautions as to Orthography. By H. Nettleship, M.A., late Corpus Professor of Latin in the University of Oxford. Crown 8vo. 3*s.*

A Key. Crown 8vo. 4*s.* 6*d. net.*

Paley. Greek Particles and their Combinations according to Attic usage. A short Treatise. By F. A. Paley, M.A., LL.D. 2*s.* 6*d.*

PENROSE. LATIN ELEGIAC VERSE, Easy Exercises in. By the Rev. J. PENROSE. New Edition. 12mo. 2*s*. Key, 3*s*. 6*d*. *net*.

PRESTON. GREEK VERSE COMPOSITION. By G. PRESTON, M.A. 5th Edition. Crown 8vo. 4*s*. 6*d*.

PRUEN. LATIN EXAMINATION PAPERS. By G. G. PRUEN, M.A., Senior Classical Master in the Modern Department, Cheltenham College. Crown 8vo. 2*s*. 6*d*.

SEAGER. FACILIORA. An Elementary Latin Book on a New Principle. By the Rev. J. L. SEAGER, M.A. 2*s*. 6*d*.

STEDMAN (A. M. M.). FIRST LATIN LESSONS. By A. M. M. STEDMAN, M.A., Wadham College, Oxford. 3rd Edition, enlarged. Crown 8vo. 2*s*.

—— INITIA LATINA. Easy Lessons on Elementary Accidence. 2nd Edition. Fcap. 8vo. 1*s*.

—— FIRST LATIN READER. With Notes adapted to the Shorter Latin Primer and Vocabulary. Crown 8vo. 3rd Edition. 1*s*. 6*d*.

—— EASY LATIN PASSAGES FOR UNSEEN TRANSLATION. 3rd Edition. Fcap. 8vo. 1*s*. 6*d*.

—— EXEMPLA LATINA. First Exercises in Latin Accidence. With Vocabulary. Crown 8vo. 1*s*. 6*d*.

—— THE LATIN COMPOUND SENTENCE, RULES AND EXERCISES. Crown 8vo. 1*s*. 6*d*. With Vocabulary. 2*s*.

—— EASY LATIN EXERCISES on the Syntax of the Shorter and Revised Latin Primers. With Vocabulary. 6th Edition. Crown 8vo. 2*s*. 6*d*.

—— LATIN EXAMINATION PAPERS in Miscellaneous Grammar and Idioms. 5th Edition. 2*s*. 6*d*. KEY (for Tutors only), 6*s*. *net*.

—— NOTANDA QUAEDAM. Miscellaneous Latin Exercises. On Common Rules and Idioms. 3rd Edition. Fcap. 8vo. 1*s*. 6*d*. With Vocabulary, 2*s*.

—— LATIN VOCABULARIES FOR REPETITION. Arranged according to subjects. 5th Edition. Fcap. 8vo. 1*s*. 6*d*.

—— EASY GREEK PASSAGES FOR UNSEEN TRANSLATION. Fcap. 8vo. 1*s*. 6*d*.

STEDMAN. GREEK VOCABULARIES for Repetition. 2nd Edition. Fcap. 8vo. 1*s*. 6*d*.

—— GREEK TESTAMENT SELECTIONS for the Use of Schools. 3rd Edition. With Introduction, Notes, and Vocabulary. Fcap. 8vo. 2*s*. 6*d*.

—— GREEK EXAMINATION PAPERS in Miscellaneous Grammar and Idioms. 3rd Edition. 2*s*. 6*d*. Key (for Tutors only), 6*s*. *net*.

THACKERAY. ANTHOLOGIA GRAECA. A Selection of Greek Poetry, with Notes. By F. ST JOHN THACKERAY. 6th Edition. 16mo. 4*s*. 6*d*.

—— ANTHOLOGIA LATINA. A Selection of Latin Poetry, from Naevius to Boëthius, with Notes. By Rev. F. ST JOHN THACKERAY. 7th Edition. 16mo. 4*s*. 6*d*.

—— HINTS AND CAUTIONS ON ATTIC GREEK PROSE COMPOSITION. Crown 8vo. 3*s*. 6*d*.

TEUFFEL'S HISTORY OF ROMAN LITERATURE. 5th Edition, revised by Dr SCHWABE, translated by Prof. G. C. W. WARR, M.A., King's College, London. Medium 8vo. 2 vols. 15*s*. each. Vol. I. (The Republican Period). Vol. II. (The Imperial Period).

DONALDSON'S THEATRE OF THE GREEKS. 10th Edition. 5*s*.

KEIGHTLEY'S (T.) MYTHOLOGY OF ANCIENT GREECE AND ITALY. 4th Edition, revised by L. SCHMITZ, Ph.D., LL.D. With 12 Plates. 5*s*.

CLASSICAL TABLES.

NOTABILIA QUÆDAM: or the Principal Tenses of most of the Irregular Greek Verbs, and Elementary Greek, Latin, and French Constructions. New Edition. 1*s*.

GREEK VERBS. A Catalogue of Verbs, Irregular and Defective; their leading formations, tenses in use, and dialectic inflexions, with a copious Appendix, containing Paradigms for conjugation, Rules for formation of tenses, &c., &c. By J. S. BAIRD, T.C.D. New Edition, revised. 2*s*. 6*d*.

EXERCISES ON THE IRREGULAR AND DEFECTIVE GREEK VERBS. By the Rev. F. ST JOHN THACKERAY. 1*s*. 6*d*.

NOTES ON GREEK ACCENTS. By the Right Rev. A. BARRY, D.D. New Edition, rewritten. 1*s.*

HOMERIC DIALECT. Its leading Forms and Peculiarities. By J. S. BAIRD, T.C.D. New Edition, revised. By the Rev. W. GUNION RUTHERFORD, M.A., LL.D., Head Master at Westminster School. 1*s.*

GREEK ACCIDENCE. By the Rev. P. FROST, M.A. New Edition. 1*s.*

LATIN ACCIDENCE. By the Rev. P. FROST, M.A. 1*s.*

LATIN VERSIFICATION. 1*s.*

THE PRINCIPLES OF LATIN SYNTAX. 1*s.*

FOREIGN CLASSICS.

Edited for use in Schools, with Introductions, Notes, &c.
Fcap. 8vo.

CHARLES XII. par VOLTAIRE. By L. DIREY. 8th Edition. 1*s.* 6*d.*

GERMAN BALLADS FROM UHLAND, GOETHE, AND SCHILLER. By C. L. BIELEFELD. 7th Edition. 1*s.* 6*d.*

AVENTURES DE TÉLÉMAQUE, par FÉNELON. By C. J. DELILLE. 5th Edition. 2*s.* 6*d.*

SELECT FABLES OF LA FONTAINE. By F. E. A. GASC. 19th Edition. 1*s.* 6*d.*

PICCIOLA, by X. B. SAINTINE. By DR DUBUC. 16th Thousand. 1*s.* 6*d.*

LAMARTINE'S LE TAILLEUR DE PIERRES DE SAINT-POINT. By J. BOÏELLE, B.-ès-L. 7th Edition. 1*s.* 6*d.*

GOETHE'S HERMANN UND DOROTHEA. By E. BELL, M.A., and E. WÖLFEL. New Edition. 1*s.* 6*d.*

SCHILLER'S WALLENSTEIN. Complete Text. By DR BUCHHEIM. 6th Edition. 5*s.* Or the LAGER and PICCOLOMINI, 2*s.* 6*d.* WALLENSTEIN'S TOD, 2*s.* 6*d.*

MAID OF ORLEANS; with English Notes by Dr W. WAGNER. 3rd Edition. 1*s.* 6*d.*

MARIA STUART. By V. KASTNER, Lecturer at Victoria University, Manchester. 4th Edition. 1*s.* 6*d.*

GOMBERT'S FRENCH DRAMA. Re-edited, with Notes, by F. E. A. GASC. Sewed, 6*d.* each.

List of Plays in the Series.

By MOLIÈRE.—LE MISANTHROPE. L'AVARE. LE BOURGEOIS GENTILHOMME. LE TARTUFFE. LE MALADE IMAGINAIRE. LES FEMMES SAVANTES. LES FOURBERIES DE SCAPIN. LES PRÉCIEUSES RIDICULES. L'ECOLE DES FEMMES. L'ECOLE DES MARIS. LE MÉDECIN MALGRÉ LUI.

By RACINE.—LA THÉBAÏDE, OU LES FRÈRES ENNEMIS. ANDROMAQUE. LES PLAIDEURS. IPHIGÉNIE. BRITANNICUS. PHÈDRE. ESTHER. ATHALIE.

By CORNEILLE.—LE CID. HORACE. CINNA. POLYEUCTE.

By VOLTAIRE.—ZAÏRE.

MODERN FRENCH AUTHORS.

Edited with Introductions and Notes, by James Boïelle, Senior French Master at Dulwich College.

DAUDET. LA BELLE NIVERNAISE. Histoire d'un vieux bateau et de son équipage. By ALPHONSE DAUDET. With Six Illustrations. 2*s.*

CLARETIE. PIERRILLE. By JULES CLARETIE. With 27 Illustrations. 2*s.* 6*d.*

BALZAC. URSULE MIROUËT. 3*s.*

GREVILLE. LE MOULIN FRAPPIER. By HENRY GREVILLE. 3*s.*

VICTOR HUGO. BUG JARGAL. 3*s.*

MODERN GERMAN AUTHORS.

With Introduction and Notes. Edited by Professor F. Lange, Ph.D.

SOLL UND HABEN. Roman von GUSTAV FREYTAG. Edited by W. HANBY CRUMP, M.A. 2*s.* 6*d.*

HEY'S FABELN FÜR KINDER. Illustrated by O. SPECKTER. Edited, with an Introduction, Grammatical Summary, Words, and a complete Vocabulary. By F. LANGE, Ph.D. 1*s.* 6*d.*

THE SAME, with a Phonetic Introduction, Phonetic Transcription of the Text. By F. LANGE, Ph.D. 2*s.*

DOKTOR WESPE. Lustspiel in fünf Aufzügen von JULIUS RODERICH BENEDIX. Edited by Professor F. LANGE, Ph.D. 2*s*. 6*d*.

MEISTER MARTIN, der Küfner. Erzählung von E. T. A. HOFFMANN. Edited by F. LANGE, Ph.D. 2nd Edition. 1*s*. 6*d*.

HANS LANGE. Schauspiel von PAUL HEYSE. Edited by A. A. MACDONELL, M.A., Ph.D. 2*s*.

AUF WACHE. Novelle von BERTHOLD AUERBACH. DER GEFRORENE KUSS. Novelle von OTTO ROQUETTE. Edited by A. A. MACDONELL, M.A. 2nd Edition. 2*s*.

DER BIBLIOTHEKAR. Lustspiel von G. von MOSER. Edited by F. LANGE, Ph.D. 4th Edition. 2*s*.

EINE FRAGE. Idyll von GEORGE EBERS. Edited by F. STORR, B.A. 2*s*.

DIE JOURNALISTEN. Lustspiel von GUSTAV FREYTAG. Edited by Professor F. LANGE, Ph.D. 4th Revised Edition. 2*s*. 6*d*.

ZOPF UND SCHWERT. Lustspiel von KARL GUTZKOW. Edited by Professor F. LANGE, Ph.D. 2*s*. 6*d*.

GERMAN EPIC TALES IN PROSE. I. DIE NIBELUNGEN, von A. F. C. VILMAR.—II. WALTHER UND HILDEGUND, von ALBERT RICHTER. Edited by KARL NEUHAUS, Ph.D. 2*s*. 6*d*.

EKKEHARD. Erzählung des zehnten Jahrhunderts, von VICTOR VON SCHEFFEL. Abridged Edition, with Introduction and Notes by HERMAN HAGER, Ph.D. 3*s*.

FRENCH AND GERMAN CLASS BOOKS.

GASC (F. E. A.). FIRST FRENCH BOOK. Crown 8vo. 126th Thousand. 1*s*.

—— SECOND FRENCH BOOK. 57th Thousand. Fcap. 8vo. 1*s*. 6*d*.

—— KEY TO FIRST AND SECOND FRENCH BOOKS. 7th Edition. Fcap. 8vo. 3*s*. 6*d*. net.

—— FRENCH FABLES FOR BEGINNERS, in Prose. 17th Thousand. 12mo. 1*s*. 6*d*.

Gasc (F. E. A.). Select Fables of La Fontaine. 19th Thousand. Fcap. 8vo. 1*s.* 6*d.*

—— Histoires Amusantes et Instructives. With Notes. 17th Thousand. Fcap. 8vo. 2*s.*

—— Practical Guide to Modern French Conversation. 19th Edition. Fcap. 8vo. 1*s.* 6*d.*

—— French Poetry for the Young. With Notes. 5th Edition. Fcap. 8vo. 1*s.* 6*d.*

—— Materials for French Prose Composition; or, Selections from the best English Prose Writers. 23rd Thousand. Fcap. 8vo. 3*s.* Key. 6*s.*

—— Prosateurs Contemporains. With Notes. 11th Edition, revised. 12mo. 3*s.* 6*d.*

—— Le Petit Compagnon; a French Talk-Book for Little Children. 16th Edition. 16mo. 1*s.* 6*d.*

—— An Improved Modern Pocket Dictionary of the French and English Languages. 57th Thousand. 16mo. 2*s.* 6*d.*

—— French-English and English-French Dictionary. 8th Edition, reset and enlarged. Large 8vo. 12*s.* 6*d.*

—— The A B C Tourist's French Interpreter of all Immediate Wants. 1*s.*

Clapin (A. C.). French Grammar for Public Schools. By the Rev. A. C. Clapin, M.A., B.-ès-L. Fcap. 8vo. 14th Edition. 2*s.* 6*d.* Key, 3*s.* 6*d.* *net.*

—— French Primer. Fcap. 8vo. 11th Edition. 1*s.*

—— Primer of French Philology, with Exercises for Public Schools. 9th Edition. Fcap. 8vo. 1*s.*

—— English Passages for Translation into French. 2*s.* 6*d.* Key, 4*s.* *net.*

Esclangon (A.). The French Verb newly Treated: an Easy, Uniform, and Synthetic Method of its Conjugation. By A. Esclangon, Examiner in the University of London. Small 4to. 5*s.*

Gosset (A.). Manual of French Prosody. By A. Gosset, M.A., late Fellow of New College, Oxford. Fcap. 8vo. 3*s.*

STEDMAN (A. M. M.). FRENCH EXAMINATION PAPERS. By A. M. M. STEDMAN, M.A. 6th Edition. 2*s.* 6*d.* KEY, 6*s. net.*

—— EASY FRENCH PASSAGES for Unseen Translation. 2nd Ed. Fcap. 8vo. 1*s.* 6*d.*

—— EASY FRENCH EXERCISES on Elementary Syntax. With Vocabulary. Crown 8vo. 2*s.* 6*d.*

—— FIRST FRENCH LESSONS. Crown 8vo. 1*s.*

—— FRENCH VOCABULARIES for Repetition. 2nd Edition. Fcap. 8vo. 1*s.*

BUCHHEIM (C. A.). GERMAN PROSE COMPOSITION, Materials for. By DR C. A. BUCHHEIM. 15th Edition. Fcap. 8vo. 4*s.* 6*d.* A KEY to Pts. I. & II. 3*s. net.* Pts. III. & IV. 4*s. net.*

—— FIRST BOOK OF GERMAN PROSE. Being Parts I. and II. of the above, with Vocabulary. Second Edition. 1*s.* 6*d.*

CLAPIN (A. C.). A GERMAN GRAMMAR for Public Schools. By the Rev. A. C. CLAPIN, and F. HOLLMÜLLER. 6th Edition. Fcap. 8vo. 2*s.* 6*d.*

—— A GERMAN PRIMER. 2nd Edition. Fcap. 8vo. 1*s.*

STEDMAN (A. M. M.). GERMAN EXAMINATION PAPERS. By A. M. M. STEDMAN, M.A. 2nd Edition. 2*s.* 6*d.* KEY. 5*s. net.*

BELL'S MODERN TRANSLATIONS.

A Series of Translations from Modern Languages, with Memoirs, Introductions, etc. Crown 8vo. 1s. each.

GOETHE. EGMONT. Translated by ANNA SWANWICK.

GOETHE. IPHIGENIA IN TAURIS. Translated by ANNA SWANWICK.

HAUFF. THE CARAVAN. Translated by S. MENDEL.

HAUFF. THE INN IN THE SPESSART. Translated by S. MENDEL.

LESSING. LAOKOON. Translated by E. C. BEASLEY.

LESSING. NATHAN THE WISE. Translated by R. DILLON BOYLAN.

LESSING. MINNA VON BARNHELM. Translated by ERNEST BELL, M.A.

MOLIÈRE. THE MISANTHROPE. Translated by C. HERON WALL.

MOLIÈRE. THE DOCTOR IN SPITE OF HIMSELF (Le Médecin malgré lui). Translated by C. HERON WALL.

MOLIÈRE. TARTUFFE; or, The Impostor. Translated by C. HERON WALL.

MOLIÈRE. THE MISER (L'Avare). Translated by C. HERON WALL.

MOLIÈRE. THE SHOPKEEPER TURNED GENTLEMAN (Le Bourgeois Gentilhomme). Translated by C. HERON WALL.

RACINE. ATHALIE. Translated by R. BRUCE BOSWELL, M.A.

RACINE. ESTHER. Translated by R. BRUCE BOSWELL, M.A.

SCHILLER. WILLIAM TELL. Translated by Sir THEODORE MARTIN, K.C.B., LL.D. New Edition, entirely revised.

SCHILLER. THE MAID OF ORLEANS. Translated by ANNA SWANWICK.

SCHILLER. MARY STUART. Translated by MELLISH.

SCHILLER. WALLENSTEIN'S CAMP AND THE PICCOLOMINI. Translated by JAMES CHURCHILL and S. T. COLERIDGE.

SCHILLER. THE DEATH OF WALLENSTEIN. Translated by S. T. COLERIDGE.

ENGLISH CLASS BOOKS.

ADAMS (Dr E.). THE ELEMENTS OF THE ENGLISH LANGUAGE. By ERNEST ADAMS, Ph.D. 26th Edition. Revised by J. F. DAVIS, D.Lit. Post 8vo. 4*s.* 6*d.*

—— THE RUDIMENTS OF ENGLISH GRAMMAR AND ANALYSIS. 19th Thousand. Fcap. 8vo. 1*s.*

BARNETT (T. DUFF). NOTES ON SHAKESPEARE'S PLAYS. With Introduction, Summary, Notes (Etymological and Explanatory), Prosody, Grammatical Peculiarities, &c. By T. DUFF BARNETT, B.A. Lond. Crown 8vo. 1*s.* each.

MIDSUMMER NIGHT'S DREAM.—JULIUS CÆSAR.—THE TEMPEST.—MACBETH.—HENRY THE FIFTH.—HAMLET.—MERCHANT OF VENICE.—KING RICHARD II.—KING JOHN.—

King Richard III.—King Lear.—Coriolanus.—As You Like It.—Twelfth Night.—Much Ado About Nothing.

ten Brink (B.). Early English Literature. By Bernhard ten Brink. Vol. I. (to Wyclif). Vol. II. (Wyclif, Chaucer, Earliest Drama, Renaissance). Vol. III. (to Surrey's Death). Post 8vo. 3*s.* 6*d.* each.

—— Lectures on Shakespeare. Translated by Julia Franklin. Post 8vo. 3*s.* 6*d.*

Edwards (F.). Examples for Grammatical Analysis in Verse and Prose. By F. Edwards. 1*s.*

Price (A. C.). Elements of Comparative Grammar and Philology. By A. C. Price, M.A. 2*s.* 6*d.*

Skeat (Prof.). Questions for Examination in English Literature. By Prof. Skeat, Litt.D., LL.D. 3rd Edition, revised. Crown 8vo. 2*s.* 6*d.*

GRAMMARS

By C. P. Mason, Fellow of Univ. Coll. London.

First Notions of Grammar for Young Learners. Fcap. 8vo. 105th Thousand. Revised. 1*s.*

First Steps in English Grammar for Junior Classes. Demy 18mo. 59th Thousand. 1*s.*

Outlines of English Grammar for the Use of Junior Classes. 107th Thousand. Crown 8vo. 2*s.*

English Grammar, including the Principles of Grammatical Analysis. 38th Edition. Crown 8vo. 3*s.* 6*d.*

A Shorter English Grammar, with copious Exercises. 57th to 61st Thousand. Crown 8vo. 3*s.* 6*d.*

Practice and Help in the Analysis of Sentences. 2*s.*

English Grammar Practice, being the Exercises separately. 3rd Edition. 1*s.*

Code Standard Grammars. Parts I. and II., 2*d.* each. Parts III., IV. and V., 3*d.* each.

HANDBOOKS OF ENGLISH LITERATURE.

Edited by Professor Hales. Crown 8vo. 3s. 6d. each.
Now Ready.

THE AGE OF MILTON. By J. BASS MULLINGER, M.A., and the Rev. J. H. B. MASTERMAN.

THE AGE OF DRYDEN. By RICHARD GARNETT, LL.D., C.B. Second Edition.

THE AGE OF POPE. By JOHN DENNIS. 2nd Edition.

THE AGE OF WORDSWORTH. By Professor C. H. HERFORD, Litt.D. Second Edition.

THE AGE OF TENNYSON. By Professor HUGH WALKER. Second Edition.

The following Volumes are in preparation.

THE AGE OF ALFRED. By H. FRANK HEATH, Ph.D.

THE AGE OF CHAUCER. By Professor HALES.

THE AGE OF SHAKESPEARE. By Professor HALES.

THE AGE OF JOHNSON. By THOMAS SECCOMBE.

BELL'S ENGLISH CLASSICS.

Edited for use in Schools, with Introduction and Notes. Crown 8vo.

BROWNING, SELECTIONS FROM. Edited by F. RYLAND, M.A. [*In the Press.*

BROWNING'S STRAFFORD. Edited by E. H. HICKEY. With Introduction by S. R. GARDINER, LL.D. 2s. 6d.

BURKE'S LETTERS ON A REGICIDE PEACE. I. and II. Edited by H. G. KEENE, M.A., C.I.E. 3s.; sewed, 2s.

BYRON'S CHILDE HAROLD. Edited by H. G. KEENE, M.A., C.I.E., &c. 3s. 6d. Also Cantos I. and II. separately; sewed, 1s. 9d.

—— SIEGE OF CORINTH. Edited by P. HORDERN. 1s. 6d.; sewed, 1s.

CARLYLE'S HERO AS MAN OF LETTERS. Edited with Introduction by MARK HUNTER, M.A. 2s. Sewed, 1s. 6d.

—— HERO AS DIVINITY. By the same Editor. 2s.; sewed, 1s. 6d.

CHAUCER'S MINOR POEMS, SELECTIONS FROM. Edited by J. B. BILDERBECK, B.A. 2s. 6d.; sewed, 1s. 9d.

DE QUINCEY'S REVOLT OF THE TARTARS and ENGLISH MAIL COACH. Edited by CECIL M. BARROW, M.A., and MARK HUNTER, M.A. 3s.; sewed, 2s.

⁂ The REVOLT OF THE TARTARS. Separately. Sewed. 1s. 3d.

DE QUINCEY'S OPIUM EATER. Edited by MARK HUNTER, M.A. 4*s.* 6*d.*; sewed, 3*s.* 6*d.*

GOLDSMITH'S GOOD-NATURED MAN. Edited by K. DEIGHTON. 2*s.*; sewed, 1*s.* 6*d.*

—— SHE STOOPS TO CONQUER. Edited by K. DEIGHTON. 2*s.*; sewed, 1*s.* 6*d.*

*** THE GOOD-NATURED MAN and SHE STOOPS TO CONQUER may also be had in one volume. Sewed, 2*s.* 6*d.*

IRVING'S SKETCH BOOK. Edited by R. G. OXENHAM, M.A. Sewed, 1*s.* 6*d.*

JOHNSON'S LIFE OF ADDISON. Edited by F. RYLAND. 2*s.* 6*d.*

—— LIFE OF SWIFT. Edited by F. RYLAND, M.A. 2*s.*

—— LIFE OF POPE. Edited by F. RYLAND, M.A. 2*s.* 6*d.*

*** THE LIVES OF SWIFT AND POPE, together. Sewed, 2*s.* 6*d.*

—— LIFE OF MILTON. Edited by F. RYLAND, M.A. 2*s.* 6*d.*

—— LIFE OF DRYDEN. Edited by F. RYLAND, M.A. 2*s.* 6*d.*

*** THE LIVES OF MILTON AND DRYDEN, together. Sewed, 2*s.* 6*d.*

—— LIVES OF PRIOR AND CONGREVE. Edited by F. RYLAND, M.A. 2*s.*

LAMB'S ESSAYS. Selected and Edited by K. DEIGHTON. 3*s.*; sewed, 2*s.*

LONGFELLOW, SELECTIONS FROM, including EVANGELINE. Edited by M. T. QUINN, M.A. 2*s.* 6*d.*; sewed, 1*s.* 9*d.* Also EVANGELINE separately, sewed, 1*s.* 3*d.*

MACAULAY'S LAYS OF ANCIENT ROME. Edited by P. HORDERN. 2*s.* 6*d.*; sewed, 1*s.* 9*d.*

—— ESSAY ON CLIVE. Edited by CECIL M. BARROW, M.A. 2*s.*; sewed, 1*s.* 6*d.*

MASSINGER'S A NEW WAY TO PAY OLD DEBTS. Edited by K. DEIGHTON. 3*s.*; sewed, 2*s.*

MILTON'S PARADISE LOST. Books III. and IV. Edited by R. G. OXENHAM, M.A. 2*s.*; sewed, 1*s.* 6*d.*, or separately sewed, 10*d.* each.

—— PARADISE REGAINED. Edited by K. DEIGHTON. 2*s.* 6*d.*; sewed, 1*s.* 9*d.*

Pope, Selections from. Containing Essay on Criticism, Rape of the Lock, Temple of Fame, Windsor Forest. Edited by K. Deighton. 2*s*. 6*d*.; sewed, 1*s*. 9*d*.

Scott's Lady of the Lake. Edited by the Rev. A. E. Woodward, M.A. 3*s*. 6*d*., or each Canto separately, sewed, 8*d*.

Shakespeare's Julius Cæsar. Edited by T. Duff Barnett, B.A., London. 2*s*.

—— Merchant of Venice. Edited by T. Duff Barnett, B.A., Lond. 2*s*.

—— Tempest. Edited by T. Duff Barnett, B.A., Lond. 2*s*.

Wordsworth's Excursion. Book I. Edited, with Introduction and Notes, by M. T. Quinn, M.A. Sewed, 1*s*. 3*d*.

PHILOSOPHY, PSYCHOLOGY, &c.

Handbook of the History of Philosophy. By E. Belfort Bax. 2nd Edition, revised. 5*s*.

Hegel's Philosophy of Right (Grundlinien der Philosophie des Rechts). Translated by Samuel W. Dyde, M.A., D.Sc. Crown 8vo. 7*s*. 6*d*.

History of Modern Philosophy. By R. Falckenberg. Trans. by Prof. A. C. Armstrong. Demy 8vo. 16*s*.

Psychology: An Introductory Manual for the use of University Students, designed chiefly for the London B.A. and B.Sc. By F. Ryland, M.A. 7th Edition, rewritten. Crown 8vo. 4*s*. 6*d*.

Ethics: An Introductory Manual for the use of University Students. By F. Ryland, M.A. 3*s*. 6*d*.

Logic. An Introductory Manual by F. Ryland, M.A. Crown 8vo. 4*s*. 6*d*.

Political Economy. By M. Prothero, M.A. Crown 8vo. 4*s*. 6*d*.

BOTANY AND GEOLOGY.

Elementary Botany. By Percy Groom, M.A. (Cantab. et Oxon.), F.L.S., Examiner in Botany to the University of Oxford. With numerous Illustrations. Crown 8vo. 3*s*. 6*d*.

The Student's Handbook of Physical Geology. By A. Jukes-Browne, B.A., F.G.S. With numerous Illustrations. 2nd Edition. 7*s*. 6*d*.

The Student's Handbook of Historical Geology. By A. Jukes-Browne, B.A., F.G.S. With numerous Diagrams and Illustrations. 6*s*.

HISTORY.

MODERN EUROPE. By Dr T. H. DYER. 2nd Edition, revised and continued. 5 vols. Demy 8vo. £2. 12*s*. 6*d*.

HISTORY OF GERMANY IN THE MIDDLE AGES. By E. F. HENDERSON, Ph.D. Post 8vo. 7*s*. 6*d*. *net*.

SELECT HISTORICAL DOCUMENTS OF THE MIDDLE AGES. Collected and translated by ERNEST F. HENDERSON, Ph.D. Small post 8vo. 5*s*.

THE INTERMEDIATE HISTORY OF ENGLAND. For Army and Civil Service Candidates. By H. F. WRIGHT, M.A., LL.M. Crown 8vo. 6*s*.

HISTORY OF ENGLAND, 1800—46. By HARRIET MARTINEAU. 5 vols. 3*s*. 6*d*. each.

A PRACTICAL SYNOPSIS OF ENGLISH HISTORY. By A. BOWES. 9th Edition, revised. 8vo. 1*s*.

LIVES OF THE QUEENS OF ENGLAND. By A. STRICKLAND. 6 vols. 5*s*. each. Abridged Edition, 1 vol. 6*s*. 6*d*.

For other Historical Books, see Catalogue of Bohn's Libraries, sent free on application.

Price 7s. 6d. net.

Published Annually.

The Cambridge University Calendar.

The Student's Guide to the University of Cambridge.

Fifth Edition, 1893, *Fcap. 8vo.* 6*s*. 6*d*. *or in separate Parts*, 1*s*. *each*.

Part I. Introduction. By Bp. of STEPNEY. University Expenses and Non-Collegiate Students. By T. F. C. HUDDLESTON, M.A. Part II. The Mathematical Tripos. By Dr BESANT. Part III. The Classical Tripos. By Rev. R. BURN. Part IV. The Theological Examinations. By Rev. Dr SINKER. Part V. The Law Tripos. By Prof. CLARK. Part VI. Degrees in Medicine and Surgery. By Prof. Sir G. M. HUMPHRY. Part VII. The Natural Sciences Tripos. By W. N. SHAW, M.A. Part VIII. The Moral Sciences Tripos. By Prof. J. WARD. Part IX. The Historical Tripos. By Prof. G. W. PROTHERO. Part X. The Previous Examination and the Ordinary or Poll Degree, and Local Examinations, Lectures, etc. By Rev. J. T. WARD, M.A., and Bp. of STEPNEY. Part XI. The Mediæval and Modern Languages Tripos. By E. G. W. BRAUNHOLTZ, M.A. The Oriental Triposes. By Dr J. PEILE.

Cambridge: at the University Press.